

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΡΑΓΩΔΙΑ ΚΑΙ Ο ΔΙΣΧΥΛΟΣ.

(Βιολιτήριο μάθημα τοῦ καθηγητοῦ K. Weil.)

Ἡ ἑλληνικὴ τραγωδία προέκυψε, ὡς γνωστόν, ἐκ τῆς ἐπικῆς ἅμα καὶ τῆς λυρικῆς ποιήσεως. Ἀρχὴν ἔλαβεν ἀπὸ τῶν ὀρχήσεων καὶ τῶν αὐτοσχεδίων ᾄσμάτων, τῶν καλουμένων διθύραμβων, τὰ ὅποια ἔψαλλον οἱ χοροὶ ἐν ταῖς ἑορταῖς τοῦ Διούσου. Προσεκλήσατο δὲ καὶ ἔκτασιν καὶ ποικιλίαν εἰσαγαγούσα εἰς τὴν ἀρχιγενῆ ταύτην στεφάνην ὄλας τὰς ὑποθέσεις τῆς ἐποποιίας. Τὸν τύπον τῆς ἑλληνικῆς τραγωδίας προσδίδωσιν ὁ διθύραμβος, τὴν ὕλην αὐτῆς ἐχορήγησεν ἡ ἐποποιία. Ἐὰν ὁ διθύραμβος ὁμοιάσῃ πρὸς τὸ γόνιμον σπέρμα τοῦ νέου τούτου εἶδους, ἡ ἐποποιία δυνατὸν νὰ παρομοιωθῇ πρὸς τὴν εὐφορον γῆν, ἐν ἣ ὁ σπόρος ἐρρίφθη καὶ ἐξ ἧς ἄφθονον ἠρύσατο τὴν τροφήν. Φέρε δὴ ἐξετάσωμεν διὰ βραχέων ὅπως συνήργησεν ἑκάτεροι τῶν στοιχείων τούτων εἰς τὴν διάπλασιν τοῦ τραγικοῦ ποιήματος.

Ἐν πρώτοις ἀξιοθαύμαστος φαίνεται ὁ δημοτικὸς χαρακτήρ τῶν ἀρχῶν τῆς τραγωδίας· ἐπὶ μακρὸν χρόνον αὐτοσχεδῶς οὔσα ἡ τραγωδία, λίαν ὀψὲ ἔλαβε τύπον καλλιτεχνικὸν ἢ φιλολογικόν. Ἡ σκοτεινὴ καὶ ἀφανὴς αὐτῆς γένεσις οὐδένα προστρίβει μῶμον εἰς τὴν γενεαλογίαν τοῦ δράματος· αὐτὴ τοῦ γένους ἡ ἀφάνεια τῷ παρέχει τὴν καλλίστην ἐπὶ τῆς εὐγενείας ἀξίωσιν. Ἡ ποιητὴς οὐδέποτε ἐπενεργεῖ ἰσχυρῶς ἐπὶ τὸ ἔθνος ἐὰν μὴ πρότερον καταβάλλῃ ῥίζαν βαθείας εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἔθνους· ἐκ ταύτης τῆς δημοτικῆς ἀρχῆς τῆς ἀρύεται ἡ ποιητὴς δύναμις, ἐκμάδα, ζώην. Βεβαίως τὸν μὲν ἀτομικὸν χαρακτήρα καὶ τὴν τελειότητα ὀφείλει αὐτῆ εἰς τὰ μεγάλα καὶ δαιμόνια πνεύματα τὰ ὅποια τὴν θεραπεύουσι· τὸν γενικὸν ὁμῶς χαρακτήρα καὶ τὴν οὐσίαν τῆς ὀφείλει εἰς ἐκείνην κυρίως τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν αὐτῆ ἦτο ἔργον καὶ ἐντύφημα ὅλου τοῦ ἔθνους. Ἐὰν ἐπετρέπετό μοι νὰ δανεισθῶ τοὺς ὄρους ἐκ τῆς φυσικῆς ἱστορίας, θὰ ἔλεγον ὅτι τὸ μὲν εἶδος δημιουργεῖται παρὰ τοῦ τεχνίτου, τὸ δὲ γένος εἶναι τὸ κοινὸν καὶ περιεκτικὸν ἔργον σύμπαντος τοῦ ἔθνους. Ἐνταῦθα ἐγκρατεῖται ἡ βεβαιότης περὶ τῆς γενικῆς ἀληθείας

τῶν πλασμάτων τοῦ καλλιτέχνου, καὶ τῆς πνευματικῆς συμφωνίας τοῦ ποιητοῦ καὶ τοῦ δημοσίου, διὰ τὴν ὁποίαν ἀπαξάπαντες καὶ ἀναγνωρίζουσι καὶ ἀποδέχονται τὴν ἐμπνευσιν τοῦ ἀτόμου. Ἡ ἑλληνικὴ τραγωδία ὑπῆρξε διὰ παντός ἀληθὴς καὶ ἰσχυρά, ἐπειδὴ οὐδέποτε ἠρνήσατο τὴν πρώτην καταγωγὴν αὐτῆς· ἀπέβη φιλολογικὴ ἢ καλλιτεχνικὴ, ἀλλὰ δὲν ἐπαύσατο οὔσα δημοτικὴ. Ὁ δῆμος ἐλάμβανε πάντοτε μέρος ἐνεργόν· ὁ χορὸς συναπηρτίζετο ἐξ Ἀθηναίων πολιτῶν, περὶ πλείστου ποιουμένων τὸ ἔντιμον τοῦτο προνόμιον, τὸ ὁποῖον δὲν ἠθέλησαν οὐδέποτε νὰ παραχωρήσωσιν οὔτε εἰς τοὺς ξένους οὔτε εἰς τοὺς ἐπιτηδεύοντας τὴν τέχνην αὐτὴν· καὶ εἰκότως· ἐπειδὴ διδασκάλους ἔχοντες τὸν Αἰσχύλον καὶ τὸν Σοφοκλέα, παρ' αὐτῶν τούτων ἐδιδάσκοντο πῶς νὰ ψάλλωσι τοὺς ἀθανάτους στίχους των.

Ἡ ἑλληνικὴ τραγωδία ἔλαβε τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῆς θρησκείας. Τοῦτο συναίσθάνεται ἐκάστοτε ὁ ἀναγινώσκων τὸν Αἰσχύλον. Δὲν ἐπιθυμῶ ὅμως νὰ ἐξηγήσω διὰ τοιαύτης περιπτώσεως τὸ ἐκκλησιαστικὸν μεγαλεῖον τῶν ἀριστουργημάτων του, εἰς τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ προσερχώμεθα μετ' εὐλαθείας καὶ σεβασμοῦ. Παρὰ τοῖς Ἑλλησιν ἡ θρησκεία ἀνεμίγνυτο εἰς πάντα, καὶ, τὸ δὴ μέγιστον, πάντα ἀνεμίγνυτο εἰς τὴν θρησκείαν. Ἐν Ἑλλάδι δὲν ἀρκεῖ νὰ εἴπη τις ἡ θρησκεία, ἀλλὰ πρέπει πάντοτε νὰ ἐρωτᾷ τίς θρησκεία; καὶ τίνας θεοῦ λατρεία; Ἡ τραγωδία προέκυψε, καθὼς καὶ ἡ κωμῶδια, ἐκ τῆς λατρείας τοῦ Διονύσου ἢ Βάκχου· ὑπῆρξε βακχικὴ καὶ διετήρησε τὸν βακχικὸν τοῦτον χαρακτήρα της, δι' οὗ ἀνυψώθη εἰς μέγα, ἀπαράμιλλον καὶ ἀνέστικτον ἰδεώδες. Ὁ Βάκχος εἶναι ὁ θεὸς τῆς μέθης, τῆς βακχικῆς παραφροσύνης, τῶν ἐκστάσεων, τῶν μεταμορφώσεων καὶ τῶν θαυμάτων. Ἐν ταῖς ἐορταῖς αὐτοῦ ἀνεμίγνυτο ἡ λύπη μετὰ τῆς χαρᾶς, τὰ σπουδαῖα μετὰ τῶν γελοίων, οἱ ἱεροὶ ὕμνοι μετὰ τῆς κραυγῆς, αἱ σατυρικαὶ ὀρχήσεις μετὰ τῶν θρησκευτικῶν τελετῶν· ἐπεκράτει δὲ ἐνθουσιασμός ὅτε μὲν φαιδρός, ὅτε δὲ σκυθρωπάζων. Οἱ ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἐμφορούμενοι παρεδίδοντο εἰς τὴν παραφορὰν τῆς χαρᾶς, τῆς λύπης, τῆς φρίκης· ἐμετεωρίζοντο εἰς κόσμον φαντασιώδη καὶ ἔβλεπον τὸ μέλι καὶ τὸν οἶνον ρέοντα ὑπὸ τὰς πληγὰς τοῦ θύρσου αὐτῶν. Τοιοῦτος θεὸς ἔπρεπε νὰ προσδρεύσῃ, τοιαῦται ἐορταὶ ἔπρεπε νὰ δώσωσιν ἀρχὴν εἰς τέχνην, ἥτις οὐδὲν ἄλλο βλέπει ἢ θέλγητρα, ἥτις μετάρσιον ποιεῖ καὶ τὴν ψυχὴν ἡμῶν, καὶ ἀναβιβάζει ἡμᾶς εἰς κόσμον ὅλον ἰδεώδη.

Ἡ τραγωδία ἐπλάσθη ἐκ τοῦ διθύραμβου. Σπουδαιότατον ἐνταῦθα ἀναρῆται ζήτημα, ὁποῖα τις ἦτο ἡ φύσις τοῦ διθύραμβου πρὸ τῆς δια-

πλάσεως τῆς τραγωδίας. Ἀλλὰ περὶ τούτου ὀλίγιστα κατὰ δυστυχίαν γνωρίζομεν ἀκριβῶς. Ἐάν ὅμως ἐπιτρέπηται ἡμῖν νὰ κρίνωμεν ἐκ τινῶν ἄλλων παραπληρώων γεγονότων, ἀληθεύει, ὅτι οὐχὶ ἐν Ἀθήναις ἀλλ' ἐν ταῖς ἐγγύς πόλεσι τῆς Σικυωνίος καὶ τῆς Κορίνθου ὁ διθύραμβος εἶχεν ἤδη ἀναλογίαν τινὰ πρὸς τὴν τραγωδίαν, ὣν δηλαδὴ παθητικὸς κατὰ τὸ ὑποκείμενόν του καὶ δραματικὸς κατὰ τὸ εἶδός του. Τὰ ἄσματα τῶν διθύραμβικῶν ἢ τραγικῶν χορῶν εἶχον ὡς ἀποκλειστικὸν ἀντικείμενον κατ' ἀρχὰς τὰ παθήματα τοῦ Βάκχου. Γνωστὸν δὲ ὑπάρχει ὅτι ὁ θεὸς οὗτος τῶν πτωχῶν ἀγροτῶν πολλὰ ἐμόγησεν ἕως οὗ κατατάχθη εἰς τὴν ἀριστοκρατίαν τοῦ Ὀλύμπου· πολλὰς ἔπαθε κακώσεις καὶ παρὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ παρὰ τῶν θεῶν· κατεδιώχθη, ἐδεσμεύθη, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐνίκησε καὶ ἐτιμώρησε τοὺς ἀντιπάλους του. Κατὰ τινὰ μῦθον, πρωταγωνιστοῦντα ἐν τοῖς μυστηρίοις τοῦ Ὀρέως καὶ ὑπαινιττόμενον ἕως τὴν περιτροπὴν τῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ ὥρων, διεσπάρθη παρὰ τῶν Τιτάνων ὅπως ἀναγεννηθῆ θαυμασίῳ τῷ τρόπῳ. Ταῦτα ἦσαν τὰ λεγόμενα πάθη τοῦ Βάκχου. Κατ' ἐπέκτασιν δὲ καὶ κατάχρησιν ἐπανηγγυρίσθησαν ἐν τοῖς διθύραμβοις ἄλλα πρόσωπα, τῶν ὁποίων τὰ παθήματα ὁμοίαζον ὁπωσοῦν πρὸς τὰ τοῦ Διονύσου, ἡμίθεοι δηλαδὴ καὶ ἥρωες, οἵτινες ὀψιαιτέρον παρίστανται ἐπὶ τῆς τραγικῆς σκηνῆς. Ἴδου λοιπὸν εἰς χαρακτήρ τῆς τραγωδίας, τὸ παθητικόν, εὐρισκόμενος ἦδη ἐν τῷ διθύραμβῳ.

Δεύτερος διακριτικὸς χαρακτήρ ὑπάρχει ὁ τοῦ προσωπείου, τοῦ χαρακτήρος ἢ τοῦ κυρίως προσώπου καὶ τῆς πράξεως ἢ τοῦ μύθου. Οἱ χοροὶ οἱ ἐξυμνοῦντες τὸν Δία ἢ τὸν Ἀπόλλωνα, τοὺς στεφανωθέντας ἐν Ὀλυμπίᾳ ἢ ἐν Δελφοῖς, ἔφαλλον ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτῶν ὀνόματι τοῦ ποιητοῦ καὶ οὐδὲν παρίστανόν ἄλλο παρ' ὅ,τι ἦσαν πραγματικῶς. Οἱ ψάλλοντες τὸν διθύραμβον παρεσχηματίζοντο χρωματίζοντες τὸ πρόσωπον ἢ φοροῦντες προσωπεῖα· ἰδίως δὲ προσελάμβανον τὸ σχῆμα καὶ τὴν στολὴν τῶν Σατύρων, ὄντων φαντασιωδῶν, ἀποτελούντων τὴν θεραπείαν τοῦ θεοῦ τοῦ τρυγητοῦ· ἐγένοντο δὲ κατὰ φαντασίαν καὶ κοινωνοὶ τῶν συμβάντων ὧν ἦσαν διερμηνεῖς.

Μεταξὺ λοιπὸν τοῦ διθύραμβου καὶ τῆς τραγωδίας ὑπάρχουσι σχέσεις ἀληθεῖς καὶ μία μετὰβασίς φυσικὴ· ἐν τῷ διθύραμβῳ ἐνυπάρχει ἡ τραγωδία ὡς σπόρος, ἀρκεῖ μόνον νὰ ἀναπτυχθῆ ὁ διθύραμβος ὅπως προέβλη ἐξ αὐτοῦ ἡ τραγωδία. Ἡμεῖς ἔχομεν ἤδη τὴν συνοδίαν ἢ τὴν πομπὴν· ἀς προσέλθῃ εἰς αὐτὴν αὐτὸς ὁ θεὸς ἢ τις ἥρωες, ἀς ἐμφανισθῆ μετὰ τοῦ χοροῦ εἰς ὑποκριτῆς, καὶ δὲν θὰ ἐλλείπη πλέον οὐδὲν

ἐκ τῶν οὐσιωδῶν μορίων τοῦ ἀρχαίου δράματος. Ἐνταῦθα ἐγκριταί ἢ μεγάλη πρόοδος καὶ τὸ βῆμα τὸ δριστηκόν, ἐγένετο δὲ τοῦτο διὰ κανονικῆς ἀναπτύξεως· ὁ ὑποκριτὴς δὲν προστετέθη ἐξωτερικῶς, ἀλλὰ προσετέθη ἐξ αὐτῶν τῶν κόλπων τῆς πρωτογόνου συνθέσεως. Ὁ Ἀριστοτέλης προσεπιμαρτυρεῖ τοῦτο σαφῶς. Ἡ τραγωδία, λέγει, προήλθεν ἐκ τῶν ψαλλόντων τὸν διθύραμβον· ὁ κορυφαῖος, ὁ τὸν χορὸν διευθύνων καὶ ἐν ὀνόματι τοῦ χοροῦ ἐνίοτε λαλῶν, ἅμα ἀρξάμενος νὰ τῷ ἀποτείνῃ τὸν λόγον καὶ νὰ σχηματίσῃ μετ' αὐτοῦ διάλογον, διεδραμάτιζεν ἤδη οὕτω πως τὸ πρόσωπον ὑποκριτοῦ· ὅτε δὲ ὁ τοῦ Θεσπίδος ὑποκριτὴς ἐχωρίσθη τελευταῖον παντελῶς ἀπὸ τοῦ χοροῦ καὶ ἀνέβη ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐδιχοτομήθη οὕτως εἰπεῖν ὁ κορυφαῖος· ὁ πρῶτος οὗτος ὑποκριτὴς, ἦτοι ὁ πρωταγωνιστὴς, πολλαπλασιασθεὶς ἐκ νέου, ἔδωκε τὸν δευτεραγωνιστὴν τοῦ Αἰσχύλου καὶ τὸν τριταγωνιστὴν τοῦ Σοφοκλέους.

Ὅλη ἡ ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς τραγωδίας συνίσταται εἰς τὴν σχέσιν τῶν ὑποκριτῶν αὐτῆς πρὸς τὸν χορὸν. Ὁ χορὸς εἶναι τὸ ὀρμητήριον τῆς τραγωδίας ταύτης· ἐξ αὐτοῦ προέκυψαν καὶ οἱ ὑποκριταὶ καὶ ὅλον τὸ δράμα· ταῦτα δὲ τὰ στοιχεῖα, καίπερ ἐλαττώσαντα καὶ περιορίσαντα ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὸ ἔργον τοῦ χοροῦ, δὲν τὸν κατέπνιξαν παντελῶς. Ἴδου τὸ κυριώτατον. Τοιοῦτω δὴ τρόπῳ ὁ χορὸς ἔδωκε τῇ ἑλληνικῇ τραγωδίᾳ τοὺς κυριωτέρους χαρακτήρας τῆς, τὴν ἀπλότητα, τὴν ἐνότητα, τὴν δημοσιότητα, τὴν σπουδαιότητα καὶ τελευταῖον τὸν πάντων θαυμασιώτατον χαρακτήρα, νὰ ἦναι δηλαδὴ ἰδεώδης ἅμα καὶ πλήρης τοῦ βίου εἰκῶν.

Ἡ ἀπλότης τῆς πράξεως ἐπήγαγεν ἀπὸ τοῦ μικροῦ τῶν ὑποκριτῶν ἀριθμοῦ ἦσαν δὲ εὐάριθμοι οἱ ὑποκριταί, ἐπειδὴ αὐτοὶ μὲν ἀνέκαθεν ἀπετέλουν ἀπλοῦν τι ἐπεισόδιον, ὁ δὲ παρὰ τῆς συνηθείας, τῆς θρησκείας καὶ τινος δημοσίου θεσμοῦ καθιερωθεὶς χορὸς ἐτηρήθη καὶ ἔμεινε πάντοτε πλησίον αὐτῶν. Ἐὰν ἡ τραγωδία ἐπήγαγεν ἀμέσως ἐκ τῆς ἐποποιίας, ἴσως θὰ εἶχεν ἄλλως τὸ πρᾶγμα. Καὶ ὅμως αὕτη ὑπήρξεν ἡ ἀρετὴ τοῦ δαιμονίου τῆς ἑλληνικῆς τέχνης πνεύματος, ὅτι τοῦτο, καίπερ ἐκ σμικρῶν ὀρμώμενον, παρήγαγε μεγάλα ἀποτελέσματα, καὶ ἐδημιούργησεν ἔργα διακρινόμενα ἐπὶ ἐξόχῳ καλλοῦ· ἅμα καὶ ἐπὶ μετρία ἐκτάσει. Ἐπειδὴ εἰς τὴν πρόοδον καὶ εἰς τὴν ἔξοδον τοῦ χοροῦ κατηναλίσκετο ὡς φαίνεται χρόνος πολὺς, διὰ τοῦτο βλέπομεν τὸν χορὸν σπανίως ἐγκαταλείποντα τὴν ὀρχήστραν· ἡ διηγετικὴ παρουσία του ἀπετέλει τὴν ἐνότητα τοῦ χρόνου καὶ τοῦ τόπου, τὴν ὁποῖαν

εὐδαμῶς ἀπαιτεῖ ἡ διηγετικὴ παρουσία τῶν ὑποκριτῶν. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον τὰ πάντα εἶναι ἐνταῦθα δημόσια, τὰ πάντα γίνονται ἐν ὑπαίθρῳ καὶ ἐνώπιον πολυαριθμῶν μαρτύρων. Τοῦτο φαίνεται ἡμῖν ὁπωσοῦν ὀχληρόν, ἀλλ' ἀκριβῶς εἰπεῖν εἶναι ἡ πιστὴ εἰκὼν τοῦ βίου ἐὸς πολίτου τῶν Ἀθηναίων ἢ τῆς Σπάρτης. Εἶναι δ' ἄρα γε ἀνάγκη νὰ εἰπώμεν ὅτι ἡ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τραγωδίᾳ ἐπικρατοῦσα πρασιότης καὶ γαλήνιος σπουδαιότης ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ χοροῦ; Ἐνδιαφερόμενος εἰς τὴν πράξιν ὁ χορὸς, ἀλλ' οὐδαμῶς κατακυριευόμενος ὑπὸ τῶν παθῶν τῶν ὑποκριτῶν, ἀνυψοῖ τὴν φωνὴν τῆς χρυσῆς μετριότητος, τῆς δημοσίας συνειδήσεως καὶ τοῦ ἠθικοῦ νόμου.

Τελευταῖον διὰ τοῦ χοροῦ περιγράφεται ἐν τῇ τραγωδίᾳ ὁ ἀνθρώπινος βίος κατὰ τρόπον ἰδεώδη καὶ πλήρη. Ἡ κλασικὴ τραγωδία τοῦ ἑπτακαιδεκάτου αἰῶνος φέρει ἐπὶ τῆς σκηνῆς μικρὸν ἀριθμὸν ὑποκριτῶν κινουμένων ἐν τινι κόσμῳ φαντασιώδει καὶ οὕτως εἰπεῖν μετρωπορούντων. Δὲν καταφαίνονται ἀρκούντως αἱ σχέσεις αὐτῶν μετὰ τῆς λοιπῆς κοινωνίας, μετὰ τῶν πολλῶν, ἀφ' ὧν χωρίζονται μὲν διὰ μακροῦ ἀποστήματος, συνέχονται δὲ μετ' αὐτῶν διὰ πλειόνων δεσμῶν. Ἡ ἀπουσία αὕτη ἐνὸς τῶν στοιχείων τῆς κοινωνίας, ὁ χαρακτήρ οὗτος ὁ ἀριστοκρατικὸς, καίςτησι τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος τραγωδίαν ψυχράν, ἐπειδὴ αὕτη εἶναι ἰδεώδης μὲν, ἀλλ' οὐχὶ πλήρης. Ἡ τραγωδία τοῦ Σαικσπέρου καὶ τῶν μιμητῶν αὐτοῦ ἀναπαρίστησιν ὀλόκληρον τὴν κοινωνίαν, τὸ χαμηλὸν καὶ τὸ ὑψηλόν, τοὺς μεγάλους καὶ τοὺς μικροὺς. Ἐν αὐτῇ ἀνευρίσκεται πληθὺς προσώπων τὰ ὁποῖα ἐπέχουσι τόπον τοῦ ἀρχαίου χοροῦ· ἐνταῦθα ἀντιγράφεται ὁ βίος μετ' ὅλων τῶν μικρῶν καὶ εὐτελῶν περιστάσεων. Ἡ τοιαύτη τραγωδία εἶναι πλήρης μὲν, ἀλλ' οὐχὶ ἰδεώδης. Ἡ ἀρχαία τραγωδία δὲν ἀποκλείει οὐδὲν ἐκ τῶν στοιχείων τῆς κοινωνίας· ἀνάγει ὅμως πάντα εἰς τὴν ἀπλουστάτην ἔκφρασιν των. Ὁ λαὸς, οἱ πολλοί, τὰ παθητικὰ πλήθη ἐκπροσωποῦνται δι' ἐνὸς προσώπου πολλαπλοῦ, περιληπτικοῦ, ἔχοντος κρίσιν ὀρθοτάτην, μὴ κοινοῦντος μὲν τῆς πράξεως, ἀνυψοῦντος δὲ φωνήν, ἥτις ἐνίοτε εἶναι ἡ φωνὴ τῶν θεῶν, καὶ τοῦ ὁποιοῦ αἱ ἐνέργειαι εἶναι διὰ παντὸς ἢ ὑπόθεσις τῶν ἄλλων. Οἱ ἀληθεῖς τοῦ δράματος ὑποκριταί, μεγάλοι κατὰ τε τὸν χαρακτήρα καὶ τὰ πάθη, λίαν εὐάριθμοι, καθὼς ὑπάρχουσι τοιοῦτοι καὶ πραγματικῶς, παρίστανται ἐπὶ τινος ὑψηλοτέρου μέρους, ὑπεράνω τοῦ χοροῦ, ἀποκεχωρισμένοι ἀπὸ τοῦ πλήθους καὶ ὅμως συνεχῆ ἔχοντες μετὰ τούτου ἐπαφήν. Τοιοῦτω τρόπῳ ἐμφανίζονται ἡμῖν ἐν τῇ ἀποστάσει τῶν

χρόνων ιδεώδεις τινές εποχαί, και αυτή ή εποχή τῶν Ἑλλήνων τραγωδιοποιῶν. Διακρίνομεν ὄντα τινά μεγάλα και περιφανή, τὸν Θεμιστοκλέα και τὸν Ἀριστείδην, τὸν Κίμωνα και τὸν Περικλέα, ἀπέναντι δὲ τούτων τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων, μίαν ἀδιαίρετον ομάδα, ἐν πρόσωπον περιληπτικόν. Ὅτι ή τῶν χρόνων ἀπόστασις, τὸ τῶν ἡμετέρων γνώσεων χάσμα και ὁ χαρακτήρ τῶν ἀρχαίων ἱστοριογράφων ἔπραξαν διὰ τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν, αὐτὸ τοῦτο ἔπραξε διὰ τὴν ἀρχαίαν τραγωδίαν ή τέχνη. Ἡ ἀρχαία τραγωδία ἐμφανίζεται πλήρης ἅμα και ιδεώδης.

Λαλήσας περὶ τοῦ εἶδους τῆς τραγωδίας μεταβαίνω εἰς τὰ ὑποκείμενα αὐτῆς. Ἡ ἐποποιία παρειδύσασα εἰς τὸν διθύραμβον ἐπλούτιτεν αὐτὸν δι' ὅλης τῆς τῶν γεγονότων και τῶν προσώπων ποικιλίας, ἥτις ἀναπτύσσεται ἐν τοῖς διηγήμασιν αὐτῆς. Ἡ ἐπική φλέψ κατὰ μικρὸν ἐξηγητήθη και ἀπεξηράνθη· ή μῦσα τοῦ Ὀμήρου και τοῦ Ἡσίοδου δὲν ἐνέπνεε πλέον οὐδένα νέον ποιητὴν· τὰ ἔπη αὐτῶν ὅμως, ἐπαναλαμβανόμενα ἀδιαλείπτως παρὰ τῶν βραβυδῶν, διέμενον πάντοτε προσφιλή εἰς τὸ ἔθνος. Ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Πεισιστράτου ή ποιήσις αὐτῆ ἐνεψυχώθη ὅπως οὖν καθιερωθεῖσα ὡς διδακτικώτατον μάθημα ἴτης ἐν τῇ Ἀττικῇ νεολαίᾳ, ἐνέπνευσε φυσικῶ τῶ λογῶ ζωηρότερον και καθολικώτερον διαφέρο· κατὰ ταύτην δὲ ἀκριβῶς τὴν εποχὴν ὁ Θέσπις παρέστησε λαλοῦντας και ὀρώντας ἐκείνους τοὺς ἥρωας, τοὺς ὁποίους τὰ πλήρη τῶς εἶχον ἰδεῖ μόον διὰ τῶν ὀμμάτων τῆς φαντασίας. Ἡ ἐποποιία ἔσχε τὸ πολύτιμον προτέρημα νὰ χορηγήσῃ εἰς τὸ ἀοριγενὲς δρᾶμα ὑποκείμενα ἔθνικὰ ἅμα και ποιητικά, ὑποκείμενα λίαν διαφέροντα εἰς τε τὸν πολίτην και εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὑποκείμενα σφοδρῶς μὲν συγκινοῦντα τοὺς κατοίκους τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, οὐχ ἤττον δὲ τέρποντα σήμερον και ἡμᾶς αὐτούς. Τῶ ὄντι οἱ Ἕλληνας διεσκέδαζον και ἐψυχαγωγῶντο ἀναπολοῦντες τὸ ἴδιον παρελθὸν και τὰς μεγάλας τοῦ ἔθνους τῶν ἀμνησίαις. Ἡ πράξις ὑπετίθετο μὲν συμβαίνουσα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐν τῇ γενεθλίῳ αὐτῶν χώρα· ἐξετέλου δὲ τὴν πράξιν ταύτην οἱ οἰκιστὰι ή ἰδρυταὶ τῶν πόλεων τῶν, οἱ αὐτουργοὶ τῶν φυλῶν, τῶν γειῶν, και τῶν οἰκογενειῶν τῶν ἥρωες, οἵτινες ἀνήκον εἰς αὐτούς, και ἐφ' οἷς ἐκεῖνοι μέγα ἐφρόουν και ἐσεμνύοντο· ἐνίοτε μάλιστα ἐξετέλου τὴν πράξιν αὐτοὶ οἱ πολιοῦχοι θεοί τῶν, οἱ παρ' αὐτοῖς οἰκοῦντες και ἀνήκοντες ἐπομένως εἰς αὐτούς. Τὰ πάντα λοιπὸν ἦσαν τοπικά, ἔθνικὰ, ἱστορικά· ἀλλὰ συγχρόνως τὰ πάντα ἦσαν καθολικά και ποιητικά. Γνωστὸν ὑπάρχει ὅτι οἱ μῦθοι τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας εἶναι πολλάκις ἀ) ή ἰδέαι, μεταποιηθεῖσαι

εἰς γεγονότα και παρασταθεῖται ὑπὸ τὸν πέπλον τῆς διηγήσεως· β) ή καθολικά γεγονότα, καταστάντα ἐπαισθητότερα και ἐκπληκτικώτερα διὰ τινος συμπυκνώσεως, χορηγούσης αὐτοῖς τὴν δόξαν εἰδικῶν γεγονότων· γ) ή γεγονότα εἰδικά, μεγαλυθέντα, καλλωπισθέντα και καθολικευθέντα πρώτον μὲν ὑπὸ τῆς παραδόσεως, εἶτα δὲ ὑπὸ τῶν ποιητῶν. Ἡ τραγωδία λοιπὸν εὔρε κάλλιστα ἐπεξεργασμένην και ἔτοιμον μίαν λαμπροτάτην ὕλην, γεγονότα και πρόσωπα ἀτομικά, εἰκόνας πραγματικὰς μὲν, ἀλλ' ἐχούσας και τινὰ σημασίαν ὑψηλοτέραν, ὑπαινωμένης ἄλλο τι, πολὺ ἀνώτερον ἐκείνου τὸ ὅποιον ἀπεκάλυπτον ἐκ πρώτης ὄψεως. Τοιαύτη ή μεγίστη ἀρετὴ τῆς δραματικῆς ποιήσεως, αἱ πράξεις δηλαδή αἱ ὠρισμένοι και εἰδικαί, τὰς ὁποίας δυνάμεθα συγχρόνως νὰ θεωρήσωμεν ὡς τελειότατα παραδείγματα, ὡς τοὺς ἀρίστους ἀντιπροσώπους μυρίων ἄλλων παραπλησίων πράξεων.

Ἡ νεωτέρα τραγωδία, ἐγκαταλιποῦσα τὰ μυθολογικά ὑποκείμενα, ἀρύεται ἐκ δύο κυρίως πηγῶν· ἐκ μὲν τῆς ἱστορίας λαμβάνει ὑποθέσεις πραγματικὰς, διαφέρον ἐχούσας ή ἔθνικὸν ή χριστιανικόν· ἐκ τῆς μυθιστορίας λαμβάνει ὑποθέσεις καθολικὴν ἐχούσας ἀλήθειαν, ἀπείρους κατὰ τὸ εὐκαμπτον και εὐκολωτέρας κατὰ τὴν πραγματοποίησιν. Ἴσως ἔπρεπε νὰ ποιήσωμεν πολλὰς ἐπιφυλάξεις περὶ τῶν μυθιστορημάτων. Ἡ μυθώδης ἱστορία συνδυάζει παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ὅλα ταῦτα τὰ διάφορα ὠφελήματα· και ἰδοὺ ὁ λόγος δι' ὃν συνεχῶς και ἀδιαλείπτως παριστάνετο αὐτῆ ἐν τῶ θεάτρῳ τῶν Ἀθηνῶν ὁσάκις ή πρόδος τῆς καλλιτεχνίας, ή μεταβολή τῶν ἰδῶν και τὸ πρωτότυπον πνεῦμα τῶν ποιητῶν ἐπέτρεπον τὴν ἀνανέωσιν τῆς δραματικῆς ἐπεξεργασίας· ἰδοὺ ὁ λόγος δι' ὃν ἐπροσπάθησαν οἱ μεταγενέστεροι νὰ τὴν ἀναδείξωσιν ἐγχώριον ἐπὶ τῆς νεωτέρας σκηνῆς, μεθ' ὅλας τὰς δυσχερείας τὰς ὁποίας συνεπάγεται ή ἀλλοτρία και ἀπωτάτη ἀρχή τῆς.

Κατ' ἀρχὰς ὅμως τὸ ὕψος τοῦ τραγικοῦ ποιήματος δὲν ἦτο κατ' ἀλλήλον πρὸς τὸ ὕψος τῶν ὑποθέσεων· ή δημώδης αὐτῶν ἀρχή ἔμεινε και ἐπὶ μακρὸν χρόνον ὕστερον ἐπαισθητὴ και ή προσωπίς τῶν Σατύρων, τῶν μυθῶδων τούτων ὄντων, τῶν ὑποτιθεμένων μεταξύ τοῦ ἀνθρώπου και τοῦ ζώου, ἐνεποίει αἰσθήματα εὐτελεῆ και παρήγε γλωσσικόν τι ἰδίωμα βωμολοχικόν. Ἀκαταλόγιστους ὑπηρεσίας προστήνευκεν εἰς τὴν τραγωδίαν ὁ Πρατίνης, δημιουργήσας δρᾶμα σατυρικόν. Εἰς τὸ μικρὸν τοῦτο εἶδος, εἰς τὴν ἱλαρὰν ταύτην τραγωδίαν, ὡς τὴν ὠνόμασέ τις τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, προσέφυγε και ὁ χορὸς τῶν Σατύρων και ἅπαντα τὰ βωμολοχικά στοιχεῖα, τὸ ὅποια δὲν ἔπρεπε

τέλειον να εξαφανισθῶσι, εἴτε ἐπειδὴ ἦσαν προστάλη εἰς τὸ κοινόν, εἴτε ἐπειδὴ ἐφαινότο καθιερωμένα παρὰ τῆς θρησκευτικῆς παραδόσεως τῶν πανηγύρεων. Ἡ ἀποσύνθεσις αὕτη πλεῖστον ὅσον συνετέλεσεν εἰς τὴν κάθαρσιν τῆς τραγωδίας.

Κατ' ἐξοχὴν ὁμοῦς εἰς τῆς τραγωδίας τὴν κάθαρσιν συνετέθειλε τὸ δαιμόσιον πνεῦμα ἐνός μεγάλου ποιητοῦ, ὅστις εὔρε κοινωνίαν ἰκανὴν νὰ μετασυνθῆ εἰς τὸ μέγα ὕψος τῶν ἰδεῶν του. Μυρία τεκμήρια ἀποδεικνύουσι τὴν βαθυτάτην ἐντύπωσιν ἣν οἱ κατὰ τῶν Περσῶν ἀγῶνες ἐνεποίησαν ἐκ τοῦ πνεύματος τῶν Ἀθηναίων. Ἐν τῇ πολιτικῇ αὐτῶν, ἐν τοῖς θεσμοῖς των, ἐν τῇ λαμπρότητι καὶ τῇ μεγαλοπρεπείᾳ τῶν πανηγυρέων των, ἐν τῇ προστασίᾳ τῶν καλῶν τεχνῶν καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀναπτύξει τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ἀνακαλύπτουμεν νέαν ὄψιν, νέαν τινὰ πτῆσιν, νέον τι καὶ ὅλως ἀσύνηθες ὕψος αἰσθημάτων καὶ διανοημάτων. Τὸ μεγαλεῖον τῶν ἡρωϊκῶν ἀνδραγαθημάτων ἐχορήγησε τῷ Αἰσχύλῳ θεατὰς καὶ καθόλου κοινωνίαν ἀξίαν ἑαυτοῦ, καὶ προσήγγισε τὸν δῆμον εἰς τὸν ποιητὴν. Ἀλλὰ καὶ ὁ ποιητὴς ὀφείλει εἰς τὰ αὐτὰ ἐξαισία ἱστορικὰ γεγονότα τὰς εὐγενεστάτας τῶν ἐμπνεύσεών του, δι' ὧν πολλάκις ἐνεψύχωσε τοὺς μύθους τοῦ παρελθόντος, παρενείρας γενναϊότατα αἰσθήματα, ὅποια ὑπερῴρευσεν ἡ σύγχρονος ἐποχὴ του καὶ τὰ μεγαλουργήματα τῶν πατριωτῶν του. Οἱ ἄνιστοι ἀγῶνες, αἱ ἡρωϊκαὶ προσπάθειαι, αἱ θαυμασταὶ νίκαι ἀνιέθισαν τὴν διάνοιαν τοῦ Αἰσχύλου εἰς τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους, τοὺς ὁποίους ἡ τῶν Ἑλλήνων φαντασία εἶχε πληρώσει διὰ θεῶν καὶ ἡμιθέων. Ὁ Μαραθωνομάχος κατελάμβανε τοὺς ἥρωας, τῶν ὁποίων ἐβλεπε πλησίον του τὰς ζώσας εἰκόνας, πρὸς τὰς ὁποίας ὠμοιάζε καὶ αὐτός. Οἱ ἥρωες ἀνεγενῶντο ἐνώπιον τῶν ποιητικῶν ὀφθαλμῶν του καὶ ἐνεψυχῶντο διὰ τῶν χαρακτηριστικῶν γνωρισμάτων, διὰ τῆς πλήρους καὶ παρεστῶτης ζωῆς, ἣτις ὑπάρχει ἡ ἀληθὴς ψυχὴ τοῦ δραματικοῦ ποιήματος. Ἐξημμένους, σφοδρὸς, βεβακχευμένους καὶ ὅλος ἔνθους ἐμελέτησεν ὁ ποιητὴς οὗτος τοὺς περὶ θεῶν καὶ ἡρώων μύθους, ἐπλήρωσε δι' αὐτῶν τὴν φαντασίαν του καὶ μετεποίησεν εἰς δράματα ὅλην σχεδὸν τὴν ἑλληνικὴν ἐποποιίαν. Ἐξετάζοντες τὰς ἐπωνυμίας καὶ τὰ λείψανα τῶν ἀπολεσθεισῶν τραγωδιῶν του, θάμβει κατεχόμεθα καὶ ἀπορία βλέποντες τὸ εὐρύ στάδιον ὅπερ αὐτὸς ἠνέωξεν εἰς τὴν τραγωδίαν. Τὸ στάδιον ὑπῆρξε ταλικούτον, ὥστε δὲν πρέπει νὰ θαυμάσωμεν ἐὰν αὐτὸς ἔθηναι ἀπλῶς χάρακας καὶ δωρογάωσεν εὐρέως καὶ καθολικῶς τὰς μεγάλας τοῦ χώρου τούτου διαιρέσεις, καταλιπὼν τοῖς μετ' αὐτὸν τὴν φραγίδα νὰ

καλλιεργήσωσι τὰ ωραιότατα τῶν μερῶν αὐτοῦ καὶ νὰ τὰ πλουτίσωσι διὰ πράξεων καὶ ἀνθρώπων.

Οὐδὲν ἀπλούτερον, οὐδὲν θαυμασιώτερον τοῦ τρόπου καθ' ὃν ὁ Αἰσχύλος διαπλάττει καὶ διοργανοῖ τὰ μέρη ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἀποχωρίζει ἐξ ὅλης τῆς ἐπικῆς διηγήσεως, ὅπως ἐξ αὐτῶν δημιουργήσῃ τὸ δράμα. Προτοικιοῦται πρῶτον αὐτὰ τὰ σκίττα τῆς δραματικῆς πράξεως, λαμβάνει ἐξ αὐτῶν μόνον τὸ χρεωδέστατον καὶ συγκινητικώτατον, τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος, τὴν ἐκρηξίν καὶ τὴν πρώτην αἰτίαν τῆς, τὴν καταστροφὴν, τὸ φοβερόν γεγονός καὶ τὴν ὑψίστην πηγὴν ἐξ ἧς τοῦτο ἀπορρέει, τὸν καθολικώτατον νόμον τὸν κρατοῦντα καὶ δεσπύοντα τῆς περιπετείας. Μία μεγάλη ἰδέα, ἐν θέαμα φοβερόν ἅμα καὶ μεγαλοπρεπές,—ἰδοὺ τὸ δράμα τοῦ Αἰσχύλου διὰ τῶν στιβαρῶν χειρῶν του ἀρπάζει οὕτως εἰπεῖν τὰ δύο ἄκρα τῆς τραγικῆς πράξεως. Ἡ ἰδέα καθίσταται ἐπαισθητὴ, χάρις εἰς τὴν ζωηρὰν τοῦ ποιητοῦ φαντασίαν, ἣτις τὴν συλλαμβάνει καὶ τὴν περιβάλλει μυρίας εἰκόνας μεγαλοπρεπεῖς· τὸ θέαμα καταλαμβάνει τὸ πνεῦμα διὰ τῆς ἰδέας ἣν περικλείει καὶ ἣν βαθμηδὸν ἀποκαλύπτει. Ἡ ἀπόστασις ἢ μεταξὺ τοῦ τελικοῦ ἀποτελέσματος καὶ τῆς πρωτίστης αἰτίας δὲν συμπληροῦται· ὁ ποιητὴς, δραστήριος ἅμα καὶ ἐμβριθὴς, ἀλλ' οὐχὶ καὶ διαρκῶς φιλοσοφῶν, ἔλκεται ἐναλλάξ τῆδε κάκειτε ὑπὸ τῆς λαμπρότητος τῆς πράξεως καὶ ὑπὸ τοῦ ὕψους τῆς ἰδέας· τρέχει ἀδιακόπως ἀπὸ τοῦ ἐνός εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον, ριπτόμενος ὀρμητικῶς πέραν τῆς χωρῆς αὐτὰ ἀβύσσου.

Τὸ κυριώτερον γεγονός οὔτε διαστρέφει ὁ Αἰσχύλος, οὔτε ζητεῖ νὰ τὸ περικαλύψῃ, οὔτε τὸ ἐλαττοῖ, οὔδ' ἐμετριάξει τὸ παράπαν τὴν φρίκην αὐτοῦ· ἐνατενίζει εἰς αὐτὸ στρέφων βλέμμα ἄσφοδρον καὶ σταθερόν, τὸ παριστᾷ ἐνώπιον ἡμῶν, ἀναγκάζων ἡμᾶς νὰ ἀντιληφθῶμεν αὐτοῦ δι' ὅλων τῶν ὀργάνων τῆς αἰσθήσεως καὶ τοῦ πνεύματος. Προσβάλλει τὰ ὄμματα, τὰ ὦτα, καὶ δὴ καὶ τὴν φαντασίαν τοῦ θεατοῦ, ἀφ' οὗ πρῶτον δραστηκώτατα ἐπενεργήσῃ ἐπὶ τὴν διάνοιάν του. Καὶ ἐγὼ θὰ στραφῶ πρὸς τὴν φαντασίαν τῶν ἀκροατῶν μου, ἀνακαλῶν εἰς τὴν μνήμην των ἐν μόνον παράδειγμα τῆς δραματικῆς ταύτης δυνάμεως. Οὐδαμοῦ ἀνευρίσκω πρᾶξιν ἀπλούτεραν καὶ συγκινητικώτεραν τοῦ Ἀγαμέμνονος.

Δὲν ἐξαρκεῖ τὸ βλέπειν ἐπὶ τῆς σκηνῆς διαδραματιζόμενα πράγματα μεγάλα ἢ φοβερά· τὸ ἐξαγγελτικὸν εἶναι πάντοτε ἀτελές· ἐὰν δὲ μὴ προκαταληφθῶσι προηγουμένως τὸ πνεῦμα καὶ ἡ φαντασία, οἱ ὀφθαλμοὶ δὲν θὰ πιστεύσωσιν οὐδέποτε. Μόνος ὁ λόγος δύναται νὰ ἐμπνεύσῃ ψυχὴν εἰς τὰ γεγονότα, νὰ ἀποκαλύψῃ τὸν πυρῆνα τῆς πράξεως καὶ

νά συγκινήση τὴν καρδίαν τοῦ θεατοῦ. Ἡ ἀπαγγελία λοιπὸν θὰ ἀντικαταστήσῃ τὸ θέαμα αὐτῆς τῆς πράξεως. Ἄλλ' ἡ ἀπαγγελία εἶναι ὅπως-δήποτε πάντοτε ψυχρά. Θὰ ἤχητό τις νὰ μὴ ὑπάρχῃ μὴδὲν μέσον μεταξὺ τῆς ἀπαγγελίας καὶ τοῦ θεάματος. Πλὴν ἀλλ' ὅμως τοῦ Αἰσχύλου τὸ πνεῦμα εὔρειν ἄλλο μέσον πολὺ ἀσφαλέςτερον, πολὺ ἰσχυρότερον καὶ πολὺ δραστικώτερον ἐπὶ τὸ πνεῦμα τοῦ θεατοῦ.

Ὁ Ἀγαμέμνων εἰτῆλθε θριαμβεύων εἰς τὰ ἀνάκτορά του· περιεπάτησεν ἐπὶ «πορφυροστρώτου πόρου ἵνα μὴ θῆ χαμαὶ τὸν ἑαυτοῦ πόδα, τὸν Ἰλίου πορθήτορα.» Ὅπισθεν αὐτοῦ κλείεται ἀπαισίως ἡ πύλη. Παρθένος τις αἰγμάλωτισθεῖσα δὲν θέλει νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν τῶν Πελοπιδῶν, ἀλλ' ἀπολείπεται μόνη μετὰ τοῦ χοροῦ· εἶναι δὲ αὕτη ἡ Κασσάνδρα, ἡ νεαρὰ φοιβὰς καὶ εὐειδῆς ἱέρεια τοῦ Ἀπόλλωνος. Σκυθρωπὴ τὸ πρῶτον καὶ σιωπῶσα, διαλύει ὕστερον τὴν σιωπὴν, ὅπως ἀφῆ κραυγὰς καὶ οἰμωγὰς διεγειρούσας παρὰ πᾶσι τὴν φρίκην. Ἀμέσως παρίστανται εἰς τὴν διάνοιάν της εἰκόνες ἀσυνάρτητοι καὶ συγκεχυμένοι, εἰκόνες τῶν ἐντὸς τῆς οἰκίας διαπραττομένων κακουργημάτων. Βλέπει τὴν τάλαιναν Κλυταμνήστραν προτείνουσαν «χεῖρ' ἐκ χερὸς ὀρεγομένην», ἀναφωνεῖ «ἄπεχε τῆς βοῆς τὸν ταῦρον». Μετ' ὀλίγον αἱ εἰκόνες συντάσσονται, συναρμολογοῦνται καὶ προσκτῶνται λογικωτάτην ἀλληλουχίαν. Παρατηροῦμεν ἀλληλοδιαδόχως ἀπάσας τοῦ φόνου τὰς παρασκευὰς· κινδυνεύομεν νὰ πιστεύσωμεν ὅτι οἱ τοῖχοι τῶν ἀνακτόρων εἶναι διαφανεῖς· βλέπομεν τοὺς διαδραματίζοντας τὴν αἵματηρὰν ταύτην σκηνὴν καὶ, τοῦθ' ὅπερ δὲν θὰ διέκρινον οἱ τοῦ σώματος ὀφθαλμοί, βλέπομεν πρὸς τούτοις τοὺς ἀοράτους μάρτυρας, τοῦ Θεέστου τοὺς παῖδας, ὁμοίους πρὸς φαντάσματα ὀνείρων, καὶ τὰς Ἐρινύας, τὰς ἀπαισίους ξένιας, ἐγκαλλωπιζόμενας εἰς τὸ αἶμα δι' οὗ καταθρέγονται. Καὶ ἐνταῦθα δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ὑπάρχει διήγησις, ἀλλὰ διήγησις προληπτικὴ καὶ δραστικωτάτη, ἐπειδὴ ἡ ἀβεβαιότης τοῦ μέλλοντος συνταράσσει τὴν καρδίαν ἡμῶν πολλῶ μᾶλλον παρὰ τὴν βεβαιότητα τοῦ τετελεσμένου ἔργου· διήγησις παθητικωτέρα, ἐπειδὴ ὑπαγορεύεται οὐχὶ ὑπὸ τῆς ἀναμνήσεως πραγμάτων τὰ ὁποῖα εἶδομεν, ἀλλ' ὑπὸ μιᾶς ἐμπνεύσεως θείας, συγχεούσης τὴν διάνοιαν καὶ ἐξαπτούσης τὴν ψυχὴν· τελευταῖον διήγησις παθητικωτέρα, ἐπειδὴ ποιεῖ αὐτὴν οὐχὶ ὁ μάρτυς τοῦ κακουργήματος, ἀλλ' ἐν θυμῷ. Λυποῦμαι μὴ δυνάμενος νὰ ἀναπτύξω ἐκτενέστερον τὸ πρόσωπον τῆς Κασσάνδρας. Ὁρᾶται εἰς τὸν θάνατον, τὸν ὁποῖον προβλέπει. Ἡ πράξις δι' ἡμᾶς τοῦλάχιστον ὑπάρχει τετελειωμένη· τὴν εἶδομεν διὰ τῶν ὀμμάτων τῆς φαντασίας, τὴν συνησθάνθη-

μεν ἐπειδὴ κατεδόνησεν ὅλας τὰς ἴνας τῆς ψυχῆς ἡμῶν. Ἄλλ' ἡ πληγὴ δὲν κατηνέχθη εἰσέτι· ὁ σίδηρος ἀνυψώθη, ἀλλ' εἰσέτι δὲν ἐπληξεν. Πρὶν ἢ καταπέτῃ, μεσολαβεῖ μία στιγμὴ ἀναπαύσεως, στιγμὴ βαρυτάτη καὶ ἀγωνίας πλήρης. Τὸ βραχὺ τοῦτο χρονικὸν διάλειμμα συμπληροῦσιν αἱ σπουδαῖαι καὶ ἐπίσημοι τοῦ χοροῦ σκέψεις περὶ τῆς τύχης ἐκείνων, τοὺς ὁποῖους οἱ ἄνθρωποι νομίζουσι καὶ καλοῦσι εὐτυχεῖς. Ἐν τοσούτῳ παρεκτενάσθημεν ἀποχρώντως· αἱ αἰσθήσεις ἡμῶν θὰ λάβωσιν εὐκόλως τὴν ἐντύπωσιν τῶν εἰκόων· αἵτινες πληροῦσι ἤδη τὴν ἡμετέραν ψυχὴν· αἱ κραυγαὶ τοῦ Ἀγαμέμνονος ἀντηχοῦσι φοβερῶς ἐν τοῖς ὠσίν ἡμῶν καὶ τὸ αἵματηρὸν θέαμα πλήττει τοὺς εὐπίστους ὀφθαλμούς. Ἡ Κλυταμνήστρα κρατοῦσα τὸν πέλεκυν ἐμφανίζεται μετὰ τῶν δύο θυμάτων της, ἐπ' αὐτοῦ τοῦ τόπου ἐνθα ἐπληξεν, πλησίον αὐτοῦ τοῦ ἔργου της, «ἔστηκε δ' ἐνθ' ἔπαιτ', ἐπ' ἐξαιρεγατέμοις,» εἰσέτι ἐμφορμένη ὑπὸ τῶν αἰσθημάτων τὰ ὁποῖα ἔχει ὁ ἄνθρωπος οὐχὶ ἀσπὺ πράξῃ τὸ κακούργημα, ἀλλ' ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ τῆς πράξεως, ἐν τῇ ἀκμῇ τοῦ πάθους καὶ τῆς ματίας. Τὴν στιγμὴν ταύτην ἠθέλησε νὰ παρατείνῃ ὁ πηνιητής, ὅπως δείξῃ ἡμῖν τὴν φοβερὰν γυναικα μεθύουσαν ὑπὸ τῆς χαρᾶς ἐπὶ τῇ μυσταρᾷ νίκῃ της. Τοιούτῳ τρόπῳ προλαμβάνωμ τὸ γεγονός καὶ μυχύνωμ πέρα τῶν ὀρίων τῆς διαρκείας τοῦ χορηγεῖ μακροτάτην διάρκειαν εἰς μίαν βᾶσιν διαβατικὴν καὶ ἴστησιν οὕτως εἰπεῖν τὴν διαφεύγουσαν στιγμὴν. Ἐπιδρῶν δὲ ἐναλλάξ ἐπὶ τὴν ἡμετέραν φαντασίαν διὰ τῶν προφητειῶν τῆς Κασσάνδρας, καὶ ἐπὶ τὴν ἡμετέραν διάνοιαν διὰ τῶν λυρικών ἀσμάτων τοῦ χοροῦ, καὶ τελευταῖον ἐν τῇ ἐπομένῃ σκηνῇ ἐπὶ τὰ ὄμματα καὶ τὰ ὄτα ἡμῶν, μεταδίδει εἰς τὰ ἡμέτερα αἰσθητήρια, εἰς τὴν ψυχὴν καὶ εἰς ὅλην ἡμῶν τὴν οὐσίαν, τὴν συγκινήσιν τὴν ὁποῖαν προξενεῖ μία μεγάλη καταστροφή, καὶ οὕτω ἀνυψοῖ εἰς τὸ μὴ περαιτέρω τὸ δραματικὸν πάθος.

Ἀληθεύει μὲν ὅτι ἐξελεξάμεν τὸ λαμπρότατον τῶν παραδειγμάτων ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ Αἰσχύλου· ἡ αὐτὴ ὅμως δραματικὴ ἐνέργεια φανεροῦται ἐν Χοηφόροις καὶ κατὰ διαφόρους βαθμοὺς ἐν τοῖς ἄλλοις δράμασι τοῦ ποιητοῦ. Πανταχοῦ παρατηρεῖται κατ' ἐξοχὴν τὸ θαυμασιόν πλεονέκτημα δι' οὗ ὁ Αἰσχύλος μεταφέρει ἡμᾶς οὐχὶ διὰ τῆς διηγήσεως ἀλλὰ διὰ τῆς προγνώσεως προσώπου συγκεκινημένου εἰς τόπους καὶ εἰς συμβάντα ἀραραπάζομενα ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν. Πάντες γινώσκομεν τὴν σκηνὴν τῶν ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῶν Θηβῶν σνικειλεγμένων παρθένων· αὐταὶ δὲν βλέπουσι μὲν τὰ ἐκτὸς τῆς πόλεως συμβαίνοντα· εἰ ἦχοι ὅμως τοὺς ὁποῖους ἀκούουσιν, ἢ βασιανίζουσα αὐτὰς ἀγωνία, τὰς

αναγκάζουσι νὰ μαντεύωσι τὰ κινήματα τοῦ εἰς τὰ τεῖχη προσεγγίζοντος ἐχθροῦ. Ὅ,τι ἡ προφητικὴ ἔμπνευσις εἶναι διὰ τὴν Κασσάνδραν, αὐτὸ τοῦτο εἶναι διὰ τὰς περὶ ὧν ὁ λόγος νεάνιδας ἢ ἀκροτάτη βαθμὶς τοῦ φόβου. Κτύπων δέδορκα κραυγάζει μία τούτων· καὶ τοιοῦτον εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τὸ ὁποῖον προξενεῖ εἰς τὸν ἀναγνώστην ἢ θαυμαστὴ αὐτὴ ποίησις.

Πλησίον τοῦ κυριωδεστάτου γεγονότος τίθησιν ὁ Αἰσχύλος τὴν δεσπόζουσαν καὶ κρατοῦσαν αὐτοῦ ιδέαν· μόλις ὑποδεικνύει τοὺς μεσολαβοῦντας κρίκους· ἡ καταστροφὴ φαίνεται ἐκπηγάζουσα ἀμέσως ἀπὸ τῶν καθολικωτάτων καὶ ὑψίστων αἰτιῶν. Ὁ μέγας οὔτος καὶ πέλωριος τρόπος δυσαρεστεῖ ἡμῖν κατ' ἀρχάς· εὐρίσκομεν ὅτι στερεῖται πάσης πιθαότητος, ἐπειδὴ ἡμεῖς συνήθως φιλοσοφοῦμεν τότε μόνον εὐαρεσούμεθα ὁπόταν ἴδωμεν ὀφθαλμοφανῶς τὰς πλέον ἀμέτους τῶν συμβάντων αἰτίας· ἐπιθυμοῦμεν νὰ δειχθῇ ἡμῖν μέγας τις ἀριθμὸς μικρῶν γεγονότων ἀναγκαιῶς συνεχόμενων καὶ συντελούντων εἰς τι ἐξαισιῶν ἀποτέλεσμα. Ἐντεῦθεν ἡ μεγάλῃ ποικιλία τῶν λεπτομερειῶν τῶν ὑποθηλουσῶν τὴν πρόδον τῆς πράξεως ἐν τῷ ἡμετέρῳ θεάτρῳ. Ὁ Αἰσχύλος καὶ οἱ σύγχρονοί του, ἤττοι φιλοσοφοῦντες ἢ ἡμεῖς, ἀλλ' οὐχ ἤττοι λογικοί, ἐξηκοῦντο εἰς γενικὰς αἰτίας, δι' ὧν ἡρμήνευοι τὰ γεγονότα. Ἡ βουλή τῶν θεῶν, ἡ ὀργὴ τῶν βροτῶν, ἢ ἀρὰ ἢ ἀποδιδομένη εἰς τὸ δεῖνα ἢ δεῖνα ἀρχαῖον ἐγκλήμα, ἢ ἐπομένη εἰς τὴν ὕβριν καὶ τὴν ὑπερηφάνειαν ταπεινώσις, ἢ τιμωρία ἢ καταλαμβάουσα τὸν ὑπερηφάνοντα τὰ ὄρια ἐντὸς τῶν ὁποίων τὸν περικλείει ἡ φύσις του,—ἰδοὺ αἱ ιδέαι αἱ δεσπόζουσαι τῆς τραγωδίας ταύτης, καὶ οὐ μόνον δεσπόζουσαι, ἀλλὰ καὶ διευθύνουσαι τὴν πρόδον τῆς καὶ συνεπαγόμεναι τὰς καταστροφὰς αὐτῆς καὶ ἐπέχουσαι τόπον παντὸς ἄλλου ἐλατηρίου καὶ συμβεβηκότος. Ἐν ᾧ αἱ ιδέαι αὗται ἀναπτύσσονται ἐνώπιον ἡμῶν διὰ χορῶν σπουδαίων καὶ σκηνῶν μεγαλοπρεπῶν, κινδυνεύει τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ πράξις δὲν προβαίνει οὐδαμῶς εἰς τὰ πρόσω· ἀλλ' ἡ καταστροφὴ ὠριμάζει ὑπὸ τὴν σκιάν· προσεγγίζει, τὴν αἰσθανόμεθα, φρικιδόμεν καὶ ὁπόταν αὐτὴ μὴ ἀναγγέλλεται σαφῶς, καὶ ἰδοὺ ἀπροσδοκῆτως ἐπέρχεται. «Ἡ ἡμέρα φέγγει αὐτοῖς εἰσέτι· ἀλλ' ἐν τῇ μεσημβρίᾳ τῆς σκιᾶς, ἢ ἐκδίκητις ἐπιτωρεῖται, πλημμυρεῖ· οὔτοι δὲ καταποντίζονται ἐν αἰωνίῳ νυκτί.»

Ῥοπή δ' ἐπισκοπεῖ δίκας
ταχέϊα τοὺς μὲν ἐν φάει,
τὰ δ' ἐν μεταίχμιῳ σκότου
μένει χρονίζοντ' ἀτυχῆ,
τοὺς δ' ἀκραντοὺς ἔχει νύξ.

Τοὺς στίχους τούτους τοῦ Αἰσχύλου ἐπεθύμουν νὰ θέσω ὡς ἐπιγράμμα ἐν μιᾷ ἐκάστη τῶν τραγωδιῶν αὐτοῦ. Καὶ ἰδοὺ ἡ πηγὴ τοῦ θαυμαστοῦ, οὐχὶ τοῦ θαυμαστοῦ ἐκείνου, τὸ ὁποῖον οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ εὐχερές τι μέσον τοῦ ἀπαλλαγῆναι ἐκ τῶν δυσχερειῶν ἢ τοῦ κατακοσμησάσαι τὴν ξηρὰν ὕλην, καὶ τρόπος λαμπρὸς τοῦ περικαλύπτειν τὸ τυχαῖον, ἀλλὰ τοῦ ἀληθεία καὶ πράγματι θαυμαστοῦ, τὸ ὁποῖον ἐμφύεται εἰς αὐτὰς τὰς ιδέας τοῦ ποιητοῦ, τὸ ὁποῖον καὶ οἱ σύγχρονοί του ἀποδέχονται ὡς πιθανόν, καὶ τὸ ὁποῖον γενᾶται ἐκ τῆς διαθέσεως τοῦ πνεύματος νὰ ἀνέρχεται πάντοτε εἰς τὰς πρωτίστας καὶ λαθναούσας αἰτίας, παραλείπον παντελῶς τὰς αἰτίας τὰς ἀμέτους. Παρ' Αἰσχύλῳ μία χεὶρ ἀόρατος κρατεῖ τὸ πηδάλιον τὰ ἐνύπνια, αἱ προρρήσεις, τὰ χρηστήρια μεσολαβοῦσιν ἀδιαλείπτως, οὐχὶ ὡς τεχνήματα τοῦ ἐπιτηδεύματος, ἀλλ' ὡς ὀλοκληρωτικὰ μέρη τοιοῦτου ἀνθρωπίου βίου, ὁποῖον συνέλαβεν ἐν τῇ διανοίᾳ του ὁ ποιητής.

Τὸν ἰδιαιτέρον τοῦτον τοῦ θεωρεῖν τὰ πράγματα τρόπον, τὸν ὁποῖον ἐμμήθη καὶ ὁ σύγχρονος τῷ Αἰσχύλῳ ἱστοριογράφος Ἡρόδοτος, ὑπηγόρευσε κατ' ἐξοχὴν τὰ μεγάλα καὶ ἐξαισία ἔργα, τῶν ὁποίων οἱ τότε ἄνθρωποι ἦσαν καὶ ἐκθαμβοὶ μάρτυρες καὶ ἔνθεοι δράσαι. Ἐν τῷ ἀνίστῳ ἀγῶνι μεταξύ τινῶν ἑλληνικῶν πολιτειῶν καὶ τῆς Ἀσίας τὰ πάντα εἶναι θαυμαστὰ, οὐδὲν συμβάν ἐρμηνεύεται δι' ὑλικῶν αἰτιῶν καὶ διὰ χυδαίων πιθανότητων. Ἡ ἐλευθερία νικά τὴν δεσποτείαν, ὁ πολιτισμὸς τὴν βαρβαρότητα, τὸ πνεῦμα τὴν ὕλην, οἱ ὀλίγοι τοὺς πολλοὺς· καταλαμβάνομεν τὰς καθολικὰς αἰτίας αἱ ὁποῖαι ἐχορήγησαν τὴν νίκην εἰς τοὺς Ἕλληνας· αἱ ἀμεσοὶ καὶ εἰδικαὶ αἰτίαι διεκφεύγουσι τὴν ἔρευναν ἢ φαίνονται ὅλως ἐπουσιώδεις εἰς τὴν ἐκβασιν τοῦ πολέμου· ἐν ταῖς τάξεσι τῶν Ἑλλήνων ἠγωνίσαντο θεοί. Ὁ Αἰσχύλος λοιπὸν, λαβὼν ὡς ὑπόθεσιν τραγωδίας τὴν ἤτταν τῶν Περσῶν, δὲν περιῆλθε τὸ παράπαν εἰς ἀμνησάν, ἀλλ' ἐπέξεργάσθη αὐτὴν ὀλοσχερῶς ὡς τὰ ἀντικείμενα τῆς μυθώδους ἱστορίας. Ἐν τοῖς Πέρσαις ἀναφαίνεται ἐπικρατοῦσα ἢ αὐτὴ πορεία καὶ τὰ αὐτὰ μέσα ἅτινα ἐπικρατοῦσι καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις τραγωδίαις τοῦ Αἰσχύλου.

Ὅσοι μᾶλλον ἀνυψούμεθα, τοσούτω μᾶλλον εὐρύνεται ἡ θεὰ ἡμῶν. Ὁ Αἰσχύλος, τὰ πάντα θεώμενος ἀπὸ ὑψηλοτάτης σκοπιᾶς, ἐμπεριλαμβάνει ἓνα ὀρίζοντα εὐρύτατον. Παρ' αὐτῷ οὐδὲν πρᾶγμα ὑπάρχει μεμονωμένον· τὰ πάντα συνέχονται μετὰ τοῦ ὅλου τῆς κοινωνίας, τῶν τόπων, τῶν χρόνων, τοῦ κόσμου. Αἱ τύχαι τῶν ἀτόμων συνέχονται μετὰ τῆς τύχης τῶν πολιτειῶν. Ἐν τοῖς Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας ἢ τῶν

ἀδελφῶν ἕρις ἐγκλείεται καὶ σχεδὸν ἀπορροφᾶται ἐν τῇ ἔριδι τῶν πόλεων τοῦ Ἄργους καὶ τῶν Θηβῶν. Ἐν τῷ Ἀγαμέμνονι μεταξὺ τῶν πολλῶν αἰτίων διὰ τὰ ὁποῖα ἐπισκῆπτει ἡ δυστυχία ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ πορθέτορος τῆς Τροίας, δὲν λησμονοῦνται καὶ τὰ παράπονα τῶν πολιτῶν ἢ φιλοδοξία του ἠρήμωσε τὴν Ἑλλάδα· ὁ ποιητὴς λέγει ἡμῖν ὅσα ὁ δῆμος ἀγανακτῶν ψιθυρίζει, ὁπότεν ὁ νεαρὸς μαχητὴς εἰς τὰς ἐστίας ἐξ ὧν ὠρμήθη ἐπανερχεται ὡς κάλπη πλήρης κόνεως, «ἀντήνορος σποδοῦ γεμίζων» λέβητας εὐθέτους.» Αἱ ἀραὶ αὐταὶ ἐπιπίπτουσι βαρεῖα κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ νικητοῦ, «βαρεῖα δ' ἀστῶν φάτις ξὺν κότῳ δημοκράντου δ' ἀράς τίνοι χρέος.» Τὸ παρὸν συνδέεται ἀδιαλείπτως μετὰ τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ μέλλοντος. Τοῦ Ὀρέστου τὰ δυστυχήματα, τὰ πηγάζοντα ἐκ τῶν ἀρχαίων ἀμαρτημάτων τοῦ οἴκου τῶν Πελοπιδῶν, ἐπεκτείνουσι τὰς συνεπείας τῶν μέχρι τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ τοῦ Αἰσχύλου διὰ τοῦ δικαστηρίου τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ διὰ τῆς συμμαχίας τῆς συνομολογηθείσης μεταξὺ Ἄργους καὶ Ἀθηῶν. Αἱ Ἰκέτιδες καὶ ὁ Προμηθεὺς ἀναπτύσσουσι εὐρυτάτας θεωρίας περὶ τῶν τόπων τῆς γῆς καὶ περὶ τῶν γενεῶν τῶν ἀνθρώπων. Ὁ τῶν Ἀργοναυτῶν στόλος καὶ ἡ τῆς Τροίας πολιορκία εἶναι κατὰ τὸν Αἰσχύλον καὶ τὸν Ἡρόδοτον αἱ πρῶται πράξεις ἀγῶνος παρατεινομένου διὰ τῶν πολέμων τῶν μηδικῶν. Οὐράνια, ἐπίγεια καὶ ὑποχθόνια παρίστανται διὰ παντὸς ἐν αὐτοῖς. Οἱ θεοὶ ἀναμίγνυνται μετὰ τῶν βροτῶν, καὶ αἱ σικαὶ μετὰ τῶν ζώντων. Καὶ ὁπότεν δὲ μὴ ἐκκαλῶνται οἱ νέρτεροι καὶ οἱ ἐν τῷ ἄλλῳ κόσμῳ οἰκοῦντες, ἢ ὑπὸ γῆς μῆτις καὶ ὀργῆ του ἐπιφέρει πολλακίς τὴν καταστροφήν· καὶ ὁπότεν μὴ φαίνεται ὀφθαλμοφανῶς ὁ θεός, πανταχοῦ γίνεται ἐπαιθνητὴ ἢ φρίκη τῆς παρουσίας του. Τοιούτω τρόπῳ εὐρύνεται ἡ σκηρὴ καὶ ἡ βᾶσις τῆς εἰκόνας δεσπόζει πολλακίς τῶν προσώπων.

Αὐτὰ τὰ πρόσωπα εἶναι καθολικὰ μᾶλλον ἢ ἀτομικά· τὰ πλεῖστα τῶν προσώπων τοῦ Αἰσχύλου παριστῶσι μίαν φυλὴν, μίαν οἰκογένειαν, ἐν ἔθνος, μίαν ὀλόκληρον τάξιν ὄντων. Πολλακίς ἐμφανίζονται οἱ θεοὶ ἐπὶ τῆς σκηρῆς του οὐ μόνον ὅπως ἐκθέσωσι ἢ ἀνελεξῶσι τὴν πρᾶξιν, ἀλλ' ὅπως συμμετάσχουσιν αὐτῆς ὡς πρῶτιστοι συμμετοχοί· καίπερ δὲ οἱ τοῦ Αἰσχύλου θεοὶ ἔχουσι φυσιογνωμίαν πολλῶ μᾶλλον διακεκριμένην τῆς τῶν θεῶν τοῦ Εὐριπίδου, οἵτινες ἔχουσι ἅπαντες σχεδὸν τὸν αὐτὸν θεῖον τύπον, οἱ θεοὶ ὅμως ἐκείνοι εἶναι πάντοτε ἕνεκα αὐτῆς τῆς φύσεώς των πρόσωπα καθολικά. Μεγάλην παρὰ τῷ Αἰσχύλῳ κατέχει θέσιν ὁ χορὸς ὡς πρόσωπον περιληπτικόν. Ὁ χορὸς ἐν ταῖς Ἰκέτισι πρωταγωνιστεῖ· ἡ περίπτωσις αὐτῆ καθίστησι τὸ δράμα ὁπωσοῦν ψυχρὸν, ἐπεὶ ἡ

εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους ζωηρότερον διαφέρουσι τὰ πρόσωπα. Μὴ λησμοιήσωμεν ὅμως ὅτι παρὰ πάντα ἄλλον τραγικὸν κάλλιον γινώσκει ὁ Αἰσχύλος νὰ ἐμφυχώτῃ τὸ τοῦ χοροῦ πρόσωπον παρέχων αὐτῷ ἰδιὰ τινα καὶ ποικίλα χαρακτηριστικά. Καὶ αὐτὰ τὰ πρόσωπα, τὰ φαινόμενα κατ' ἐξοχὴν ἀτομικά, ὁ Ἐτεοκλῆς καὶ ἡ Κλυταιμῆστρα, δὲν εἶναι ὅλως ἀτομικά· ζῶσι μᾶλλον κατὰ τὸν κοινὸν βίον τῆς φυλῆς των ἢ κατὰ τὸν ἴδιον ἑαυτῶν· εἶναι μεγάλοι, ἐμπαθεῖς, φοβεροὶ ἐν τῇ μανίᾳ των· ἡ μανία ὅμως ἣν φέρουσι ἐν τῷ αἵματί των εἶναι μανία μιᾶς ὅλης οἰκογενείας, τὰ πάθη τὰ περικλειόμενα ἐντὸς ἐνὸς μόνου στήθους εἶναι πάθη μιᾶς ὀλοκλήρου φυλῆς. Ἐὰν ἔχωσι μίαν θέλησιν ἀτομικὴν, ἀποδίδουσι ὅλον τὸ βᾶρος τῆς θελήσεως ταύτης εἰς τὸ αὐτὸ μέρος ὅπου ὑπάρχει καὶ τὸ ἔμφυτον πάθος· ὁ Αἰσχύλος δὲν ἐξετάζει τὴν διαμάχην τῶν δύο τούτων μοριῶν τῆς οὐσίας των, ἐπεὶδὴ συναμφοτέρα ἀποτελοῦσιν ἐν μόνῳ ὅλον.

Ἡ τέχνη τοῦ Αἰσχύλου συνίσταται εἰς τὸ συνάπτειν τὰ καθολικὰ ταῦτα στοιχεῖα οὕτως ὥστε νὰ σχηματίζωνται μεγάλα ἀντιθέσεις. Πανταχοῦ ἀνακαλύπτομεν τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς θεοὺς διαφόρων γενεῶν, τοὺς ἀνδρας καὶ τὰς γυναῖκας, τοὺς Ἑλληνας καὶ τοὺς βαρβάρους ἀλληλομαχοῦντας ἢ συμμαχοῦντας, ἀποκροῖοντας ἢ προσελκύοντας ἀλλήλους· πανταχοῦ διορῶμεν τὴν μεγάλην τῆς φύσεως αὐτῶν διαφορὰν.

Αἱ σχέσεις μεταξὺ θεῶν καὶ ἀνθρώπων, μεταξὺ αὐτῶν τῶν θείων γενεῶν, τὰ ὁποῖα ἀλληλοδιαδόχως ἐκράτησαν τοῦ παντός, ὑπῆρξαν ἀντικείμενα ἐμβριθεῶς μελέτης τοῦ τολμηροῦ καὶ σκεπτικῷ Αἰσχύλου. Ἐπεὶδὴ πανταχοῦ ὠμολόγει τὴν γενεαλογίαν καὶ τὴν συγγένειαν τῶν γενεῶν καὶ τὴν μυστηριώδη ἀλληλουχίαν τῶν αἰτίων καὶ τῶν αἰτιατῶν, συνείθισε νὰ ἀνατρέχη εἰς αὐτὰς τὰς πρῶτας ἀρχὰς καθ' ἣν στιγμὴν πρῶτον καθιερώθησαν οἱ τὸν κόσμον διέποντες νόμοι ἢ συνωμολογήθη τὸ συνάλλαγμα τὸ χρησιμεῖον ὡς βᾶσις τῆς θείας καὶ τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας. Ἀλλὰ πρὸ τῆς συνομολογήσεως τοῦ συναλλάγματος, πρὸ τῆς καθιερώσεως τῶν νόμων, ἔπρεπε νὰ προηγηθῇ εἰς ἀγῶν. Ἐν τῷ Προμηθεὶ δεσμώτῃ δὲν βλέπομεν οὐδὲν ἄλλο ἢ τὸν ἀγῶνα, — ἀγῶνα μεταξὺ τοῦ Διὸς, τοῦ ἀρχηγέτου τοῦ γένους τῶν θεῶν, καὶ τοῦ Τιτᾶνος, τοῦ εὐεργέτου, τοῦ προμάχου καὶ ἀντιπροσώπου τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἀνθρώπου, πολλακίς δὲ καὶ τὸν σκόπελον ἔθη ναυαγεῖ, δηλαδὴ ἡ θέλησις, ὁ χαρακτήρ, καταφαίνεται δρατικώτατα καὶ θαυμασιῶς ἐν τῇ διαγωγῇ τοῦ Προμηθεῶς, ὁ ὁποῖος εἶναι ἴσως τὸ ὑψίστον καὶ μέγιστον διανόημα τῆς

φλεγόμενη ψυχῆ τοῦ Αἰσχύλου. Εἰς τὸν Προμηθεά, περιπεσόντα εἰς ἀσθένειαν καὶ εἰς ἀνήκουστα δεινά, δύο μόον ὑπολείπονται ὄπλα, ἡ ἰσχυρογνώμων σιωπὴ καὶ ἡ θαρράλεια διαμαρτύρησις. Ἐὰν εἴχομεν τὸν Προμηθεά λυόμενον, θὰ ἐδλέπομεν τετελειωμένον τὸν ἀγῶνα, τοὺς Τιτᾶνας καὶ τοὺς θεοὺς συνδιηλλαγμένους, καὶ καθιερωμένον τὸ συνάλλαγμα μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων καὶ τοῦ Διός. Αἱ Εὐμενίδες παριστῶσιν ἀνάλογόν τινα σύγκρουσιν αἰρομένην αἰσίως ἐν τῷ αὐτῷ δράματι. Αἱ παλαιαὶ Ἐρινύες ἀγορεύουσιν ὑπὲρ τοῦ φοβεροῦ νόμου τοῦ λέγοντος «ἀντὶ μὲν ἐχθρᾶς γλώσσης ἐχθρὰ γλῶσσα τελείσθω, ἀντὶ πλήγῃς φονίας φονίαν» πληγὴν τινέτω, δράσαντι παθεῖν». Ἀπαιτοῦσι νὰ γίνῃ αὐστηρὰ δικαιοσύνη, ἀππλαγχνοὶ, ἀνευ οἴκτου, ἀδυσώπητοι, τυφλοὶ ὡς ἡ τύχη, καὶ ὡς ἡ ἀμετάτρεπτος τάξις τῶν πραγμάτων. Ὁ νόμος οὗτος τῆς διὰ τῶν ἴσων ἀντιτίσεως, ὅστις εἶναι νόμος τῆς πρωτογόνου κοινωνίας καὶ ἐπικρατεῖ εἰσέτι παρὰ ταῖς Χορηφόροις, δὲν καταργεῖται ἐν τῷ τέλει τῆς τραγωδίας, ἀλλὰ, χάρις εἰς τὴν μεσολάβησιν τῶν τέκνων τοῦ Διός, μετριάζεται διὰ τῆς ἐπιεικείας καὶ τῆς νόημονος ἐκτιμῆσεως τῶν πράξεων. Ἡ ἐκδίκησις δὲν θὰ διαίωσιθῆ πλέον ἐν ταῖς οἰκογενείαις, εἰς δεσμός διαρκῆς εἶναι τὸ ἐνέχυρον τῆς διαλλαγῆς τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν νεωτέρων τοῦ κόσμου δυνάμεων. Ἀναμφιβόλως ὑπάρχει τι παράτολμον ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν ἀγῶνων, τῶν βιαίων ἐποχῶν καὶ τῆς μεταξὺ τῶν θεῶν ὄντων διαφωνίας. Ἀλλ' αἱ τοῦ Αἰσχύλου τραγωδίαὶ ἔχουσι κατ' ἐξοχὴν χαρακτηριστὰ θρησκευτικώτατον· αὐτὸς ἐσχημάτισε τὴν ὑψηλοτάτην περὶ τῆς θεότητος ἰδέαν, εἰπὼν «ὅτι ὁ Ζεὺς δὲν σέβει οὐδένα θρόνον ἀνώτερον τοῦ ἑαυτοῦ, ὅτι ἡ θέλησίς του ἐκτελεῖται ἅμα ἐκδηλουμένη, ὅτι ὁδηγεῖ τοὺς βροτοὺς εἰς τὴν ὁδὸν τῆς φρονήσεως καὶ ὅτι ἠδύοκῃτε νὰ μαθηθῶσιν οἱ ἄνθρωποι διὰ τῶν παθημάτων». — Ὑπ' ἀρχῆς δ' οὐ τινοὺς θαύζον. Πάρεστι δ' ἔργον ὡς ἔπος. Σπεῦσαι τι τῶν βούλιος φέροι φρήν. . . . Τὸν φρονεῖν βροτοὺς ὁδῶσαντα, τὸν πάθει μάθος θέντα κυρίως ἔχειν. » Ὅσῳ μᾶλλον προβαίνομεν εἰς τὴν μελέτην τοῦ μεγάλου ποιητοῦ, τοσοῦτῳ μᾶλλον καταλαμβάνομεθα ὑπὸ τινοὺς ἀράτου θρησκευτικοῦ φόβου. Παρ' Αἰσχύλῳ συνδυάζεται ἡ μεγίστη θεοσέβεια μετὰ τῆς μεγίστης τόλμης τῆς διανοίας. Ὁ Αἰσχύλος ὁμοιάζει προφήτῃ ἀναγκάζοντι μὲν τοὺς ἀνθρώπους νὰ κλίνωσι γόνυ ἐνώπιον τῆς θεότητος, τολμῶντι δὲ νὰ ἀνυψώσῃ τὴν κεφαλὴν ὅπως θεάσῃται τὴν θεότητα καὶ παρεισδύσῃ εἰς τὸ μυστήριον αὐτῆς. Ὁ τολμηρὸς προφήτης ἐκινδύνευε νὰ ἐξελεγχθῆ ἀσεβῆς καὶ ἄθεος· ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν οἱ Ἀθηναῖοι ἠθέλησαν νὰ τὸν λιθοβολήσωσιν.

Ἐτέρα ἀντίθεσις ἐμφυχοῦσα τὰς δραματικὰς τοῦ Αἰσχύλου εἰκόνας εἶναι ἡ τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν. Ἡ ποίησις του ὑπάρχει συνήθως ἀνδρική, ἐντονος, δραστήριος, ἐστὶν ὅτε σκληρὰ γέμει ἤχων πολεμικῶν καὶ παντοίων εἰκόνων τοῦ θρησκευτικοῦ βίου. Ὀλίγοι ὅμως γινώσκουσι πόσον θελκτικὴ εἶναι ἡ περιγραφή τῆς γυναικὸς καὶ ἰδίως τῆς νεάνιδος, πόσους γλυκεῖς καὶ ἀβροὺς φθόγγους τότε ἀνευρίσκει ὁ ποιητὴς οὗτος, καὶ ὅποιαν ἐμποιεῖ ἐντύπωσιν ἀντιπαραβάλλων τὴν ἀσθένειαν τῆς παρθένου πρὸς τὴν δύναμιν τοῦ ἀνδρὸς, τὴν δειλίαν πρὸς τὸ θάρρος ἐκείνου, τὴν εὐσπλαγχνίαν τῆς πρὸς τὴν σκληρότητά του καὶ τὴν ἠπιότητα καὶ μέριμνάν τῆς πρὸς τὸν ἀγρωπὸν χαρακτήρα τῶν ἀνδρῶν. Οὐδαμῶς ἄλλοθι καταφαίνεται τοῦτο τρανώτερον ἢ παρὰ τοῖς Ἐπιτὰ ἐπὶ Θήβας. Ὁ Ἀριστοφάνης ἀπεφήνατο ὅτι τὸ δράμα τοῦτο εἶναι πλήρες τοῦ Ἄρεος· καὶ τῶ ὄντι ὁ πόλεμος ἐνταῦθα παρίσταται μεθ' ὅλων τῶν συγκινήσεων καὶ τῶν παθῶν τὰ ὅποια προξενεῖ εἰς τοὺς ὑπ' αὐτοῦ ἐμφρομένους ἥρωας καὶ εἰς τὰ παρ' αὐτοῦ ἐπαπειλούμενα θύματα. Τὸ λυρικὸν μέρος ἔλαχεν εἰς τὰς γυναῖκας, τὸ ἐπικόν καὶ τὸ δραματικόν εἰς τὸν Ἐτεοκλέα, καὶ εἰς τὸν ἄγγελον τὸ ὄργανον τοῦ στρατοῦ. Τὰ περίφοβα ἄσματα τῶν κινουσῶν εἰς οἴκτον δειμαλέων παρθένων ἐναλλάσσουσι μετὰ τῶν ἀγρίων καὶ ἀρειμανίων λόγων τῶν μαχητῶν, οἵτινες πνέουσι μέγεα καὶ πόλεμον. Ἀφ' ἧς στιγμῆς συναντηθῶσι τὰ δύο συμπλέγματα ταῦτα, ἀναφύεται σφοδρὰ ἔρις· ὅτε μὲν ὁ Ἐτεοκλῆς σκληρῶς ἐπιπλήττει τὰς γυναῖκας, ὅτε δὲ αἱ γυναῖκες συμβουλευούσι τὰ τέκνα τοῦ Οἰδίποδος καὶ παροτρύνουσι αὐτὰ εἰς πραότητα καὶ ἀγάπην.

Παραπλησίαν τινα ἀντίθεσιν θὰ εὐρίσκομεν παρὰ ταῖς Ἰκέτισι καὶ τοῖς Αἰγυπτίοις, ἐὰν τὰ δύο ταῦτα δράματα πραγματικῶς εἴποντο ἀλλήλοις, καθὼς ἐξάγομεν ἐκ πολλῶν τεκμηρίων μετὰ τὰς φευγούσας παρθένους φαίνονται οἱ ἄνδρες οἱ καταδιώκοντες αὐτὰς διὰ τῶν παθῶν καὶ τῆς βίας των, μετὰ τὰς περιστράς οἱ γῦπες, μετὰ τὰς δαμάλεις οἱ λύκοι, κατὰ τὸν Αἰσχύλον. Ἀλλ' ἐν οὐδενὶ τῶν δραμάτων του συνηρημολόγησεν ὁ ποιητὴς τὴν χάριν μετὰ τῆς δραστηριότητος θαυμασιώτερον ἢ ἐν τῷ Προμηθεῖ. Οὐδὲν συγκινητικώτερον τῶν Ὠκεανίδων τῶν τοσοῦτον τρυφερῶν, φιλοστόργων, συμπαθοῦσῶν καὶ ἀφωσιωμένων Ὠκεανίδων, αἵτινες περιστοιχίζουσι τὸ ἀβρένωπὸν πρόσωπον τοῦ ἀδαμάστου Τιτᾶνος. Ὁ οἶκτος, ὁ κατισχύων τῆς παρθενικῆς δειλίας των, ἀναγκάζει αὐτὰς νὰ δράμωσι πλησίον τοῦ δυστυχοῦς ὅποταν συμπεπθῶσιν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ φίλου ἢ ὅποταν παρέχωσιν αὐτῷ σωτηριώδεις συμβουλὰς περὶ ὑποταγῆς χωρὶς νὰ ἐξενέγκωσι μηδεμίαν μηδαμῶς μοι-

φήν, και τελευταίον ὅποιον ἠρωϊκὸν θάρρος ἐκ τῆς ἀφοσιώσεώς των προσερχόμενον, ὅπταν αἱ παρθέναι αὐται, καίπερ μὴ ἐπιδοκιμάζουσαι τοῦ Προμηθεύς τὴν διαγωγὴν και τοὺς τρόπους, ἀρνῶνται νὰ καταλίπωσι τὸν φίλον, οὐδαμῶς φροντίζουσαι περὶ τῶν κεραυνῶν και τῶν στροβίλων τοὺς ὁποίους ἀπειλεῖ αὐταῖς ὁ τερπικέραυτος Ζεὺς.

Οὐδὲν θαυμαστὸν ἐὰν ὁ τῶν Ἑλλήνων και τῶν βαρβάρων ἀνταγωνισμὸς κατέπληξε τὴν διάνοιαν τοῦ Μαραθωνομάχου. Κατὰ τοῦτον, τὸ ἀνθρώπινον γένος διήρηται εἰς δύο γένη διάφορα κατὰ τὴν εὐφυΐαν, τὸν χαρακτήρα, τὰ ἦθη, τὰ ἔθιμα και τοὺς θεσμούς· διὰ παντὸς φιλοσοφεῖ περὶ τῆς τύχης ἢ ἐσπεῖρε μεταξὺ αὐτῶν μέγα τι και ἀρχαιοπαράδοτον μῖτος, τὸ ὅποιον ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων ὥθησεν αὐτὰ εἰς συνεχεῖς πολέμους και διαρκεῖς. Παριστάνει αὐτὰ ὑπὸ τὸ σχῆμα δύο γιγαντιαίων θεαινῶν, ἐκ μιᾶς και τῆς αὐτῆς καταγομένων ἀρχῆς, ἀλλὰ κεχωρισμένων διὰ τῆς διχονοίας· ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας θέλει νὰ τὰς δέσῃ εἰς τὸ ἄρμα του· ἡ μὲν ἀποδέχεται τὸν χαλινὸν και γαυριᾶ ἐπὶ τῇ δουλείᾳ τῆς, ἡ δὲ θραύει τὴν ἵπποσκευὴν και ἐκ τοῦ παρ' αὐτῆς συρομένου ἄρματος κατακρημνίζει τὸν τολμήσαντα νὰ τῇ ἐπιβάλλῃ τὸν ζυγόν. Ἄλλαχού παρατηροῦμεν γυναικας αἰτινες, εἰ και ἐξ Ἑλλάδος ὀρμώμεναι, ἕνεκα τῆς ἐν ἀπωκισμέναις χώραις μακροχρονίου διατριβῆς των προσωκειώθησαν τὰ ἦθη και ἔθιμα τῶν βαρβάρων, δὲν συναπέβαλον ὅμως και τὰ ἑλληνικώτατα τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος των αἰσθήματα· πλησίον τοῦ περιέρχου και σχεδὸν ἐπαγωγῶ τοῦτου κράματος ἔθιχεν ὁ ποιητὴς ἔνθεν μὲν τὴν ἑλληνικὴν μετριότητα και φιλανθρωπίαν, ἔνθεν δὲ τὴν ὕβριν και τὴν θηριώδη βίαν τῶν βαρβάρων. Ἡ διάνοια αὐτοῦ τοσοῦτον κατεκυριεύθη ὑπὸ τῆς ἀντιθέσεως ταύτης, ὥστε τὴν μετήνεγκε και εἰς τὰ δράματα ἐκεῖνα, ἐνθα ὑπάρχουσι μόνον Ἑλληνες· τὰ ζωηρότατα χρώματα, δι' ὧν ἐν τοῖς Ἐπιτὰ ἐπὶ Θήβας περιγράφει τοὺς δύο πολεμίους στρατοὺς, ἐλήφθησαν ἀναμφιβόλως ἐκ τῶν ἀναμνήσεων τοῦ πρὸς τοὺς Πέρσας πολέμου. Ἡ ματαία πομπή και μεγαλοπρέπεια ἦν ἀναπτύσσουσι οἱ τῶν Ἀργείων πρόμαχοι, οἱ τριπλοὶ λόφοι, οἱ κωδωνίσκοι, τὰ φοβερά ἐμβλήματα, ἡ τυφλὴ πεποιθήσις, ἡ προκαλοῦσα και αὐτοὺς τοὺς οὐρανόνας θεοὺς ἀγερωχία και ἀγνηρορία εἶναι χαρακτηριστικὰ τῶν βαρβάρων Περσῶν, ἀποδιδόμενα εἰς τοὺς ἔξωθεν ἐπερχομένους ἐχθροὺς· οἱ προστάται και ὑπέρμαχοι τῆς πόλεως ἀπ' ἐναντίας καθ' ὅλην αὐτῶν τὴν διαγωγὴν τηροῦσι τὸ χρυσοῦν μέτρον, τὴν φρόνησιν, τὴν ἀτάραχον εὐτολμίαν, τὴν ἀνδρικὴν εὐστάθειαν και τὴν μεμετρημένην ζέσιν, τὴν κατ' ἐξοχὴν ἰδιάζουσαν εἰς τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα.

ἐπηρεάζεται τις και ἐξ ὧν καταβάλλει ἀντιπάλων. Ὁ Αἰσχύλος, αἰωνίως ἀγωνιζόμενος ἐναντίον τῆς Ἀνατολῆς, αἰωνίως ρίπτων περίεργον και φιλόσοφον βλέμμα εἰς τοσοῦτον νέον και θαυμάσιον κόσμον, ἤδεται ὀπωσῶν ἐν τῇ μεγαλοπρεπείᾳ τῆς Ἀσίας· ἴσως συνετέλεσεν εἰς τοῦτο και τις φυσικὴ ὁμοιότης· ὁ ποιητὴς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ πνεύματός του συνηρπάγη εἰς τὸ ὑπερμέγεθες, εἰς τὸ πελώριον, εἰς τὸ ἄπειρον. Ὀπωσθήποτε ὑπερπηδᾷ πολλάκις τὴν ἑλληνικὴν νηφαλιότητα και φαίνεται ἐπηρεαζόμενος ὑπὸ τῶν αὐρῶν τῆς Ἀνατολῆς.

Ἐπροσπάθητα νὰ ἀποσυνθέσω τὰ δράματα τοῦ Αἰσχύλου. Ὁφείλω τώρα νὰ ἐξετάσω αὐτὰ ὡς μόρια εὐρυτέρων συνθέσεων. Τὰς τρεῖς τραγωδίας, τὰς ὁποίας ἕκαστος ποιητὴς ἐδίδατκεν ἐν τοῖς Διονυσίοις, ὁ Αἰσχύλος ἐνημενίζετο νὰ συνδυάσῃ τοιοῦτω τρόπῳ ὥστε νὰ φαίνωνται συναποτελοῦνται ἐν ὅλον, μίαν τριλογία. Τοῦτο ὑπάρχει ἀδιφιλονείκητον· ὁ τῶν γεγονότων συνειρμὸς διαφέρει αὐτῶ πολλῶ πλειότερον ἢ τὸ γεγονὸς μόνον και καθ' ἑαυτό· ἐν τῷ συνειρμῷ δὲ τοῦτω διαλάμπει ἡ ἐνέργεια δυνάμεώς τινος ἰσχυροτέρας, ἡ ἀναχαίτις τῆς μοίρας, ἡ βουλή τοῦ Διός. Ἀλλὰ και ἐν τῇ τριλογίᾳ ἠνωμένα γεγονότα ἐχωρίζοντο διὰ μακροῦ διαστήματος χρόνου, και ἐν τῇ τριλογίᾳ πρόσωπα μὴ ἦσαν τὰ αὐτὰ, ἡ ἐνότις θὰ ὑπῆρχεν οὐχ ἦττον ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ ποιητοῦ. Κατὰ τὸν Αἰσχύλον τὰ τέκνα, οἱ ἀπόγονοι εἶναι συνέχεια τῶν προγόνων, τὰ αὐτὰ δηλαδὴ πρόσωπα ὑπὸ ἄλλῃν μορφήν, ἔχοντα τὰ αὐτὰ πάθη και κυβερνώμενα ὑπὸ τοῦ νόμου μιᾶς και τῆς αὐτῆς μοίρας. Ὁ Ἐτεοκλῆς εἶναι ἄλλος Οἰδίπους, ὁ Οἰδίπους ἄλλος Λαίος. Ἡ Ἰὼ ἐν τῷ Προμηθεῖ Δεσμώτῃ ἀγγέλλει τὸ ἔργον τοῦ Ἡρακλέους ἐν τῷ ἐπομένῳ δράματι· αὐτὴ εἶναι τὸ ἐνέχυρον τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ ἥρωος, ἡ προμήτωρ τοῦ ἐλευθερωτοῦ του, και φέρει οὕτως εἰπεῖν τὸ μέλλον ἐν τῷ ἑαυτῆς κόλπῳ. Περὶ πλέον διὰ τὸν Αἰσχύλον ὑπάρχει μία συνέχεια και γενεαλογία προσώπων, ἡ μᾶλλον ὅσα ἡμεῖς ὑπολαμβάνομεν ὡς πράξεις διαφόρους εἶναι κατὰ τὸν Αἰσχύλον μία και ἡ αὐτὴ πράξις, διωκνιζομένη και ἐμφανιζομένη ὑπὸ ἑτέραν μορφήν. «Τὸ ἀδικημα γεννᾷ πληθὺν ἀδικημάτων ὁμοίων τῷ πρώτῳ (φιλεῖ δὲ τίθειν ὕβρις παλαιὰ νεάζουσαν ἐν κακοῖς βροτῶν ὕβριν),—ὁ φόνος ἀδιαλείπτως γεννᾷ ἐν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ (γέρων φόνος ἐν δόμοις τίθει).»

Ἡ Ὁρέστεια, ἡ μόνη εἰς ἡμᾶς περιτωθεῖσα πλήρης τριλογία, εἶναι τὸ πρότυπον τῆς τελείας συνθέσεως. Ἡ ἠθικὴ τάξις, ἡ ἐν τῷ πρώτῳ δράματι διαταραχθεῖσα, ἀνακαθίσταται μὲν ἐν τῷ δευτέρῳ, ἀλλ' ἀνα-

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΡΑΓΩΔΙΑ

καθίσταται δι' ανατροπῆς πολλῶ βιαιότερας. Ἡ ἕριδα καὶ τὴν διαπάλην, ἐπανάγει τὴν εἰρήνην, διαλύει τὰς διαφωνίας. Βεβαίως ὅλαι αἱ τριλογίαι δὲν παρεῖχον τοιαύτην εὐάρεστον πορείαν καὶ τοιαύτην πλήρη καὶ τελείαν ἀνάπτυξιν. Καθόλου ὅμως αὐστηροτάτη συμμετρία ἐπεκράτει μεταξύ τῶν διαφόρων μορίων μιᾶς τριλογίας, ἢ δὲ ἐκλογή τοῦ χοροῦ καὶ τῶν προσώπων, τὸ θέαμα, ἢ διευθέτησις καὶ ἢ οἰκονομία τῶν δραμάτων παρίστανον πολυπληθεῖς σχέσεις ἀναλογίας καὶ ἀντιθέσεως.

Αὐστηρότατα ἐτήρει ὁ Αἰσχύλος κατ' ἐξοχὴν τὸν νόμον τῆς συμμετρίας. Αἱ λυρικαὶ στροφαὶ τοῦ ἐδημιουργήθησαν μετὰ τοσαύτης ἐξειδικασμένης ἀκριβείας ὥστε πανταχοῦ καθωρᾶτο αὐστηροτάτος παραλληλισμὸς λέξεων μουσικῆς καὶ ὀρχήσεως, πλήττων ἐπίσης τὰ ὅμματα καὶ τὰ ὦτα. Ὁ Ἀγαμέμνων καὶ αἱ Χορηφόροι εἶναι ὡς μία στροφή καὶ μία ἀντιστροφή· ὅτω μᾶλλον ἐξετάζομεν τὰ δύο δράματα ταῦτα, τοσοῦτω μᾶλλον ἀνακαλύπτομεν μεγάλας ὁμοιότητας καὶ μεγάλας ἀντιθέσεις· ἐνὶ λόγῳ ἢ συμμετρικῆ διάθεσις τῶν μορίων ἦτο ὁ καθολικὸς νόμος τῶν τριλογιῶν τοῦ Αἰσχύλου.

Τί εἶπω δὲ περὶ τοῦ λεκτικοῦ ὕφους του; Ἐὰν κατώρθωσα νὰ δώσω μικρὰν ἰδέαν περὶ τῶν δραμάτων του, τὰ ἄλλα εἶναι περιττά. Τὴν φυχήν τοῦ ἀνθρώπου παρατηροῦμεν καὶ εἰς τὸ ὕφος, καθὼς παρατηροῦμεν αὐτὴν εἰς τὰς χειρονομίας, εἰς τὰ βλέμματα καὶ εἰς τὰς ἄλλας τοῦ σώματος κινήσεις. Τὸ ὕφος εἶναι ἢ ἐπαιθητοτέρα καὶ συνεχεστέρα, συνάμα δὲ καὶ ἢ εὐκίνητοτέρα καὶ λεπτοτέρα ἐκφρασις τοῦ χαρακτήρος τοῦ συγγραφέως. Εἰς τὸ ὕφος τοῦ Αἰσχύλου λοιπὸν παρατηροῦμεν τὰ ἐξοχώτατα χαρίσματα τοῦ πνεύματός του, τὴν δύναμιν, τὴν τόλμην, τὸ ὕψος, τὸ ἀρχαϊκὸν καὶ τὸ αὐθαδὲς τῆς διανοίας καὶ τῆς φράσεως, τὸ βαρῦφθογγον τῶν λέξεων, τὸ βροντῶδες τῶν ἐπιθέτων, τὸ καινοφανὲς τῶν ὀνομάτων, τὴν μεγαλοφροσύνην, τὴν μεγαλοφωνίαν καὶ τὴν ἄξεστον δραστηριότητα τῆς τῶν χαρακτήρων περιγραφῆς. Οἱ ἄνδρες αὐτοῦ, οἱ γενηαῖοι καὶ τετραπήχεις κατὰ τὸν Ἀριστοφάνην, οἱ εὐρύστερνοι, οἱ φοροῦντες κόθορον καὶ στολήν ἱερατικὴν καὶ ὁμοιάζοντες πρὸς ὄντα τινὰ ὑπὲρ ἀνθρώπων, ἐξεφράζοντο διὰ γλωσσικοῦ ὕφους ἀξίου τῶν ἡμιθέων. Αἱ λέξεις τῶν ἦσαν μακραι καὶ βαρῦηχοι, αἱ φράσεις τῶν βραδείαι καὶ μεγαλοπρεπεῖς. Τοιοῦτον ὕφος περιπίπτει πολλάκις εἰς ὑπερβολὴν καὶ ἀναδεικνύει τὰς ἀρετὰς κακίας. Ἡ δραστηκὴ τῶν χαρακτήρων ἐκφρασις ἀποβαίνει τραχύτης, ἢ πτήσις τῆς διανοητικῆς σκέψεως ἀποβαίνει σκοτεινὴ, ἢ λαμπηδὼν καὶ ἢ ὀρμὴ τῆς φαντασίας γίνεται κόμπος

καὶ οἶδημα. Ὁ Αἰσχύλος δὲν διεξέφυγε πάντοτε τοὺς σκοπέλους τούτους, διὸ καὶ καλεῖται παρὰ τοῦ Ἀριστοφάνους κρημνοποιός. Ἀλλὰ πῶς δύναται τις νὰ συλλάβῃ ὀρθὴν καὶ ἀκριβῆ ἰδέαν ὄλων τούτων τῶν χρωματισμῶν ἐὰν μὴ πολλάκις διεξέλθῃ μυρία ἐκ τῶν χωρίων αὐτοῦ; Τὰ δύο αἰσθήματα τὰ ὁποῖα ὡς μέγας ἀριστοτέχνης περιγράφει καὶ πανταχοῦ τῶν δραμάτων του παρενείρει εἶναι ὁ πολεμικὸς ζῆλος καὶ ὁ θρησκευτικὸς φόβος. Ἐξετάσατε τὰς εἰκόνας καὶ τὰς παραβολὰς του καὶ θὰ ἴδῃτε ὅτι ὁ πολεμικὸς ἵππος, ὁ λέων, ὁ λύκος, ὁ γυψ, ὁ ὄφις, ἐνὶ λόγῳ τὰ ἄγρια ζῶα μνημονεύονται ἀδιαλείπτως καὶ θαυμασίως ἐφαρμόζονται εἰς τὰς παρ' αὐτοῦ περιγραφόμενας σκηνὰς τῶν μαχῶν καὶ τῶν βιαιοτήτων. Τὰ ἀόρατα καὶ ἀναπόδραστα δίκτυα, εἰς τὰ ὁποῖα μία μυστηριώδης δύναμις ἐμπλέκει τοὺς ὑβριστὰς, ἀποτελοῦσι τὴν συνηθεστάτην καὶ προσφιλεστάτην τῶν εἰκόνων τοῦ Αἰσχύλου. Ἴσως αὐτὸς οὗτος ἐπενόησε τὸν ἀδιέξοδον χιτῶνα ὃν ἡ Κλυταμνήστρα ἐνέδυσσε τὸν σύζυγόν της. Ἡ ἰδέα αὕτη, τὴν ὁποῖαν ἀγνοεῖ ὁ Ὅμηρος, εἶναι ἀξία τοῦ Αἰσχύλου. Τὰς παραβολὰς ὅμως καὶ μεταφορὰς του ἀρύεται κατ' ἐξοχὴν ἐκ τῆς θαλάσσης. Ἡ θάλασσα ἢ μεγάλη καὶ εὐρύχωρος, ἢ βαθεῖα καὶ τρικυμιώδης, ἢ ἀείποτε ἢ αὐτὴ καὶ ἀείποτε ποικίλουσα, ἢ ἀτρύγετος καὶ ἀκαταμάχητος, παρέχει ὄλους τοὺς χαρακτήρας τῆς ποιήσεώς του καὶ εἶναι τὸ ἔμβλημα τῆς διανοίας του.

Ὁ Αἰσχύλος ἐδείχθη ἀνυπέρβλητος ἐν τῷ εἶδει ἐφ' ᾧ διέπρεψε. Δυνατὸν ὅμως ἦτο νὰ διαπλασθῇ ἕτερον τραγωδίας εἶδος, ἦττον εὐρὺ καὶ μᾶλλον ποικίλον δυνατὸν ἦτο νὰ μετατοπισθῶσιν ἀπωτέρω αἱ τὰς τύχας τῶν θνητῶν διέπεται μυστηριώδεις δυνάμεις καὶ νὰ καταδειχθῶσι σαφέστερον οἱ διακεκριμένοι, ἀτομικοὶ καὶ ἀληθῶς ἀνθρώπινοι χαρακτήρες· δυνατὸν ἦτο νὰ μετέλθῃ ἄλλος τις ποιητὴς πλειοτέραν μετριότητα καὶ νηφαλιότητα, νὰ ἀναγάγῃ τὰ πάντα εἰς μετρίαν ἀναλογίαν, εἰς τὸ χρυσοῦν μέτρον, νὰ ἀποβλέψῃ εἰς μεγαλεῖον ἦττον φαντασιώδες καὶ ἐπίσης πραγματικόν, καὶ νὰ μὴ ἐξέλθῃ τῶν στενῶν ὀρίων ἐνθα οἱ περὶ τοῦ καλοῦ ἰόμοι περικλείουσι τὸν καλλιτέχνην. Τοῦτο ἐποίησεν ὁ Σοφοκλῆς.

ΤΟ ΚΑΘΗΚΟΝ ΚΑΙ Ο ΠΟΛΙΤΗΣ.

(Ανεγνώσθη ἐν τῇ Λέσχῃ «Μνημοσύνη» ὑπὸ Θ. ΑΝΤΩΝΙΑΔΟΥ.)

Φιλόμουσοι Κύριοι!

Πάσης διανοητικῆς ἐργασίας προηγεῖται ἡ ἀντίληψις περὶ Θεοῦ, κτίσεως, καὶ ἀνθρώπου, ἥτις ἐστὶ τὸ ἀρχικὸν καὶ θεμελιώδες ζήτημα τοῦ κόσμου τούτου, ἐκ τῆς προσπάθειάς τῆς λύσεως τοῦ ὁποίου ἐμορφώθησαν οἱ ποικίλοι κλάδοι τῆς ἐπιστήμης· κατὰ πᾶσαν ἐποχὴν τὸ ζήτημα τοῦτο ἐφείλκυσε τὴν ἀνθρωπίνην διάνοιαν, οὐδέποτε ὅμως ὀριστικῶς ἐλύθη. Αἱ γενεαὶ ἀναφύονται καὶ παρέρχονται, οἱ πολιτισμοὶ ἀναφαίνονται καὶ ἐξαλείφονται ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς, ἀλλὰ τὸ ζήτημα περὶ Θεοῦ, κτίσεως καὶ ἀνθρώπου ἐπιζῆ, ὡς ὁ χρόνος εἰς τὰς γενεὰς καὶ τοὺς πολιτισμούς. Πλὴν ἂν τὸ ζήτημα τοῦτο μὲν πάντοτε ἀνηθρὸν, αἰώνιον καὶ ἄλυτον, δὲν ἔπεται ὅτι καὶ πρέπει ν' ἀποστρέψωμεν ἀπὸ τούτου τὴν διάνοιαν ἡμῶν· ἀπ' ἐναντίας πᾶσα ἐποχὴ κέκληται νὰ δώσῃ νέαν περὶ αὐτοῦ λύσιν. Καὶ ὄντως δίδει νέαν λύσιν, καλλιτέραν τῶν προγενεστέρων, καὶ οὕτως ἐμορφώθησαν τὰ διάφορα φιλοσοφικὰ συστήματα· ὁ δὲ ἀνθρώπινος νοῦς προοδεύει ἐκάστοτε διὰ τῶν προσπαθειῶν αὐτοῦ, καὶ ἐνῶ νομίζει ὅτι τέλος εὔρε τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος, τότε μεγαλοφυῆς νοῦς, φύσις θεόπνευστος, ἔρχεται νὰ μεταρρυθμίσῃ τὸν παλαιὸν κόσμον καὶ δώσῃ νέαν λύσιν τῆς ἐνότῃτος καὶ ἀρμονίας τοῦ παντός, τοῦ Θεοῦ, τῆς κτίσεως, τοῦ ἀνθρώπου. Νέαν ζωὴν τότε ἡ ἀνθρωπότης αἰσθάνεται, ὁ νοῦς σκέπτεται, ἡ καρδιά ἀπιστεῖ, ἄβυσσον βλέπει διὰ τοῦ νοῦς τοῦ Πλάτωνος, ἀλλ' ἡ ἄβυσσος περιμένει θεῶν ἀνθρώπων· ὁ Χριστὸς ἀποκαλύπτεται, δίδει νέαν λύσιν τῆς ἀρμονίας τοῦ παντός, καὶ ἡ ἐπιστήμη, ἡ θρησκεία, ἡ τέχνη, τὸ δίκαιον ἀκμάζουσιν ὑπὸ τὴν σκιάν τοῦ εὐαγγελικοῦ λόγου. Τοιαύτη ἡ ἱστορικὴ πρόοδος τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος.

Ἴδιον ὅθεν τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ συνεχὴς πρόοδος, ἥτις συμπληρουμένη ὑπὸ τῆς ἀτομικῆς ἐργασίας εἶναι κτῆμα κοινόν. Πάντες συνεισφέρουσι τὸ ἴδιον τάλαντον· ἀλλ' ἡ προσεκτικὴ ἀποταμίευσις τοῦ ἀποκτηθέντος καὶ δοκιμασθέντος κεφαλαίου εἶναι εὐκολός· Θεός, κτίσις καὶ ἄνθρωπος

ὅθεν ἐστὶ τὸ ἀντικείμενον τῆς φιλοσοφίας, τὸ αἰώνιον πρόβλημα ἐφ' οὗ πάντες ἀνεξαιρέτως οἱ ἄνθρωποι ἠσχολήθησαν, καὶ ἐφ' οὗ στιγμὰς τινὰς ἀκροάσεως πρόκειται καὶ εἰς ἐμὲ νὰ χορηγήσῃτε· εὐτυχὴς δὲ θὰ λογισθῶ ἂν κατορθώσω διὰ τῶν ἀξέστον συλλογισμῶν μου τούτων ν' ἀνακαλέσω εἰς τὴν μνήμην σας τὰς στιγμὰς ἐκείνας, καθ' ἃς ἕκαστος ἐσκέφθη περὶ Θεοῦ, κτίσεως καὶ ἀνθρώπου, μολοντί αἱ ἐκ τῆς ἔδρας ταύτης σκέψεις μου ὡς ἀντικείμενον τὸν ἄνθρωπον ἐξουσι μόνον.

Τὸν ἄνθρωπον εἶπον; δηλαδὴ τίς ὁ ἄνθρωπος, τίς ὁ προορισμὸς του, τὰ καθήκοντα καὶ τὰ δικαιώματα; Ὡ! βεβαίως ἔσφαλον· εἶναι ἔργον μέγα, πολλῆς χρῆζον μελέτης καὶ καιροῦ. Θὰ περιορισθῶ εἰς μόνον τὰ καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ τούτων μέρος μόνον θὰ σὰς ἐκθέσω, ἀπλῶς ποῖα τὰ καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου ὡς πολίτου.

Καὶ ἀληθῶς δὲν εἶναι πάντῃ ἀκαιρον σήμερον, ὅτε πανταχοῦ ὑποφώσκει τὸ φῶς τῆς ἐλευθερίας, ὅτε ἕκαστος ἀναφανδὸν ἀπαιτεῖ τὰ ἐν τῇ κοινωνίᾳ δικαιώματά του, νὰ ἴδωμεν καὶ ποῖα καθήκοντα ἔχει ἐν αὐτῇ, τί πρὸς τὴν πολιτείαν ὀφείλει.

Ὁ ἄνθρωπος σύγκειται ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς· καὶ ἡ μὲν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ὡς αἴλος τείνει αἰωνίως πρὸς τὸ ἄκρον ἀγαθόν, πρὸς αὐτὸν τὸν Θεόν· ἡ ψυχὴ εὐχαριστεῖται πράττουσα τὸ ἀγαθόν, θηρεύουσα τὴν πραγματοποίησιν, οὕτως εἰπεῖν, τοῦ ἠθικοῦ ἀγαθοῦ, ὅπερ τότε θέλει κατορθώσῃ νὰ φθάσῃ, ὅταν ἐνωθῇ μετὰ τοῦ Θεοῦ· τὸ δὲ σῶμα ὡς ὑλικὸν ληρρεύει τὴν θεραπείαν αὐτοῦ, τὴν ἀνάπαυσιν, τὴν ἀπόλαυσιν· οὕτως ὁ ἄνθρωπος, ἅμα αἰσθανθεὶς ἑαυτὸν, ὑπὸ τῶν δύο τούτων ἐπιθυμιῶν ἐμφορεῖται· θέλει ἀφ' ἐνός ν' ἀπολαμβάνῃ, νὰ εὐχαριστῇ τὸ σῶμα· ἀλλ' ἀφ' ἐτέρου ἡ ψυχὴ, συναισθανομένη ὅτι ἂν ἐπιδιώκῃ μόνῃν τὴν ἀπόλαυσιν θὰ τραπῇ εἰς ἀδικίας καὶ θὰ παραμελήσῃ τὸ ὑπ' αὐτῆς ἐπιδιωκόμενον ἀγαθόν, τὸν ἀποτρέπει· αἰσθάνεται ὅθεν πᾶς ἄνθρωπος ἐν ἑαυτῷ τὸν διηνεκῆ τοῦτον πόλεμον. Αἱ συμφυεῖς αὗται τῆ ἀνθρωπίνῃ φύσει τάσεις ἢ ἐπιθυμίαι, ὑπὸ τὴν ἐπιβροχὴν τῶν ὁποίων ὁ ἄνθρωπος ἐνεργεῖ πᾶν ὅ,τι πράττει, ὠνομάσθησαν νόμοι ὑπὸ τῶν φιλοσόφων, ὁ μὲν τῆς ψυχῆς, ὁ ἐπιδιώκων τὴν ἀλήθειαν, τὸ ἀγαθόν, ἠθικὸς νόμος, ὁ δὲ τοῦ σώματος, ὁ τὴν ἀνάπαυσιν καὶ ἀπόλαυσιν θηρεύων, νόμος τῆς φιλαυτίας. Οἱ δύο οὗτοι νόμοι οἱ τοσοῦτον πολέμιοι ἀλλήλοις, διότι ὅ,τι ὁ εἰς θηρεύει ὁ ἕτερος ἀποστρέφεται καὶ τανάπαυιν, δηλαδὴ ἐνῶ τὸ σῶμα λέγει τῷ ἀνθρώπῳ, «κλέψε διὰ νὰ ἔχῃς,» ἡ ψυχὴ τῷ ἀπαντᾷ, «μὴ, διότι πράττετε ἀδίκημα, εἶναι ἐναντίον τῆς φύσεώς σου τῆς ἀγαθῆς,» οἱ δύο οὗτοι νόμοι εἰς πάντας ἀνεξαιρέτως τοὺς ἀνθρώπους ὑπάρχουσιν· ἕκαστος δὲ θὰ εὐρίσκητο εἰς δυσχερεστάτην θέσιν, τίνα τούτων ν' ἀκούσῃ, ἂν τὸ λογικὸν δὲν προσέτρεχε βοηθὸς τῷ ἀνθρώπῳ· ἀφίλη ψυχῇ, εἶπε τὸ λογικόν, καὶ σὺ ἀγαπητὸν σῶμα,

καὶ τῶν δύο αἱ ἐπιθυμίαι, αἱ τάσεις, νὰ ἐκπληρῶνται, ἀλλ' οὔτε ἡ ἐπιθυμία τῆς ψυχῆς ν' ἀφικνῆται μέχρι τέλους, διότι τὸ σῶμα θὰ ὑποφέρῃ οὔτε ἡ τοῦ σώματος, διότι θ' ἀντιβαίνει εἰς τὴν φύσιν τῆς ψυχῆς· ἀλλὰ θέτω εἰς ἑκατέραν τῶν ἐπιθυμιῶν ἡμῶν ὄριον τι, ὅπερ ἐκάστη δὲν πρέπει νὰ ὑπερβῇ· οὕτως ἀπεφάνητο τὸ λογικόν, συμβιβάσαν τοὺς δύο τούτους νόμους. Τὸ ὄριον τοῦτο, τὰ συμβιβάσαν τὴν τε φιλαυτίαν τοῦ σώματος καὶ τὴν ἠθικὴν τῆς ψυχῆς, καλεῖται *δικαιον* ἢ *δικαία βούλησις*. τὸ ὄριον τοῦτο ἦτο λίαν ἐπάναικτος, διότι, ἀν ὁ ἄνθρωπος ἐθήρευε πάντοτε τὰ ἴδια ἐαυτοῦ εὖ εἶναι, ἤβελον ὑφίστασθαι ἢ ἄλλοι ἄνθρωποι ἀδικίας, ἢ ἤβελον συγκρούεσθαι ἕως οὗ ὑπερισχύσῃ ὁ ἰσχυρότερος· *δικαιον* ὅθεν ἢ *δικαία βούλησις* εἶναι ἢ εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ὡς λαγικαῖς, προσήκουσα ἴση ἐξωτερικὴ ἐλευθερία. Οὕτω, κύριοι, εἶδομεν ἄχρι τοῦδε τρεῖς νόμους ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐνεργούντας, τὸν *ἠθικόν*, καθ' ὃν ὁ ἄνθρωπος ἐπιζητεῖ τὸ ἄκρον ἀγαθόν, τὸν τῆς *φιλαυτίας*, καθ' ὃν θηρεῖε τὸ ἴδιον ἐαυτοῦ συμφέρον, καὶ τὸν τοῦ *δικαίου* ἢ τῆς δικαίας βουλήσεως, τὸν καὶ *δικαιολογικόν*, ὅστις συμβιβάζει τοὺς δύο τούτους ἀντιθέτους νόμους.

ὑπὸ τὸν νόμον ὅθεν τοῦ δικαίου ὁ ἄνθρωπος ἐμφορούμενος ἐνεργεῖ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ· τουτέστιν ἐπιδιώκει τὸ συμφέρον του, τὴν ἀπόλαυσιν ἐπὶ τοσοῦτον, ἐφ' ὅσον δὲν δύναται νὰ βλαφθῇ ἢ ἐξωτερικὴ ἐλευθερία τῶν ἄλλων· ἐπομένως τὸ ν' ἀκολουθῇ τὸν νόμον τῆς φιλαυτίας του μέχρι τοῦ ὁρίου τούτου εἶναι *δικαίωμα* του, καὶ *καθῆκόν* του πάλιν νὰ μὴ ὑπερβῇ τὸ ὄριον ἐκεῖνο τῆς δικαίας βουλήσεως, τοῦ λογικοῦ. Εἶναι *δικαίωμα* μου ν' ἀπαιτήσω τοὺς τόκους τῶν δανεισθέντων ὑπ' ἐμοῦ κεφαλαίων, ἀλλὰ καὶ *καθῆκόν* μου νὰ λάβω τόκους τόσους ὅσους εἶναι *δικαιον*, ἦτοι νὰ μὴ ζητῶ ὑπερόγκους τόκους καὶ οὕτω βλάπτω τὸν πλησίον μου· εἶναι *δικαίωμα* μου νὰ μεταφέρω ἐξ ἄλλων μερῶν προϊόντα διάφορα καὶ τὰ μεταπωλήσω ἐνταῦθα μετὰ κέρδους, ἀλλ' εἶναι *καθῆκόν* μου νὰ μετρώ καὶ ζυγίζω τὰ πωλούμενα ὀρθῶς, ἦτοι εἶναι *καθῆκόν* μου νὰ μὴ πωλῶ ἡμίσειαν ἀντὶ μιᾶς ὀκάς. Ἐπομένως *δικαίωμα* καὶ *καθῆκον* εἶναι αἱ δύο ὀφείεις τῆς αὐτῆς ἐνεργείας τοῦ ἀνθρώπου· δὲν δύναται νὰ νοηθῇ *δικαίωμα* ἄνευ *καθῆκοντος*· ἀλλὰ καὶ τὸ *δικαίωμα* καὶ τὸ *καθῆκον* σύγχεινται ἐκ θετικοῦ καὶ ἐξ ἀρνητικοῦ· ἦτοι, εἶναι *δικαίωμα* μου νὰ μὴ με προσβάλωσι, νὰ μὴ με κλέπτωσι, —*ἀρνητικὸν δικαίωμα*,— ἀλλ' εἶναι καὶ *δικαίωμα* μου νὰ φάγω, νὰ κοιμηθῶ, νὰ μοὶ ἐπιστρέψωσιν ὅ,τι παρ' ἐμοῦ ἔλαβον, —*θετικὸν δικαίωμα*,— καὶ πάλιν εἶναι *καθῆκόν* μου νὰ μὴ παραβιάζω τὴν συνείδησιν τοῦ ἄλλου, νὰ μὴ κλέπτω, νὰ μὴ ἀρπάζω, —*ἀρνητικὸν καθῆκον*,— ἀλλ' εἶναι καὶ *καθῆκόν* μου νὰ ἀποτιῶ τοὺς φόρους, ν' ἀνταμείβω τοὺς δι' ἐμὲ ἐργασθέντας, —*θετικὸν καθῆκον*.—

Τοὺς τρεῖς τούτους ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐνυπάρχοντας νόμους, καθὼς καὶ τὰ

καθῆκον καὶ *δικαίωμα*, δυνάμεθα εὐκρινέστερον νὰ κατανοήσωμεν ἐκ τοῦ ἐξῆς ψηλαφητοῦ παραδείγματος. Ἄς ὑποθέσωμεν τὴν ἐνέργειαν ἐκάστου ἀνθρώπου εὐθεῖαν· εἰς τὸ ἐν ἄκρον αὐτῆς θὰ θέσωμεν τὸν ἠθικὸν νόμον, τὴν τάσιν τῆς ψυχῆς· εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον, τὸν νόμον τῆς φιλαυτίας, τὴν πραγματώσιν τῆς τοῦ σώματος ἀποκλύσεως· εἰς τὸ μέσον δὲ τῆς εὐθείας ταύτης θέτομεν τὸ *δικαίον*, ἢ *δικαίαν βούλησιν*, ἢ *δικαιολογικὸν νόμον*, ὅπως θέλετε ἀποκαλέσατε τοῦτο. Τὸ στάδιον ὅθεν τοῦ δικαίου, ἦτοι τῶν *δικαιωμάτων* καὶ *καθηκόντων*, εὐρίσκεται ἐν τῷ μέσῳ τῆς εὐθείας. Ἄν προχωρήσῃ ὁ ἄνθρωπος ἐνεργῶν πρὸς τὸ ἄκρον, ἐνθα τὸ συμφέρον ἐθέσαμεν, πράττει ἀδικίαν καὶ ἐπαναφέρεται εἰς τὸ μέσον, εἰς τὸ ὄριον ὅπερ ἐθέσαμεν· ἂν ὅμως τοῦναντίον προχωρήσῃ πρὸς τὸ ἕτερον ἄκρον τῆς εὐθείας, πρὸς τὴν ἠθικὴν, βλάπτει ἐαυτὸν μόνον, τὸ συμφέρον του, τὴν ἀπόλαυσιν, τὸ σῶμά του· ὅθεν βλέπετε ὅτι ἀπὸ τοῦ δικαίου μέχρι τοῦ ἄλλου ἄκρου εἶναι τὸ στάδιον τῆς ἠθικῆς, ὅπερ εἶναι ἐλεύθερον παντὶ τῷ βουλομένῳ. Κατὰ ταῦτα, κύριοι, καὶ τὸ καθῆκον εἶναι *δικαιον καθῆκον* ἢ *δικαιολογικόν*, ὅπερ ὅμως εἶναι ἐξαναγκαστὸν διὰ τῶν θετῶν νόμων ἢ γραπτῶν, καὶ *ἠθικὸν καθῆκον*, ὅπερ εἶναι ἀνεξανάγκαστον· οὐδεὶς οὐδένα εἰς τοῦτο δύναται νὰ ὑποχρεώσῃ· λ. χ. εἶμαι πλούσιος, βλέπω πεινῶσαν οἰκογένειαν, οὐδεὶς δύναται νὰ με ἀναγκάσῃ εἰς τὸ νὰ βοηθήσω ταύτην· ἡ ψυχὴ τὸ θέλει, εὐχαριστεῖται νὰ τὸ κάμῃ· τὸ συμφέρον ἐναντιοῦται, ἢ ἀπόλαυσιν, δηλαδὴ τὸ σῶμα, λέγον· ἄς τὰ δαπανήσω εἰς διασκεδάσεις· ἂν θέλω λοιπὸν, βοηθῶ τὴν πεινῶσαν οἰκογένειαν· ἰδοὺ τὸ ἠθικὸν καθῆκον.

Ἦδη δὲ πρόκειται μόνον περὶ τοῦ *δικαιολογικοῦ* ἢ *δικαίου καθῆκοντος*, τοῦ ἐξαναγκαστοῦ, ἐκεῖνου δηλαδὴ τοῦ καθῆκοντος, εἰς δὲ δυνάμεθα νὰ ὑπαγάγωμεν πάντα ἄνθρωπον, ἀθετήσαντα αὐτὸ, διότι τότε ἠθέλαμεν περιορισθῆ εἰς τὴν ξηρὰν ἐρμηνείαν νόμων, ὀχληρὰν ἄλλως τε, ἀλλὰ πράττειται καὶ περὶ τοῦ ἠθικοῦ καθῆκοντος, τῆς ὑψηλῆς ἐκεῖνης ἐπιθυμίας τῆς ψυχῆς, τῆς κατευφραίνουσης αὐτὴν ἐκ τῆς διαπράξεως αὐτοῦ.

Ἄλλ' ἀνάγκη ἤδη παρίσταται νὰ σᾶς ὑπομνήσω ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὑπὸ τρεῖς ιδιότητες παρίσταται· ὁ ἄνθρωπος ἐνεργεῖ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ὡς ἄτομον, ὡς μέλος οἰκογενείας, ὡς μέλος πολιτείας, ἐπομένως ὑπὸ ἐκάστην τῶν ιδιοτήτων τούτων ἔχει καθῆκοντα. Καὶ ὡς ἄτομον ἔχει καθῆκοντα πρὸς ἐαυτὸν, οἷον, νὰ διατηρῇ τὴν υἰεῖαν του, ν' ἀναπτύσῃ τὸν νοῦν του καὶ καθ' ἡμέραν βελτιῶν ἐαυτοῦ νὰ καθίσταται· πρὸς τὸν πλησίον, δηλαδὴ νὰ τὸν ἀγαπᾷ, νὰ τὸν περιποιῆται, νὰ τὸν βοηθῇ· πρὸς τὸν Θεόν, ἦτοι νὰ τὸν λατρεύῃ, νὰ τὸν ἐπικαλῆται, νὰ πιστεύῃ εἰς αὐτόν. Ἔτις μέλος πάλιν οἰκογενείας ἔχει τὰ λεγόμενα οἰκογενειακά καθῆκοντα, ἦτοι τέκνον ἂν νὰ ὑπακούῃ τοῖς γονεῦσιν αὐτοῦ καὶ ἀγαπᾷ τοὺς ἀδελφούς του, σύζυγος νὰ περιποιῆται, ἀγαπᾷ καὶ περιθάλπῃ τὴν ὀμόκοιτιν, πατὴρ ν' ἀνα-

τρέφῃ καὶ ἐκπαιδεύῃ τὰ τέκνα του. Καὶ τέλος ὡς μέλος ὀρισμένης κοινωνίας, ὡς πολίτης, ἔχει τὰ πρὸς τὴν πολιτείαν καθήκοντα, ὧν τὴν ἀνάπτυξιν προτιθέμεθα ἤδη.

Ἐνταῦθα δὲν νομίζω ἀπὸ σκοποῦ, κύριοι, νὰ εἶπω ὑμῖν τινα περὶ τοῦ συνόλου τῶν οἰκογενειῶν τῶν διαβιουσῶν ἐν σχέσεσι ποικίλαις καὶ ἀποτελουσῶν τὴν πολιτείαν. Καὶ δὴ πολιτεία ἐστὶν ὁμὰς ἀνθρώπων, διαγόντων ἐν ποικίλαις σχέσεσι πρὸς ἀλλήλους καὶ διοικουμένων κατὰ κανόνας, εἴτε θεσμοθετηθέντας καὶ γραφέντας διὰ τῆς συναινέσεως πολλῶν ἐκλεκτῶν, ἢ καὶ διὰ τῆς αὐθαίρετου θελήσεως ἑνὸς ἀναγραφέντας, ἢ καὶ κατὰ κανόνας ὑπὸ τῆς συνηθείας γενομένους δεκτούς· ἀλλ' οἱ κανόνες οὗτοι πρέπει πάντοτε νὰ ἔχωσιν ὡς ὀδηγὸν τὴν δικαίαν βούλησιν τοῦ ἀνθρώπου. Τοιαύτη ἡ πόλις, ἡ πολιτεία.

Ἡ πρόοδος τοῦ πολιτισμοῦ ὅπως εἰς πάντα, οὕτω καὶ τῶν καθηκόντων καὶ δικαιωμάτων τοῦ πολίτου πρὸς τὴν πολιτείαν, καὶ τῆς πολιτείας πρὸς τοὺς πολίτας, μεγάλην τὴν ἐπιρροὴν ἔσχεν. Ἡ πρόοδος ὅθεν ταῦ πολιτισμοῦ καὶ ἡ μόρφωσις τῶν διαφόρων πολιτευμάτων μετέβαλε καὶ ἀνέπτυξε τὰ τε δικαιώματα καὶ τὰ καθήκοντα τοῦ πολίτου. Καὶ εἰς τὰ ἀρχαιότερα εἶδη τῶν πολιτευμάτων, εἰς τὰ πατριαρχικά, τὸ ἄτομον, ὁ πολίτης, οὐδὲν δικαίωμα εἶχεν, ἀλλὰ μόνον καθήκοντα πρὸς τὸν ἀνώτατον αὐτοῦ ἄρχοντα. Τὸ αὐτὸ τοῦτο συνέβαινε καὶ ἐν ταῖς Δημοκρατίαις τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἐνθα ὁ πολίτης ἐξαφανιζόμενος ἐνώπιον τῆς κοινωνικῆς παντοδυναμίας, ἐγένετο σφάγιον τῆς τῶν πλειόνων θελήσεως καὶ τῆς ἀριθμητικῆς κυριαρχίας τοῦ πλήθους.

Ὁ ὅσιος ἔπινε τὸ κώνειον, καὶ ὁ δίκαιος ἐξωστραχίζετο.

Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλήσιν ἡ πόλις ἦτο τὸ πᾶν καὶ ὁ κοινωνικὸς ἄνθρωπος δὲν ἀπελάμβανεν ἄλλων δικαιωμάτων, πλὴν ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἀπένειμεν αὐτῷ ἡ πόλις. Ἐπομένως πᾶν ἀτομικὸν δικαίωμα ἐπήγαγεν ἐκ τοῦ πολιτικοῦ δικαίου. Πρὸ τοῦ κοινωνικοῦ ὅθεν τούτου πανθεισμοῦ τὸ πᾶν ὑπεχώρει, καὶ ἐργασία καὶ κτῆσις καὶ φρόνημα καὶ δοξασία καὶ φίλτρον, καὶ ἡ μεγαλοφυΐα τῶν μεγάλων ἀνδρῶν, τιμωρουμένων πολλὰκις ἕνεκα τῆς νοητικῆς αὐτῶν ὑπεροχῆς, καὶ ἐν γένει πᾶν δικαίωμα τοῦ ἀτόμου ἦτο οὐδὲν, ὁ πολίτης εἶχε πάντοτε καθήκον, ἐν καὶ μόνον καθήκον, ν' ἀπορροφᾶται ὑπὸ τῆς πολιτείας, νὰ κλίνη τὸν αὐχένα, νὰ ᾄδει οὐδὲν.

Καὶ αὐτὸς ὁ Πλάτων ἐν τῇ πολιτείᾳ αὐτοῦ θεωρεῖ καὶ νομίζει τὴν ἐξουσίαν τοῦ νομοθέτου τοσοῦτον αὐθαίρετον καὶ ἀπεριόριστον ἐπὶ τῶν ἰδιωτῶν, ὥστε δὲν νομίζει ὅτι δὲν δύναται νὰ κανονίσῃ καὶ αὐτὴν τὴν ἐνδυμασίαν τοῦ σώματος καὶ τὴν τροφήν καὶ τὸν βίον ἐν γένει τῶν πολιτῶν καὶ τὰς τέψεις καὶ τὰς παιδιὰς ἐξαφανίζων οὕτω τὴν ἀτομικὴν ἐλευθερίαν, τουτέστι, κατὰ τὴν κοινοκτημοσύνην τοῦ Πλάτωνος, ἕκαστος

τῶν πολιτῶν δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ οὔτε οἰκίαν, οὔτε ἄλλην ἰδιοκτησίαν, οὔτε αὐζυγον, οὔτε τέκνα, οὔτε τὴν ἀδειαν νὰ τρώῃ ὅτι καὶ ὅταν θέλῃ, οὔτε νὰ διασκεδάζῃ, οὔτε νὰ ἐνδύηται κατὰ τὴν ἀρέσκειάν του. Τί ἐγένετο τότε ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀτόμου, ἢν σήμερον ἤρξαντο καὶ αὐτὰ τὰ βάρβαρα καὶ ἀπολίτευτα ἔθνη νὰ ἐννοῶσι; Ποῦ τὰ δικαιώματά του; Τὸ μόνον ὅπερ ἐκέκτητο ὁ πολίτης δικαίωμα ἦτο τὸ νὰ ἔχῃ τὸ ἀποκλειστικὸν καθήκον νὰ ὑπακούῃ τῇ πολιτείᾳ· οὕτως ἐξῆλείφετο ἡ οἰκογένεια ἀπὸ τῶν κοινωνιῶν καὶ πᾶν ἴδιον καὶ ἀτομικὸν συμφέρον, ὡς ἄριστα παρετήρησεν ὁ Ἀριστοτέλης, ἐξελέγξας τὸν Πλάτωνα, καὶ ὅπως καὶ πάντες οἱ νεώτεροι φιλόσοφοι παρεδέχθησαν. Διότι οὕτω τί συνέβαινε; τὸ διανοητικὸν καὶ ἐλεύθερον πλάσμα, ὁ ἄνθρωπος, κατήντα ἑτεροκίνητον ὄργανον πρὸς κατάρθωσιν καὶ λειτουργίαν τοῦ πολιτεύματος· ἀλλ' ὁ σκοπὸς ὁ τελικὸς τῶν κοινωνιῶν δὲν εἶναι ἡ ἐπιτέλεσις τοῦ πολιτεύματος, διότι τὸ πολιτεῦμα εἶναι μόνον ὄργανον πρὸς εὐημερίαν τοῦ ἀτόμου, καὶ τότε δὲν ἀπομαραινεται τὸ δόγμα τῆς ἰσογονίας, τῆς ἀγάπης καὶ ἀδελφότητος ὑπὸ τῆς δηλητηριώδους πνοῆς τῆς κοινωνικῆς ἢ πολιτικῆς δεσποτείας, καὶ δὲν νοσεῖ ἡ ἀνθρωπίνη κοινωνία, ἑτεροβαρῶς οὕτω συγκεκοτουμένη, νόσον φθοροποιὴν καὶ θανατηφόρον. Ὅτι δὲ τὰ διάφορα εἶδη τῶν πολιτευμάτων εἶναι μόνον τὸ ὄργανον τῆς πολιτείας διὰ τὴν ἀτομικὴν εὐημερίαν καὶ ἐλευθερίαν, παράδειγμα ἔστω τὸ δυστυχὲς καὶ μεγαλοῦργόν Γαλλικὸν ἔθνος, ἐν ᾧ ἡ πολιτεία σφραγίζεται ὑπὲρ τοῦ εἶδους τοῦ πολιτεύματος καὶ γίνεται ὁ πολίτης ἐκάστοτε ἔρμαιον ἢ ὀχλοκρατικῆς τινὸς παραφορᾶς, ἢ φυλῆς τινος ὀλιγαρχικῆς, ἢ ἑνὸς μόνου ἀρχοντος αὐθαίρετου, ὑπὸ τὴν παράλογον τοῦ ὁποίου θέλησιν πρέπει τὰ πάντα νὰ ὑποκύψωσιν.

Οὕτως εἶδομεν ὅτι, εἴτε ἐν μοναρχίᾳ, εἴτε ἐν τῇ δημοκρατίᾳ τοῦ Πλάτωνος, καὶ ἐν γένει ὅσάκις ὁ τελικὸς σκοπὸς κοινωνίας τινὸς εἶναι ἡ πραγμάτωσις τοῦ πολιτεύματος αὐτῆς, τὰ προσωπικά δικαιώματα ἐμμηδενίζονται καὶ ὁ ἄνθρωπος γίνεται δούλος, μὴ ἔχων δικαιώματα παντελῶς· ἀλλ' ἡ ἀνθρωπότης δὲν ἠδύνατο νὰ μένῃ εἰς τὴν νηπιακὴν ταύτην κατάστασιν, ἔπρεπε νὰ μεταβῇ εἰς τὴν ἀνδρικὴν αὐτῆς ἡλικίαν καὶ νὰ ὑψωθῇ εἰς τὴν κατάληψιν τοῦ καθολικοῦ νόμου καὶ τῆς διεπούσης ἀρμονίας τὸν φυσικὸν καὶ ἠθικὸν κόσμον. Καθ' ὃν χρόνον λοιπὸν τὰ δίκαια τοῦ ἀνθρώπου παρεγνωρίζοντο, φωνὴ ἐξήρχετο ἀπὸ τῆς γῆς τῶν Προφητῶν, φωνὴ προαγγέλλουσα Μεσσίαν. Ὁ Χριστὸς ἐνσαρκοῦται καὶ εὐαγγελίζεται νέαν λύσιν τοῦ αἰνίγματος τοῦ παντός καὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀτόμου. Ὁ Χριστὸς ἐπιβάλλει εἰς τὸν ἄνθρωπον ὄχι τὴν ἐξωτερικὴν τῆς θεότητος λατρείαν, ὄχι τὸν φόβον φθονερῶν θεοτήτων, ὄχι τὴν καταπάτησιν τῶν ἀπαρχαγράπτων δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ἀπεναν-

τίας μόνον τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὸν πλησίον, ἥτοι τὴν ἀνθρώπων τῶν προσβληθέντων τούτων δικαιωμάτων. Δύο νόμους ἐπιβάλλει, τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν πλησίον· ἐν αὐτοῖς οἱ νόμοι καὶ οἱ προφῆται κρέμανται. Δὲν εἶναι βεβαίως τοῦ παρόντος νὰ ἐξετάσωμεν ποίαν τὰ νέα ταῦτα χριστιανικὰ δόγματα ἐπήνεγκον μεταβολὴν ὡς πρὸς τὴν ἐπιστήμην, τὴν θρησκείαν καὶ τὴν τέχνην· ἀλλὰ καθόσον ἀφορᾷ τὸ θέμα μας, ἥτοι ποίαν ἔπαθεν ἀλλοίωσιν τὸ ἰδιωτικὸν καὶ πολιτικὸν δίκαιον, συντόμως εἰπώμεν. Ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια καὶ συνείδησις, οὔσα ὑποδεδουλωμένη τῇ πολιτείᾳ, ἀπεσπάσθη διὰ τοῦ χριστιανισμοῦ ἀπὸ τῶν δεσμῶν τῆς κοινωνίας· τὰ δὲ πρὶν καταπατούμενα δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου τῷ ἀπεδόθησαν διὰ τοῦ χριστιανισμοῦ, χειραφετηθέντος οὕτως εἰπεῖν τοῦ ἀτόμου. 2) Ἐνῶ πρὶν ὁ πατὴρ εἶχε δικαίωμα ζωῆς καὶ θανάτου ἐπὶ τῶν τέκνων του, ὑπῆρχεν ἐν ἄλλοις λόγοις ἡ οἰκογενειακὴ δεσποτεία, συνεκέρασεν ὁ χριστιανισμὸς αὐτὴν οὐσιωδῶς διὰ τῆς ἀγάπης, τῆς ὡς νόμον ἐπιβληθείσης· αἱ δὲ γυναῖκες, αἵτινες ἐθεωροῦντο ὑποδεέστεραι ἢ δούλαι τοῦ ἀνδρός, κατέλαβον παρ' αὐτοῖς τὴν προσήκουσαν θέσιν, ἀνορθωθείσαι ὑπ' αὐτοῦ· καὶ 3) ἐκωδώνισεν εἰς τὰ ὅσα τῶν αὐτοκρατόρων, τῶν μοναρχῶν, οἱ λαοὶ τῶν ὁποίων ὡς νόμον ἐθεώρουν τὴν θέλησίν των, ἐκωδώνισεν καὶ ἀνεκήρυξε τὴν ἰσότητά τοῦ δούλου καὶ τοῦ δεσπότη τὴν συγγένειαν, τὴν ἰσογονίαν, τὴν ἀδελφότητα σύμπαντος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Τοιαῦτα αἱ διὰ τοῦ χριστιανισμοῦ μεταβολαὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου. Οὕτω λοιπὸν περιωρίσθησαν διὰ τῶν νέων δογμάτων τὰ καθήκοντα, ἀναστηλωθέντων τῶν ἀπαραγράπτων καὶ καταπατουμένων δικαιωμάτων τοῦ ἀτόμου. Ἀλλὰ τῶν καθηκόντων τῶν πρὸς τὴν πολιτείαν περιορισθέντων, δὲν ἔπεται ὅτι ὁ ἀνθρώπος ἔκτοτε δὲν ἔχει καθήκοντα· ἀπ' ἐναντίας τὰ σοβαρώτερα καὶ σπουδαιότερα ἀφίενται εἰς τὴν ἐλευθέραν βούλησιν αὐτοῦ, εἰς τὸ αὐτεξούσιόν του, καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο ἀπαρεγκλίτως πρέπει νὰ τηρῇ αὐτά.

Τῆς πολιτείας ὅθεν οὕτω συγκροτουμένης, καὶ τὰς βάσεις αὐτῆς οὕτως ἐχούσης, ἕκαστον τῶν ἀτόμων τῶν τὴν πολιτείαν αὐτὴν ἀπαρτιζόντων ὀνομάζεται πολίτης· ἡ δὲ χώρα αὕτη, ἐντὸς τῆς ὁποίας ζῶσι πολιτευόμενοι οἱ πολῖται, πατρίς, ὅπως ἡ γυνὴ ἢ γεννήσασα ἄνθρωπον μῆτηρ, διότι τὸ ὄνομα πατρίς εἶναι δηλωτικὸν τῆς σχέσεως τῆς ὑπαρχούσης μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς χώρας ἐνθα κατοικοῦσιν· ὅπως λοιπὸν ἕκαστος ἄνθρωπος ἔχει καθήκοντα καὶ αἰσθάνεται στοργὴν πρὸς τὴν γυναῖκα ἐκείνην ἣτις ἔτεκε καὶ ἀνέθρεψεν αὐτὸν, καὶ τὴν ὁποίαν ἀποκαλεῖ μητέρα, τὰ αὐτὰ αἰσθάνεται καὶ πρὸς τὴν χώραν ἐκείνην, μετὰ τῆς ὁποίας τὸν συνδέουσιν ἢ θρησκεία, ἢ γλῶσσα, αἱ ἀναμνήσεις, πρὸς τὴν γῆν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν κατέκρησαν οἱ πατέρες αὐτοῦ, τὴν περιέχουσιν τὰ ὅσα αὐτῶν,

τὴν πολλάκις ποτισθεῖσαν μὲ τὰ αἵματα αὐτῶν. Τὰ κρῆς τὴν πολιτείαν λοιπὸν καυήκοντα εἶναι αὐτὰ εκεῖνα τὰ πρὸς τὴν πατρίδα· ὑφίσταται ὅμως διαφορὰ τις ἐπαισθητῆ ἐνίοτε. Πολλάκις συμβαίνει ἡ πατρίς νὰ μὴ διοικῆται καὶ κυβερνᾶται ὑπὸ ἀνθρώπων ἐχόντων τὴν αὐτὴν γλῶσσαν, τὴν αὐτὴν καταγωγὴν, τὴν αὐτὴν θρησκείαν, ἀλλ' ὑπὸ ἀνθρώπων μεριμνώντων οὐχ ἥττον ὑπὲρ τῆς τῶν πολιτῶν εὐημερίας, ὅπως τοῦτο συμβαίνει ἐν Πολωνίᾳ, ἐν Ἰνδίας καὶ ἐν ἄλλαις εἰσέτι χώραις, ἐν αἷς ξένοι κατακτῆται ἐπιδραμόντες ὑπεδούλωσαν τοὺς λαοὺς ἐκείνους, οὐχ ἥττον μεριμνῶντες, λέγω, ὑπὲρ τοῦ πλουτισμοῦ τοῦ ὑποδεδουλωμένου λαοῦ. Πρὸς τούτοις πολῖται πολιτείας τινὸς δύνανται νὰ ὦσι καὶ ἄλλοι μὴ ἔχοντες τὴν αὐτὴν θρησκείαν, εἴτε τὴν αὐτὴν γλῶσσαν, εἴτε τὴν αὐτὴν καταγωγὴν, ἀλλὰ μετοικήσαντες εἰς ξένην, ἐνθα εἴτε τὴν εὐημερίαν τῶν πολιτῶν τῆς χώρας ἐκείνης ἐζήλωσαν, καὶ τοιαύτη εἶναι ἡ εἰς Ἀμερικὴν μετοικεσία πολλῶν Ἰρλανδῶν, Γερμανῶν καὶ ἄλλων, εἴτε τὸ συμφέρον αὐτοὺς ἐκάλει, ὅπως τοῦτο ἐν Τουρκίᾳ συνεχῶς συμβαίνει. Ἐπομένως βλέπετε ὅτι τὰ πρὸς τὴν πολιτείαν καθήκοντα εἶναι ἐξαναγκαστὰ διὰ νόμων γραπτῶν, ὑποχρεουμένου τοῦ πολίτου εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν αὐτῶν, ὅπως εἶναι ἡ ἐπιβολὴ τῶν φόρων, ἐνῶ τὰ πρὸς τὴν πατρίδα εἶναι ἀνεξανάγκαστα, ἠθικὰ, καθήκοντα, ὅπως εἶπομεν, αὐθόρμητα. Εἰπέτε μοι, τίς ἐξ ὑμῶν μισθοδοσθηθεὶς ὑπὸ τῶν Σινῶν καὶ πορευθεὶς εἰς τινὰ στρατείαν ἤθελε χύσει τὸ αἷμά του προθύμως ὑπὲρ τῆς Σινικῆς χώρας; Οἱ μισθοφόροι Ἐλβετοὶ στρατιῶται τοῦ Γαλλικοῦ στρατοῦ ἄλλοτε ποσάκις δὲν εἰσιποτάκτησαν, ἀκούοντες αἴφνης ἠχοῦν τὸ Ἐλβετικὸν κέρας εἰς τὰ ὄρη; Ἦκουον τοῦτο καὶ τὰ πάντα παρήτουν καὶ ἔτρεχον εἰς τὴν φιλότατην αὐτῶν πατρίδα, ἵνα ἀσπασθῶσι τὰ χῶματα αὐτῆς.

Ἐνταῦθα ὅμως ἐκθέτοντες τὰ καθήκοντα τοῦ πολίτου οὐδεμίαν θὰ ποιήσωμεν διάκρισιν μεταξὺ τῶν πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὴν πολιτείαν καθηκόντων, ἅτε εὐχερῶς διακρινομένων, ἀλλὰ χύδην ταῦτα θὰ ἀναφέρωμεν.

Ποῖα λοιπὸν τὰ καθήκοντα ταῦτα;

Καὶ πρῶτον, τίς ποτε ἐξ ὑμῶν, κύριοι, εὔρεθεις ἐν ξένην χώραν, μακρὰν τῶν μερῶν ἐκείνων, ἐνθα τὸ πρῶτον εἶδε τὸν ἥλιον ἀνατέλλοντα καὶ δύοντα ὑπὸ τὰ προσφιλῆ αὐτοῦ ὄρη, μακρὰν τῶν μερῶν ἐκείνων, ἐνθα διῆλθε τὴν παιδικὴν αὐτοῦ ἡλικίαν καὶ ἤκουσε τὴν σοβαρὰν τοῦ πατρὸς του φωνὴν αὐτὸν ἐπιπλήττουςαν, τὴν δὲ τῆς μητρὸς του ἠπιάν, πολλάκις αὐτὸν συγχωροῦσαν, τίς λέγω, κύριοι, ἐξ ὑμῶν εὔρεθεις μακρὰν τῆς πατρίδος καὶ ταῦτα πάντα ἀναμνησθεὶς δὲν ἐδάκρυσε καὶ δὲν ἐπόθησε πρὸς στιγμὴν ἐκεῖ νὰ εὔρεθῇ καὶ τότε βεμβάζων νοερῶς ἐπὶ τῶν πτερυγῶν τῆς αὔρας δὲν μετέφερε τὸν νοῦν αὐτοῦ; Τί δὲ ἦτο τὸ κινήσαν αὐτὸν εἰς

δάκρυα. τί τὸ κινήσαν αὐτὸν εἰς πόθον τῆς πατρίδος αὐτοῦ; Αἶσθημα ὡς φυλὸν, ἔμφυτον, καθῆκον ἱερὸν, ὃ πρὸς τὴν πατρίδα ἔρωσ.

Ἄλλοτε πάλιν εὐρεθέντες ἐν ξένη καὶ ἰδόντες τῆς αὐτῆς πατρίδος ἄτομον, μεθ' οὗ οὐδεμίαν ἄλλη ἀτομικὴ σχέσις μᾶς συνέδεεν, ἢ ἡ σχέσις τῆς γλώσσης, τῆς καταγωγῆς καὶ τῆς θρησκείας, ἰδόντες ἐν ξένη συμπατριώτην, περιεβάλομεν διὰ τῶν βραχιόνων ἡμῶν τὸν τράχηλόν του καὶ ἤσθάνθημεν χαρὰν ἀνεκλάλητον ὡσεὶ τοὺς συγγενεῖς αὐτοὺς ἡμῶν ἐβλέπομεν, ὡσεὶ ἐβλέπομεν τὴν πατρίδα ἡμῶν. Τί τὸ κινήσαν ἡμᾶς εἰς τὸ νὰ ἐναγκαλισθῶμεν τὸν ἄλλοτε ξένον πρὸς ἡμᾶς ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι; Αἶσθημα θεῖον, ἀνέκφραστον, καθῆκον ὅσιον· ὃ πρὸς τὴν πατρίδα ἔρωσ. Ὁ νέος Ἀνάχαρις, τοῦ Ἀβδα Βαρθελεμῦ, περιηγούμενος ἀπαντᾷ τοὺς Μεσσηνίους ἐκπατρισθέντας, καὶ παρειαγεί Μεσσηνίον εἰς τὴν σκηνὴν κλαίοντα καὶ ὀδυρόμενον οὕτως· Ἐξόριστοι ἐκ τῆς Ἑλλάδος, ξένοι πρὸς τοὺς ἄλλους λαοὺς, δὲν συνδεόμεθα μετὰ τοὺς ἀνθρώπους ἢ διὰ τῆς ἀγῶνου συμπαθείας, τὴν ὁποίαν κατεδέχοντο ἐνίοτε νὰ χορηγῶσιν εἰς τὰ δεινά μας. Πρὸς τί τὰ παράπονα ταῦτα; Ἐκ τοῦ πόθου τῆς πατρίδος. Ἐκ τοῦ ἔρωτος αὐτῆς.

Πόσοι πάλιν ἐπ' ἐλπίδι πλούτου, ἐπ' ἐλπίδι συμφερόντων ἐκπατριζονται, ἀφίνουσι συζύγους, γονεῖς, τέκνα, ἀφίνουσι τὴν χώραν ἐνθα ἐγεννήθησαν, ἵνα μέλλον ἑαυτοῖς παρασκευάσωσι· τί τὸ κινεῖ αὐτοὺς εἰς τὸ νὰ στερωθῶνται τῶν τῆς πατρίδος αὐτῶν ἀγαθῶν; Ἡ ἐλπίς μόνη τοῦ νὰ ἐπανεέλθωσιν ἐν τῇ πατρίδι τῶν εὐπορώτεροι, ἢ ἐλπίς τοῦ νὰ ὑποστηρίξωσιν τὴν πατρίδα τῶν, ἢ ἐλπίς τοῦ νὰ ἐπανιδώσιν αὐτὴν εἰς καλλιτέρους καιροῦς· στεροῦνται πρὸς καιρὸν αὐτῆς, ἵνα τὴν ἀπολαύσωσιν ἐκ νέου τοιοῦτον τὸ αἶσθημα τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα ἔρωτος!

Πρὸ δύο χιλιάδων καὶ ἐπέκεινα ἐτῶν στίφη Περσῶν τὴν Ἑλλάδα κατέκλυζον· στίφη ἀναρίθμητα· ἀλλ' ὁ Λεωνίδας μετὰ τριακοσίων Σπαρτιατῶν ἔστη πρὸ τῶν Θερμοπυλῶν, καὶ ἀπέθανε καὶ ἐτάφη μετὰ τῶν συστρατιωτῶν του, ἐνῶ ἠδύνατο νὰ φύγῃ. Τί ἐκίνησε τοῦτον νὰ ταφῇ ὑπὸ τὰς Περσικὰς λόγχας; Τὸ χρέος του, τὸ καθῆκόν του, οἱ νόμοι τῆς πατρίδος του, ὃ πρὸς τὴν πατρίδα ἔρωσ.

Ἡ ἱστορία τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἰδίως ἡ ἱστορία ἢ Ἑλληνική, εἶναι πλήρης τοιούτων παραδειγμάτων, ἅτινα οὐδ' ὁ χρόνος ἅπας ἤθελε μοι ἐξαρκέσει ν' ἀφηγηθῶ, οὐδ' ἢ ἀνεξάντλητος πρὸς ἀκρόασιν ὑπομονὴ ἤθελε μοι ἐπιτρέψει.

Ἄπαντες λοιπὸν αἰσθανόμεθα τὸν πρὸς τὴν πατρίδα ἔρωτα· καὶ οὐ μόνον τὸν αἰσθανόμεθα, ἀλλὰ καὶ ἠθικῶς ἐπιβάλλεται ἡμῖν ν' ἀγαπῶμεν τὴν πατρίδα· τοῦτο ὅθεν τὸ πρῶτιστον τοῦ πολίτου καθῆκον, ἀφ' οὗ καὶ τὰ λοιπὰ πάντα ἐξαρτῶνται. Ὁ ἔρωσ πρὸς τὴν πατρίδα.

Πολλοὶ διεφιλονείκησαν ἂν τὸ αἶσθημα καὶ καθῆκον τοῦτο ἦναι ἔμφυτον, ἢ διὰ τῆς ἀνατροφῆς ἀποκτᾶται· ἀλλὰ νομίζω ἔμφυτον, διότι καὶ ὁ ἐν πλοίῳ γεννηθεὶς καὶ ὁ ἐν τῇ ξένη αὐτῇ πολλὰ ἔτη διαβιώσας, καίτοι μακρὰν τῆς πατρίδος αὐτοῦ μένων, αἰσθάνεται τὴν πρὸς τὴν γῆν τῶν πατέρων του φυσικωτάτην αὐτὴν ἀγάπην, διὸ καὶ πολλοὺς εἶδομεν ἐπανακάμπτοντας καὶ ἐπισκεπτομένους τὴν χώραν τῆς γλώσσης τῶν πατέρων τῶν καὶ ὑπὲρ τῆς γῆς τῶν μητέρων τῶν πολλὰ θυσιάζοντας. Οὐδεμίαν ὁμως ἀμφιβολίαν ὑφίσταται ὅτι διὰ τῆς ἀνατροφῆς καὶ ἐκπαιδεύσεως τὸ αἶσθημα τοῦτο ἐνισχύεται, ἀναπτύσσεται καὶ κρατύνεται, συναισθάνεται ἕκαστος τὴν ἀνάγκην τῆς ὑποβολῆς ἑαυτοῦ ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ καθήκοντος, τοῦ ν' ἀγαπᾷ τὴν πατρίδα του.

Γενικὴ ἰδιότης ἀπάντων τῶν ὄντων εἶναι ὁ ἔρωσ, ἢ ἀγάπη. Τὸ αἶσθημα τοῦτο ἐνυπάρχει εἰς τὰ ὀργανικὰ ὄντα καὶ εἰς τὰ ἀνόργανα· εἰς τὰ ὀργανικὰ, δηλαδὴ εἰς τὰ ζῶα, τὰ πτηνὰ, τοὺς ἰχθύς, τὰ φυτὰ, καὶ διὰ τοῦ ἔρωτος διακρινεῖται ἕκαστον εἶδος τούτων καὶ συντηρεῖται· καὶ εἰς τὰ ἀνόργανα, ὡς εἰς τοὺς λίθους, τὸν χροῦν, καὶ τὰ οὐράνια σώματα, καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ ἔρωτος συγκρατοῦνται· ὁ ἔρωσ παρὰ τοῖς ἀνοργάνοις τῶν σωμάτων καλεῖται ἔλξις· ἢ ἔλξις συγκρατεῖ τὰ μέρη τοῦ λίθου· ἢ ἔλξις εἶναι ἢ δύναμις ἢ συγκρατοῦσα τὰ οὐράνια σώματα, τοὺς ἀστέρας, τὴν σελήνην, τὴν γῆν, τὸν ἥλιον, οὕτως ἀπλωρημένα εἰς τὸ κενόν· ὁ ἔρωσ ὅθεν εἶναι γενικὴ ἰδιότης ἀπάντων τῶν ὄντων· ἀλλ' εἰς τὸν ἄνθρωπον ἕνεκα τῶν ποικίλων ἐνεργειῶν αὐτοῦ καὶ ἕνεκα τῶν διαφόρων σχέσεών του καὶ ποικίλας διαστάσεις λαμβάνει, ἐπομένως καὶ ὀνομασίας. Ὁ ἄνθρωπος λ. χ. πρὸς τοὺς γεννήσαντας αὐτὸν καὶ τοὺς ἐθέρψαντας αἰσθάνεται τὴν ἀγάπην αὐτὴν, τὸν ἔρωτα, θέλει νὰ τοὺς βλέπῃ, νὰ τοὺς βλέπῃ εὐτυχοῦντας· ἢ ἀγάπη αὐτὴ πρὸς τοὺς γονεῖς ὀνομάζεται στοργή· ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς γείτονάς του, πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, τοὺς ὁποίους συνείθιζε μόνον νὰ βλέπῃ, χωρὶς ἄλλης σχέσεως, πρὸς τοὺς συμπολίτας καὶ πρὸς τὴν χώραν αὐτὴν ἐνθα ἐγεννήθη, αἰσθάνεται ἀγάπην. Οὗτος εἶναι ὁ πρὸς τὴν πατρίδα ὁ ἔρωσ, καὶ φιλοπατρία λεγόμενος· ἀλλὰ τὸ αἶσθημα τοῦτο καὶ πρὸς πάντα ἄνθρωπον ἄλλον, οὐχὶ συμπολίτην μόνον, οὐχὶ ὁμοεθνή, ἀλλ' ἄλλοεθνή, πρὸς τὸν Κινέζον λ. χ., αἰσθάνεται· ἂν ἴδῃ λ. χ. Ἑβραῖον, Πέρσην, πνιγόμενον, τὸν εὐσπλαγγίζεσθαι, βθίζεσθαι εἰς τὸ ὕδωρ, κινδυνεύει τὴν ζωὴν του, διὰ νὰ τὸν σώσῃ· ἢ, βλέπων αὐτὸν πεινῶντα, τὸν συμπαθεῖ, τὸν ἐλεεῖ· ἢ συμπάθεια αὐτὴν, τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἀγάπης εἶναι ἢ φιλανθρωπία. Ἡ ἀγάπη ὅθεν, ὁ ἔρωσ οὗτος ὁ ἐνυπάρχων εἰς τὸν ἄνθρωπον, εἶναι τριῶν εἰδῶν στοργή, φιλοπατρία καὶ φιλανθρωπία. Πολλάκις λοιπὸν συμβαίνει ἐν τῷ ἀνθρώπῳ πόλεμος, λέγουσιν ἐκείνοι, οἵτινες ἠθέλησαν τὸ αἶσθημα τῆς φιλοπατρίας, τοῦ ἔρωτος πρὸς

τὴν πατρίδα ἢ ἀπαλείψωσιν ἀπὸ τοῦ καταλόγου τῶν αἰσθημάτων τῶν ἀνθρωπίνων, συμβαίνει πόλεμος ἐν τῷ ἀνθρώπῳ μεταξὺ τῶν τῆς αὐτῆς φύσεως αἰσθημάτων τούτων. Πρόκειται, ἐπὶ παραδείγματι, μεταξὺ τοῦ αἰσθήματος τῆς σοργῆς καὶ τῆς φιλοπατρίας, τί τούτων πρέπει ὁ ἄνθρωπος νὰ προτιμήσῃ, τὴν σοργὴν πρὸς τοὺς οἰκείους, ἢ τὴν πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπην; Ὑποθέσατέ τινα λ. χ., ὃν ἡ πατρίς του προσκαλεῖ εἰς τὰ ὄπλα, ἀλλ' οὗτος ἔχει γονεῖς, οὓς ἀγαπᾷ ὑπερβαλλόντως καὶ δὲν θέλει ἢ ἀφήσῃ αὐτούς; Ἡ σοργὴ πρέπει ἐνταῦθα νὰ ὑπερισχύσῃ ἢ ὁ ἔρωσ πρὸς τὴν πατρίδα; Οἱ κατὰ τοῦ αἰσθήματος τῆς φιλοπατρίας ὄντες λέγουσιν· ἀναντιρρήτως ἐνταῦθα ὑπερισχύει ἡ σοργὴ, διότι εἶναι ἐγγύτερον αἶσθημα καὶ ἀποκλείει τὴν φιλοπατρίαν.

Ἄλλοι δὲ πάλιν, προκειμένου μεταξὺ τοῦ αἰσθήματος τῆς φιλοπατρίας καὶ τῆς φιλανθρωπίας ποῖον ὑπερισχύει; ἡ φιλανθρωπία εἶναι αἶσθημα ἀποβλέπον πρὸς τὴν ὅλην ἀνθρωπότητα, λέγουσιν· πρέπει ἢ ἀποκλεισθῆ καὶ σιγήσῃ ἢ ἀγάπῃ πρὸς τὴν πατρίδα. Ἄς ἴδωμεν τὰ ἐπιχειρήματα ἐκατέρων τῶν πολεμούντων τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν πατρίδα.

Καὶ πρῶτον οἱ πολεμούντες τὴν φιλοπατρίαν διὰ τῆς σοργῆς τί λέγουσιν; Ἡ σοργὴ εἶναι αἶσθημα ἐγγύτερον, ἀποκλείει τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν πατρίδα· κινδυνεύουσης τῆς πατρίδος τινῶν, πρέπει ἕκαστος, λέγουσιν, ἀντὶ νὰ τρέξῃ συσσωματούμενος μετὰ τῶν ἄλλων ἢ ἀποδιώξῃ τὸν κοινὸν ἐχθρὸν, πρέπει νὰ δράμῃ πρὸς τὴν οἰκογένειάν του, νὰ τὴν σώσῃ· ἂν λοιπὸν ἕκαστος μεμονωμένος μείνῃ τὴν οἰκίαν του καὶ τὴν οἰκογένειάν του ὑπερασπίζων, ἡ πόλις πῶς σωθήσεται; μὴ σωζομένης δὲ τῆς πόλεως ἢ οἰκογένεια σώζεται ἢ ἀπόλλυται; Ἄν ὅμως ἕκαστος δράμῃ πρὸς ὑποστήριξιν τῆς πόλεως, τῆς πατρίδος, καὶ τὴν πατρίδα του σώξῃ, ἐκτελῶν τὸ ἑαυτοῦ καθῆκον, καὶ τὴν οἰκογένειάν του προφυλάττει οὕτω παντός κινδύνου. Ἡ σοργὴ ὅθεν οὐ μόνον δὲν πρέπει ἢ ἀποκλείσῃ τὸ τῆς φιλοπατρίας καθῆκον, ἀλλὰ καὶ φύσει δὲν τὸ ἀποκλείει. Αἱ Σπαρτιάτιδες μητέρες δίδουσαι τὴν ἀσπίδα εἰς τὰ τέκνα των ἔλεγον — ἢ τάν, ἢ ἐπὶ τάν — «ἢ ταύτην (τὴν ἀσπίδα) νὰ φέρῃς, ἢ ἐπὶ ταύτης νὰ σὲ φέρωσι· ἢ νικητὴς νὰ ἐπιστρέψῃς, ἢ νεκρὸν νὰ σὲ φέρωσι.» Τί ἄλλο οἱ λόγοι οὗτοί ἐσήμαινον ἢ ὅτι τὸ μόνον καθῆκον τοῦ υἱοῦ πολίτου ἦτο τὸ νὰ προκινδυνεύσῃ τῆς πατρίδος του; Ἡ μήτηρ λέγουσα ταῦτα ἐπιγιγε τὸ μητρικὸν αὐτῆς φίλτρον ἐν τοῖς σπλάγχνοις, διδάσκουσα τῷ υἱῷ αὐτῆς τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν πατρίδα. Ἄλλη πάλιν, εἰς τὴν εἶπον ὅτι ὁ υἱὸς τῆς ἔπεσεν ἐν τῇ μάχῃ, οὔτε ἐδάκρυσεν, οὔτε ἐλυπήθη, ἀλλ' ἀπήντησεν ἀπαθέστατα ὅτι τὸ καθῆκόν του ἔπραξεν. Ἄλλὰ μόνον παρὰ τοῖς Σπαρτιάταις εὐρίσκομεν τὸ αἶσθημα καὶ καθῆκον τῆς φιλοπατρίας ὑπερισχύον τοῦ τῆς σοργῆς; Ὅλων τῶν λαῶν αἱ ἐπαναστάσεις εἶναι πλήρεις τοιούτων παραδειγ-

μάτων· καὶ αὐτὸς ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Ἀβυσσινίας Θεόδωρος δὲν ἐπροτίμησε τὸν ἐνδοξὸν θάνατον ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας, κατὰ τὰς ιδέας του, τῆς πατρίδος του ἀπὸ τῆς ἡσυχου μετὰ τῆς οἰκογενείας του ζωῆς; καὶ ἐν αὐτῷ δὲν ὑπερίσχυσε τὸ αἶσθημα τῆς φιλοπατρίας ἀπὸ τὸ τῆς σοργῆς; Ταῦτα πάντα ἐφεῦρον οἱ νεώτεροι φιλόσοφοι, οἱ μόνον τὸ συμφέρον προτάττοντες ὡς ἀληθὲς ἀγαθὸν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ καὶ οὐδὲν ἄλλο, ἐκείνοι οἴτινες τὴν ὕλην ἔθεοποίησαν, τὸν χρυσὸν προσεκύνησαν· οἱ δὲ τὴν ἀλήθειαν λατρεύοντες οὐδέποτε εἶδωλα χρυσᾶ ἀνύψωσαν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν· τὸ σῶμα ἔχει ἀνάγκην τῆς ἀπολαύσεως, ἀλλ' εἵπομεν ὅτι τὸ λογικὸν πρέπει νὰ χαλιναγωγῇ πάντοτε τὰ πάθη, ἵνα εὐχερέστερον ἡ ψυχὴ κατορθῇ τὴν πραγμάτωσιν τοῦ ἀγαθοῦ. Μετὰ τῶν πολεμισάντων τὴν φιλοπατρίαν συγκαταριθμοῦνται καὶ οἱ Διδάσκουροι τῆς Γαλλικῆς φιλοσοφίας Jean J. Rousseau καὶ Voltaire. Ὁ πρῶτος μετὰ τῆς ἐξειδικιασμένης αὐτῷ θερμῆς καὶ νευρώδους εὐγλωττίας κατεπολέμησε τὸν ἔρωτα τῆς πατρίδος ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ τῷ ἐπιγραφομένῳ «Κοινωνικὸν συνάλλαγμα» (Contrat Social), ἐνθα διατείνεται ὅτι αἱ κοινωναὶ συνέστησαν ἐκ συνθήκης, ἐκ συμφωνίας. Ὁ ἄλλος, ὁ Βολταῖρος, ἐκ τῆς ἐγγικτικῆς τοῦ ὁποῖου πικρᾶς εἰρωνείας οὐδὲν διέφυγεν, ἐπεσώρευσε τὰς προσφευστέρας εἰρωνείας διὰ τὴν ἀγάπην τῆς πατρίδος. Ἄλλ' ἅπαντες οὗτοι τὸ ἐνδόξιμον ἔλαβον ἐκ τῆς τοῦ Πλάτωνος πολιτείας, τῆς κοινοκτημοσύνης. Εἵπομεν ὅτι ὁ Πλάτων ἐν τῇ ἰδανικῇ αὐτοῦ πολιτείᾳ ἤθελε τὰς κτήσεις καὶ τὰς γυναῖκας κοινὰς, ἦτοι κατέστρεψε τὴν ἰδιοκτησίαν καὶ τὴν οἰκογένειαν, τοὺς δύο τούτους εὐεργετικωτάτους θεσμοὺς τῶν κοινωνιῶν, τὰ ἐλατήρια ταῦτα τῆς τῶν ἀτόμων ἐνεργείας. Οὕτως, ἐπειδὴ ἡ πολιτεία ἦτο τὸ πᾶν κατ' αὐτὸν, ὁ δὲ πολίτης, τὸ ἄτομον, οὐδὲν, καὶ τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων ἐπεθύμει δημόσιον καὶ οὐχὶ οἰκογενειακὸν· ἦτοι ἐκάστη μήτηρ, ἐπεθύμει, — διότι μόνον ἐπιθυμίας ἐξέφρασεν ὁ θεὸς νοῦς τοῦ Πλάτωνος, ἐπιθυμίας ἀκατορθώτους, — ἐπεθύμει ὁ Πλάτων, ἅμα τὸ τέκνον τῆς ἐφθάνει εἰς ὠρισμένην τινὰ ἡλικίαν, νὰ τὸ παραδίδῃ εἰς τὴν πολιτείαν, εἰς τὴν κυβέρνησιν, ἣτις νὰ φροντίζῃ νὰ τὸ ἀνατρέφῃ· καὶ οὐχὶ τοῦλάχιστον ἐκάστη μήτηρ νὰ φροντίζῃ μόνη περὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ τέκνου τῆς. Ἐφραντάσθη λοιπὸν ὁ Πλάτων ἀρμοδίαν πρὸς μόρφωσιν τῆς πολιτείας τὴν δημόσιον ἀνατροφὴν τῶν τέκνων. Οἱ λέγοντες ὅθεν ὅτι τὸ αἶσθημα τῆς σοργῆς εἶναι ἐγγύτερον τοῦ τῆς φιλοπατρίας διατείνονται ὅτι ὁ μέγας νοῦς τοῦ Πλάτωνος προσῆδεν ὅτι, γενομένης τῆς ἀνατροφῆς ἐν τῇ οἰκογενείᾳ, ἡ σοργὴ θὰ ὑπερίσχυε τοῦ ἔρωτος τῆς πατρίδος· ἀντὶ λοιπὸν ὁ Πλάτων νὰ ἐνισχύσῃ τὸ αἶσθημα τῆς σοργῆς διὰ τῆς οἰκογενειακῆς ἀνατροφῆς, ἠθέλησε διὰ τῆς δημοσίου ἀγωγῆς τῶν τέκνων νὰ τὸ ψυχράνῃ καὶ οὕτω τὸ τέκνον, ὅπερ θὰ κατῆντα νὰ

μή γνωρίζη οὔτε τὸν πατέρα, οὔτε τὴν μητέρα, διότι θὰ ἔβλεπε πάντοτε τοὺς ἄρχοντας τῆς πολιτείας ὑπὲρ αὐτοῦ φροντίζοντας, νὰ αἰσθάνηται μόνον τὸν ἔρωτα τῆς πατρίδος· διατί, λέγουσιν οἱ ἔχθροί τῆς φιλοπατρίας, ὁ Πλάτων ἐσύστησε λοιπὸν τὴν δημοσίαν ἀγωγὴν; διότι ἡ φιλοπατρία ἀπέναντι τῆς στοργῆς ἀποκλείεται· δὲν ὑπάρχει αἶσθημα. Ἄλλ' ἡ θεωρία τοῦ Πλάτωνος οὐδέποτε ἐφηρμόσθη, οὔτε εἶναι δυνατόν νὰ ἐφαρμοσθῇ· εἶναι θεωρία ἐν τῷ χάρτῃ μόνον ὑπάρξασα. Ἀλλὰ ἐξακολουθοῦσιν οἱ ὑπέρμαχοι τῆς στοργῆς κατὰ τῆς φιλοπατρίας· ἐν Σπάρτῃ, λέγουσιν, ἡ ἀγωγή ἦτο δημόσιος, οὐχὶ οἰκογενειακὴ, καὶ δι' αὐτὸ οἱ Σπαρτιαταὶ καὶ αἱ Σπαρτιατίτιδες συνησθάνοντο τὸ αἶσθημα τῆς φιλοπατρίας μέχρι βαθμοῦ ἐντελοῦς ἀστοργίας. Ἀληθῶς ἐν τῇ Σπάρτῃ ἡ ἀγωγή ἐγένετο δημοσία καὶ οὐχὶ ἐν οἰκογενεῖα, ἀλλὰ μήπως ἐν Ἀθήναις, ἔνθα ἡ ἀγωγή ἦτο οἰκογενειακὴ, τὸ αἶσθημα τῆς φιλοπατρίας ἦτο κατώτερον ἢ ἐν Σπάρτῃ; Ἡ δημόσιος ἀγωγή ἐν Σπάρτῃ πιθανὸν νὰ παρήγαγε μαχιμωτέρους πολίτας, οὐχὶ ὅμως καὶ μᾶλλον φιλοπατρίδας. Οἱ Ἀθηναῖοι μόνον σχεδὸν ἐγκαταλειφθέντες ἐν Μαραθῶνι δὲν ἔσωσαν τὴν Ἑλλάδα ὀλόκληρον, καὶ δι' αὐτῆς τὴν ἀνθρωπότητα ἄπασαν ἐκ τοῦ ἐπαπειλοῦντος αὐτὴν ἐκβαρβαρισμοῦ; Ἐν Ἀθήναις δὲν ἐγεννήθησαν οἱ Μιλτιάδαι, οἱ Θεμιστοκλεῖς καὶ Ἀριστεῖδαι, οἱ Κυναίγειροι, οἱ Ἀρμάδιοι καὶ Ἀριστογείτονες, καὶ τόσοι ἄλλοι ἀστέρες διακρινόμενοι ἐν τῇ ἱστορίᾳ διὰ τὴν βαθυτάτην συναίσθησιν τοῦ καθήκοντος τούτου πρὸς τὴν πατρίδα; Οὐδεμίαν ὄθεν ἐπύρρον δύναται νὰ ἔχη ἡ δημόσιος ἀγωγή ὡς πρὸς τὸ αἶσθημα τῆς φιλοπατρίας· δύναται νὰ χαλαρῶνῃ τὴν στοργὴν, ἀλλὰ τὸ αἶσθημα τοῦ ἔρωτος πρὸς τὴν πατρίδα ὑψίσταται καὶ ὅπου ἡ ἀγωγή εἶναι οἰκογενειακὴ, ὅπου τὸ τῆς στοργῆς αἶσθημα δὲν χαλαροῦται ἀλλ' ἀπεναντίας ἐνισχύεται διὰ τῆς οἰκογενειακῆς ἀνατροφῆς.

Ἐκ τῶν πολεμούντων ὅμως τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν πατρίδα σπουδαιότερους λόγους ἔχουσιν ὑπὲρ αὐτῶν οἱ προτ' ἀπτόντες τὴν φιλανθρωπίαν. Ὁ Χριστὸς, λέγουσιν, εὐηγγελίσατο τὴν ἀγάπην πρὸς πάντα ἄνθρωπον. Ὁ Σενέκας εἶπε—Δὲν ἐγεννήθη διὰ μίαν γωνίαν· πατρίς μου εἶναι πᾶσα ἡ γῆ.— Ὁ Ἀριανὸς διετείνεται— Διατί γὰρ λέγεις Ἀθηναῖον εἶναι σεαυτὸν, οὐχὶ δὲ ἐξ ἐκείνης μόνον τῆς γωνίας, εἰς ἣν ἐβρίσθη γεννηθὲν σου τὸ σωματίον;— Διατί μὴ εἶπῃ τις ἑαυτὸν κόσμιον; κ.τ.λ. κ.τ.λ. Ἴδου, λέγουσιν, πάντες οἱ σοφοὶ μᾶς παραγγέλλουσι τὴν φιλανθρωπίαν καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς τὴν πρὸς πάντας ἀδελφότητα ἀνεκήρυξε. Ποῦ χωρεῖ λοιπὸν ἡ φιλοπατρία ἀπέναντι τῆς φιλανθρωπίας; εἶμαι φιλάνθρωπος, ἔσο φιλάνθρωπος, κρᾶζουσι· ποῦ εὔρες γεγραμμένον τὸ αἶσθημα τῆς φιλοπατρίας; Ἀλλ' ὁ τὴν πατρίδα ἀγαπῶν δὲν εἶναι ἐχθρὸς τῆς ἀνθρωπότητος, δὲν ἐπιδιώκει τὸ κακὸν παντὸς ἀνθρώπου, τοῦ πλησίον κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον,

ὥστε ματαίως οἱ διώκται τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα ἔρωτος ἐπικαλοῦνται τοὺς Στωϊκοὺς καὶ τοὺς φιλοσόφους τοὺς συστήσαντας τὴν ἀγάπην πρὸς ὅλους· εἰς μάτην ζητοῦσιν ἀρρωγὴν ἐκ τῆς ῥήσεως «Ἀγάπα τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν» καὶ ἐκ τοῦ Χριστοῦ. Ὁρμῶνται ὅμως, εἶναι ἀληθές, ἐκ βάσεως ἐσφαλμένῃς, σαθρᾶς· υποθέτουσι τὸ αἶσθημα τῆς φιλανθρωπίας αἶσθημα ἀπώτερον τοῦ τῆς φιλοπατρίας· τὸ νομίζουσι αἶσθημα γενικώτερον· ὡσεὶ διὰ μιᾶς ὄλους τοὺς ἀνθρώπους ἡδύνατό τις ν' ἀγαπᾷ! ἀλλὰ σφάλουσιν, εἵπομεν, διότι ἡ φιλανθρωπία εἶναι ἐγγύτερον αἶσθημα, εἶναι καθῆκον ἐπιβαλλόμενον εἰς πάντα ἄνθρωπον, πρὶν ἢ γίνῃ πολίτης, εἰ δυνατόν νὰ εἴπωμεν· ἡ φιλανθρωπία εἶναι ἐκ τῶν πρὸς τὸν πλησίον καθήκοντων· εἶναι πολὺ ἐγγύτερον καθῆκον τοῦ τῆς φιλοπατρίας. Ὁ ἄνθρωπος, εἶπον καὶ πρὶν, ὡς ἄτομον ἐνεργῶν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἔχει καθήκοντα πρὸς τὸν Θεόν, πρὸς ἑαυτὸν καὶ πρὸς τὸν πλησίον. Ἴδου ἡ φιλανθρωπία—τὰ πρὸς τὸν πλησίον καθήκοντα· ὁ δὲ ἐγγύτερος κύκλος τῆς ἐνεργείας τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὁ τῆς ἐνεργείας ὡς ἀτόμου, ἀπώτερος δὲ ὁ ὡς μέλους οἰκογενείας τινός, τῆς πολιτείας· ἡ φιλανθρωπία ὅθεν εἶναι ἐν ἐκ τῶν πλησιεστάτων καθήκοντων τοῦ ἀνθρώπου, ἐνῶ οἱ πολεμοῦντες τὴν φιλοπατρίαν διὰ τῆς φιλανθρωπίας ἐξετάζουσιν αὐτὸ ὡς ἀπώτατον, λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἐκτὸς τῶν πολιτῶν τῆς ἰδίας πατρίδος, καὶ σφάλουσι· διότι, λέγουσι, πῶς εἶναι δυνατόν, θηρεύων τις τῆς ἰδίας πατρίδος τὴν εὐημερίαν, ἐπομένως καὶ τὴν ἀύξεισιν αὐτῆς, νὰ μὴ θηρεύῃ αὐτὴν διὰ τῆς ταπεινώσεως τῶν ἄλλων ἐθνῶν; Ἄλλ' ἐπιδιώκων τὴν εὐημερίαν τῆς πατρίδος μου, ἥτις δὲν συνίσταται βεβαίως εἰς τὴν ταπεινώσιν τῶν ἄλλων ἐθνῶν, ὅπως λέγουσιν οἱ ὀπαδοὶ τῆς ιδέας ταύτης, δὲν ἐμποδίζομαι εἰς τὸ νὰ εὐχωμαι καὶ θηρεύω καὶ τὴν τῆς ἀνθρωπότητος εὐημερίαν. Τὰ ἔθνη, κύριοι, θεωροῦνται ὡς ἄτομα, οἱ δὲ αἰῶνες ὀλίγον προσθέτουσιν εἰς τὴν ἡλικίαν αὐτῶν· τὰ ἔθνη οὐδέποτε ἀποθνήσκουσι· τὸ νὰ ἐπιδιώκω ὅθεν τὴν ἀνάκτησιν τῶν χειρῶν μου, ὧν ἀδίκως στεροῦμαι, οὐδόλως εἰς τὴν φιλανθρωπίαν ἀντιβαίνει, τὸ νὰ ἐπιδιώκω τὴν ἀπελευθέρωσιν ἀδελφῶν μου, ὡς ἔλεγεν ὁ Ἰταλὸς τῆς Σαρδηνίας πρὸ τῆς ἐνώσεως ὀλοκλήρου τῆς Ἰταλίας διὰ τοὺς λοιποὺς Ἰταλοὺς, οὐδόλως διὰ τούτου γίνομαι μισάνθρωπος· διότι αἱ χῶραι μου καὶ αἱ χῶραι τῶν ἀδελφῶν μου εἶναι τὸ οἶκμά μου, εἶναι τὸ ἐνδμά μου, ὁ πλοῦτος τῶν ἀδελφῶν μου, ἡ πατρίς μου, ἡ πατρίς τῶν ἀδελφῶν μου, ἡ γενέτειρα τῶν προγόνων μας, ἡ γῆ, ἥτις ἐβάφη διὰ τῶν αἱμάτων τῶν τῶν πλοῦτόν μου τούτων, τὴν περιουσίαν μου, τὴν γῆν αὐτὴν τέλος μου ἀφῆρασεν ἄλλος, ἰσχυρότερός μου τότε, εἴτε ἐκδιώξας με, εἴτε ὑποδουλώσας με· ἄρα οὗτος παρεβίασε τὸν νόμον τοῦ λογικοῦ, ὑπερβὰς τὸ ὄριον τῆς δικαίας βουλήσεως, καὶ χωρήσας ἐπὶ τῆς εὐθείας πρὸς τὸ σημεῖον ἔνθα τὴν φιλαυτίαν ἐθέσαμεν. Τὸ νὰ ζητῶ

ὄθεν λαός τις νὰ ἐπαναφέρῃ τὸν ἄλλοτε ὑπερισχύσαντα αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ σημείου τῆς δικαίας βουλήσεως εἶναι δικαίωμα του, ὅπερ πρέπει ν' ἀνακτήσῃ τοῦ δὲ ἄλλοτε ἰσχυροτέρου ἢ ταπεινώσεως αὕτη εἶναι καθήκον, ἂν εἶναι δυνατόν τὸ καθήκον νὰ ὀνομασθῇ ταπεινώσις. Δὲν εἶναι ὄθεν ἀφιλάθρωπον ν' ἀνακτήσῃ τὸ δικαίωμα μου. Ὁ φιλόπατρις θηρεύει τὴν εὐημερίαν τῆς πατρίδος του, τῶν ἀδελφῶν του, ὅχι ὅμως διὰ τοῦτο καὶ τὴν ταπεινώσιν τῶν ἄλλων λαῶν καὶ τὴν δυστυχίαν αὐτῶν ἐπομένως, ὥστε νὰ καταντήσῃ εἰς ἀφιλάθρωπον. Καὶ ὁ εἴρων Λουκιανὸς ἔν τιμῃ διαλόγῳ αὐτοῦ ἐπιγραφομένῳ—Φιλόπατρις ἢ διδασκόμενος—διὰ λεπτοτάτης εἰρωνείας περιγράφει τὴν λύπην φιλοπάτριδος τινος ὀνόματι Κριτίου, ὅστις παρὰ μάγων καὶ γοητῶν ἤκουσε πολλὰ κακὰ τὴν πατρίδα ἐπαπειλοῦντα· τὸν Κριτίαν τοῦτον παραμυθεῖ ὁ Τριεφῶν, διδάσκων αὐτὸν νὰ ἐλπίζῃ εἰς

ὄψιμέδοντα θεὸν, μέγαν, ἄμβροτον οὐρανίωνα,
οὐδὸν πατρὸς, πνεῦμα ἐκ πατρὸς ἐκπορευόμενον,
ἐν ἐκ τριῶν καὶ ἐξ ἐνὸς τρία, τὸν ἀληθῆ Δία, τὸν Θεόν·

διότι τότε εἶχεν ἀρχίσει νὰ διαδίδηται ὁ χριστιανισμός. Κατὰ τῆς φιλοπατρίας προσετέθησαν ἐσχάτως καὶ οἱ λεγόμενοι Κοσμοπολίται, οἱ θηρεύοντες τὴν ἰσοπολιτείαν τοῦ κόσμου ὅλου· εὐχὴ παντὸς ἀγαθοῦ ἔσεται ἢ ἐπίτευξις τῆς ἰσοπολιτείας· ἀλλ' ἴσως εἶναι εἰσέτι πολὺ γρήγορα διὰ τὴν ἀνθρωπότητα νὰ κάμῃ τὸ ἄλμα τοῦτο, καὶ ἴσως πολὺ ἀργήσωμεν νὰ ἴδωμεν τὰ ἀποτελέσματα τοῦ ἐν Λαυσάνῃ τῆς Ἑλβετίας κατὰ τὸ τρέχον ἔτος συγκροτηθέντος συμβουλίου τῆς Εἰρήνης. Ταῦτα ὅμως δὲν εἶναι τοῦ παρόντος.

Ἀνακεφαλαιοῦντες τ' ἀνωτέρω λέγομεν ὅτι ὁ πρὸς τὴν πατρίδα ἔρωσ οὔτε ὑπὸ τῆς στοργῆς ἀποκλείεται, οὔτε τῆς φιλανθρωπίας τὸ αἶσθημα ἀφίνει ν' ἀποκοιμηθῇ, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος, ἀγαπῶν τὴν πατρίδα του, δύναται νὰ ᾔναι φιλόστοργος πρὸς τοὺς οἰκείους, καὶ ἀγαπῶν τὸν πλησίον κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον.

Τοιοῦτον ὄθεν τὸ πρῶτιστον τῶν καθηκόντων τοῦ πολίτου· τοιαύτη ἢ φιλοπατρία. Τοιοῦτος ὁ ἔρωσ τῆς πατρίδος.

Ἡ πατρίς ὅμως, εἴτε ἢ πολιτεία, εἰς δύο καταστάσεις εὐρίσκεται πάντοτε, ἢ εἰς τὴν μὲν, ἢ εἰς τὴν δέ. Ἡ εὐρίσκεται εἰς σχέσεις φιλικὰς μετ' ἄλλων ἐθνῶν, ἔχει εἰρήνην, καὶ τότε ἔχει ἀνάγκην τῆς ἐσωτερικῆς εὐπραγίας καὶ εὐημερίας τῆς, ἢ εὐρίσκεται εἰς σχέσεις ἐχθρικὰς, κινδυνεύει ἐξωθεν, ἔχει πόλεμον, καὶ τότε ἔχει ἀνάγκην τῆς ὑποστηρίξεώς τῆς κατὰ τοῦ ἐχθροῦ διὰ τῶν δυνάμεων τῶν πολιτῶν· οὕτω λοιπὸν καὶ τὰ καθήκοντα τοῦ πολίτου πρὸς τὴν πατρίδα εἶναι διττά, καθήκοντα ἐν καιρῷ

εἰρήνης, καὶ καθήκοντα ἐν καιρῷ πολέμου. Ἄλλ' ἀφ' ἑτέρου πάλιν ἐκάστη πολιτεία συνίσταται ἐξ ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων· ὁ ἀρχὼν ἔχει διττὸν χαρακτήρα, εἶναι καὶ πολίτης καὶ διοικεῖ συνάμα τὴν πολιτείαν, ὥστε ἑτέρα διαίρεσις τῶν καθηκόντων τοῦ πολίτου εἶναι ἢ εἰς καθήκοντα τῶν ἀρχόντων πρὸς τὴν πολιτείαν καὶ καθήκοντα τῶν ἀρχομένων.

Ἐτερον καθήκον τοῦ πολίτου, ἀπορρέον ἐκ τῆς πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπης, εἶναι ἢ πρὸς τοὺς νόμους ὑπακοή, καθήκον γενικὸν εἰς τε τοὺς ἀρχοντας καὶ ἀρχομένους, ἐν τε εἰρήνῃ καὶ πολέμῳ. Τοῖς νόμοις πειθου—ἦτο παράγγελμα παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, οὗ τινος ὁ παραβάτης ἐπέσυρε καθ' ἑαυτοῦ τὰς μεγαλειτέρας ποινάς. Τὸ καθήκον τοῦτο εἶναι δικαιολογικὸν καθήκον, ἐξαναγκαστὸν, ἦτοι ὁ παραβάτης τούτου δύναται νὰ ὑποχρεωθῇ ὑπὸ τῆς πολιτείας εἰς τήρησιν. Οἱ νόμοι ἐν παντὶ κράτει ἀντιπροσωπεύουσι τὴν γενικὴν θέλησιν, ἀπορρέουσιν ἐκ τῆς ὀλομελείας τοῦ ἔθνους· ἀδιάφορον δὲ ἂν δὲν ἐρωτᾶται εἰς ἕκαστος πολίτης ψηφίζομένου νόμου τινός, ἂν τὸν παραδέχεται ἢ οὐ· ἢ σιωπῇ θεωρεῖται παραδοχῇ. Ἐνίοτε οἱ νόμοι εἶναι ἄγραφοι, θεωρούμενοι ὅμως ὡς νόμοι ἕνεκα τοῦ συνεχοῦς καὶ ἀλλεπαλλήλου τρόπου τῆς ἐφαρμογῆς, ἦναι συνήθεια, ἔθιμον. Δὲν εἶναι τοῦ παρόντος ἢ ἀφήγησις τῆς μορφώσεως τῶν νόμων· ὅπως ποτ' ἂν ἦ ὁ νόμος ἀπορρέει ἢ θεωρεῖται ἀπορρέων, διότι καὶ εἰς τὰ μοναρχικὰ κράτη ἢ ὑπερτάτη θέλησις τοῦ ἀνωτάτου ἀρχοντος, καὶ αὐθαίρετος ἂν ἦ, ἀντιπροσωπεύει τὴν θέλησιν τοῦ λαοῦ, ἀπορρέει, λέγομεν, ἢ θεωρεῖται ἀπορρέων ὁ νόμος ἐκ τῆς γενικῆς θελήσεως τοῦ λαοῦ, ἐπομένως ὁ παραβάτης τοῦ νόμου δὲν ἀντιστρατεύεται κατὰ τοῦ ἀψύχου νόμου, ἀλλὰ καθ' ὅλων τῶν πολιτῶν, τῶν συμπατριωτῶν, καθ' ὅλης τῆς κοινωνίας, θεωρῶν ἑαυτὸν διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου ἢ ἀνώτερον παντὸς ἄλλου ἢ νουνεχέστερον ὅλων τῶν συμπολιτῶν του. Ὑποθέσατε, κύριοι, νόμον διατάττοντα ὑμᾶς νὰ μὴ ῥίπτητε τὰς ἀκαθαρσίας τῶν οἰκιῶν σας εἰς τὰς ὁδοὺς· ὁ νόμος οὗτος, ἂν ἐγένετο, ἐγένετο βεβαίως χάριν τῆς ὑγείας πάντων· ὁ παραβάτης ὅμως τοῦ νόμου τούτου πῶς ὑποτεθήσεται; ἢ ὅτι περιφρονεῖ τὴν διάταξιν ταύτην, καὶ ἐπομένως περιφρονεῖ καὶ δὲν φοβεῖται τὴν γενικὴν θέλησιν, τὴν ἀνωτάτην θέλησιν, ἢ δὲν θεωρεῖ τὴν διάταξιν ταύτην, τὸν νόμον τοῦτον λυσιτελῆ, ὠφέλιμον, ἀλλ' ὑποθέτει ὅτι αἱ σηπόμεναι ἀκαθαρσίαι θὰ τὸν προφυλάξωσιν ἀσθενειῶν. Τοὺς νόμους ὅμως, κύριοι, καὶ ἂν ὑποθέσωμεν αὐτοὺς μορφωθέντας διὰ τοῦ καλλίστου τρόπου, πάντοτε ἀνθρώπινοι νόμοι τιθέασιν, ὁ δὲ ἄνθρωπος, ὡς πεπερασμένον ἂν, οὐδέποτε τὸ τέλειον δύναται νὰ φθάσῃ· ἀλλ' οὐ μόνον τὸ τέλειον δὲν δύναται νὰ φθάσῃ, ἀλλὰ πολλάκις καὶ ἐσφαλμένον ἢ κακὸν νὰ νομοθετήσῃ· ἐνταῦθα ὄθεν γεννᾶται τὸ ζήτημα—ἂν, ὅτε οἱ νόμοι ἦναι κακοὶ, ὁ πολίτης πρέπει νὰ ὑπακούῃ. Ἀποφαινόμεθα: Μάλιστα· καίτοι τῶν νόμων κακῶν ὁ

μολογουμένως ἄντων, ὁ πολίτης οὐχ ἤττον πρέπει νὰ ὑπακούῃ διὰ πολλοὺς λόγους· Διότι ὁ νόμος δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ φανῇ ὅποῖός τις εἶναι πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς του, ἡ δὲ ἐφαρμογὴ του δὲν εἶναι ἄλλη ἢ ἡ ὑποταγὴ τῶν πολιτῶν εἰς αὐτόν. Δεύτερον, ὅποιον κακὸν ἤθελε προσγίνοι πολιτεία τινί, ἂν ἡ ἐκτίμησις νόμου τινὸς ἀφίετο εἰς τὴν αὐθαίρετον θέλησιν ἐκάστου πολίτου, τουτέστιν ἂν ἕκαστος πολίτης εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ λέγῃ ὅτι ὁ ὅμος οὗτος εἶναι κακὸς, δὲν ὑπακούω, ἡ κοινωνία παρέλυε βεβαίως. Ὁ μόνος δὲ τρόπος τῆς καταργήσεως κακοῦ τινος νόμου εἶναι ἡ πλήρης καὶ ἐντελής ἐφαρμογὴ του, ἵνα φανῶσι τὰ κακὰ αὐτοῦ ἀποτελέσματα, ἅτινα ἄλλως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνωσι καταφανῆ, εἶπεν ὁ νῦν Πρόεδρος Γράντ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ὅτε ἀνελάμβανε τὴν Προεδρείαν, συνιστῶν τοῖς συμπολίταις του τὴν ὑπακοήν εἰς τοὺς νόμους. Ἀλλ' οὐ μόνον ἡ λογικὴ εἰς τοῦτο μάς πείθει, ἀλλὰ καὶ αἱ δέλοι τῆς ἀνθρωπίνου ἱστορίας τὸ αὐτὸ διδάσκουσιν. Ὁ Σωκράτης καταδικασθεὶς ὑπὸ τῆς πατρίδος του ν' ἀποθάνῃ, καίτοι ἀδίκως συκοφαντηθεὶς καὶ ὅλα τὰ πρὸς δραπετεύσειν μέσα ἔχων, ἔπιεν ὅμως τὸ κώνειον ὑπακούων εἰς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος του. Ὁ Μιλτιάδης ὁ Ἀθηναῖος ἀδίκως, ἀλλ' ἐν τούτοις ἀγογγύστως, ἀποθνήσκει ἐν ταῖς φυλακαῖς, καὶ ὁ δίκαιος Ἀριστείδης ἐξοστρακισζόμενος λέγει· εἶθε οἱ συμπολίται μου οὐδέποτε νὰ μὴ λάβωσιν ἀνάγκην ἐμοῦ. Ὁ Γαλιλαῖος ὑπακούει εἰς τοὺς δυτικούς ἱερεῖς καὶ ὁμολογεῖ τὸν ἥλιον κινούμενον περὶ τὴν γῆν, ἐνῶ ἐν τῇ συνειδήσει αὐτοῦ ἔλεγε — καὶ ὅμως κινεῖται ἡ γῆ· καὶ ὁ Χριστόφορος Κολόμβος συκοφαντηθεὶς ἀποθνήσκει ἐν ταῖς φυλακαῖς. Τέλος ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Χριστὸς, ὑπομένει τὸν σταυρικὸν θάνατον, ὡς πολίτης καὶ ὑπακούων εἰς τοὺς ἀνθρωπίνους νόμους. Ἡ ὑπακοὴ εἰς τοὺς νόμους ὅθεν εἶναι καθῆκον ἱερὸν ἐπίσης ὡς καὶ ὁ πρὸς τὴν πατρίδα ἔρωσ.

Ἔτερον καθῆκον τοῦ πολίτου ἐπίσης ἐξαναγκαστὸν καὶ κοινὸν τοῖς τε ἄρχουσι καὶ ἀρχομένοις εἶναι ἡ ἀπότισις τῶν φόρων καὶ ἡ ἀπότισις τοῦ φόρου τοῦ αἵματος. Ὅπως ἡ διεύθυνσις οἰκογενείας τινὸς πρὸς συντήρησιν τῆς οἰκογενείας αὐτῆς ἔχει ἀνάγκην τῶν ὑλικῶν μέσων, οὕτω καὶ ἡ κοινωνία αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην αὐτῶν. Ὅπως ἐν τῇ οἰκογενείᾳ οἱ δυνάμενοι συνεισφέρουσιν, οὕτω καὶ ἐν τῇ πολιτείᾳ πάντες ὀφείλουσι τὸν ὀβολὸν τῶν πολὺ μάλιστα περισσότερον τῆς οἰκογενείας ἢ πολιτεία αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην αὐτῆν· ἡ κοινωνία ἔχει ἀνάγκην διὰ τὴν ἐπαγρύπνησιν τῆς ἰσυχίας τῆς χώρας, νὰ φροντίζῃ διὰ τὴν ἐπιδρομὴν ληστών, νὰ τιμωρῇ τοὺς παραβάτας τῶν νόμων τῆς, νὰ διατηρῇ τὴν συγκοινωνίαν, νὰ κάμνῃ ὁδοὺς, γεφύρας, διώρυγας, σιδηροδρόμους, δημοσίους οἰκοδομὰς καὶ ν' ἀνταμείβῃ τοὺς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτῆς ἀσχολουμένους, ἱκανοποιούσα αὐτοὺς διότι τοὺς πικρεῖώλυσε τῆς ἐξασκήσεως ἄλλου τινὸς ἐπαγγέλμα-

τος· πρὸς ἐπιτέλειαν πάντων τούτων ἀπαιτεῖται ἕκαστος τῶν πολιτῶν νὰ συνεισφέρῃ, νὰ καταβάλλῃ τὸν ὀβολὸν του, ἤτοι νὰ πληρῶνῃ τοὺς φόρους του. Ἡ ἴση ὅμως καὶ δικαία διανομὴ τῶν φόρων μεταξὺ τῶν πολιτῶν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ εἶδους τοῦ πολιτεύματος. Ἐκεῖ ὅπου βασιλεύει ἡ αὐθαίρετος θέλησις ἀπολύτου τινὸς κυριάρχου, ἐκεῖ καὶ ἡ διανομὴ τῶν φόρων εἶναι ἄνισος καὶ ἀδίκος· ἐκεῖ βλέπετε τὸν δυστυχεῖ πένητα δανειζόμενον ἵνα ἀποτίσῃ τοὺς φόρους του, τὸν δὲ πλούσιον μὴ φορολογούμενον παντελῶς, διὸ καὶ αἱ πρῶτισται αἰτίαι τῶν νεωτέρων ἐπαναστάσεων εἶναι οἱ φόροι, καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ αἱ ἐπαναστάσεις αὗται προέρχονται ἐκ τοῦ λαοῦ καὶ οὐχὶ ἐκ τῶν πλουσίων καὶ εὐκαταστάτων, οἵτινες ἀρέσκονται εἰς τὴν τοιαύτην ἄνισον καὶ ἀδικον διανομὴν τῶν φόρων, εἰς τὴν ἐκρυβῶν ταύτην κατάστασιν τῶν πραγμάτων· ἀλλ' οἱ λαοὶ ἀνδρῶνται ὁσημέραι καὶ ἤρξαντο νὰ ἐνωῶσι τὰ ἐν τῇ κοινωνίᾳ δικαιώματά των. Καὶ ἡ ἀπότισις ὅθεν τῶν φόρων εἶναι καθῆκον τοῦ πολίτου. Ἡ ἀπότισις ὅμως τῶν φόρων δὲν συνίσταται μόνον εἰς τὴν χρηματικὴν συνεισφορὰν τοῦ πολίτου. Ὁ πολίτης καθῆκον ἔχει νὰ ὑπηρετήσῃ καὶ ὡς στρατιώτης τὴν πατρίδα του καὶ ἐν ἀνάγκῃ νὰ χύσῃ τὸ αἷμά του ὑπὲρ αὐτῆς καὶ τοῦτο εἶναι τὸ καθῆκον, ὅπερ καλοῦσιν ἀπότισιν τοῦ φόρου τοῦ αἵματος. Ὁ στρατὸς ἐκάστου ἔθνους εἶναι τὸ ὄργανον δι' οὗ ἐκάστη κοινωνία δύναται νὰ προφυλάξῃ ἑαυτὴν παντὸς ἔξωθεν κινδύνου, ἐπαπειλούντος αὐτὴν, καὶ νὰ τηρήσῃ τὴν ἐσωτερικὴν εὐταξίαν τῆς χώρας. Κατὰ ταῦτα ὁ προορισμὸς τοῦ στρατοῦ εἶναι ὑψηλός, ἱερὸς, ἀλλ' ἐν ταῖς πλείσταις τῶν χωρῶν παραγνωρίζεται. Ἰδίως πρέπει ν' ἀπορρέῃ ἐξ αὐτῶν τῶν σπλάγχων τοῦ ἔθνους, πρέπει αὐτὸς ὁ πολίτης νὰ ἦναι καὶ στρατιώτης, ἵνα φυλάττῃ τὴν πολιτείαν, διὸ καὶ οἱ μισθοφόροι ὡς στρατιώται οὐδέποτε ἠδικοῦμεν· ὁ θεσμὸς τῆς ἐθνοφυλακῆς εἶναι ὄντως σωτήριος θεσμὸς ἐξασφαλίζων τὴν πολιτείαν· ἄλλως ὁ μισθωτὸς στρατιώτης οὐδὲν ἄμεινον ἔχων συμφέρον ὑπὲρ τῆς πολιτείας ὑφ' ἧς μισθοῦται, θ' ἀμελεῖ καὶ θ' ἀβουλεῖ τὰ ἐπιβαλλόμενα αὐτῷ καθήκοντα τοῦ στρατιώτου. Τὸ καθῆκον τοῦ στρατιώτου εἶναι οὐ μόνον νὰ βυσιάζηται ἐν ἀνάγκῃ ὑπὲρ τῆς πολιτείας του, οὐ μόνον νὰ ἦ ἐνάρετος καὶ φιλόανθρωπος κατὰ τὰς νίκας του, ἀλλὰ καὶ νὰ ὑπακούῃ εἰς τοὺς ἀνωτέρους του. Τὸ μεγαλειότερον ὅθεν πρῶτον στρατοῦ εἶναι ἡ πειθαρχία, ἄνευ τῆς ὁποίας ἐπέρχεται διάλυσις, ἤττα, ἐξολοθρευμὸς. Ἀλλὰ τὰ καθήκοντα ταῦτα μισθοφόροι σπανίως εἶναι δυνατόν νὰ συναισθανθῶσιν. Ὁ στρατὸς ἐκάστης πολιτείας ὅθεν πρέπει νὰ συγκροτῆται ἐξ αὐτῶν τῶν πολιτῶν καὶ εἶναι καθῆκον ἐκάστου πολίτου ν' ἀποτίῃ τὸν φόρον τοῦτον τοῦ αἵματος. Σπουδαιότερον ὅμως καθῆκον τῆς ἀποτίσεως τῶν φόρων εἶναι ἡ καλὴ χρῆσις τῶν δικαιωμάτων τοῦ πολίτου· σπουδαιότερον, λέγομεν, διότι τὸ καθῆκον τοῦτο εἶναι ἠθικόν

καθῆκον, δὲν ἐπιβάλλεται ὑπὸ τῆς πολιτείας διὰ νόμων· εἰς ἕνα ἕκαστον ἰδίᾳ ἐναπόκειται τὸ νὰ κάμῃ καλὴν χρῆσιν τῶν δικαιωμάτων του. Ὁ πολίτης ζῶν ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἔχει σχέσεις πρὸς τοὺς ἄλλους πολίτας, τοὺς συμπολίτας του, καὶ πρὸς τὸ ἰδανικὸν πρόσωπον τῆς πολιτείας· τὰς πρὸς τοὺς συμπολίτας του σχέσεις κανονίζει τὸ ἀστυκὸν δίκαιον, ἐξ οὗ πηγάζουσι τὰ ἀστυκὰ τοῦ πολίτου δικαιώματα. Ἀστυκὰ τοῦ πολίτου δικαιώματα εἶναι ὅλα τὰ ἐκ τῶν συναλλαγῶν αὐτοῦ πρὸς τοὺς συμπολίτας γεννώμενα. Ἀγοράζω οἰκίαν τινα, ἧς πληρόνω τὸ τίμημα εἰς τὸν πωλητήν· πηγαίνω νὰ λάβω εἰς τὴν κατοχήν μου τὴν οἰκίαν, ἀλλ' ὁ ἰδιοκτήτης ἀρνεῖται· εἶναι λοιπὸν ἀστυκὸν δικαίωμά μου νὰ τὸν ἐκδιώσω καὶ τὸν ἐκδιώξω διὰ τῆς ἀρχῆς. Δανείζω εἰς τινα ἐπὶ τόκῳ χρηματικὸν κεφάλαιον ληξάσης τῆς προθεσμίας τοῦ δανείου ὁ ὀφειλέτης μου ἀρνεῖται τὴν ἀπόδοσιν· ὁ νόμος, ὑποθέσατε ὅτι εἶναι ἐμπορικὸν τὸ δάνειόν μου, συναλλαγματικὴ, ὁ νόμος μοὶ χορηγεῖ τὸ δικαίωμα τῆς φυλακίσεως· τὸ δικαίωμα τοῦτο εἶναι ἀστυκὸν δικαίωμα. Ὑποθέσατε ὅμως τώρα τὸν ὀφειλέτην μου πένητα, μὴ δυνάμενον καὶ ἂν τὸν φυλακίσω ν' ἀποπληρώσῃ τὸν ὀφειλέτην του· ἐνταῦθα ἐπέρχεται ἡ καλὴ χρῆσις τοῦ ἀστυκοῦ τούτου δικαιώματος· τί κερδίζω ἐγὼ ὁ δανειστής φυλακίζων ἄνθρωπον, ἐνῶ εἶμαι βέβαιος ὅτι οὐδὲν θὰ κατορθώσω διὰ τῆς φυλακίσεως; ὁ νόμος μοὶ ἐχορήγησε τὸ μέσον τῆς φυλακίσεως μόνον ὡς μέσον ἐκδιώσεως, ἐν περιπτώσει δηλ. καθ' ἣν ὁ ὀφειλέτης ἔχει νὰ μὲ πληρώσῃ, ἀλλ' εἶναι δύστροπος ἄνθρωπος—εἶναι ἐκ τῶν ἐχόντων ὡς ἀξίωμα των—ἀρπαξε νὰ φᾶς, κλέψε ν' ἄχῃ—τότε μάλστα, νὰ τὸν φυλακίσω, διότι καὶ βεβαίως θ' ἀναγκασθῇ εἰς τὴν ἀπότισιν· ἀλλ' ὅταν πεινᾷ ἡ οἰκογένειά του καὶ ἐγὼ τὸν φυλακίζω διὰ νὰ ἐκδικηθῶ, αὕτη εἶναι κακὴ χρῆσις τοῦ ἀστυκοῦ τούτου δικαιώματος. Ἀλλ' οὐχ ἦττον σπουδαῖον εἶναι καὶ τὸ καθῆκον τῆς καλῆς χρήσεως τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων· τὰ πολιτικὰ δικαιώματα πηγάζουσιν, εἴπομεν, ἐκ τῶν σχέσεων τοῦ πολίτου πρὸς τὴν πολιτείαν. Ὑποθέτω ὅτι ζῶμεν ὑπὸ συνταγματικῶν ἢ δημοκρατικῶν οὐρανῶν, ὅτι κεκλήμεθα νὰ ψηφίσωμεν ἄρχοντας· πρόκειται νὰ ἐκλέξωμεν ἕκαστος ἡμῶν ἔχει δικαίωμα νὰ προτείνῃ καὶ ψηφίσῃ ὄντινα θέλει· τοῦτο εἶναι πολιτικὸν δικαίωμα· ἢ πρόκειται ἐνταῦθα νὰ ἐκλέξωμεν τὸν ἐθνάρχην μας, τὸν πατριάρχην μας· ἕκαστος ἡμῶν ἔχει τὸ δικαίωμα ψήφου· ἂν ἐκλέξῃ τις ἀνάξιόν τινα, ἔκαμε κακὴν χρῆσιν τοῦ πολιτικοῦ τούτου δικαιώματος τῆς ψήφου, διότι πρόκειται περὶ τῶν ὅλων, πρόκειται περὶ τοῦ ἀρχοντός μας, περὶ τοῦ μέλλοντος νὰ μᾶς διοικήσῃ· αἱ συνέπειαι τῆς ἐκλογῆς ἀναξίου προσώπου θὰ πέσωσιν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μας, θὰ ὑποφέρει ἡ πατρίς μας, θὰ ὑποστῇ ταπεινώσεις· ὥστε καὶ ἡ καλὴ χρῆσις τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων εἶναι καθῆκον ἠθικὸν παντός χρηστοῦ πολίτου.

Ταῦτα ἐν συνόψει εἰσι τὰ σπουδαιότερα τῶν καθηκόντων τοῦ πολίτου εἴτε ἀρχοντος εἴτε ἀρχομένου. Ἀλλ' ὡς ἀρχων ὁ πολίτης ἔχει καθῆκοντα σοβαρότερα καὶ μᾶλλον δυσεκπλήρωτα τῶν τοῦ ἀρχομένου, καθόσον ὁ ἀρχόμενος, ὁ ἀπλοῦς πολίτης, ὀδηγεῖται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπὸ ῥητῶν νόμων, ἐνῶ ὁ ἀρχων περὶ τὰ ἐμβριθέστερα ἰδίως τῶν ἔργων ἔχει ὀδηγὸν μόνον τὴν ἠθικὴν καὶ τὴν συνείδησιν. Ἡ δὲ τοῦ δικαίου συνείδησις εἰς τινα ἀρχοντα δὲν εἶναι τὸ μόνον ἀρκούν προσόν· ἀπαιτεῖται καὶ παιδεία βαθεῖα καὶ πείρα μεγάλη, καὶ ἀγγίχουσα καὶ δραστηριότης καὶ θέλησις καὶ τόλμη καὶ εὐπροσηγορία καὶ τὰ τούτοις ὅμοια. Ὡστε μέγα σφάλει, μεγάλως ἀμαρτάνει καὶ καταπροδίδει τὰ πρὸς τὴν πατρίδα του καθῆκοντα ὁ πολίτης ἐκείνος ὅστις ἀναξίως λαμβάνει ἀρχὴν, διότι δὲν εἶναι τόσον μέγα κακὸν ἢ ἐπὶ ματαίῳ ἀπόλεια τῆς μισθοδοσίας του, ὅσον ἢ βλάβη τῶν πολυτίμων συμφερόντων τῶν πολιτῶν. Ἀλλ' ἡ αὐταπάρνησις αὕτη, καθῆκον ἀπαραίτητον οὔσα τοῦ πολίτου, σήμερον θεωρεῖται θυσία διὰ τὴν σπικνιότητα αὐτῆς, ἐνῶ εἶναι καθῆκον ἐπιβαλλόμενον ὑπὸ τῆς συνειδήσεως εἰς πάντα πολίτην! Εὐτυχῆ τὰ ἔθνη τὰ ἔχοντα σήμερον Κιγκινάτους! Ἐλλείπει ἡ ἀνατροφή, φωνασκοῦμεν ἅπαντες καὶ ἅπαντες ἐκάστοτε τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων ἡμῶν ἀμελοῦμεν. Τοσοῦτον δὲ σπανία κατήχησεν ἡ ἐκτέλεσις τοῦ καθήκοντος, ὥστε τὸν ἐκτελοῦντα αὐτὸ δακτυλοδεικτοῦμεν καὶ θεωροῦμεν ὡς ὄν ὑπερφυσικόν, διότι μόνον καὶ μόνον τὸ καθῆκον του ἔπραξεν. Ὁ ἀρχων, ἐπαναλέγομεν, ὑπὸ πολλῶν προσόντων πρέπει νὰ περικοσμηθῇ· ἰδίως δὲ νὰ ἔχῃ τὴν αὐταπάρνησιν εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν, ἥτοι νὰ προτιμᾷ πάντοτε νὰ θυσιάσῃ τὰ ἀτομικὰ αὐτοῦ συμφέροντα ὑπὲρ τῶν γενικῶν, ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῆς πόλεως, τῆς πατρίδος του. Πάνυ εὐφυσῶς ὁ Ἑσπερῶν ἐκθέτει τὰ ἀπαιτούμενα προσόντα εἰς ἀρχοντα ἐν τινι διαλόγῳ μεταξὺ τοῦ Σωκράτους καὶ τοῦ Γλαύκωνος τοῦ Ἀρίστωνος. Ὁ Γλαύκων εἶχε τὴν ἀρχομανίαν ἐκείνην, ὑφ' ἧς καὶ οἱ σημερινοὶ κατεχόμεθα· ἤθελε νὰ γίνῃ ἀρχων, καὶ ἐν τούτοις ἠγνόει τὰς τε δαπάνας καὶ τὰ εἰσοδήματα τῆς πόλεως, τὰς τε ἀνάγκας καὶ τὰς δυνάμεις αὐτῆς. Ἐπὶ τέλους ὅμως ἠναγκάσθη νὰ ὁμολογήσῃ πρὸς τὸν Σωκράτην ἐκὼν ἅκων ὅτι εἶναι ἀνάξιος νὰ γίνῃ ἀρχων τῆς πόλεως.

Ἐν συνόψει δὲ λέγομεν ὅτι ὁ πολίτης πρώτιστα καθῆκοντα ἔχει ν' ἀγαπᾷ τὴν πατρίδα του, νὰ ὑπακούῃ εἰς τοὺς νόμους αὐτῆς, νὰ πληρόνῃ προθύμως τοὺς εἰς αὐτὸν ἐπιβαλλομένους φόρους, νὰ στρατεύῃ ἐν ἀνάγκῃ ὑπὲρ αὐτῆς καὶ νὰ κάμῃ καλὴν χρῆσιν τῶν δικαιωμάτων του. Ταῦτα, κκ., εἶναι τὰ κεφάλαια τοῦ καλοῦ καὶ χρηστοῦ πολίτου. Ἐκ τῶν καθηκόντων τούτων ἀναφύονται ἅπειρα ἄλλα, ἅτινα ἀδύνατον νὰ ὀρισθῶσι καὶ ἐκτεθῶσι διὰ βραχέων ἐν ὁμιλίᾳ στοιχειώδει· εἶναι ἔργον εἰδικοῦ ἠθικολόγου.

Ἐν ὑπολείπεται μοι, κύριοι, νὰ προσέσω ἤδη ὅτι ἡ ἠθικὴ μόρφωσις καὶ ἀνατροφή τῶν πολιτειῶν συνίσταται εἰς τὴν ἐπίγνωσιν ἐκάστου πολίτου τῶν ἑαυτοῦ καθήκοντων, ὡς ἀτόμου, ὡς μέλους οἰκογενείας καὶ ὡς μέλους κοινωνίας· ἤτοι ἅς ἐννοήσῃ ἕκαστος ἄνθρωπος καὶ ἅς ἐκπληροῖ τά τε πρὸς τὸν Θεόν, πρὸς ἑαυτὸν καὶ πρὸς τὸν πλησίον του καθήκοντα, τὰ πρὸς τὴν οἰκογένειάν του καὶ τὰ πρὸς τοὺς συμπολίτας του καὶ τὴν πολιτείαν, καὶ τότε βεβαίως ἔξετε κοινωνίας ἠθικῶς ἀνατετραμμένας, μεμορφωμένας. Τὸ ἔργον εἶναι εὐχερὲς, ἐγκείται ἐν τῇ δυνάμει ἡμῶν, ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς αὐτούς. Βεβαίως δὲν εἶναι ἔργον τῆς στιγμῆς, ἀλλὰ τοῦ χρόνου. Ἐλπίζωμεν ὅθεν ἄτι, ἀφ' οὗ πολλάκις ἀνεδείχθημεν, ἀνεδείχθη τὸ ἔθνος ἡμῶν καὶ ἐν κρίσιμοις περιστάσεσι μάλιστα, δὲν θ' ἀνεχθῆ ἐπὶ πλέον καὶ ἐπὶ πολὺ παραγκωνιζόμενον καὶ περιφρονούμενον διὰ τὴν ἔλλειψιν αὐτῆς τῆς ἠθικῆς ἀνατροφῆς, ἀλλ' ὅτι ἐντὸς ὀλίγου θέλει ἀναδειχθῆ καὶ προβάλλεσθαι ὡς παράδειγμα εἰς τοὺς λαοὺς διὰ τὴν κοινωνικὴν αὐτοῦ ἀνατροφήν. Ἐλπίζωμεν!

ΜΝΗΜΕΙΑ

ΤΗΣ ΕΝ ΠΟΝΤῳ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ.

Ὅποιοι δύνανται νὰ προσφέρω κ' ἐγὼ ἔρανον εἰς τὴν Ἐπτάλοφον Πτωχὸν πάντη πάντως κ' εὐτελεῖ· ἀλλ' οὐ καὶ διὰ τοῦτο ἀπόβλητον. Διότι εἰ καὶ καθ' ἑαυτὸν μικροῦ εἶν' ἄξιος, ἀλλ' οὐ μικρὰν παρέχει τὴν χρεῖαν εἰς τοὺς σοφοὺς ὡς ἐκ τῆς νύξεως, ἣν ἐξ αὐτοῦ θέλουσι λάβει πρὸς ἐξακρίβωσίν τινων, ἅπερ οὗτοι μὲν ἀγνοοῦσιν ἴσως, ἐγὼ δὲ ἐκ τοῦ σύγγενος ἐθὸς ὦν δύνανται νὰ γινώσκω. Τοιαῦτα δ' εἶν' αἰνίγματα καὶ παροιμίαι, δεισιδαιμονίαι καὶ προλήψεις, ἥθη καὶ ἔθιμα, γλωσσολογικά καὶ εἴτι ἄλλο τοιοῦτο τῆς μεσημβρικῆς Ποντικῆς παραλίου τε καὶ μεσογείου, μάλιστα δὲ τῆς ἰδίας μου πατρίδος Κερασούντος, ἧς καὶ πλείονα, ὡς εἰκὸς, δύνανται νὰ γινώσκω. Ταῦτα δ', ὡς νομίζω, οὐχὶ ἀκαταλλήλως μνημεῖα τῆς δημοτικῆς γλώσσης ἐπιγράφω. Ὁφείλομεν δὲ πάντες οἱ δυνάμειοι οὐχ ἥττονα νὰ καταβάλλωμεν ἐπιμέλειαν περὶ τὴν συλλογὴν καὶ δημοσίευσιν τῶν μνημείων τούτων ἢ περὶ τὴν τῶν τῆς τέχνης ἀνεύρεσιν· διότι ἐν ἐκείνοις διετώθη πλοῦτος ἀνεκτίμητος, ὃν παρὰ τῶν προγόνων κατὰ διαδοχὴν ἐκληρονομήσαμεν.

Πολλοὶ τῶν ἐν τῇ τῆς καλλιπερίας κολυμβήθρα ἐμβεβαπτισμένων ἢ τῆς καλλιποῦς θάλασσης γλώσσης παρεπιδημοῦντες πρῶτον παρ' ἡμᾶς λέξεις οὐ καλῶς εἰς τὸ εὐαίσθητον αὐτῶν ὥτιον ἠγρούσας ἀκούοντες καγχάζουσι καὶ βαρβαροφώνους αὐτὰς ἀποκαλοῦσιν. Ἀλλὰ μεγάλη καὶ ἀσύγγνωστος ἡ τῶν τοιούτων τόλμη· διότι οἱ Ἕλληρες οὐ μάλλον τὸ σαφὲς ἢ τὸ εὐήχον θηρεύοντες εἰς τοσοῦτον ἔξεσαν καὶ ἐλέαναν καὶ ἐστίλωσαν, οὕτως εἰπεῖν, τὰς λέξεις, ὡς τε χωρὶς τῆς συγκριτικῆς γλωσσολογίας δυσχερὲς ἢ μάλλον ἀδύνατον ν' ἀνευρεθῆ τὸ ἔτυμον αὐτῶν. Οὕτως ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα κατήνησε νὰ ὁμοιάσῃ πρὸς ξύλον ρυκανηθὲν, λεανθὲν, στιλβωθὲν, δυσκόλως διαγινωσκόμενον, ἐὰν μὴ τις διὰ μαχαίρας ἢ ἄλλου τινὸς τῶν τοιαύτης φύσεως ἐργαλείων διαξέωι κατὰ τὴν εἰρήνην καὶ ποῖον εἶναι τὸ ξύλον, ἐν ᾧ αἱ τῆς Σανσκριτῆς καὶ τῆς Λατινικῆς ἐν μέρει τὴν ἀρχαίαν μορφήν διατηρήσασαι εὐκόλως διαγι-

νώσκονται. Τοῦτ' αὐτὸ δὲ παρατηρεῖται καὶ ἐν ταῖς ἀρχαῖζούσαις τῆς Ἑλληνικῆς διαλέκτοις, τῇ Αἰολικῇ δὴλον ὅτι καὶ τῇ Δωρικῇ. Οὕτω καὶ ἡ γλῶσσα τοῦ λαοῦ διὰ τοῦ χειμάρρου τῶν χρόνων μέχρις εἰς ἡμᾶς ὅπως δῆποτε καταστήσασα πολλάς διεφύλαξε λέξεις, λέξεις μορφῆς ἀρχαιοπρεποῦς, οὐδ' ἐν τοῖς σωζομένοις συγγράμμασιν ἀπαντώσας. Δυνάμεθ' ἄρα ταύτας ὡς ἐκφύλους καὶ βαρβάρους ν' ἀποσκυβαλίσωμεν; Πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Τότ' ἔπρεπε νὰ θραύσωμεν πάντας τοὺς ἐνεπιγράφους λίθους καὶ εἰς κόρακας νὰ πέμψωμεν τὰς ἀνευρημένας καὶ ἀνευρεθησομένας ἐπιγραφάς, ἐν αἷς ἀπαντῶσι λέξεις ἐν βιβλίοις οὐ σωζόμεναι· τότε πρέπει νὰ βράσωμεν ὡς ματαιοσχόλους καὶ τοὺς σοφοὺς τοὺς περὶ τὴν διευκρίνησιν αὐτῶν καταγινομένους. Διεσώθη, νῆ Δία, διεσώθη ἐν τῇ τοῦ λαοῦ γλῶσση ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν μεταδεδομένος πλοῦτος ἐκ τῆς πατρῴας κληρονομίας, οὐδ' ἐν βιβλίοις οὐδ' ἐν ἐπιγραφαῖς ἀπαντῶν.

Ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν καταγίνομαι περὶ τὴν συλλογὴν τοιούτων μνημείων, ἅτινα οὐ θέλων ν' ἀφήσω παρερριμμένα ἐν γωνία καὶ παραβύσταφ, ἀρχομαι τῆς δημοσιεύσεως αὐτῶν. Ἔστι δ' ὅτε καὶ παρατηρήσεις τινὰς θέλω ἐπιφέρει εἰς ταῦτα κατὰ τὸ ἐνόν, ὅσον δὴλον ὅτι ἡ μικρὰ ἐν Ἀθήναις σπουδὴ καὶ ἡ πτωχὴ βιβλιοθήκη μοι ἐπιτρέπουσιν. Ἀλλαχοῦ ζητητέα τὰ τελειότερα, ὅπου καὶ ἐκ τῆς μετὰ πεπαιδευμένων συναναστροφῆς καὶ ἐκ δημοσίων βιβλιοθηκῶν δύναται τις πολλὰ ν' ἀρύηται. Παρ' ἡμῖν δὲ τις εἶν' ἠναγκασμένος νὰ περιορίζεται εἰς ἑαυτὸν καὶ εἰς τὴν ἑαυτοῦ βιβλιοθήκην. Ὅ,τι λοιπὸν ἔχω, τοῦτο καὶ δίδωμι.

Α'.

ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ

(κοινῶς παραμύθια).

1. Ἐναν ἐν
καὶ ἔς ὅλα ἡμπαίν'.

(Τὸ ὄνομα.)

Σημ. 1. Ἐναν ἐν κτλ. = εἶναι τι εἰς πάντα εἰσερχόμενον ἤτοι ἀποδιδόμενον· —ἐν λέγομεν καὶ ἐνι. Παρὰ δὲ τοῖς ἀρχαίοις τοῦτο μὲν εὐχρηστον καὶ παρὰ τοῖς πεζοῖς, ἐκεῖνο δὲ παρὰ τοῖς Δωριεῦσι ποιηταῖς. Ὡς πληθ. γ' πρόσ. μεταχειρίζονται τὸ εἶν(αι). —ὄλα ἐν χωρίοις τὸ ἀρσ. ο ὕλος τὸ οὐδ. ο ὕλον, ὡς

2. Ἀπὸν ἔς σῆμ μαύρην θάλασσαν, ὀφιδὸν κακκαρίζει,
καὶ ἔς σ' ὀφιδὶ τῆγ κεφαλὴν ὀήλιον μαρμαρίζει.
(Ὁ λύχνος μετὰ τοῦ ελαίου καὶ τῆς θρυαλλίδος ἀνημμένης.)
3. Ἀπ' ἐκεῖ πέραν ἐγνωρίζω τὸν σύντεκνον μ'.
(Τὸ πῦρ ἢ ὁ λύχνος.)
3. Χίλιοι μύριοι καλογέροι
καλπακόπα (α) φορεμένοι (β).
(Οἱ ἦλοι.)

(α) Ἄλλ. καμελαύκια. (β) Ἄλλ.
κοντοὶ κοντοὶ καλόγεροι, καλπάκια σκεπασμένοι.

καὶ παρ' Ἰωσι. Καὶ ἐν τούτοις μὲν τὸ F (διότι ἡ ἀρχ. μορφή τῆς λ. F ὀλος) μετατεθὲν ἐτρέπη εἰς υ (ὡς καὶ τοῖς ο ὕρος = ὄρος καὶ ὄρος = ὄρος ἢ μᾶλλον κF ὀρος ἐκ τῆς β. κ F ορ = ἴσσειν, στρέφειν κτλ. σωθείσης ἐν τῷ λατιν. quarto καὶ ἐν ἄλλοις, ἐν ἐκείνῳ δὲ εἰς δατεῖαν. —ἐμπαίν(ει) καὶ παρὰ Θουκυδίδῃ Ἀμπακία ἀντὶ Ἀμπακία (ἴδε Πλουτάρχου Συμπόσ. π. οβλ. Βιβλ. VI, πρ. VIII.)

Σημ. 2. Ἐς σῆμ = εἰς τήν. Τὸ τοῦ ἄρθρου καὶ τῆς ἀορ. καὶ ἐρωτ. ἀντ. τ ἐξομοιοῦται πρὸς τὸ σ τῆς εἰς προθ. Καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις συνέθη τὸ τοιοῦτον ἐν πολλαῖς λέξεσιν· οἷον ἀμφιέννυμι, σκεδάννυμι, ὄλλυμι, ἐμμι ἐς Σάμφ (ἐν ἐπιγρ.) ἀντὶ ἀμφιέννυμι, σκεδάσνυμι, ὄλλνυμι, ἐσμι (=εἰμι), ἐς Σάμφ (=ἐν Σάμφ) ἔτι γέννα, στερρὸς, ἄλλος, Βορρᾶς, πολλὸς (Ἴων. = πολλὸς) κτλ. ἀντὶ γέννα, στερρὸς (ἔθεν τὸ κοινῶς στερρᾶ), Βορρᾶς (ὡς καὶ παρ' ἡμῖν), πολFος κτλ. — σ ἡ μ μ α ὕ ρ η ν. Τὸ τελικὸν ν τοῦ ἄρθρου καὶ τῆς αἰτ. τῶν ὀνομάτων καὶ ἐν ταῖς καταλ. τῶν ῥήμ. πρὸ μὲν τῶν χειλικῶν προφέρεται ὡς μ, πρὸ δὲ τῶν λαρυγγικῶν ὡς γ (ἔρρινον) τῶν δύο γ ὡς ἀπλοῦ προφερομένων πρὸ τοῦ γ (ὡς ἐν τῷ συγγερῷ προφερομένῳ συγγερῷ) πρὸ δὲ τῶν ἄλλων συμφώνων, πλὴν τῶν γλωσσ. ἀφώνων, ταῦτοφωναί· —ε σ' ὀ φ ι δ' = εἰς τοῦ ὀφιδίου — ὀ ἡ λ ι ο ν ἢ μ ᾶ λ λ ο ν ὀ ἡ λ ι ο ν. Οὕτω σχηματίζουσι τὰ εἰς ος ἀρσ. Ἐν δὲ χωρίοις (καὶ Κοτυώροις) καὶ τήν·γεν. μάλιστα τῶν κυρίων ὀνομάτων σχηματίζουσιν εἰς ο ν ος· ὡσαύτως καὶ τῶν εἰς ο ν οὐδ. καὶ ἄλλων πολλῶν· οἷον, ὁ Παύλων, Παύλωνος, Θύμιων (Εὐθύμιος), Θύμιωνος, σκολεῖον (σχολεῖον) σκολεῖονος, βασιλέας, βασιλέωνος. Ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις πολλῶν τῶν εἰς ος (καὶ ης) οὐσιαστικῶν τὰ θηλ. εἰς α ι ν α, δεικνύουσι ὅτι ἐκεῖνα ἐσχηματίζοντο εἰς ω ν· οἷον λύκαινα (ἰχθυοπώλαινα παρ' Ἀθηναίῳ XIII 6 2) καὶ παρ' ἡμῖν, ἄρκαινα, ἄλλαινα, φίλαινα, Ἰαννάκαινα κτλ. ἐξ ἀρσ. λύκαν, ἄρκαν, ἄλλαν, φίλαν, Ἰαννάκης κτλ. ἡ δὲ ω ν ἦτο πάλαι α ν, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν λέαινα, γείταινα (παρ' ἡμῖν) θηλ. τοῦ λέων, γείτων κτλ. —πέ ρ α ν καὶ πέραθεν πέραν ἐπίρρ. τόπου ἐπὶ στάσεως καὶ κινήσεως εἰς τόπον· πέ ρ α θ ε ν δὲ ἐπὶ κινήσεως ἀπὸ τόπου· —ἐγνωρίζω (καὶ ἄνευ προθέματος) γνωρίζω. Λέγουσι καὶ κατ' ἀναγραμμ. (ἐ)γνωρίζω· —σύντεκνος ὄνομα σχετικὸν τοῦ ἀναδόχου πρὸς τὸν φυσικὸν πατέρα τοῦ ὑπ' αὐτοῦ βαπτισθέντος καὶ τούναντιον.

Σημ. 3. μύριοι. Παρ' Ὀμηρῷ τὸ μύρια = ἄπειρα (Ἰλ. Α. 2), τὸ δὲ μύρια

4. Τράκ ἀδά, τράκ ἀκεῖ, τράκ ὀπίσ' ὅς σὴν πόρταν.
(Τὸ σάρωθρον.)
5. Ἄσαγᾶς ἐπέρανεν,
περπεντούλια κρέμανεν (α)
(Ἡ ἀναδενδράς ἀμπελος.)
6. Ὁ σὴν τύλην τύλην κρέματαί,

(α) Οὕτως ἤκουσα τὸ ἀνιγίμα· ἀλλ' ἴσως ἐλέγετο: ἀσαγᾶς ἐπέρανεν, περπεν-
τούλια κρέμουνταν· δηλαδὴ κάτωθεν ἐπέρα τις καὶ κρεμαστὰ ἐκρέμαντο, ἧτοι ἐ-
βλεπε κρεμάμενα.

=10 χιλ. ἄγνωστον παρ' αὐτῶ. Οὕτω καὶ παρ' ἡμῖν τὸ μύριον καὶ μύρια
ὡς παρ' Ὀμήρω. Κατ' ἀναδίπλωσιν λέγομεν μύριον καὶ μύριον (οὐ-
χι μύριον, ὡς καὶ παρ' Ὀμήρω ἐν συνθέσει ἐνε ἀχιλοῖ, καὶ δεκά-
χιλοι Ἠλ. Ε. 860, Ξ. 148)· οὕτω καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις μετ' ἐμφάσεως: μάρ-
μαρον, πορφυροῦς (λατ. purpureus καὶ παρ' ἡμῖν τὸ βῆμα πορπουρίζω
=στίλβω) ἀντὶ πφαρφαροῦς (παρὰ το πφαρ, ἐξ οὗ πῦρ, Ἄγγλ. faer.
Τὸ δ' αὐτὸ ἔτυμον ἔχουσι καὶ τὰ πέρθω, πορθέω, Πάρθοι καὶ Πέρσαι=πυρολά-
τραι), πάμπαν κτλ.—καλακόπον (λ. τουρκοβ αρβαρικὴ)=πίλος, κίδα-
ρις. Τὸ δὲ πον κατάληξις ὑποκοριστικὴ παρὰ τὸ πον, κατὰ συγκοπὴν
ἐν δ' Οἰνόη τῇ Ποντικῇ λέγουσι πλον αἶον χαλκόπον, παιδόπον, χερόπον κτλ.
(ἐν δὲ Οἰνόη χαλκόπλον κτλ.) Ἀκραϊφῶς ἐφυλάχθη ἐν τῇ χαλκοπούλιν (εἶδος
χαλκοῦ μαγειρικῶς σκευῶν μονολύδου).—4. ἀδά=ᾠδε· τούτου ἀρχαιοπρεπῆς
μορφῆς ἀδα, οὗ κατὰ τόνον διαφέρει τὸ ἡμέτερον. Παρὰ τὸ ᾠδε καὶ τὸ
Ῥωσσ. cyda (διὰ λατίν. γραμμ. suda), τῆς δασείας ὑπὸ τοῦ σ ἀντικαταστα-
θείσης.—Ἀκεῖ καὶ ἐκεῖ· οὕτω καὶ ἀκεῖνος καὶ ἐκεῖνος. Τὰ μὲν
πρότερα ἐπὶ τόπου καὶ προσώπου δαικνυομένου, τὰ δὲ δεύτερα ἐπὶ τόπου μὴ φαι-
νομένου καὶ προσώπου ἀπόντος.

Σημ. 5. Ἄσαγᾶς (ἐσχηματίσθη παρὰ τοῦ τουρκοῦ ἀσαγά=κάτω)=ὁ
κάτωθεν.—ἐπέρανεν· παρατ. τοῦ περάω=περάζω· ὡς ἐν τοῖς λύω=λύζω,
τίω=τίζω, δύω=δύζω, χρυσώω=χρυσόζω (καὶ πάντων τὸ εἰς ὠω=οζω ἐνεργε.)
τὸ j ἐτράπη εἰς ν, οὕτω καὶ παρ' ἡμῖν, μάλιστα δ' ἐν τῇ παρατ. Οὕτω λέγομεν
ἐπέτανεν (πετάω), ἐγέλανεν (γελάω), ἐχτύπενεν (χτυπέω) κτλ. Καὶ ἐν μὲν τοῖς
χωρίοις καὶ ὁ χαρακτήρ ἐσγνώπεται καὶ ἂν εὐρεθῇ ἐν τῇ βίβλῃ, παρ' ἡμῖν δὲ
παρεντίθεται καὶ μὴ εὐρισκόμενος ἐν τῇ βίβλῃ. Ἐκεῖνοι μὲν λέγουσιν ἐχτύπηνα, ἐ-
φέρνα, ἐτρώγνα κτλ. ἡμεῖς δὲ ἐφέρενα, ἐτρώγενα κτλ. διότι ἡ διάλεκτος ἡμῶν ἀ-
ποφεύγει πολλάκις τὴν σύμπτωσιν δύο συμφώνων· διότι λέγομεν παθενῖν (Ἴων.
πάθη=φάτην), σεύτελον (σευτλον) κτλ.—περπεντούλια, παρὰ τὸ λατ.
pendeo=κρέμαμαι· ὅθεν περπεντούλια=κρεμαστὰ (λατ. pendulus), (ἐνν. αἰ
σταφυλαί). Καλοῦνται δ' οὕτω καὶ τὸ διερωγὸς ἐνδυμα, τὰ βάνη.

Σημ. 6. Τύλη· τὸ ἐλίσσόμενον, ἢ ἐλιξ (ἐνν. τὸ κλῆμα)—ἐξέρα παρατ. τοῦ
ἐξέρω=ἠξεύρω.—ἐποῖνα παρατ. τοῦ ποίω=ποιῶ· ὡς τοῦ αἰδέομαι καὶ
ὠθέω ἀρχαιότερα τὸ: ἀδομαι καὶ ᾠθω, οὕτω καὶ τὸ ποίω ἀρχαιότερον τοῦ ποιῶ·
ἢ μᾶλλον αἰολικῶς ἀντὶ ποιῶ· διότι ὁ Ahrens γράφει ποίω (Θεοκρ. Εἰδ. XXIII)
ἀντὶ ποίω καὶ παρκατιῶν φόρω (αὐτ. 29) ἀντὶ φορεῖ. (Κατ' ἄλλας ἐκδ.
τὸ εἰδύλλ. φέρει ἀριθμὸν XXIX.)

- ὅς σὴν τύλην κατακρέματαί.
Ἄχ, κόρη μ', καὶ ἄς εἶχά σε,
καὶ ἔξερα κ' ἐποῖνά σε.
(Ἡ τῆς ἀναδενδράδος ἀμπέλου σταφυλή.)
7. Κοντὸς κοντὸς καλόγερος, καὶ κρέας βουκωμένος.
(Ἡ κοφτὰ [Τουρκ. ντολμάς])
8. ἐγχεσίτσα μαρμαρίτσα (α) καὶ πουθεν τρυπόπον κ' ἔχει.
(Τὸ ὦόν.)
9. Ἐχω ἕναν βαρελόπον,
κ' ἔχ' ὀδῶν λογιῶν κρασόπον·
τ' ἕναν ἄσπρον, τᾶλλο κόκκινον. (Ἔσαύτως.)
10. Ἐχω ἕναν σαρᾶγιν καὶ κάθετ' ἀπέσ' ἕνας σαρούς βασιλέας.
(Ἔσαύτως.)
11. Κόκκινος κοτσάρα ὅς σὴν νηγῆν θαμμένισσα.
(Τὸ κρόμμυον.)

(α) ἴσως ἐλέγετο: μαρμαρένια ἢ μᾶλλον μαρμαρέμιον δι' οὗς λόγους ἄλλοτε
θέλομεν εἶπει.

Σημ. 7. Κοφτά· ἐν Τραπεζοῦντι οὕτω λέγουσι τὸν τουρκοῦ ντολμᾶν (πα-
ρὰ τὸ ντολμάτ=γέμειν). Δύναται νὰ ὀνομασθῇ περριεῖ λάς.

Σημ. 8. Ἐγχεσίτσα ὑποκ. τοῦ ἐγχεσία (ἀρχαιοπρεπιστάτη
μορφῆ τοῦ) = ἐκκλησία. Ἀλλὰ περὶ τῶν τοιούτων ἐκτενεστέρον ἀλλαχοῦ.—
πουθεν = που· μετ' ἀποφατικοῦ δὲ μορίου οὐ(μη)δαμοῦ.—κ = οὐκ.
Πρὸ τῶν φωνῶν ι (ει, οι, υι) καὶ τοῦ ε (αι) λέγουσι 'κ, πρὸ δὲ τῶν συμφώνων
'κ' (Ἴων. οὐκί=οὐχί), πρὸ δὲ τῶν λοιπῶν φωνῶν λέγουσι μὲν ὡσαύτως 'κ',
προφέρουσι δ' ἐν συνιζήσει μετὰ τοῦ ἐπομένου φωνήεντος.

Σημ. 9. Ὀδῶν γεν. πληθ. οὕτω; ἀπαντῶσα καὶ παρ' Ἡροδότῃ, παρ' ἧ καὶ
δοτ. πληθ. δυοῖσι (4, 32, 7, 104). Οἱ σχηματισμοὶ οὗτοι ὑπερμάχονται καὶ
τῶν παρ' ἡμῖν εὐχρηστών τύπων τῆς ὀν. δυοῖ καὶ αἰτ. δυοῦς. Καὶ αὐταὶ μὲν βα-
ρυτονοῦνται, ἐκείναι δὲ περισπῶνται, οὗται δ' Foῖ (ἐξ οὗ τὸ ἀρχαιοπρεπὲς Ῥωσσ.
dba (διὰ λατ. γραμμ. dva), δFῶν, δFoῖ, δFοῦς, κατὰ τὰ: μία, μιάς, μιᾶ,
μίαν, ὄντα πλάι: μιᾶ, μιᾶς, μιᾶ, μῖαν, ἢ μᾶλλον Fjā κτλ. ἐξ οὗ ἀποβολὴ τοῦ
F τὸ ἀρσ. ἴος καὶ θηλ. ἴα· ἢ δὲ τροπὴ τοῦ F εἰς μ καὶ ἐν ἄλλοις συνέθη, οἷον
ἐν τοῖς: μάλευρον, μόσχος, κάμινος, μορφνός κτλ. παρὰ τὰ: Fάλευρον (ἀποβολὴ
τοῦ F ἄλευρον), Fόσχος (ἐξ οὗ ὄσχος πρβλ. μίσχος), κάFινος (παρὰ τοῦ καῦω
=καίω), Forφνός (ἐξ οὗ ὄρφανός=σκοτεινός), κτλ.

Σημ. 10. Ἀπέσ' (ἐν Οἰνόη ἀπέσο=ἐντός, ἔσω).

Σημ. 11. Κοτσάρα παρὰ τὸ κοκFάρα (ὡς τέκFαρα, ἢ μᾶλλον κέτ-
Fαρα—τέσσαρα) πρβλ. Σανσκρ. satFaras λατ. quatur, Ῥωσσ. rammuru—διὰ
γραμμ. Γαλλ. [jalliri])=ὄρνις (ἢ κόττα· οὗ ὑποκορ. παρ' ἡμῖν κοττακί-
δ α τὸ θηλ. τὸ δὲ ἀρσ. πετσεινάρι· ν ἀμφοτέρω κοττοπούλιν). Ἐν τῇ Ποντι-

24. Γονατίζω χώνω ἔμπρός σου,
τὸ μακρύμ' μου ἔς σὸ σκιστόσ' σου.
(ἡ κλείς και τὸ κλειθρον.)
25. Ἡ μούστὰ μ' κρατεῖ τὸ βράχιν.
(Τὸ κλειθρον τῆς ὄλης οἰκίας.)
26. Τοῖ πάππου μ' τὸ τσιπούκιν ἔς σῆ' καλομάναμ μ' τὸ τρυπίν.
(ἡ κλείς και ἡ ὀπή τοῦ κλειθρου.)
27. Ἐχω δύο κουθάρια τ' ἕναν ἄσπρο και τ' ἄλλο μαῦρον.
(ἡ νύξ και ἡ ἡμέρα.)
28. Τέντσερες χαλαζωμένοις
μέ τὰ σούρματα δεμένοις
(ὁ ἑναττος οὐρανός.)

Σημ. 24. Σ κ ι σ τ ὸ ν—σπιστόν, παρὰ τὸ σ χ ἰ ζ ὼ· οὐ τις ἢ πρωτογενῆς ρίζα ἦτο σ κ ἰ ζ, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ σ κ ι ν δ ἄ λ α μ ο ς (παρ' ἡμῖν τ σ ι ν τ ἄ ρ ι ν αῖ μετὰ τὴν θραῦσιν ξύλου ξυλώδεις ἴνες)· ἐστράπη δὲ τὸ κ εἰ ς χ, ὁμοπνοῆσαν, ὡς συνέθη και ἐν τῷ ἐ σ θ ἡ ς ἀντι. ἐστῆς (πρὸβλ. λατ. vestis)· διότι τὸ σ ὡ ς και παρ' ἡμῖν ἐν τοῖς πλείστοις εἶχε παρὰ τοῖς Δωριεῦσι τοῦλάχιστον δασύτητά τινα, ὡς τὸ Γερμ. sch προφερόμενον· διὸ «σάν κίθδηλον» ὀνομάζει αὐτὸ ὁ Πίνδαρος. Ἀλλὰ δι' αὐτὸ τ. ὕτο ἡ ἡμετέρα δημοτικὴ τὸ μετ' αὐτοῦ συμπεπλεγμένον δασὺ πρέπει εἰς ψιλὸν (ἴδ. σημ. εἰς τὸ 16), λέγουσα: σκιοκίν, σκάνω, ἄσκεμος, σπίγγω, ἐγελάστα κτλ. ἀντι σχοινί(ο)ν, σχάνω (=σχάζω), ἄσχημος, σπίγγω, ἐγελάσθην κτλ.

Σημ. 25. Μ ο ὕ σ τ α, ἡ πυγμὴ, ὁ γρόνθος. Ἐννοεῖται δ' ἐνταῦθα τὸ κρεμαστόν κλειθρον, β α χ ἰ ν δ ἡ οἰκία· ἡ δὲ λ. παράγεται ἕως παρὰ τὸ μῦω—κλειώ·—β α χ ἰ ν, δηλ. β·χίον· συνεκδ. (ἀπὸ τοῦ μέρους τὸ ὄλον) τὸ ὄρος· ἡ δὲ β ἄ χ ἰ ς (ὁ νῶτος) λέγεται β ἄ χ ἰ α.

Σημ. 26. Τ ο ἰ· Θεσσαλικὴ κατάληξις τῆς ἐν. γεν. τῶν τριτοκλίτων ἦτον οἰ ο· ὄθεν τ ο ἰ ο· ἀποκοπῆ μὲν τοῦ ο, τ ο ἰ, συγκοπῆ δὲ τοῦ ι, τ ὀ ο—τ ο ὕ. Οὕτω τ ο ἰ σ ὀ κ ο ἰ—τοῦ σύκοιο. Ὁρθότερον δὲ νομίζω τὸν ἡμέτερον τονισμόν· διότι πάλαι ἦτο σ ὀ κ ο ἰ ο (παλαιότερον δὲ σ ο κ ὀ σ ἰ ο), ἐξ οὗ συκόιο—συκοῖο, λεπτυνθέντος δῆλον ὅτι τοῦ ἰ εἰ ς ι, ὡς ἐν πλείστοις ἄλλοις·—τ σ ι μ π ο ὕ κ ι ν (λέξις τουρκικὴ) βᾶθος, 2) ἡ καπνοσύριγγ.

Σημ. 27. Κ ο υ θ ἄ ρ ι ν—ἀγαθὸς, τολύπη. Παρὰ τὸ κ ὕ θ ο ς, ἡ μᾶλλον παρὰ τὴν β. κ Γ α ρ, ἔτυμον παμπόλων ριζῶν (ἴδ. σημ. 4).

Σημ. 28. Τ ἑ ν τ σ ε ρ ε ς, λ. τουρκικὴ καθὼς και τὸ χ α λ α ζ ὼ μ ἑ ν ο ς ἡ μὲν—χαλκοῦν σκεῦος τῆς μαγειρικῆς, ἡ δὲ γανωμένος·—σ ο ὕ ρ μ α τ α ἡ σιούρματα αἰολ. =σύρματα. Ἀντι παντὸς ἄλλου παραδείγματος φέρομεν τὸ ἐξῆς τῆς Κορίνθης (ἀπόσπ. 12).

Μέμφομη δὲ κῆ λιγουρὰν Μουρτίδ' ἰών γα,
ὅτι βανὰ φοῦσ' ἔδα Πινδάραιο ποτ' ἔριν.

Ἐνταῦθα πάντα τὰ ο υ αἰολ. ἀντι υ. Σημεῖωσαι και τὸν ἄλλον αἰολισμόν τοῦ ἡ ἀντι αἰ ἐν τ. λ. μέμφομη, κῆ (=καί), διασωθέντα και παρ' ἡμῖν ἐν πλείστοις λ.

29. Τέντσερε χαλαζωμένοι
και τσηλείδα φορτωμένοι. (ὡσαύτως.)
30. Ἄς σὸ βράδον ἔχω ἀπάν' ἔς σὸ στεγάδιν ἕναν κοτκίνιν λαζούδια, και τὸν ποιρὸν πάγω και ἔκ εὐρήκ' ἀτά. (ὡσαύτως)
31. Πάππος παῖρ' τὰ κουπαλόπα και χτυπᾷ τὰ στεγαδόπα.
(πάππος ὁ πολὺς χειμῶν, κουπαλόπα δὲ ἡ χάλαια ἡ ἡ χιών.)
32. Τῆ' μάναμ μ' τὸ τσαμπάρ τὴν νηγῆν ὄλον σκεπάς και τὴν θάλασσαν ἔκ σκεπάς.
(ἡ χιών.)
33. Ἄς ὄρος ἐγενέθα, ἔς ὄρος ἐκαταπλάστα,

Σημ. 29. Τ σ η λ ε ἰ δ ἰ ν—ἀνθραξ ἀνημμένος. Παρὰ τὸ κῆλε(ι)ος=καυστικός, λαμπρός. Κεῖται δὲ τὸ κῆλε(ι)ος (παρὰ τὸ: κῆλω) ὡς ἐπίθετον τοῦ πυρός· οἶον ἐν Ἰλ. Θ. 217 και Ἡσιόδ. Θεογ. 865 «πυρὶ κηλέω» Ὀδ. I. 318 «ἐπυράκτεον ἐν πυρὶ κηλέω»· ἡ δὲ τοῦ κ. εἰς τσ τροπὴ συνειθεστέτη· οἶον ταιχλάκα =κίχλα, τσοῦνα=κοῦνα (αἰολ.=κύννα) ἀντ' ὀνομαστικῆς, τσοῦθος—κοῦθος (ὡς οἱ Μακεδόνες κεβαλὴ ἀντι κεφαλή), τσαμμῶνω=καμμῶνω, τσάμια=πλόκαμος παρὰ τὸ κόμη (οὗ ἡ ἄ χαίε μορφή και προφορὰ ἦτο κάμ'α), τσέπλυν=κίλυφος κτλ.

Σημ. 30. Ἄς ἀρχαιοπροπεστέτη μορφή τῆς ἐ κ. Ἐν δὲ συνθέσει ἀπαντᾷ ἐ γ (ὡς ἐγδύζω, ἐγβαίνω, ἐγενεος παρὰ τὸ ἐκ—νήρω=ἔξυπνος), ἀ γ (ἀγνέστικος παρὰ τὴν ἐκ και νῆστις, ἔ γ (ἔγλαθεύω, γλουπίζω κτλ.) α κ (γενομένη α χ ἐν τοῖς ἀγπᾶνω=ἐκσπᾶνω, ἀχπαράζω=ἐκσπαράσσω, ἴδ. σημ. τοῦ 16 και 24). Ἀλλὰ περὶ ταύτης ἄλλοτε πλείονα· τοῦτο δ' ἔτι σημειοῦμαι ἐνταῦθα, ὅτι, ὡς παρὰ Βυζαντινοῖς, οὕτω και παρ' ἡμῖν αἰτιατικὴ συντάσσεται·—λ α ζ ο ὕ δ ἰ ν, ἀραβόστιτος·—π ο ἰ ρ ν ὀ ν—π ρ ω ν ὀ ν πρῶτ' (ὡς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τὸ: βρόδιον=βοῖδιον)·—ε ὀ ρ ἡ κ ω ἐνεστώς ἀπ' ἀορ. ἀ. εὐρηκα (ὡς και ἐποῖκα=ἐποίησα, ἐπιακα=ἐπίασα κτλ. και τὰ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἔθηκα [οὕτω και παρ' ἡμῖν], ἔδωκα [παρ' ἡμῖν ἐδώκα], ἔηκα [παρ' ἡμῖν ἐν τῷ ἐφῆκα=ἀφῆκα]· ἐνεστώτες δ' ἐξ ἀορ. ἀπαντῶσιν οὐκ ὀλίγοι· οἶοι, ἔφα. ον—φαγίζω και φάζω (φάγγω), ἐφάνθη (=ἐφάνθην)—φανθίζω, ἔθηκα—θήκω, κτλ.

Σημ. 31. Κ ο υ π α λ ὀ π ο ν, ὀ οκ. τοῦ κ ὀ π α ν ο ν· τὸ δὲ ν ἐστράπη εἰς λ ὡ ς και ἐν τῷ Ἀττικῷ π λ ε ὀ μ ω ν (και ἐν τῇ ἐλευθερᾷ Ἑλλάδι λέγουσι πλεμῶνι)—πνεύμων.

Σημ. 32. Τ σ α μ π ἄ ρ (και τσαμπέρ), λ. τουρκικὴ, καλύπτρα·—ὄ λ ο ν. Πλείσα ὅσα παραδείγματα ἀπαντῶσι και παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, μεταχειριζομένοις ἀρσ. ἐπίθετον μετὰ θηλ. οὐσιαστικοῦ· παρ' ἡμῖν δὲ (ὡς και ἐνταῦθα) οὐδέτερον ἐπίθετον μετ' ἀψύχου ἀρσεν. και θηλ. οὐσιαστικοῦ· οἶον, λέγουσι: καλὸς ἀρθωπος (ἄνθρωπος), καλέσσα γυναικα, ἀλλὰ: καλὸν καιρὸς, καλὸν καρδία κτλ. Καὶ περὶ τούτου ἄλλοτ' ἐκτενέστερον.

Σημ. 33. Ὀ ρ ο ς (ὡς και οἱ ἀρχαῖοι), συνηθέστερον δὲ λέγουσι βοῦινὸν (ὡς στρατιώτας ἀντι στρατιώτης) ἐν σὲ χιρῶις Νικοπόλεως συνεκδ. τὸ δάσος·—ἐγενέθα=ἐγεννήθη. Περὶ τῆς δωρ. ταύτης καταλήξεως α ἀντι η ν ἐκτενέστερος λόγος γενήσεται ἐν τῇ γραμματικῇ τῆς ἡμετέρας διαλέκτου, ἥτις θὰ ἦναι χρόνου προῖόν· — ἐκαταπλάστα=κατεπλά.θην=ἐπλάσθη ἐντελῶς· — ὄταν=ὄταν

κῆ ὄνταν ἔρθα ἔς σὰν κόσμον, ὄλοι ἐντόκανέ με
ἀπ' ἑνα πάτσον.

(τὸ κόσμιον.)

34. Κρέας τρώει, νερόν ἴκι πίν'.

(ὁ φθεῖρ, ἀλλ' οὐ προσηκόντως),

35. Χιλῳρρίζον μυρῳρρίζον.

Ἦσά πέντε κάστρια δίγ' ἀτο,

ἔς σὸ ἕναν ἴκι ἀμαλῶ ἀτο.

(ὁ κισσός.)

36. Ἀσπροκάτσα ἀγελάδα σκί' τ' ὄρμάν καὶ κατηθαίνει.

(ὁ ξυρός.)

37. Ἦς σὸν οὐρανὸν κουκάρα

κῆ ἄς τὰ βάλεια παλληκάρια.

κατηθαίνει ἡ κουκάρα,

προσκυνοῦν τὰ παλληκάρια.

(κουκάρα τὸ ἀγκιστρον, παλληκάρια τὰ ἴφάρια.)

38. Ἀπάν' εἰς τὸ παγίρι φτουλίγεται κορώννα.

(τὸ ξάνιον.)

(ἴδ. ἐν σημ. τοῦ 13 τὴν λ. ντο). λέγουσι καὶ ὄντας, ὄντες, ὄντα. — ἔρθα = ἦρθα (διότι τὸ τῆς αὐξήσεως ἡ εἰς ε πάντοτε μεταχειρίζονται· οἶον, ἔκουσα, ἔ-
ῆθα, ἔλπιζα κτλ. ἀντὶ ἦκουσα, ἦνῆθα = ἀνέθην, ἦλπιζα κτλ. — κόσμος· 1) ὁ
κόσμος, τὸ πᾶν· 2) ἡ γῆ· 3) πόλις· 4) πλῆθος. — ἐντόκα (ἔλλ. πληγὰς), ἀόρ-
νός· (ἴδ. σημ. 30), εὐχρηστος καὶ ὁ παρατ. ἐντόνα καὶ ἡ προστακτικὴ τοῦ ἀορ-
ντός· κατὰ δὲ τᾶλλα ἑλλειπτικόν. Παραφθέρη ἀπὸ τοῦ ἐντείνω (πληγὰς)· τοὺς δ'
ἄλλους χρόνους δανείζεται ἐκ τοῦ ῥήματος χτυπῶ ἢ κρούω· — πάτσος, βάπισμα,
ἴσως παρὰ τὸ πατάσσω, ὅπερ ὠσαύτως ἠχομιμητικόν· — ὁ φθεῖρ· παρ' ἡμῖν ἐ-
περογενῶς ἡ φ τ ε ἶ ρ α, ὡς ἡ φορθάκα, ἡ μυρμηκὰ (πρβλ. λατ. formica, ὠ-
σαύτως θηλ.) = ὁ βάτραχος, ὁ μῆρμυξ κτλ.

Σημ. 35. Ὁ β' καὶ γ' στίχος τοῦ αἰνίγματος ἐπιλέγεται καὶ ἐν ἄλλοις αἰνίγ-
μασιν ὑπὸ τοῦ προβάλλοντος, ἀπαιτοῦντος ἀντομοιοῦν πρὸς λύσιν αὐτῶν, ὅταν
ἀπρωῶσιν οἱ πρὸς οὓς προβάλλει.

Σημ. 36. Ἀσπροκάτσης, α, ικον = λευκομέτωπος, ον' τὸ δὲ κατ' σὶ ν
= μέτωπον. Οὐκ οἶδα πόθεν ἡ λέξις παρῆκται· ἴσως παρὰ τὸ: κα τ ι ὄ ν· —
ἀ γε λ ἄ δ α· λέγουσι μ ο υ σ κ ἄ ρ ι ν = μόσχος, μ ο ζ ἱ κ α, ἡ ὠριμος πρὸς
σύλληψιν ἢ πρῶτον γενήσασα, ἔπειτα δὲ ἀ γε λ ἄ δ α ἢ χτῆνον (ὑποκ. χτη-
τίτσα)· ὁ ἀρσ. δὲ, νεώτερος μὲν, ἐν χωρίοις λέγεται γ α ρ κ ὸ ς, αὐξήσας δὲ
βούδι· παρ' ἡμῖν δὲ ἀδιακρίτως γ α ρ κ ὸ ς καὶ βούδι· τὸ δὲ γ α ρ κ ὸ ς ἴσως
κατὰ συγκοπήν ἐκ τοῦ ἄ ρ ρ ε ν ι κ ὸ ς, ὅπερ πάλαι ἦτον κ F α ρ ρ ε ν ι κ ὸ ς
ἢ κ F α ρ ρ ε ν ι κ ὸ ς· τὸ δὲ κ παρ' ἡμῖν τραπὲν εἰς γ ἐφυλάχθη ἐν τῷ Γαλλ.
garçon = ἄρσων, ἐν ᾧ γράφεται μὲν ὡς γ (=g), προφέρεται δὲ ὡς κ. — ὁ ρ-
μ ἄ ν, λ. τουρκικὴ, δάσος.

Σημ. 38. Π α γ ἱ ρ ι ν (λέξις τουρκικὴ) λόφος, ἐν γένει ἀνωφὲρ εἶα· — φ τ ο υ·

39. Ἀπάν' ἔς ἕναν σακίδιν κορώννα φτουλίγεται. (ὠσαύτως.)

40. Ἔχω ἕναν φτουρόπον καὶ πάντα ἐν βραγμένον.
(ἡ γλωσσα.)

41. Ἔχω ἕναν μαγαρᾶν καὶ γομάτον ἀλογόπα.
(τὸ στόμα μετὰ τῶν ὀδόντων)

42. Ἔχω ἕναν τσουκαλόπον καὶ γεμάτον ἐν στουδόπα.
(ὠσαύτως)

43. Τριγύρου γύρου κάγκελος κῆ ἀπεσ' ἔς σῆμ. μέστην φράγκος.
(τὸ ἔρκος τῶν ὀδόντων καὶ ἡ γλωσσα)

44. Ἄπρα βούδια κουπανίζου,
καὶ χαρμάιν κουβαλεῖ,
κ' ἡ μαμουῦκα κλώθ' τ' ἁλώνει.
(οἱ ὀδόντες, τὸ κοχλιάριον, ἡ γλωσσα.)

45. Ἔχω ἕναν μαντρὴν βούδια καὶ ὄλα εἶν' σαχάρια.
(τὸ στόμα μετὰ τῶν ὀδόντων)

46. Ἔχω δύο σουτούκια· ἴσπαλίζ' ἀτά, καὶ τὰ σατσάκι ἀχτέ
ἀπομένουν ἔξω. (οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ αἱ βλεφαρίδες)

λ ἱ ζ ὠ = τίλλω· τὸ μέσ. φτουλίγουμεν = τίλλομαι. Παρὰ τὸ πτίλον (τὸ ἐ-
τράπη εἰς ο υ, ὡς ἐν τοῖς ἴ μ ο ὕ χ λ α παρὰ τὸ ὀ μ ἱ χ λ η, κουνῶ καὶ κουνίζω
= κινῶ κτλ.). Ὅθεν κυριολεκτικῶς μὲν λέγεται ἐπὶ τῶν ὀρνίθων, συνεκδ. δὲ καὶ
ἐπὶ ἀνθρώπων καὶ φύλλων καὶ ὀπωρῶν· οἶον, φτουλίζω τὸ τραντάφυλλον, τὸ συκά-
μενον (δηλ. τὰ φύλλα αὐτοῦ), τὸ κεράσιον (δηλ. τοὺς καρπούς) κτλ. ἔτι δὲ καὶ
ἐπ' ἐσθῆτος μεταθεσθλημένης εἰς βράχη· οἶον, ἐφτουλίγα = εἶμαι ἦδη βρακένδυτος·
— κ ο ρ ὠ ν α, παρ' ἡμῖν οὕτως ὀνομάζετο καὶ ὁ κόραξ· ἰδίως δὲ ἡ κορώνη λέ-
γεται γ α ἱ λ λ α (λέξις ἠχομιμητικὴ)· ἀλλαχθὲ δὲ (οἶον ἐν Κοτυώροις) τὸν κό-
ρακα ἰδίως ὀνομάζουσι κ ρ ὸ κ α ν (θηλ.) κατὰ συγκοπήν καὶ μετάθεσιν. Καὶ
τουριστὶ δὲ λέγεται κ ἄ ρ κ α.

Σημ. 40. Π ἄ ν τ α = ἀεὶ. Καὶ παρὰ Ξενοφ. ἀπαντᾶ που ἐπὶ τῷ αὐτῆς ἐκδο-
χῆς· — β ρ α γ μ ἔ ν ο ν· ὁ ἐνεργ. ἐνεστῶς (ἀρχαϊκῶς) βράχω, (ἀλλ' ἐπὶ βροχῆς
μόνον) βρέχω· ἢ παθ. μετοχ. τοῦ παρακ. βραγμένος καὶ βρεγμένος καὶ βρεγμέ-
νος (πρβλ. πρὸς τὸ ποιητικὸν ἀκαχμένος).

Σημ. 40. Μ α γ α ρ ἄ ς, λέξις τουρκικὴ σπῆλαιον· ἀλλ' ἐσῶθη καὶ ἐν τῷ
Ἑλλην. μέγαρον, ὅπερ ἐσφαλμένως ἐτυμολογοῦσι παρὰ τὸ μέγα-αἴρω· διότι οἱ
ἄνθρωποι, πρῶτον ἐν σπηλαίοις κατοικοῦντες, μέγαρον ὀνόμασον ὕστερον καὶ τὴν
οἰκίαν. Τοῦτο ἐπικυροῖ καὶ ἡ λέξις· δόμος = λατ. domus. Ῥωσσ. doms (διὰ λατ-
γραμμ. dom), τουρκ. tam = καλύβη, διότι καὶ ἐκείναι διὰ τὸν αὐτὸν λόγον κ α·
λ ὄ β η ν ἐσήμαινον πρότερον, ὕστερον δὲ οἶκον· — γομάτος = πλήρης, μεστός· ἔ-
χομεν καὶ ῥῆμα γομώνω = γεμίζω.

Σημ. 42. Χ α ρ μ ἄ ν ι ν, λ. τουρκικὴ ἄλως· — μαμουῦκα = μάτα.

Σημ. 45. Μ α ν τ ρ ἱ ν = μάνδρα. Καὶ ἄλλοτε μὲν ἐνόσπε, πάντοτε δὲ μετὰ
τὸ ν τὸ δ προφέρεται ὡς τ'· — ζ α χ ἄ ρ ἱ α, λ. τουρκικὴ, λευκὰ (μόνον ἐπὶ ζῳῶν
καὶ μάλιστα ἐπὶ βοῶν).

Σημ. 46. Σ ο υ ν τ ο ὄ κ ι ν' (παρὰ τὸ σάνδωξ) = κιβώτιον· — ἴσπαλίζω (παρὰ

47. Τέντσερε καπακλουν
καὶ ὀλόγερα σατσακλουν.
(οἱ ὀφθαλμοὶ μετὰ τῶν βλεφάρων καὶ βλεφαρίδων)
48. Τὸ κικίν τὸ κικινάριν,
ντὸ 'κὶ κεῖται 'ς τὸ τραπέζιν,
ντὸ 'κὶ κόφτει ἀ' τὸ μαχαίριν,
ντ' ἀνασταίν' τὸ γ κόσμον ὄλο'.
(οἱ μαστοί.)
49. Ἔχω δύο μηλόπα ἀπάν' 'ς ἓναν παγίριν· χωρὶς νερόν καὶ
χωρὶς φωτιάν βράζουν. (ὡσαύτως.)
50. Ἔχω δύο τσουκαλόπα καὶ πάντα εἶν' γεμάτα. (ὡσαύτως.)
51. Ἄφυχον, ψυχὴν δὲν ἔχει, καὶ ψυχὴν παίρει καὶ πάγει
(τὸ πλοῖον.)
52. Τὸ βούρβουλον 'ς σὸ σκιστόν.
(τὸ κομβίον καὶ ἡ θηλειά.)
53. Ἐφτατρίπιν κολογκύθιν παραστέκ' τὸν βασιλέα.
(ἡ κεφαλή· 2 ὀφθαλμοί, 2 ὦτα, 2 ῥίνες, 1 στόμα.)

τὸ ἀσφαλίζω, ἴδε σημ. εἰς τὸ 24) = κλείω — σατσακίον λ. τουρκικὴ, τὸ γεῖον (τοῦ στέγους, κρωσσὸς τοῦ ὑφάσματος)· ἐνταῦθα τὸ δεύτερον — ἀχτὲ = του = αὐτοῦ (γέν. οὐδ.). Εἶδόν ποτε ἐν τῇ περὶ Αἰολικῆς διαλέκτου (ἐν ἐνθυμοῦμαι καλῶς) συγγραμμάτι τοῦ Ahrens θ ε ὡς γεν. τῆς ἐπαναλ. ἀντ. ὡστε τὸ ἀχτὲ εἶν' αὐτὸ τὸ θ ε· λέγουσι καὶ ἀχτὲ ε καὶ ἀχτὲ ρ καὶ ἀχτερινοῖς(ς)· Ἐν Τραπεζοῦντι λέγουσιν ἀθ ε.

Σημ. 47. Καπακλουν λ. τουρκικὴ, ἐσκεπασμένον, παρὰ τὸ καπάκ = πῶμα (ἐν τοῖς ἡμετέροις χωρίοις ἀρχαιώτερον πῶμα ν).

Σημ. 48. Κικίν, ἀγνοῶ τί σημαίνει· διότι ἐνταῦθα μόνον ἤκουσα τὴν λέξιν: — ἀνασταίω, ἀνατρέφω μέχρις ἀκμαίας ἡλικίας· — κόσμον· πάντας ἀνθρώπους (ἴδε σημ. εἰς τὸ 33).

Σημ. 49. Χωρίς· λέγουσι καὶ δίχως καὶ (ἐν ἀλλαγῇ πνεύματος) θίγως, καὶ θέγως καὶ θέγα, καὶ θία, καὶ θέα(ν). Τὸ δὲ ἀνευ ἐφυλάχθη ὑπὸ ἀρχαιωτέραν μορφήν μετ' ἐπιθέματος (ὡς ἐκ τοῦ Δωρικῆς πρὰ ν ἢ ὡς γράφει ὁ Ahrens πρὸν, τὸ ἀπρὰν μετὰ προθέματος καὶ ἐπιθέματος) ἐν τῇ ἀνανα = πλῆν, μετ' αἰτ. συντασσομένῳ· οἶον, ἀνανα ἔμην ὄλοι ἐπῆγαν = πλῆν ἔμοῦ.

Σημ. 50. Τσουκάλιν, λάγηνος.

Σημ. 52. Βούρβουλον ξύλον κυλινδρικόν, κυρίως τὸ τοιοῦτον καυσόξυλον. Ἰσως ἐκ τῆς ρ. κΓορ ἀναδεδιπλωμένης· — (πρὸ βλ. λατ. guorto = περιφέρειαι, τῇ ἡμέτερω καρ-μάνα = ἡλακάτη κτλ.). Ἐνταῦθα δὲ σημαίνει τὸ σφαιρικόν ἢ σφαιροειδές.

Σημ. 53. Κολογκύθιν ἀντὶ κολοκύνθι(ο)ν· — παραστέκω = παρίσταμαι (κυρίως ὡς ὑπηρετήσων). Σημειῶσαι δὲ ὅτι κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς νεοελληνικῆς καὶ τὰ μετὰ γενικῆς καὶ δοτ. αἰτιατικῆς συντάσσονται (ἴδε καὶ ἀν. 54).

54. Θεὸς κὴ ἄγιος 'κ εἶμαι, κὴ ὄλ' ἔμην πιστεύουε.
(ὁ στατήρ.)
55. Ὁ πάππομ ὁ βαρύκωλον, ποῦ λέγει τὴν ἀλήθειαν. (ὡσαύ-)
56. Ἦ σὸν δρόμον ἀπάν' χαλκὸν βράζει. (τως.)
(οἱ μύρμηκες.)
57. Ἦ σὸν δρόμον ἀπάν' ἔσουντούκχα τσουκωμένα.
(οἱ τάφοι.)
58. Ὁ πάππομ μ' ὁ κοντὸν ζώσκειται πολλὰ ζωνάρια.
(βαρέλιον.)
59. Ἀράπης ἐκαβάλλκευεν κ' ἡ Ἀραπίνα ἐχαστράκωνεν.
(τὸ χαλκὸν καὶ ὁ τρίπους.)
60. Κόκκινον ρίζιν κουπανίζει μαῦρον κῶλον.
(τὸ πῦρ καὶ τὸ χαλκόν.)

Σημ. 54. Ἐμ ε ν. Οὔτω καὶ παρὰ Βυζαντινοῖς. Ἄλλ' ἐκ τῆς συγκριτικῆς φιλολογίας δῆλον ὅτι καὶ πάλαι τοιαύτην εἶχε κατάληξιν ἡ λέξις· ἡ Σανσκρ. ὡσαύτως λέγει man ἐν τῇ αἰτιατικῇ.

Σημ. 55. Βαρύκωλος, ὁ ἔχων βαρὺν κῶλον (ἔδραν), συνεκδ. βαρυκίνητος, δυσκίνητος.

Σημ. 56. Δρόμος, συνήθως λέγουσι ρδόμος· διότι δὲν ἀνέχονται τὴν συμπλοκὴν τοῦ δρ καὶ θρ· διὸ λέγουσι ρδόκος, ρθύμμαν, ἄρθωπος (καὶ ἀρθεπος, ὡς σερεύω, ἐδέκα ἐν χωρίοις ἀντὶ σωρεύω, ἐδῶκα). Τοῦναντίον δ' ἀγαπῶσι τὴν τοῦ γρ καὶ χρ συμπλοκὴν, λέγοντες· ἀγραστήριν, ἀγρῶς (ἐν χωρ. Νικοπόλεως), ἔχρουμαι (ἐν χωρ.) ἀγράγγελος, ἀντὶ ἀγραστήριν (ἐργαστήριον), ἀργῶς, ἔρχομαι, ἀρχάγγελος κτλ. — βράζει· ἐνταῦθα κυριολεκτικῶς καὶ συνεκδ. πλήθει.

Σημ. 57. Τσουκῶνω καὶ τσουπῶνω (ὡς ἴππος = αἰολ. ἴκος — ἴκφοσ· πρὸ βλ. λατ. eguus Σανσκρ. acFas ὅπως = δωρ. ὄκως· — πάομαι = κ(τ)άομαι κτλ. = κλείω, πωμάζω. Παρὰ τὸ στουπῶνω (ἐκ τοῦ στου(π)εῖον)· ὅθεν κυρίως ἐσήμαινε· κλείω διὰ πώματος στουπίνου· ἀλλ' ἤδη ἔχει σημασίαν γενικὴν.

Σημ. 58. Ζώνουμαι· ζώννυμαι· ἡ κατάληξις σκομαι = σκομαι τίθεται κυρίως εἰς τὰ μέσα ῥήματα· εἰς δὲ τὰ παθητικὰ κυρίως ἡ κατάληξις ἴουμαι = ἴομαι· οἶον, ζώσκουμαι, λούσκουμαι, σκεπάσκουμαι κτλ. = ζώννυω, λούω, σκεπάζω ἑμαυτόν· χτυπέουμαι, λαλείουμαι κτλ. (πρὸ βλ. ἐτελεῖτο Ὀμ. Ἰλ. Α. 5). Ἄλλ' οὐ τοῦ παρόντος τὴ εἰς μερικότητος προβαίνειν· — ζωνάριν· λέγουσι καὶ ζουνάριν κατ' ἰδιωτισμὸν Θεσσαλικόν· ἀλλὰ καὶ περὶ τούτου ἄλλοτε.

Σημ. 59. Ἀράπης, ὁ Αἰθίοψ· ἔτι δὲ καὶ ἰδανικόν· ἐν παρὰ τοῖς δεισιδαίμοσι. Μετὰ τοῦ ἀρκετικοῦ φωνήεντος τῶν ἀρσενικῶν μὲν παρ' ἡμῖν, καὶ τῶν θηλικῶν δὲ ἐν Κοτυώροις καὶ ἀλλαχοῦ ἴσως τὸ ἀρθρον συγχιρᾶται· — χαστρακῶνω ἀνοίγω τὰ σκέλη (ἐνταῦθα τοῦλάχιστον τούτο σημαίνει)· παρὰ τὸ χαινῶ, οὐ ἔτυμον τὸ χα· Ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐτύμου καὶ ἡ χαλ ε — ἀφοδευτήριον.

Σημ. 60. Κῶλος (ὁ) ἀντὶ τὸ κῶλον. Οὔτω καὶ ὁ λουτρός καὶ εἴτι ἄλλο ἀντὶ τὸ λουτρόν.

61. Ἀράπης καβαλκεύει πάλεγον.
(τὸ χαλκὸν καὶ ὁ τρίπους.)
62. Ζωντανὸς μαῦρος, ἀποθαμμένος κόκκινος.
(ὁ καρκίνος.)
63. Τὸ κοντὸν καὶ τὸ παχὺν, ντ' ἀγαποῦν ἢ κύρ' γυναικῆ.
(ἢ ψήκτρα τῆς ταλασίας, κοινῶς βουρτσίου.)
64. Ὡς σὸν οὐρανὸν ἀπάν' τριαντάφυλλα.
(τὰ ὄψα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς.)
65. Ἐνὰν χουλιάρην βούτερον ἀρτύζ' τὸν κόσμὸν ὄλον
(ὁ ἥλιος.)
66. Τίνος δέντρου φύλλα εἶν' ἄσπρα καὶ μαῦρα;
(αἱ τρίχες τοῦ πολιοῦ· ἀλλὰ καὶ τὸ ἔτος ἐξ ἡμέρας
καὶ νυκτὸς συγχροτούμενον.)
66. Ἀδὰ εἶμαι καὶ ἐκεῖ εὐρείουμαι.
(ἢ σκιά.)
68. Ἄτο χά!—Καὶ ποῦ ἔνεκεν;
(ὁ σπινθήρ.)

Σημ. 61. Ἄλεγον· ὡς τὸ κτήνον ἀπενεμήθη ἰδίως εἰς τὸν βοῦν, οὕτω καὶ τὸ ἄλογον εἰς τὸν ἵππον. Περὶ δὲ τοῦ δωρικοῦ σχηματισμοῦ τῆς λέξεως ἄλεγον ἀντι-ἄλογον (ὡς πεντικὸς ἀντι-ποντικὸς) ἰδὲ Φιλίστ. Τόμ. Γ' Τεῦχ. Α' σελ. 11.

Σημ. 62. Ζωντανός· ἢ διάλεκτος τῶν Διασμαινιτῶν λέγει ζωντανός.

Σημ. 83. Παχύς· χονδρὸς, πολύσαρκος, σωματώδης· τὰ θηλ. καὶ τῶν υς λέγουσιν εἰς εσσα· οἶον, παχέσσα, γλυκέσσα, μακρέσσα κτλ. τὰ δ' οὐδέτερα εἰς υν. Ὡς δ' ἤκουσα παρὰ τοῦ πολυμαθοῦς Δ. Μαυροφρύδου, τοῦ μακαρίτου διδασκάλου μου, τοιαύτην εἶχον πάλαι κατάληξιν τὰ οὐδ. τῶν εἰς υς ἐπιθ. Κατὰ τοῦτον αὐτὸν καὶ τὰ εἰς α τριτόκλιτα οὐδ. εἰς ἀν ἔληγον, ὡς παρ' ἡμῖν λέγουσι: στρωμαν, χῶμαν, λόμαν (= ἔνδυμα, ἀπὸ τοῦ μέρους τὸ ὄλον), κρίμαν, πρᾶμμαν (= πρᾶγμα), χάλασμαν, κοίμισμαν κτλ.—ἢ γυ να ἱ κ η=αἱ γυναῖκαί (=δ. σημ. εἰς τὸ 28).

Σημ. 64. Λέγουσι καὶ τριαντάφυλλα=ῥόδα.

Σημ. 65. Χουλιάρην, κοχλιάρην· κουτάλιν (ἐν χωρίοις) καὶ κενέτιν (παρὰ τὸ κενῶν) ἢ κωταλίς ἢ τορύνη, δι' ἧς κενοῦσιν ἀπὸ τοῦ χαλκοῦ εἰς τὸ τρυβλίον ἢ λοπάδα· βούτερον, βούτερον. Συνηθεστάτη ἢ εἰς τροπὴν τοῦ οἶον, θεγατέρα (ἐν χωρ. θαγατέρα), λεχνάρην, ὄργεα κτλ.

Σημ. 66. Τίνος· ἐν Τραπεζοῦντι τσίνος· ἢ ὄνομ. ποῖος καὶ τσὶ (μάλιστα ἐν Τραπεζοῦντι)—δέντρον καὶ δέντρον, πληθ. ὄνομ. καὶ αἶτ. δέντρα καὶ δέντρα καὶ δέντρον.

Σημ. 67. Εὐρείουμαι, εὐρίσκουμαι (ἴδε σημ. εἰς τὸ 58)· ἀλλὰ τὰ εἰς (ε)οιουμαι σημαίνουσι καὶ: δύναμαι νά.

Σημ. 68. Ἄτο χά=ἦνι τοῦτο· τὸ χά (γένους οὐδ. καὶ θηλ. τὸ ἀρσ. χάς) δεικτικὸν μέριον=ἰδοῦ· ἄτο χάς, ἔρθα χά κτλ.=ἰδοῦ οὗτος, ἰδοῦ ἤλθον. Τίθεται καὶ ὡς ἀπόκρισις. «Ἰωάννη»—«χά»=ἰδοῦ ἐγώ, ὀρίστε..

69. Ἀδὰ σκάν' κῆ ἐκεῖ εὐρείεται.
(τὸ πυροβόλον καὶ ἡ σφαῖρα.)
70. Ἄς σὸ μερὶν γαστροῦται καὶ ἄς σὸ στόμαν γενναῖ.
(τὸ πυροβόλον.)
71. Ἐχω ἕναν κουτὶν καὶ ἔχ' χίλιχα τολαπόπα.
(ὁ καρπὸς τῆς φοῖβας.)
72. Χίλιοι μύριοι καλογέροι
ἔς ἕναν βράσον τυλιγμένοι. (ὡσαύτως.)
73. Χιλιότροπον καράβιν
βαστᾶ νερόν καὶ πάγει.
(ὁ σπόγγος.)
74. Ἄσπρον ἄσπρον ἄσπρον τὸ χιόνιν,

Σημ. 70. Γαστροῦμαι, γίνουμαι ἔγκυος. Λέγεται ἰδίως ἐπὶ τῶν ζώων· ἐπὶ γυναικῶν δὲ ἰδίως: γίνουμαι βαρυασμένησα· τὴν δ' ἔγκυον λέγουσι βαρυασμένησαν, φορτωμένησαν. Κακοψυχῶ δὲ=ἀσάομαι. Περὶ τῆς καταλ. σημειωτέον ὅτι τῶν εἰς οω ῥημ. ἢ ἡμετέρᾳ δημοτικῇ τὰ μὲν ἐνεργ. σχηματίζει εἰς ὄνω τὰ δὲ μέσα καὶ παθητικὰ εἰς ουμαί.

Σημ. 71. Κουτὶν ὑποκ. μόνον κατὰ τύπον τοῦ κῦτος· « σμικρὸς προσήκεις ὄγκος ἐν σμικρῷ κῦτι » (Σοφ. Ἠλ. 1121 ἔκδ. Ε. Βυνδ. 4142 ἔκδ. Δινδ.—τολαπόπον (παρὰ τὸ τουρκ. τολαπ), θαλαμίσκος, ἐρμάριον. (Περὶ τῆς λ. θαλάμη, θάλαμος, ἰδὲ Ἀνθολογ. ἐπιγραμμ. Φρεδ. Ἰακωβοῦ Κεφ. Ι, 72 καὶ τὴν σημ. καὶ αὐτ. Κεφ. Χ, 81 καὶ τὴν σημ.)

Σημ. 74. Στρογγυλός· ἢ δημοτικῇ ἡμῶν ἄλλα μὲν βαρυτονούμενα δ-ζυτοναί· οἶον, προγόνος (ἴδ. Λεξ. Σκαρλ. Βυζ. 2), γυνή κτλ. πλείστα δὲ ὄζυτο-νούμενα βαρυτοναί ἐπὶ τὸ αἰολικώτερον· οἶον, μητρούγα (μητρυιά), ὄργεα (ὄργυιά), εἰλέος (εἰλεός, εἶδος ἀμφιβλήστρου), σκάρμος (σκαλμός), ἔταιρος (= ἔραστῆς), κάλη (καὶ καλή=μνηστῆ), ἀβούτος ἢ αὐούτος (κατὰ τὸ Πινδαρικὸν αὐάταν, Πυθ. II, 28 ἔκδ. Δισσεν.), ὅπερ σώζεται ἐν ἐπιγραφαῖς αἴγυτος (ἴδ. Corp. inscr. graec. 40 ἐγγχειρ. παλαιογρ. Κ. Σακελλαροπούλου σελ. 14 καὶ 28, τὴν Κερκυραϊκὴν ἐπιγρ. τοῦ Ἀρνεάδα), ἐν Τραπεζοῦντι αὐούτος, ἐν χωρίοις Νικοπόλεως χαούτος, φωλέα, ἄχρειος καὶ πλείστα ἄλλα·—μ ο υ δ ε=οὐδὲ, μηδὲ, οὔτε, μήτε·—ὦ β-γ δ ν ἢ οὐγόν· ἢ ἀρχαιοτάτη μορφή τῆς λ. εἶναι ἀΓγόν, ἐξ ἧς αὐγόν. Ἐσώθη δὲ καὶ ἐν τῷ ἀρμενικῷ χαυκίτ (παρὰ τὸ χάβ=ὄρνις) καὶ ἐν τῷ χαυζάρι· Γίνεταί δ' ἐκ τῆς β. αἴφ ἐξ ἧς τὸ λατ. avis τὸ ἀρμ. χάβ. Ὡς ἐν πολλαῖς δ' ἄλλαις λέξεσι, τοῦ α τραπέντος εἰς ὦ παρήχθη τὸ οὐγόν, ὅπερ εὐχρηστον παρ' ἡμῖν· ἐν δὲ χωρίοις ἐκπεσόντος τοῦ j ἐγένετο τὸ οὐόν. Παρὰ Σαπφοῖ δὲ ὦιον (ἐκπεσόντος δὴλον ὅτι τοῦ F) κατὰ τὴν μαρτυρίαν Ἀθηναίου (Δειπνός. Τόμ. Α', βιβλ. II, 57) «Σαπφὸς δ' αὐτὸ (τὸ ὦιον) τρισυλλάβως καλεῖ. Φασὶ δὲ ποτε Λήδαν ὦιον εὐρεῖν· καὶ πάλιν· ὦιου πολὺ λευκότερον.» Διὸ γραπτέον ὦιον, προκύψαν κατὰ συναίρεσιν ἐκ τοῦ ὦιον. Ὁ δ' Ἐπίχαρμος λέγει «ῥεα χανὸς κάλεκτορίδων πε-τενηῶν»· ὁ δὲ Σιμωνίδης ἐν δευτέρῳ Ἰάμβων «οἶον τε χηνὸς ὦιον Μαϊανδρίου» (Ἀθην. Δειπν. αὐτ.) καὶ Ἰβυκος ἐν πέμπτῳ μελῶν «ἐν ὠέφ ἀργυρέφ» (αὐτ.) Καὶ Κελλίμχος (αὐτ. Τόμ. Β' βιβλ. VII, 318) ὦιον ἀλκυόνης» Ἐντοῦτοις 21*.

στρογγυλὸν ἄν τὸ πιπέριν,
μουδ' ὠβγόν, μουδὲ πιπέριν.

(τὸ μαργαριτάριον.)

75. Ἄς σὸ στόμαν τρώει καὶ ἄς σὸ στόμαν χέζει.
(ἢ βδέλλα.)
76. Ἄπάν' ε' σὸ δεντρὸν κλειδωμένον σουντούκιν.
(τὸ κάρυον.)
77. Ἄγαγὼ ἐγὼ, ἄγαγι κ' ἐκεῖνο· στέκω ἐγὼ, ἐκεῖνο ἄγαγι.
(ὁ ποταμός.)
78. Οὐρανὸς μὲ τᾶστρα.
(τὸ ὑλιστήριον.)
79. Ἄσῃν νηγῆν ἐμπαίνει, καὶ ἄκι πασλανεύκεται,
ἄς σὸ νερόν ἐμπαίνει, καὶ ἄκι βρέχεται.
(ὁ ὄφις.)
80. Ἐχω ἓναν κουτόπον καὶ γομάτον κονιδόπα.
(τὸ σῦκον.)
81. Σύρω τὸ τρεχούμενον καὶ κρούει τὸ πετούμενον, καὶ παίζ' ὁ
βασιλέας. (ὁ ὑδρόμυλος.)
82. Χαμελὰ πετᾶ καὶ ἄπρα τσιηάζει. (ὡσαύτως.)
83. Ὁ πάππομ μ' ὁ παχύχειλον χέζει κ' ἐγὼ τρώγω. (ὡσαύτως.)
84. Οὐρανὸς κ' ἡ γῆ πομπάκιν,

τὸ j ἐτρέπη εἰς ε, ὡς ἐν τοῖς βορέας, γενεᾶ, στερεῶς κτλ. ἐν οἷς τὸ πρὸ τοῦ ε σύμφωνον ἀπλογραφεῖται, ἐν δὲ τοῖς βορρᾶς, γέννα, στερρὸς, διπλογραφεῖται, ἐξομοιωθέντος τοῦ j πρὸς τὸ παρακείμενον σύμφωνον (πρβλ. τὸ ἄλλο ε πρὸς τὸ λατ. alius καὶ τὸ ἡμέτερον χωρ. ἀλῆως, παρ' ἡμῖν ἀλέως· ἴδ. καὶ σημ. 2). Ἄν λοιπὸν σημαίνει τὸ ἀνήκον εἰς τὸ πτηνὸν (λατ. avis· τῆς αὐτῆς δὲ καταγωγῆς καὶ τὸ οἰωνός=ὀFῆωνός=ἄFῆωνός=πτηνὸν, οὐχὶ δ' ὡς ἄλλοι ἐτυμολογοῦσι).

Σημ. 78. ἐν. ὄν. ἄσ τ ρ ο ν, πληθ. ἄσ τ ρ α καὶ ἄσ τ ρ η, κατὰ τὸ δένδρη (ιδ. σημ. 66). Ἐν Τραπεζοῦντι δὲ προφέρουσι τὸ σ (ὡς καὶ ἐν τῇ κάστρα) ὡς τὸ Γερμ. sch. Τὸ δ' α προφέρεται ἐν τούτῳ τε καὶ ἐν τῇ κάστρα ὡς ja, δι' οὗς λόγους ἄλλοτε θέλομεν εἰπεῖ.

Σημ. 79. πασλανεύκουμαι (λ. τουρκ.) σκωριάζω.

Σημ. 80. κουτόπον ὑποκ. τοῦ κουτίν (ιδ. σημ. 71)—κονιδόπον ὑποκ. τοῦ κονίδα. Ἄἱστορεὶ δὲ (Ἀριστοτέλης) ὅτι ἐκ τῆς τῶν φθειρῶν ὀχείας αἱ κόνιδες γεννῶνται (Ἄθην. Δειπν. Τόμ. Β. βιβλ. VIII, 352).

Σημ. 82. τσιηάζω· ἀφοδεύω (ἐπὶ πτηνῶν). Ἰσως ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ κινεῖ τοῦ Εὐαγγ. «τὰ εἰσερχόμενα οὐ κινεῖ τὸν ἄνθρωπον» κατὰ παρσχ. καὶ συνήθη τροπὴν τοῦ κ εἰς τσ. Ἰσως δὲ παρὰ τὸ: τιλάω, κατὰ συνήθη πάλιν τροπὴν τοῦ τ εἰς τσ καὶ δῶρ. τοῦ λ. εἰς ν (ὡς ἦν θεν ἀντὶ ἦλθεν).

Σημ. 84. Οὐρανὸς κατὰ κρᾶτιν ὡς ἀλλαγῶ σσημεῖωται.—πομπάκιν.

τὰ πουδάρινα τ' κατακαθάκιν·
σιβιλ-σιβιλ πορπατεῖ,
κῆ ὄνταν θέλ', σαλαβάτιν δοῖ (α)
(Ὁ ἀλέκτωρ.)

85. Τέσσερα συννυφάδοπα τασλαεύν' ἓναν λιμνόπον.
(Τὰ βυζία τῆς ἀγγελάδος καὶ ὁ γαυλός.)
86. Πέντε μαστόρη δουλεύουν ἀπάν' ε' ἓναν παγιρόπον.
(Τὸ περιπόδιον καὶ αἱ βελόνας.)
87. Πέντε ἀδελφαιχίζον ἓναν ὀσπίτιν. (ὡσαύτως.)
88. Ἄς τὸ βράδον βουκωμένον καὶ ἀβούκωτοι τὴν νύχταν.
(Τὰ ὑποδήματα.)
89. Δέν' ἄτα κ' πορπατῶ, λύν' ἄτα καὶ στέκω.
(Τὰ πέδιλα τῶν χωρικῶν.)
90. Βάλλ' ἄτο καὶ κεῖμαι κά'
(Ὁ μάνδαλος, ὁ μοχλὸς τῆς θύρας.)
91. Ἐχω πέντε ἀδελφάπα,
σκεπασμένα καλπακόπα.
(Οἱ δάκτυλοι καὶ οἱ ὄνυχες.)
92. Ἄσπρα βάλλ' ἄτα
κόκκινα ἐβγάλλ' ἄτα.
(Οἱ ἄρτοι.)
93. Σκοῦμαι καὶ κάθουμαι.
(Τὸ φουσητήριον τῶν χρυσοχῶν.)

(α) Διὰ τῶν λέξεων: οὐρανὸς καὶ γῆ ἐννοοῦνται τὰ ἄνω καὶ κάτω τοῦ ἀλέκτορος—πομπάκιν, τὰ πτελα—σαλαβάτιν, ἡ κραυγὴ του.

κιν, βάμβαξ·—πουδάριν (ἀμέσως ἀπὸ τῆς ὀνομ. σχηματισθὲν, ὡς τὸ στούδιν παρὰ τὴν ὀνομ. ὀστοῦν) καὶ ποδάριν καὶ πο(υ)ράδιν·—κατσακιν λ. τουρκ. ὁ λίθος τῶν πυρέων, ἡ τσακμακόπετρα·—σιβιλ-σιβιλ ἐπίρρ. τουρκ. σιγὰ-σιγὰ·—πορπατῶ μᾶλλον παρὰ τὸ περιπατῶ ἢ τὸ πορπατῶ· διότι καὶ ἐν τῇ ἀποργελῶ (=περιγελῶ μετὰ προθέματος) τὸ ε ἐτρέπη εἰς ο·—σαλαβάτιν ἡ ὁμολογία τοῦ συμβόλου τῆς Μωαμεθανικῆς θρησκείας·—δοῖς (ἄνευ ἀναδιπλ.), δοῖ=διδοῖς, διδοῖ·—τασλαεύν λ. τουρκ. λιθοβολῶ·—γαυλόος. Παρ' ἡμῖν ἐπὶ τὸ ἰωνικώτερον κωυλίάκιν.

Σημ. 88. Τὸ βράδον· ἐν χωρ. τοῦ βραδοῖ καὶ τοῦ—βραδοῖ.—βουκωμένοι, ἀβούκωτοι ἔχουσιν ἰταλ. καταγωγὴν.

Σημ. 92. Βάλλω ἐνν. εἰς τὸν φούρνον.

Σημ. 94. Μελόπον ὑποκορ. τοῦ: μέλι.

94. Ἐγὼ δύο τσουκαλόπα καὶ ἀπὲς ἔχουν μελόπαν.
(Αἱ ῥίνες καὶ ἡ μύξα.)
95. Τὸν ἥλιον κρύφκουμαι, τὸν ἴσκιον κ' ἐφοῦμαι.
(Οἱ ἀνημμένοι ἀνθρακες.)
96. Ψυχὴν κ' ἔχ' καὶ ψυχὴν ἀνασταίν'.
(Τὸ λίκνον τῶν νηπίων.)
97. Ἐγὼ ἕναν μουσκαρόπον, καὶ χορτάρια τρώει καὶ σαχτάρια
χέει. (Ἡ καπινοθήκη τῆς καπινοτύργγος. Τουρκ. λουλέ.)
98. Ὁ πάππομ μ' ὁ παχύχειλον ἔσ' σὴν νηγῆν θαμμένος.
(Ἡ μεγάλη ἰγῆ.)
99. Ἐσ ὄρος ἐγενέθη καὶ ἔσ ὄρος ἐκαταπλάστα,
καὶ ἔρθα ἀδά, κ' ὄλοι ἐδέθαν ἀπὸ πάνου μ'.
(Τὸ κατώφλιον.)
100. Ψιλὰ φίλὰ παιδόπα,
σκεπασμένα καλπακόπα.
(Αἱ βούβαι.)
101. Μικχούτσικον οὐρνίτσικον τοῦ κόσμ' ἀγαπεμένον.
(Τὰ χρήματα.)
102. Στόμαν κ' ἔχ' καὶ δάκει.
(Ἡ ἀκαλήφη.)

Σημ. 95. Κρύφκουμαι, κρύπτομαι.—ἴσκιον, συνθεστέρον παρ' ἡμῶν ἐ-
σκέια.—φοῦμαι = φοβοῦμαι. Οὕτως ἀρχαῖζοντες λέγομεν καὶ πρόγατον
ἀντὶ πρόβατον (πρβλ. τὸ βλέπω πρὸς τὸ δωρ. γλέπω).

Σημ. 97. Μουσκαρόπον ὑποκ. τοῦ μουσκάριν = μόσχος.—σαχτάρια
ῥιν' ἢ αἰθάλη παρὰ τὸ στακτῆ — στακτάριον — σαχτάρ(ο)ν — χέει
καὶ τὸ χ προφέρεται ὡς sch πρὸ τῶν φωνῶν ε(αι) καὶ ι(ει οἰ η υ). πρὸ δὲ τοῦ
α μόνον, καθ' ὅσον ἐνθυμοῦμαι, ἐν τῷ χανώνω (παρὰ τὸ χάνω) = σχίζομαι
(ἐπὶ ὀσπρίων ἐψομένων). Ὅτι δὲ τὸ χ εἶχε κατὰ τὴν προφορὰν συγγένειάν τινα
πρὸς τὸ σ φαίνεται ἐκ τοῦ Λακωνικοῦ γερωχία.

«Κ. Πᾶ τῶν Ἀσανῶν ἐστιν ἀγερωχία;» (Ἀριστοφ. Λουιστρ. 980. ἔκδ.
Th. Bergk.)

Σημ. 99. Ἐδέθαν, διέβησαν ἐν χωρ. ἐδέθαν.—τὸ κατώφλιον παρ' ἡμῶν
λέγεται κατωθύριν, τὸ δ' ἀνώφλιον ἢ ὑπέρθυρον, ἀπανω-
θύριν.

Σημ. 100. Ψιλός, λεπτός, μικρός.

Σημ. 101. Μικχούτσικος καὶ μικκίτσικος μετὰ δύο ὑποκορ-
καταλ. ἐκ τοῦ δωρ. μικκός. Ἐν Τραπεζοῦντι λέγουσι μικκοῦκος καὶ
μικκίκος, ὡς τὸ παρ' ἡμῶν ὀλιγοῦτσικος, ἀπρανίτσικα (ἐπὶ ῥρ.
ὑποκρ. τοῦ ἀπράνα) κτλ. λέγουσιν ὀλιγοῦκος, ἀπρανίτσικα. Ὁ οὐρνίτσικον
ἀγνοῦ τὴν σημασίαν τῆς λέξεως. ἄλλοι λέγουσι τουρλούτσικον τοὺς
παρὰ τὸ τουρκ. τζουλιού πολυειδῆς, διαφόρων εἰδῶν ἴσως δ' ἐκ ταύτης
παρεμορφώθη ἐκείνη.

103. Ἄπαν ἔσ ἕναν σανιδόπον ἔγω δύο γαϊτανόπα.
(Τὸ μέτωπον καὶ οἱ ὀφρύδες.)
104. Πατοῦλ' μαλὴν ἔσ ἡλιακόν. (Ὡσαύτως.)
105. Κεῖται ὁ πάππομ μ' ἔσ σὴν νηγῆν,
καὶ τ' ἐντέρια τ' ἔσ σὴν βραχτήν.
(Ἡ κολοκυνθία.)
106. Ἐγὼ ἕναν γαῖδαρον, φορτώνω καὶ στεῖλ' ἀτον ἔσ σὴν χα-
μελέτεν ἐμπαρ' ἀπὲς καὶ τοῦδάριν ἀτ' ἀπομέν' ἔξου.
(Τὸ κοχλιάριον.)
107. Ἐγὼ ἕναν σουντουκάριν,
κ' ἔχει μέσα κατοικάριν.
ἴσ' ἐβγαίν' τὸ κατοικάριν,
ντό ποιω τὸ σουντουκάριν;
(Τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχή.)
108. Ἐναν ἕν, καὶ γράφ' καὶ πάγει.
(Ὁ κοχλίας.)
109. Ἐγὼ ἴπάγω κ' ἐκεῖνο ἴπάει, ἐγὼ στέκω κ' ἐκεῖνο στέκ'.
(Ἡ βακτηρία.)

Σημ. 104. Πατοῦλιν κατ' ἀναγραμμ. ἐκ τοῦ τολύπη, ἢ καὶ ταυτό-
σημον. Σημαίνει δὲ καὶ τὰς τῆς χιόνος τολύπας — μαλλίν' ὀρεῖ, ἔριον' ἢ
δὲ λέξις τριχά ἀπαντᾷ ἐν φράσεσιν οἷον «τῆς τρίχας τὸ γεφύριν = ὁ ἴστος
τῆς Πηνελόπης (καθ' ὅμοιον τινα μῦθον) ἀτρίχα ἐπόμενον» (ἀπέμεινον = ὀλίγον
ἔλειψεν. Ἡ δὲ λ. τριχάρια σημαίνει τὰ τῶν προβάτων καὶ αἰγῶν ἔρια. 2)
τὰς τρίχας τῶν αἰδῶν (ἐν χωροῖς).—ἡλιακόν, ἐξώστερον ἢ λέξις ἀπαντᾷ
καὶ παρὰ Βυζαντινοῖς οἷον παρὰ Θεοφάνει «καὶ πρὸς τὰ ἡλιακὰ παραδει-
σους ἐργασάμενος».

Σημ. 105. Βραχτή (ἴδ. σημ. εἰς τὸ 29) ἀλλὰ λέγουσι καὶ φραχτή.

Σημ. 106. Χαμελέτε (ἢ) ὁ μύλος, παρὰ τὸ χαμαὶ ἀλήθω ὥστε ἀντὶ
χαμαὶ λέθη ἢ μᾶλλον χαμαὶ λέθη ἢ δὲ θη.κατάλ. ε ἀντὶ ἡ ἐν πλεί-
στασι λέξεσιν οἷον νύφε, ἀτὲ, ἐκείνε, Ἐρήνε (κύρ. ὄνομα) κτλ. Ὡσαύτως ἀντὶ
τῆς τῶν πρωτοκλίτων παρ' ἡμῶν μὲν λέγεται μάλισα ας, ἐν δὲ τοῖς χωροῖς ες,
οἷον κλέφτας, κλέφτες, ψεύτες, τοῦτο δ' ἐν τοῖς βαρυτόνοις διότι λέγουσιν
ἀμφοτέροι: λαλετής, καλετής, προσκυνητής, διασκευτής (ἐρμηνευτής τῶν Γρα-
φῶν, ἐν γένει ὁ διδάσκων καὶ ἀναπύσσων τι ἐκκλησιαστικόν), κτλ.—τουδά-
ριν κατ' ἀναγραμμ. ἀντὶ οὐράδιν, ὅπερ ὡσαύτως εὐχρηστον. Ἐν Κερασσοῦντι
τὸ ἄρθρον ἀναπόσπαστον τοῦ ὀνόματος θεωρήσαντες, τουράδιν μὲν λέγου-
σιν ἀνάθρως, τὸ τουράδιν δὲ ἐνάθρως.

Σημ. 107. Κατοικάριν. Ἐν Τραπεζοῦντι ἀντὶ ταύτης τῆς λέξεως λέ-
γουσιν ἐν τῇ αἰνίγματι τούτῳ: κᾶτι κᾶτι.—ποιω προφέρεται ἀτόνως διὰ τὴν ἐν
ἄρσει (ν τ ὄ) ἔντασιν.

Σημ. 108. Ἐναν ἕν καὶ = εἶναί τι, ὅ (ἴδ. καὶ σημ. εἰς τὸ 1 ἐν ἀρχῇ).

Σημ. 109. Τὸ πρόθεμα ε ἐτέθη εἰς τὸ σὺ πρὸς ἔμφασιν, ὡς εἰς τὸ ἐγὼ

110. Ἐπὶ πᾶς κ' ἐγὼ στέκω, ἐσὺ στέκεις κ' ἐγὼ πάγω.
(Ὁ νοῦς.)
111. Ὅνταν ἔχω νερόν, πίνω κρασίν, κή ὄνταν ἔχω νερόν, πίνω νερόν.
(Ὁ μυλωθρός.)
112. Χιλιότρυπον μυριότρυπον,
Ἵσά πέντε κάστρια δίγ' ἄτο,
Ἵς σὸ ἕναν κή ἀμολλῶ ἄτο.
(Τὸ δίκτυον.)
113. Ἐχω ἕναν κουθάριν καὶ κάμμίαν ἵκι τελειοῦται.
(Ἡ ὁδός.)
114. Μακρὺς μακρὺς καλόγερος, καὶ Ἵς σῆ' κοσσάρας τὸγ κῶλον
ἵκ' ἐφτάνει.
(Ὡσαύτως.)
115. Ἵς ὄρος ἐγενέθη καὶ Ἵς ὄρος ἑκαταπλάστα,
κὴ ὄντας ἔρθα ἀδὰ, τ' ὄλων ὀν τὸγ κῶλον εἶδα.
(Ἡ διὰ λούσιν σκάφη.)
116. Δακτυλίδιν πετρωτόν,

=δωρ· ἐγὼν ἀντὶ γῶν=ἰών, ἐξ οὗ τὸ δωρ. καὶ αἰολ. ἰών καὶ τὸ ἰταλ. io, καὶ εἰς τὸ ἐκείνος=κείνος (διὰ τοῦτο γραπτέον ἄνευ ἀποστρόφου)=δωρ. τῆνος· τοι-οὔτον εἶναι καὶ ἐν τῇ: ἐτούτος=τούτος (ἀρχαιοπρεπέστερον τοῦ)=οὔτος.

Σημ. 111. Διότι ὅταν ὁ μύλος ἔχη νερόν, κερδίζων ἀγοράζει οἶνον, ἐν δὲ τῇ στερειρῶσει τοῦ νεροῦ μὴ κερδίζων ἀναγκάζεται νὰ πίνῃ νερόν.

Σημ. 112 (ἰδ. σημ. εἰς τὸ 35)—ἀμολλῶ· τὸ ἰταλ. mollare.

Σημ. 113. Κάμμιν ἐλλ. τοῦ: φορᾶν· ὠσαύτως καὶ ἐν τῇ: μίαν· οἶον μίαν (ἐξυπακ. φορᾶν) δέβα (ὑπαγε) κτλ.—τελειοῦμαι· λέγουσι καὶ τιολειοῦμαι. Σημειωτέον ὅτι τὸ τ ἐν ἄλλαις μὲν λέξεσι προφέρεται ὡς τ (ὡς καὶ ἐνταῦθα, καὶ ἐν τοῖς τινάζω, τυλλίζω, ταράζω, τυφλός κτλ.), ἐν ἄλλαις δὲ, ταῖς πλείσταις, ὡς d (ὡς ἐν τοῖς τατάκχουμαι = τάσσομαι, ταλαιπωρῶ καὶ τεληπωρῶ, τελειώνω, ὠπτιν, μῦτιν, ἕτερος καὶ ἕταιρος=μνηστήρ, ἔραστής). Τοιαύτη διαφορὰ παρατηρεῖται καὶ ἐν τῇ προφορᾷ τοῦ κ, προφερομένου ἐνίοτε μὲν ὡς ga, ἄλλοτε δ' ὡς ca. Καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις δὲ ἦτον ἐν χρήσει καὶ τὸ q (διαμεῖναν ὡς ἀριθμητικὸς χαρακτήρ) ἐξ οὗ καὶ τὸ λατ. q καὶ τὸ τουρκ. (κάφ).

Σημ. 115. Ὁ λονῶν=ὄλων=πάντων· ἐξ ὀνομ. ὄλον ἢ ὄλων (ἰδ. σημ. εἰς τὸ 2)· οὕτω καὶ ἄτων=αὐτῶν·=κῶλον ἄρσ. οὕτω καὶ ὁ λουτρὸς, ὁ κρύος, ὁ σκολεῖος (τὸ σχολεῖον), ὁ ψῦχος (ὁ πυρετός)· ἄλλα δὲ ἄρσ. μεταχειρίζονται ὡς θηλ. οἶον, ἢ μυρμηκᾶ, ἢ κόσφα (ὁ κόσσυφος), ἢ ἀγκῶνα (ὁ ἀγκών), ἢ σέθα (ὁ σῆς), ἢ στάμα (ὁ στήμων), ἢ τούφα (παρὰ τὸ: ὁ τύφος)=ἀχνός, ἀτμός, ἢ σπύγγη (ὁ σπύγγος)· ἔτι δὲ οὐδ. ἀντ' ἄρσ. οἶον, τὸ σίδερον (ὁ σίδηρος) καὶ εἴτι ἄλλο.

Σημ. 116. δακτυλίδιν διὰ τὸν θόλον του·—ἀσημῶ τὸν διὰ τὸ ἀργυραῖδὸς αὐτοῦ. Περὶ τῆς λέξεως ἀσημί· ἰδὲ σημ. Κοραῆ εἰς Πρὸδρ. ἑλλ. β. βλ. σελ. 288.—πᾶντα βρέχ'· ἐννοοῦνται αἱ ἐκ τῆς καταψύξεως τῶν ἀ-

- πετρωτόν κὴ ἀσημῶτόν.
πάντα βρέχ', πάντα χιονίζ',
πάντα ἐν καματερόν.
(Τὸ λουτρόν.)
117. Μακρολεντσού κοσσάρα, Ἵς σῆν Τραπεζοῦνταν βασιλίσσα.
(Τὸ τηγάνιον.)
118. Ἵς ὄρος ἐγενέθη καὶ Ἵς ὄρος ἑκαταπλάστα,
κὴ ὄντες ἔρθα ἀδὰ, ὄλ' ἐμὲν ἐπίστεψαν.
(Ἡ ζυγός.)
119. Ἐναν ἐν κί ὄλους φορίζ', κ' ἐκεῖνο ἐν ἐγδυστόν.
(Ἡ βελόνη.)
120. Ἀδὰ εἶμαι κ' ἐκεῖ εὐρέομαι.
(Ὁ ἦχος.)
121. Ἄντσαρος, κούτσουρος, κουβαριστός· πετσίν
ἔχ', μαλλία κ' ἔχ'· πέρδικας λαλίαν ἔχ'.
(Ὁ βάτραχος.)
122. Κοῦπα θήκ' ἄτο καὶ γομοῦται,

μῶν καταπίπτουσαι σταγόνες·—πᾶντὰ χιονίζ'· ἐννοοῦνται οἱ ἐκ τῆς πύξεως τῶν σταγόνων σχηματιζόμενοι κρύσταλλοι·—καματερός· φιλεργός, φιλόπονος.

Σημ. 117. Μακρολεντσού (τὸ ἄρσ. μακρολέντης) = μακροσκελής· Παρὰ τὸ μακρὸς—λέντσα (διὰ τοῦτο καὶ μικρογραφῶ τὴν λ.) = ὠλένη· ἀλλὰ παρ' ἡμῖν τὸ σκέλος·—Ἵς Τρ. βασιλίσσα· διότι ἐν Τραπεζοῦντι κατασκευάζονται ἐντέχνως· Ἐν Νικοπόλειως χωρίοις τὸ τηγάνιον δωρ. λέγουσιν ταγάνιν.

Σημ. 119. Ἐναν ἐν (ἰδ. σημ. εἰς τὸ 408)—ἐγδυστός, γυμνός· παρὰ τοῖς ἐγ=ἐκ (ἰδ. εἰς τὸ 30 σημ.) καὶ ὄω.

Σημ. 120. Παράβαλε πρὸς τὸ 93.

Σημ. 121. Ἄντσαρος (παρὰ τὸ ἀντσίαν = ποῦς· ἐν χωρ.) μακρόπους·—κούτσουρος· κυρίως μελίουρος συνεκδ. ἄνευ οὐρᾶς. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ὁ Φεβρουάριος λέγεται Κοῦντουρος· καὶ ἐπειδὴ ἐπεκράτησεν ὡς κυρία κληῖσις αὐτοῦ, ἀπεδόθη αὐτῷ καὶ τὸ ἐπίθετον κούτσουρος· οἶον ἐν τῇ λογίῳ· «Ὁ Κοῦντουρος, ὁ κούτσουρος, καὶ ὁ πασσαλοκαύφτης, ὁ δὲ ἄναγκάζων τοὺς ἀνθρώπους μετὰ τὴν κατανάλωσιν τῶν ξύλων νὰ καύσῃ καὶ πασσάλους·—κούβαριστός, στρογγύλος, σφαιροειδής, συνεστραμμένος·—πετσίν, δέρμα. Παρὰ τὸ πέσκος· τὴν αὐτὴν ἐτυμολογίαν ἔχουσι καὶ τὸ: πετσέτα καὶ τὸ τουρκ. πεσκίρ· διότι πάλαι δέρματα μετεχειρίζοντο πάντες ὡς χειρόμακτρα· τοιοῦτον καὶ τὸ κοχλιάριον, τοιοῦτον καὶ τὸ κεράννυμι, —λαλία αἰολ. = λαλία, φωνή.

Σημ. 122. Κοῦπα (προφ. cupa) ἐπίρρ. προῦμπα. Παρὰ τὸ κύπτω· τὸ δὲ κούπα (προφ. guba), νεροπόττηρον· λέξις πρωτότυπος τοῦ κούπελλον, σύγγενής δὲ τῇ κούμβη·—ἀνάσκελα, ἐπὶ νῶτα ἀνεστραμμένος.

ἀνάσκειν θήκ' ἄτο, καὶ εὐκεροῦται.

(ὁ πῖλος=φέσι.)

123. Μακρὺς μακρὺς καλόγερος, τ' ἀντοία τ' τοιλεμένα.

(ἡ ἐλάτη καὶ ἐν γένει τὰ ῥητινοφόρα δένδρα.)

124. Ἄπέσ' ἔς ἕναν τηγανόπον

εἶναι δύο ὄψαρόπα·

τ' ἕναν χλίον,

τ' ἄλλο κρύον.

(ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη ἐν τῷ οὐρανῷ.)

ΑΠΟ ΤΗΣ ΓΗΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΞΕΛΗΝΗΝ. ⁽¹⁾

ΜΕΡΟΣ Α'.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΞΕΛΗΝΗΝ.

Α'.

Ο ΤΗΛΕΒΟΛΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ.

Διαρχοῦντος τοῦ ἐμφυλίου πολέμου μεταξύ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, συνέστη ἐν τῇ πόλει Βαλτιμόρη τῆς ἐπαρχίας Μαρυλάνδης Σύλλογός τις, μεγάλως ἐπιδράσας ἐπὶ τῶν μαχίμων πνευμάτων τοῦ νέου κόσμου. Γνωστόν ἐστι μετὰ πόσης ἐνεργητικότητος ἀνεπτύχθη τὸ στρατιωτικὸν αἶσθημα παρὰ τῷ λαῷ τούτῳ, τῷ ἀπαρτιζομένῳ ἐξ ἐφοπλιστῶν, κολλυβιστῶν καὶ μηχανικῶν. Ἄπλοῖ ἔμποροι ἐγκατέλιπον τὰ γραφεῖα αὐτῶν καὶ μετεσχηματίσθησαν εἰς αὐτοσχεδίους λοχαγούς, συνταγματάρχας καὶ στρατηγούς, χωρὶς ποτε νὰ ὑπερβῶσι τὴν φλιάν τῆς στρατιωτικῆς Σχολῆς· καὶ ὅμως ὑπερηκόντισαν κατὰ τὴν τέχνην τοῦ πολέμου τοὺς συναδέλφους αὐτῶν τοῦ παλαιοῦ κόσμου, καὶ ἐκέρδαινον πλειότερας μάχας παρ' ἐκεῖνος, καθὸ δαπανῶντες ἀφειδῶς σφαίρας, ἑκατομμύρια καὶ ἄνδρας.

Ἄλλ' οἱ Ἀμερικανοὶ ἐφάνησαν ἐξόχως ὑπέρτεροι τῶν Εὐρωπαϊκῶν κατὰ τὴν βελοστατικὴν ἢ σφαιροβολικὴν ἐπιστήμην, οὐχὶ διὰ τῆς τελειοποιήσεως τοῦ συστήματος τῶν ὄπλων, ὅσον διὰ τῆς ἀσυνήθους μεγθύσεως τῶν διαστάσεων αὐτῶν, ἧς τινος συνέπεια ὑπῆρξεν ἡ ἄγνωστος μέχρις ἐκείνης τῆς ἐποχῆς αὔξησις τῆς δυνάμεως τῆς ριπῆς. Καὶ καθόσον μὲν ἀφορᾷ τὴν εὐθυβολίαν, τὴν κατ' ἀρέσκειαν διεύθυνσιν τῆς βολῆς, τὴν διασταύρωσιν τῶν πυρῶν καὶ τὴν ἐπιτυχῆ ἀλλεπαλληλίαν

(1) Συνεγράφη ὑπὸ Ἰουλίου Βέρνε, μετεγλωττίσθη δ' ἐλευθέρως ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ ὑπὸ I. M. Ραπτάρου.

τῶν ὑποβρυχίων βλημάτων, οἱ Ἄγγλοι, οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Πρώσοι ἦσαν πολλῶ ὑπέρτεροι· πλὴν τὰ τηλεβόλα, τὰ θρούζια καὶ οἱ ὄλμοι αὐτῶν ἦσαν ἀπλᾶ πιστόλια τοῦ κόλπου, παραβαλλόμενα πρὸς τὰς φοβεράς βαρυαυλικούς μηχανὰς τοῦ Ἀμερικανικοῦ πυροβολικοῦ.

Τὸ πρᾶγμα ἐνοεῖται εὐκόλως. Ὁ Ἰανκαῖος (*) εἶναι ὁ πρῶτος μηχανικός τοῦ κόσμου, ὅπως ὁ Ἰταλὸς εἶναι μουσικός καὶ ὁ Γερμανὸς φιλόσοφος, τουτέστιν ἐκ γενετῆς· φυσικώτατον ἦν ἄρα νὰ μεταφέρῃ ἅπαν τὴν τολμηρὰν αὐτοῦ εὐφυΐαν εἰς τὴν ἐπιστήμην τῆς σφαιροβολίας. Ἐκ τούτου δὲ παρήχθησαν τὰ γιγάντια ἐκεῖνα τηλεβόλα, ἦττον μὲν ὠφέλιμα τῶν μηχανῶν τῆς ραπτικῆς, ἀλλ' ἐντοσοῦτω κινουῖντα ὑπὲρ πᾶν ἄλλο προῖον τῆς μηχανικῆς τὴν ἐκπληξίν καὶ τὸν θαυμασμόν. Γνωστά εἰσι τὰ θαυμάσια τοῦ εἴδους τούτου μηχανουργήματα, τὰ φέροντα τὰ τρομερὰ ὀνόματα τοῦ Δαλγκρέν, τοῦ Παρώτου καὶ τοῦ Ρόδμαν, καὶ ἐνώπιον τῶν ὁποίων προσκλίνουσι μετὰ ταπεινώσεως τὰ Ἀρμυστρόγκεια τηλεβόλα.

Καθ' ἣν ἐποχὴν λοιπὸν διεδραματιζέτο ἡ αἵματηρὰ ἐκείνη πάλη μετὰ τῶν νοτείων καὶ τῶν βορείων, οἱ πυροβολιστὰὶ ἔχαιρον μεγάλην ὑπόληψιν. Αἱ ἐφημερίδες τῆς Συμπολιτείας ἐνεκωμιάζον μετ' ἐνθουσιασμοῦ τὰς ἐφευρέσεις αὐτῶν, καὶ οἱ πάντες, μὴδ' αὐτοῦ τοῦ εὐτελεστέρου μικρεμπορίου καὶ τοῦ ἡλιθιωτέρου χάσχακος ἐξαιρουμένων, ἐβασάνιζον νυχθημερὰν τὰ κρανία αὐτῶν εἰς τοὺς ὑπολογισμοὺς τῶν παρατολμοτέρων παραβολικῶν γραμμῶν.

Ὅθεν, ὅταν Ἀμερικανὸς τις συλλάβῃ μιᾶν ἰδέαν, ζητεῖ δεύτερον Ἀμερικανὸν ἵνα συμμερισθῇ αὐτήν· ἅμα δὲ γίνωσι τρεῖς, ὁ μὲν εἰς προχειρίζεται εἰς πρόεδρον, οἱ δ' ἕτεροι δύο εἰς γραμματεῖς. Ὅταν ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν αὐξήσῃ μέχρι τεσσάρων, ὀνομάζουσι τὸν τέταρτον τοῦτον ἀρχισύλλακα, καὶ τὸ γραφεῖον ἀρχεται ἀμέσως τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ· ὅταν δὲ μέχρι τῶν πέντε, συγκαλοῦσι γενικὴν συνεδρίαν, καὶ ὁ Σύλλογος ἐγκαθιδρύεται ὀριστικῶς. Τοιοῦτό τι συνέβη ἐν Βαλτιμόρη· ὁ πρῶτος ἀνακαλύψας νέον σύστημα τηλεβόλου συνεταιρίσθη μετὰ τοῦ πρώτου χύτου καὶ τοῦ πρώτου τορευτοῦ, οἱ δὲ τρεῖς οὗτοι ἐφευρεταὶ ἀπετέλεσαν τὸν πυρῆνα τοῦ Τηλεβολικοῦ Συλλόγου (Gun-Club), ὅστις μετὰ ἓνα μῆνα ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτοῦ ἠρίθμει χίλια ὀκτακόσια τριάκοντα

(*) Yankee σκωπτικὴ παρωνυμία τῶν Ἀμερικανῶν τῆς ἀρκτώας Συμπολιτείας, δεδομένη αὐτοῖς παρὰ τῶν Ἄγγλων, ὃν τρόπον καὶ οὗτοι ἀντιφιλοδώρουσε τοὺς Ἄγγλους διὰ τοῦ ἐπίσης χλευαστικοῦ παρατσούκλιου John bull.

τρία τακτικά καὶ τριάκοντα χιλιάδας πεντακόσια ἐβδομήκοντα πέντε ἀντεπιστέλλοντα μέλη.

Ὅπως ἐγγραφῇ τις τακτικὸν μέλος τοῦ Συλλόγου τούτου, ὠφείλει νὰ ἐπινοήσῃ ἢ τοῦλάχιστον νὰ τελειοποιήσῃ τηλεβόλον τι, εἴτε οἰονόηποτε ἕτερον πυροβόλον ὄπλιον. Καὶ ἐντοσοῦτω οἱ ἐφευρεταὶ τῶν τελειότερων πολυκρότων (revolvers), τῶν ὀπισθογεμῶν καρβινῶν ἢ τῶν πιστολοφόρων σπαθῶν, δὲν ἔχαιρον τὴν αὐτὴν ὑπόληψιν, οἷαν οἱ κατασκευαστὰὶ τῶν τηλεβόλων. « Ἡ φήμη καὶ ἡ τιμὴ, ὧν ἀξιοῦνται οἱ τελευταῖοι οὗτοι, (εἶπεν ἡμέραν τινα εἰς τῶν σοφῶν ἀγορευτῶν τοῦ Τηλεβολικοῦ Συλλόγου,) εἶναι σχετικὴ πρὸς τὸν ὄγκον τῶν τηλεβόλων αὐτῶν, καὶ κατ' εὐθὴν λόγον τοῦ τετραγώνου τῶν ὑπὸ τῶν βολῶν αὐτῶν διανουμένων ἀποστάσεων. » Μικρὸν ἔτι, καὶ ὀλόκληρος ὁ τοῦ Νεύτωνος νόμος ἐπὶ τῆς παγκοσμίου ἐλξεως θὰ μετεζέρετο καὶ εἰς τὴν ἠθικὴν διάταξιν ἀντιστρόφως.

Τοῦ Τηλεβολικοῦ Συλλόγου ἅπαξ συστηθέντος, εὐκόλως κατανοεῖ ἕκαστος ὁποῖον εὐρὺ στάδιον ἠγοίχθη εἰς τὸ ἐφευρετικὸν πνεῦμα τῶν Ἀμερικανῶν. Τὰ τοῦ πολέμου ὄργανα προσεκτῆσαντο κολοσιαίας διαστάσεις, αἱ δὲ βολαὶ αὐτῶν, ὑπερπηδῶσαι τὰ διαγεγραμμένα ὄρια, κατέφθανον καὶ ἐδιχοτόμουσαν πολλάκις τοὺς πολὺ μακρὰν ἀνυπόπτως περιδιαβάζοντας ἀθῶους. Ἀπέναντι τῶν ἐφευρέσεων τούτων οὐδὲν ἐσημαινόν τὰ δειλὰ ὄργανα τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πυροβολικοῦ, αὐτόχρονα νάνοι ἐνώπιον γιγάντων, ὡς γίνεται τοῦτο δῆλον ἐκ τῶν ἐξῆς ὑπολογισμῶν.

Ἄλλοτε, κατὰ τοὺς καλοὺς χρόνους, σφαῖρα τῶν τριάκοντα ἔξ, βαλλομένη εἰς ἀπόστασιν τριακοσίων ποδῶν, διεπέρα τριάκοντα ἔξ ἵππους κατὰ πλευρὰν τεθειμένους καὶ ἐξήκοντα ὀκτὼ ἀνθρώπους. Τοῦτο δὲ ἦν ἡ νηπιακὴ ἡλικία τῆς τέχνης, καθότι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὰ βλήματα διεπράξαντο τεραστίας προσόδους. Τὸ τηλεβόλον τοῦ Ρόδμαν, βάλλον εἰς ἑπτὰ μιλίων ἀπόστασιν σφαῖραν ζυγίζουσαν ἡμισὺν τόννον ἢ πεντακόσια χιλιόγραμμα, ἠδύνατο νὰ θερίσῃ εὐχερῶς ἑκατὸν πενήκοντα ἵππους καὶ τριακοσίους ἀνθρώπους. Προετάρθη μάλιστα εἰς τὸν Σύλλογον νὰ γίνῃ δοκιμὴ τοῦ πειράματος τούτου· πλὴν, καίτοι οἱ ἵπποι συγκατένευσαν νὰ καθυποβληθῶσιν εἰς αὐτό, οἱ ἀνθρωποὶ ὅμως κατὰ δυστυχίαν ἀπέσχον.

Ὅπωςδὴποτε τὰ ἀποτελέσματα τῶν τηλεβόλων τούτων ἦσαν ὀλεθριώτατα, εἰς ἐκάστην δὲ ἐκκένωσιν αὐτῶν οἱ ἀγωνισταὶ ἐπιπτον ὡς εἰ στάχεις ὑπὸ τὸ δρέπανον τοῦ θεριστοῦ. Ἀπέναντι τοιούτων τεραστῶν

βλημάτων ποίαν σημασίαν ἠδύνατο νὰ ἔχη ἡ περίφημος ἐκείνη σφαῖρα, ἣτις ἐν ἔτει 1587 κατέστησεν εἰς Κουτράς εἰκοσιπέντε ἄνδρας ἐκτὸς μάχης; καὶ ἡ ἄλλη ἐκείνη τοῦ Ζόρνέωφ, ἡ φονεύσασα τῷ 1758 τεσσαράκοντα στρατιώτας; εἴτε αὐτὸ τὸ περίφημον Αὐστριακὸν τηλεβόλον τοῦ Κέσσελσдорφ, οὗτινος ἐκάστη βολὴ ἐθανάτωνεν ἑβδομήκοντα ἐχθρούς; Τί ἦσαν τὰ ἱστορικὰ ἐκεῖνα πυρὰ τῆς Ἰένης καὶ τοῦ Ὠσερλιτς, ἅτινα ἀπεφάσιζον περὶ τῆς τύχης τῆς μάχης, ἀπέναντι τῶν ὄντως καταπληκτικῶν βλημάτων τοῦ ὁμοσπονδιακοῦ πολέμου; Κατὰ τὴν μάχην τοῦ Γέτισβουργ, κωνικὴ σφαῖρα, ἐκσφενδομισθεῖσα ὑπὸ ραβδωτοῦ τηλεβόλου, προσέβαλεν ἑκατὸν ἑβδομήκοντα τρεῖς στρατιώτας τῆς Ὁμοσπονδίας· κατὰ δὲ τὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ Ποτόμακ, μία σφαῖρα Ῥόμαν ἐπέμφε διακοσίους δεκαπέντε νοτίους εἰς ἄλλον ἀφεύκτως καλῆτερον κόσμον. Πλὴν δὲν εἶναι δίκαιον νὰ μὴ ἀναφέρωμεν καὶ περὶ φοβεροῦ τινος ὄλμου, ἐπινοηθέντος ὑπὸ τοῦ Τζῶν Μάστωνος, διακεκριμένου μέλους καὶ ἰσοβίου γραμματέως τοῦ Τηλεβολικοῦ Συλλόγου, οὗτινος τὰ ἀποτελέσματα ἦσαν ἀλλοτρόπως θανατηφόρα, καθότι διαβράγεις ἐνῶ ἐδοκιμάζετο, ἐπέμφεν εἰς πέταυρον ἄδου τριακόσια τριάκοντα ἑπτὰ ἄτομα, ἀδιάφορον ἂν δὲν ἦσαν ἐχθροί.

Τί δύναται τις νὰ ἀντιπαρθέσῃ εἰς τοιοῦτους ἀριθμούς, τοσοῦτω εὐγλώττως λαλοῦντας; οὐδέν. Ὡς οὐ φείλομεν νὰ παραδεχθῶμεν ἄνευ ἀντιλογίας τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ στατιστικιστοῦ Πιτκέρνου, ὅστις, διαίρεσας τὸν ἀριθμὸν τῶν ὑπὸ τῶν σφαιρῶν βληθέντων θυμάτων μετὰ τοῦ τῶν μελῶν τοῦ Τηλεβολικοῦ Συλλόγου, εὔρεν, ὅτι ἕκαστος τῶν μελῶν τούτων ἐφόνευσε διὰ λογαριασμὸν του, κατὰ μέσον ὄρον, δύο χιλιάδας τριακοσίους ἑβδομήκοντα πέντε ἀνθρώπους καὶ ἐν κλάσμα.

Ἐκ τοῦ ἀθροίσματος τῶν ποσῶν τούτων κατάδηλον γίνεται, ὅτι κυριώτερα ἐνασχόλησις τοῦ σοφοῦ τούτου σωματείου ἦν ἡ καταστροφή τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καλυπτομένη ὑπὸ φιλανθρωπικὸν σκοπὸν, καὶ ἡ τελειοποίησις τῶν ὄπλων τοῦ πολέμου, θεωρουμένων ὡς ὀργάνων προοδου. Ἦτο λεγεὼν ἀγγέλων ὀλέθρου, συνεταιρισθέντων ὅπως καταστρέψωσι τοὺς υἱοὺς τῆς γῆς.

Ἐν τούτοις οὐ φείλομεν νὰ προσθέσωμεν, ὅτι οἱ Ἰανκαῖοι οὗτοι, φύσει βίφοκίνδυνοι καὶ τολμηροὶ εἰς πᾶσαν ἐπιχείρησιν, δὲν περιωρίζοντο μόνον εἰς ἀπλᾶς συζητήσεις καὶ εἰς ἀβλαβεῖς διατυπώσεις, ἀλλ' ἐν ἀνάγκῃ ἐπλήρωνον καὶ διὰ τῆς ἰδίας αὐτῶν ζωῆς. Ὡστε μετὰ τούτων ἠριθμοῦντο ἀξιωματικοὶ παντὸς βαθμοῦ, λοχαγοὶ ἢ στρατηγοί, στρατιωτικαὶ πάσης ἡλικίας, οἱ μὲν ποιοῦντες τὸ πρῶτον αὐτῶν βῆμα εἰς

τὸ στάδιον τῶν ὄπλων, οἱ δὲ γηράσαντες ἤδη ἐπὶ τοῦ κιλλίθαντος τῶν τηλεβόλων. Πλείστοι ἐξ αὐτῶν ἔπεσον εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, καὶ τῶν τοιούτων ἡρώων τὰ ὀνόματα διέπρεπον εἰς τὸ βιβλίον τῆς τιμῆς τοῦ Τηλεβολικοῦ Συλλόγου· ἐκ δὲ τῶν ἐπανελθόντων οἱ πλείστοι ἔφερον ἐπὶ τοῦ σώματος τὰ σημεῖα τῆς ἀδιαφιλοκινήτου αὐτῶν ἀνδρίας. Βακτηρίαί, ξύλινοι κνήμαι, τεχνητοὶ βραχίονες, ἀγκιστροειδεῖς χεῖρες, σιαγόνες ἐξ ἐλαστικοῦ κόμμιος (caoutchouc), κρανία ἐξ ἀργύρου, ῥίβες ἐκ πλατίνης, οὐδὲν ἔλειπε πρὸς καταρτισμὸν τελείας ἀνθρωπολογικῆς συλλογῆς, καὶ ὁ προμνημονευθεὶς Πιτκέρνος ὑπελόγησεν, ὅτι ἐν τῷ Τηλεβολικῷ Συλλόγῳ μόνις εἰς βραχίων ἀναλογεῖ διὰ τέσσαρα ἄτομα, καὶ δύο μόνον κνήμαι δι' ἑξ.

Ἄλλ' οἱ γενναῖοι οὗτοι τηλεβολισταὶ δὲν ἐφρόντιζον περὶ τοσοῦτω ἐναξίῳ λόγου πραγμάτων, καὶ ἠσθάνοντο δικαίως κορυφουμένην τὴν ὑπερηφάνειάν των, ὅταν τὸ δελτίον μάχης τινὸς ἀπεκάλυπτεν ἀριθμὸν θυμάτων δεκαπλάσιον τῆς ποσότητος τῶν δαπανηθειῶν σφαιρῶν.

Ἐν τούτοις ἀνέτειλε μία ἡμέρα, ἡμέρα ἀποφρᾶς καὶ ἐπάρματος, καθ' ἣν ἡ εἰρήνη ὑπεγράφη ὑπὸ τῶν ἐπιζήσαντων πολεμιστῶν, καὶ τότε ὁ τῶν μαχῶν κρότος ἔπαυσε κατὰ μικρὸν, οἱ ὄλμοι ἐσίγησαν, τὰ ἐπ' ἀόριστον ἐπιστομισθέντα τηλεβόλα καὶ ὀβουζοβόλα εἰσῆλθον κεκλιμῆν ἔχοντα τὴν κεφαλὴν εἰς τὰ ὄπλοστάσια, αἱ σφαῖραι ἐπεσωρεύθησαν εἰς τὰς ἀποθήκας, τὰ αἱματηρὰ ἐπεισόδια ἐλησμονήθησαν, ὁ ἀναξ βάμβαξ ἐφύετο μεγαλοπρεπῶς ἐπὶ τῶν ἀφθόνως παχυνθειῶν πεδιάδων, τὰ πένθημα ἐνδύματα ἐπαλαιώθησαν μετὰ τῶν θλίψεων, ὁ δὲ Τηλεβολικὸς Σύλλογος διετέλει βεβυθισμένος εἰς βαθεῖαν ἀπραξίαν.

Φιλόπονοι τινες καὶ ἀνένδοτοι ἐργοδιώκται ἐνησχολοῦντο εἰσέτι εἰς βελοστατικούς ὑπολογισμοὺς, καὶ ὄνειροπόλου διηγεκῶς γιγαντώδεις βόμβας καὶ ἀπαραμίλλους ὄλμους· πλὴν κατὰ τί ἠδύνατο νὰ ὠφελήσωσιν αἱμάταιαι θεωρίαι ἄνευ πρακτικῆς ἐφαρμογῆς; Ὡστε αἱ αἵθουσαι τοῦ Συλλόγου ἠρημώθησαν, οἱ ὑπηρέται ἐκοιμῶντο εἰς τοὺς ἀντιθαλάμους, αἱ ἐφημερίδες εὐρωτίων ἐπὶ τῶν τραπέζων, τὰ δὲ ἀξιοτίμα μέλη, ἄλλοτε τοσοῦτω ζωηρὰ καὶ θορυβώδη, ἤδη δὲ σιωπηλὰ καὶ νυσταλέα ἔνεκα τῆς καταράτου εἰρήνης, παρεδίδοντο εἰς τὰ ὄνειροπολήματα τῆς πλατωνικῆς σφαιροβολίας.

« Ἀπελπίσια! ἀνέκραξε μίαν ἑσπέραν ὁ γενναῖος Τὸμ Χούντερ, ἐνῶ αἱ ξύλινοι αὐτοῦ κνήμαι ἀπηνθρακοῦντο ἐν τῇ θερμάστρᾳ τοῦ συλλογητηρίου τοῦ Συλλόγου. Ὅποια καταστρεπτικὴ ἀπραξία! ὅποια ἀ-

νυπόφορος ὑπαρξίς! Ποῦ εἶνε οἱ καιροί, καθ' οὓς τὸ τηλεβόλον μᾶς ἐξυπνίζεν ἐκάστην πρωΐαν διὰ τῶν χαρμωσύνων ἐκπυρσοκροτήσεών του;

— Οἱ χρόνοι οὗτοι παρήλθον ἀνεπιστρεπτι, ὑπέλαβεν ὁ ζωηρὸς Βίλσβυ, προσπαθῶν νὰ τανύσῃ τοὺς βραχίονας, σίτινες τῷ ἔλειπον. "Ὡ! πόσον εἴμεθα τότε εὐδαίμονες! Ἐκαστος ἐπειθεὶ τὸ δοῦλοῦσόν του, καὶ, μόλις αὐτὸ ἐχύνετο, ἔτρεχε νὰ τὸ δοκιμάσῃ κατέναντι τῶν ἐχθρῶν· ἐπανερχόμενος δὲ ἐν θριάμβῳ, ἤξιούτο συγχαρητηρίου παρὰ τοῦ Σέριμαν ἢ χειραφίας παρὰ τοῦ Μακ-κλέλλαν! Ἐνῶ σήμερον οἱ ἀξιωματικοὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὰ γραφεῖά των, καὶ ἀντὶ βολῶν στέλλουσι εἰς τοὺς ἐχθροὺς ἀβλαβεῖς σφαίρας βάμβακος. "Α! μὰ τὴν γενειάδα τοῦ γερο-Σατάν, τὸ μέλλον τοῦ πυροβολικοῦ ἀπώλετο διὰ τὴν Ἀμερικὴν!

— Ναί, Βίλσβυ, ἔκραξεν ὁ ἐπίσης ἄχειρ συνταγματάρχης Βλομσβερόν· εἴμεθα τὸ παίγνιον σκληρᾶς ἀπάτης! Ἡμέραν τινὰ παραιτούμεν τὰς ἡτύχους ἐξείσεμας, γυμναζόμεθα εἰς τὸν χειρισμὸν τῶν ὄπλων, ἀφίνομεν τὴν Βαλτιμόρη καὶ σπεύδομεν εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης, ἀναδεικνυόμεθα ἥρωες, μόλις δὲ παρέρχονται δύο ἢ τρία ἔτη, καὶ ἰδοὺ ἡμεῖς ἀναγκαζόμενοι νὰ ἀπολέσωμεν τοὺς καρποὺς τοσούτων πόρων καὶ μόχθων, νὰ ἀποναρκωθῶμεν ἀπὸ ἀξιοθρήνητον ἀργίαν, καὶ νὰ κρύπτωμεν τὰς χεῖρας εἰς τὰ θυλάκιά μας.»

Ἐν τούτοις, μεθ' ὅλην τὴν ὀρμὴν τῶν λόγων του, ὁ γενναῖος συνταγματάρχης ἀπέσχε τοῦ νὰ παραστήσῃ δι' ἀναλόγου σχήματος τὴν ἀργίαν, εἰς ἣν ἦτο καταδικασμένος, ὅχι βεβαίως διότι τῷ ἔλειπον τὰ θυλάκια.

«Καὶ οὐδεμία ἐλπίς πολέμου! εἶπε τότε ὁ περιφημὸς Τζὼν Μάστων, ξέων διὰ τοῦ σιδηροῦ ἀγκίστρου του τὸ ἐκ γκουτταπέρης κρανίον του. Οὐδ' ἐλάχιστον νέφος εἰς τὸν ὀρίζοντα, καὶ τοῦτο, ἐνῶ τοσαῦτα ἔτι λείπονται εἰς τὴν ἐπιτήμην τοῦ πυροβολικοῦ! Ἐγὼ, ὁ ὁποῖος σὰς ὀμιλῶ, ἐτελείωσα σήμερον τὸ πρῶν ἐν νέον σχέδιον ὄλμου, προσωρισμένου νὰ μεταβάλλῃ τοὺς νόμους τοῦ πολέμου!

— Ἀληθινά; ὑπέλαβεν ὁ Τόμ Χούντερ, ἀναπολῶν ἀκουσίως τὴν τελευταίαν δοκιμὴν τοῦ ἐντίμου Τζὼν Μάστωνος.

— Ναί, βέβαια, ἀπήντησεν οὗτος. Πλὴν εἰς τί θὰ χρησιμεύσῃ τοσαῦτα ἐπιτυχεῖς μελέται, τοσαῦτα κατανικηθεῖσαι δυσχέρεια; Δὲν εἶναι αὐτόχρημα ματαιοπονία καὶ ἀπώλεια χρόνου; Οἱ λαοὶ τοῦ νέου κόσμου φαίνεται ὅτι συνεφώνησαν νὰ ζήσωσι τοῦ λοιποῦ ἐνειρήνη, καίτοι ἡ ἡμετέρα λίαν φιλοπόλεμος ἐφημερίς Τὸ Β ἢ μ α προμαντεύει προσεχεῖς καταστρώρας, ὡς ἀφεύκτους συνεπειᾶς τῆς σκανδαλώδους ἀξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ.

— Ἐντοσούτω, Μάστων, ἐπανελάβεν ὁ συνταγματάρχης Βλομσβερόν, ἐξακολουθῶν νὰ σφάζωνται εἰς τὴν Εὐρώπην πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἀρχῆς τῶν ἐθνικοτήτων!

— Αἶ, καὶ τί μὲ τοῦτο;

— Τοῦτο σημαίνει, ὅτι ἠμποροῦμεν νὰ ἐπιχειρισθῶμεν μίαν ἀπόπειραν ἀποστολῆς ἐκεῖ κάτω, καὶ ἐὰν δεχθῶσι τὰς ὑπηρεσίας μας...

— Καὶ νομίζεις, ἔκραξεν ὁ Βίλσβυ, ὅτι εἶναι εὐχάριστον νὰ κατασκευάζῃ τις ὄπλα ἐπ' ὠφελεία τῶν ξένων;

— Προτιμότερον τοῦτο, παρὰ νὰ μὴ κατασκευάζῃ ὅλως διόλου.

— Ἀναμφιβόλως, εἶπεν ὁ Τζὼν Μάστων, εἶναι καλλήτερον τοῦτο πλὴν οὔτε κἀν πρέπει νὰ σκεφθῶμεν περὶ τοιαύτης ἀποστολῆς.

— Καὶ ὁ λόγος; ἠρώτησεν ὁ συνταγματάρχης;

— Διότι εἰς τὸν παλαιὸν κόσμον ἔχουσι πάντῃ ἀλλοκότους ἰδέας περὶ προόδου, αἵτινες θέλουν συγχύσει τὰς Ἀμερικανικὰς ἐξείσεμας. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἀδύνατον νὰ ἐννοήσωσιν ὅτι ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ τις ἀρχιστράτηγος πρὶν ἢ ὑπηρετήσῃ ὡς ἀνθυπολοχαγός, τὸ ὁποῖον καταντᾷ τὸ αὐτὸ ὡς νὰ εἴπωμεν, ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἦναι τις καλὸς πυροβολιστὴς ἂν δὲν ἔχυσεν ὁ ἴδιος τὸ πυροβόλον του! Αὐτὸ δὲ εἶναι ὀρθὰ κοφτά...

— Παραλορισμὸς! διέκοψεν ὁ Τόμ Χούντερ, χαράττων διὰ μαχαίριδίου ἐντομάς εἰς τὸν ἀγκῶνα τοῦ θρονίου του· καὶ ἀφοῦ ἔφθασε τὸ πρᾶγμα ἕως ἐδῶ, βλέπω ὅτι ἄλλο δὲν μένει πλέον παρὰ νὰ ἐνασχοληθῶμεν εἰς τὴν φυτεῖαν τοῦ ταμβάκου, ἢ εἰς τὸ καθάρισμα τοῦ ἐλαίου τῆς φαλαίνης!

— Πῶς! ἔκραξεν ὁ Τζὼν Μάστων διὰ φωνῆς ἠχηρᾶς· λοιπὸν δὲν θὰ δυνηθῶμεν ν' ἀφιερῶσωμεν τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου μας εἰς τὴν τελειοποίησιν τῶν πυροβόλων ὄπλων! Λοιπὸν δὲν θέλει παρουσιασθῇ νέα περίστασις διὰ νὰ δοκιμάσωμεν τὴν ὀρμὴν τῶν βολῶν μας, καὶ ἡ ἀποσφαῖρα δὲν θέλει ποτὲ σελαγισθῇ ἀπὸ τὰς ἀστραπὰς τῶν τηλεβόλων μας! Δὲν θὰ ἐπισυμβῇ ἄρά γε καμμία ἀλληλεθνής δυσχέρεια, ἥτις νὰ μᾶς βιάσῃ νὰ κηρύξωμεν τὸν πόλεμον ἐναντίον ὑπερατλαντείου τινὸς Δυναμείας! Οἱ Γάλλοι δὲν θὰ βυθίσωσι κανὲν πλοῖόν μας, ἢ οἱ Ἄγγλοι δὲν θὰ κρεμάσωσιν, ἐναντίον τοῦ δικαίου, τρεῖς ἢ τέσσαρας ὁμοεθνεῖς μας!

— Ὅχι, Μάστων, ἀπήντησεν ὁ συνταγματάρχης Βλομσβερόν, τοιαύτην εὐδαμονίαν δὲν θὰ τὴν ἀξιοθῶμεν ποτέ! Κανὲν ἐκ τῶν περιστατικῶν τούτων δὲν θὰ ἐπισυμβῇ, καὶ ἂν συμβῇ ἀκόμη, ἡμεῖς δὲν θὰ

ώφελιθώμεν ἐξ αὐτοῦ. Τὸ εὐερέθιστον τῶν Ἀμερικανῶν ἐλαττοῦται ἡμέρα τῆ ἡμέρα, καὶ ἀπωλέσαμεν τὴν γοητείαν μας!

— Ναί, ταπεινόμεθα! ὑπέλαβεν ὁ Βίλσον.

— Καὶ μᾶς ἐξευτελίζουσιν! ἀνταπήντησεν ὁ Τόμ Χούντερ.

— Ὅλα αὐτὰ εἶναι ἀληθῆ, ἀνέκραξε μετὰ νέας ὀρμῆς ὁ Τζῶν Μάστων. Ἡμποροῦν νὰ εὐρεθῶσι χίλια ἀφορμαὶ πολέμου εἰς τὸν ἀέρα, καὶ ἐντοσοῦτω δὲν πολεμοῦν! Κάνουσι οἰκονομίαν βραχιόνων καὶ κνημῶν, καὶ τοῦτο πρὸς ὄφελος τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες εὐρίσκονται εἰς ἀπορίαν πῶς νὰ ἐπασχολήσωσι τὰ μέλη ταῦτα τοῦ σώματος των. Ἴδού μία ἀφορμὴ πολέμου, χωρὶς νὰ ζητήσωμεν ἄλλας τόσον μακρὰν: ἡ Βόρειος Ἀμερικὴ δὲν ἀνῆκεν ἄλλοτε εἰς τοὺς Ἀγγλους;

— Ἀναμφιβόλως, ἀπεκρίθη ὁ Τόμ Χούντερ, ἀνακινῶν μετ' ὀρμῆς τὸ πῦρ διὰ τῆς ἄκρας τῆς βακτηρίας του.

— Αἶ, λοιπόν! διατί καὶ ἡ Ἀγγλία αὐτὴ νὰ μὴ ἀνήκει εἰς τοὺς Ἀμερικανούς;

— Τοῦτο εἶναι δίκαιον, ὑπέλαβεν ὁ συνταγματάρχης Βλομσβερρύ.

— Ὑπάγετε ἐν τούτοις νὰ προτείνητε τοιοῦτό τι εἰς τὸν Πρόεδρον τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν, ἔκραξεν ὁ Τζῶν Μάστων, καὶ θέλετε ἰδεῖ πῶς θὰ σᾶς ὑποδεχθῆ.

— Θὰ μᾶς δεχθῆ κακῶς, ἐψιθύρισεν ὁ Βίλσον μετὰ τῶν τεσσάρων ὀδόντων, τοὺς ὁποίους ἔσωσεν ἐκ τῆς μάχης.

— Μὰ τὴν πίστιν μου, ἔκραξεν ὁ Τζῶν Μάστων, εἰς τὰς προσεχεῖς ἐκλογὰς τίποτε ἂς μὴ περιμένῃ ἀπὸ τὴν ψῆφόν μου!

— Οὔτε ἀπὸ τὰς ἰδικὰς μας! ἀπήντησαν ἐκ συμφώνου οἱ ἀρειμάνιοι οὔτοι ἀπόμαχοι.

— Καὶ διὰ νὰ τελειώσω μιὰ καὶ καλὴ, ὀρκίζομαι ὅτι, ἂν δὲν μὴ χορηγηθῆ συντόμως ἡ εὐκαιρία τοῦ νὰ δοκιμάσω τὸν νέον ὄλμον μου εἰς πραγματικὸν πεδῖον μάχης, δίδω τὴν παραίτησίν μου ὡς μέλος τοῦ Τηλεβολικοῦ Συλλόγου, καὶ ὑπάγω νὰ παραχωρῶ εἰς τὰς σαβάνας τοῦ Ἀρκανσᾶς!

— Σὲ ἀκολουθοῦμεν καὶ ἡμεῖς! » ἔκραξαν ἐν χορῷ οἱ θιασῶται τοῦ τολμηροῦ Μάστωνος.

Εἰς τοιοῦτο λοιπὸν σημεῖον διετέλουν τὰ πράγματα, τὰ πνεύματα ἐξήπτοντο ἐπὶ μᾶλλον, ὁ δὲ Σύλλογος ἐπαπειλεῖτο ὑπὸ ἐντελοῦς διαλύσεως, ὅταν ἀπρόοπτόν τι συμβεβηκὸς ἦλθεν, ὡς ἐκ μηχανῆς θεοῦ, νὰ ἀποτρέψῃ τὴν λυπηρὰν ταύτην καταστροφὴν.

Τὴν ἐπαύριον τῆς συνομιλίας ταύτης, ἕκαστον μέλος τοῦ Συλλόγου ἐλάμβανεν ἐγκύκλιον, περιέχουσαν τάδε:

Ἐν Βαλτιμόρη, τῆ 3 Ὀκτωβρίου.

« Ὁ πρόεδρος τοῦ Τηλεβολικοῦ Συλλόγου λαμβάνει τὴν τιμὴν νὰ γνωστοποιήσῃ εἰς τοὺς συναδέλφους αὐτοῦ, ὅτι κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 5ης ἐνεστῶτος θέλει ἐκθέσει ἀνακοίνωσιν τινὰ σπουδαιότατην καὶ λίαν ἐνδιαφέρουσαν. Παρακαλεῖ λοιπὸν τὰ ἐντιμα μέλη ὅπως, μετὰ τὴν λήξιν τῶν ἐργασιῶν αὐτῶν, εὐαρεστηθῶσι νὰ παρευρεθῶσιν εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν συνεδριάσεων. »

Ὁ πρόθυμος συναδέλφος
IMPEY BARBIKAN Π. Τ. Σ.

Β'.

Η ΔΙΑΚΟΙΝΩΣΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΒΑΡΒΙΚΑΝ.

Τὴν 5ην Ὀκτωβρίου, κατὰ τὴν ὀγδόην ἐσπερινὴν ὥραν, πλῆθος ἀμετρον συνέρρεεν εἰς τὰς αἰθούσας τοῦ Τηλεβολικοῦ Συλλόγου, καθότι οὐ μόνον ἅπαντα τὰ ἐν Βαλτιμόρη διαμένοντα μέλη προσήλθον εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ προέδρου αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τὰ πλεῖστα τῶν ἀντεπιστελλόντων μελῶν κατέφθασαν διὰ τοῦ σιδηροδρόμου καὶ ἀπεβιβάζοντο κατὰ ἑκατοστίας εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως· ὥστε, μεθ' ὅλον αὐτῆς τὸ μέγεθος, ἡ αἴθουσα τῶν συνεδριάσεων ἐφαίνετο ἀνεπαρκὴς ὅπως περιλάβῃ ἅπασαν ἐκείνην τὴν λεγεῶνα τῶν σοφῶν. Ἐκ τούτου λοιπὸν ἐπλημμύριζον οὔτοι εἰς τὰς γειτνιαζούσας αἰθούσας, εἰς τὰ βάθη τῶν διαδρόμων, καὶ μέχρις αὐτῶν τῶν ἐξωτερικῶν αὐλῶν, ὅπου ἀνεμιγνύοντο μετὰ τοῦ ἀπλοῦ λαοῦ παρὰ τὰς θύρας τοῦ καταστήματος· καὶ ἐπειδὴ ἕκαστος ἐπροσπάθει νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὰς πρώτας τάξεις, οἱ πάντες δὲ ἐφαίνοντο διψῶντες νὰ μάθωσι τὴν σπουδαίαν ἀνακοίνωσιν τοῦ Βαρβικάν, ὧθον ἀλλήλους, συνωστίζοντο καὶ ἀντρέποντο πολλάκις, μετὰ τῆς ἰδιαζούσης ἐκείνης ἐλευθερίας εἰς τοὺς λαοὺς, τοὺς ἀνατραφέντας ἐν ταῖς ἰδέαις τῆς αὐτοδιοικήσεως.

Ἀδύνατον ἦν εἰς τὸν τυχὸν εὐρεθῆναι τὸ ἐσπέρας ἐκεῖνο ἐν Βαλτιμόρη ξένον νὰ κατορθώσῃ, καὶ ἐπὶ τιμῇ χρυσίου ἀκόμη, νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν, ἥτις ἦτο ἀποκλειστικῶς ὀρισμένη διὰ τὰ

τακτικά και άντεπιστέλλοντα μέλη· και αυτοί δε οί πρόχρητοι του άσπεως και οί προύχοντες του συμβουλίου των έπιμελητών της πόλεως, μή δυνάμενοι να τοποθετηθώσιν εν αύτῃ, ήναγκάσθησαν να αναμιχθώσι μετά του πλήθους, ίνα κατορθώσωσι να υποκλέψωσιν όπως δήποτε τὰ έκ του έσωτερικού νέα.

Έν τούτοις ή διασκευή και ή διάταξις της άπεράντου εκείνης αίθούσης παρείχε λίαν περίεργον άποψιν, τὸ δε σύνολον εφείνετο θαυμασίως συνδυαζόμενον προς τον προορισμόν αύτης. Υψηλοί κίονες, αποτελούμενοι έκ τηλεβόλων έπιτεθειμένων και έρειδόμενοι επί βάσεων έκ πυκνών όλμων, υπεβάσταζον τον λεπτούργημένον όπλισμόν του θόλου, άληθές πελώριον τρίχαπτον έκ χυτου σιδήρου τεχνηέντως σφυρηλατημένου. Πανοπίλαιο έκ πλατυστόμων τυφεκίων, πυροβόλων, καρραβινών, και παντός άρχαίου ή νεωτέρου όπλου έκάλυπτον τους τοίχους, αποτελούσαι ποικίλα συμπλέγματα. Το φωταέριον εξέπεμπε τὰς φλόγας αύτου από του στόματος χιλιάδων πολυκρότων πιστολιών, συνηρμοσμένων εν σχήματι πολυελαίου, ενώ λυχνίαι πολύφωτοι συγκεκροτημέναι έκ καρραβινών και λυγχοστάται έκ τυφεκίων ήρμοσμένων εις άπλοπυραμίδα και φλόγας έρευγομένων, συνεπλήρουν τον λαμπρόν τουτον φωτισμόν. Σχέδια τηλεβόλων, δείγματα όρειγάλχου, ζοχαστήρες πυροβόλων κατατέτυπημένοι, πλάκες συντριβείσαι ή πισθεισαι υπό της όρμης των σφαιρών του Τηλεβολικού Συλλόγου, πληθὺς πιέσρων και μάκτρων των τηλεβόλων, κομβολόγια έκ βομβών, περιδέραια έκ βλημάτων, ανθοδέσμαι έξ θλουζίων, άπαντα εν συντομία τὰ όργανα του πυροβολικού εξέπληττον τὸ όμμα ενεκα της καταπληκτικῆς αυτων διατάξεως, και διήγειρον παντοίας ιδέας εν τῷ πνεύματι του παρατηρητου ως έκ της παραδόξου αντικαταστάσεως της φύσεως και του προορισμου αυτων, όστις από θανατηφόρου μετετρέπετο εις καλλωπισικόν.

Παρά την θέσιν της τιμῆς διεκρίνετο, ευσεβάστως διατηρούμενον εν τὸς λαμπροῦ υελώματος, τεμάχιον κωλάθρας συντριβείσης και λυγισθείσης έκ της βιαιάς έπαφῆς της πυρίτιδος, πολύτιμον λείψανον του τηλεβόλου του Τζων Μάστωνος, όπερ, βρέφος έτι άρτίτοχον, εξετέλεσε θαυμασίως τον προορισμόν αυτου, πέμψαν εις Αδου δια της πρώτης και τελευταίας πλοῆς του τοσούτους θνητους, όσους ίσως δεν έπεμψαν έτερα λεία και στυλιπνά συναδέλφα τηλεβόλα, γηράσαντα ήδη εν ταῖς πλατείαις των έπιθεωρήσεων και εν τοῖς περιβόλοις των ανακτόρων.

Ο πρόεδρος, έχων παρ' αυτῷ τέσσαρας γραμματεῖς, εκάθητο επί εὐρέος βάθρου, κειμένου εν τῇ έσχατιᾷ της αίθούσης· τὸ θρονίον αυτου

υφόμενον επί γλυπτοῦ κιλλίβαντος, άπεμιμείτο τὸ σχῆμα όλμου των τριάκοντα δύο, ήτο δε διηυθετημένον υπό γωνίαν ενενήκοντα βαθμῶν και άνηρτημένον επί στροφέων, εις τρόπον ώστε ο πρόεδρος ήδύνατο να επιβάλλη εις αυτὸ κατ' άρέσκειαν ταλάντευσι, λίαν ευάρεστον κατὰ τὰς θερμάς ιδίως ώρας. Επί του γραφείου, γιγάντειον πλάκα έξ ελάσματος σιδήρου υποβασαζόμενην υπό έξ κοντοχόνδρων κανονίων, εκειτο μέγα μελανοδοχείον, γεγλυμμένον πολυτελῶς και απομιμούμενον παραδόξως βιτκαϊανόν πολυβόλον προς δε, κώδων μηχανικός, όστις εν ανάγκη έπυρσοκρότει ισχυρῶς ως πυροβόλον. Όταν αί συζητήσεις καθίσταντο σφοδραί, ο πρωτοφανῆς οὗτος κώδων μόλις ίτχυε να καλύψη τὰς φωνὰς της λεγεῶνος εκείνης των υπερηρηθισμένων τηλεβολιστών.

Πρὸ του γραφείου, καθίσματα έλικοειδῶς διατεταγμένα, ως οί έπιτειχιμοί χαρακώματος, παρίστων απέαντον διαδοχῆν προμαχώνων και μεταπυργίων, εν οῖς έτοποθετοῦντο τὰ μέλη του Τηλεβολικού Συλλόγου, και την έσπέραν ταύτην ήδύνατό τις να εῖπῃ ότι πραγματικῶς ήτο κόσμος εις τὰ όχυρώματα. Ήσαν δε οί πάντες έκ των προτέρων πεπεισμένοι, ότι έπρόκειτο περί λίαν σπουδαίου ζητήματος, καθόσον ενγώριζον καλῶς τὰς αρχὰς του προέδρου αυτων, όστις δεν θα ανησύχει τους συναδέλφους του δια του φύλλου τὸ πήδημα.

Ο Ίμπεϋ Βαρβικάν, τεσσαρακοντούτης περίπου, ήν φύσει άτάραχος, ψυχρός, αυστηρός, πεπρωκισμένος δε δια πνεύματος έξόχως σπουδαίου και περιεκτικῶ· ακριβῆς ως χρονόμετρον, δοκιμώτατος τὸ ήθος, τον δε χαρακτήρα σταθερός και ακλόνητος, καιτοι ήττον ίπποτικός, εν τούτοις ήν ριψοκίνδυνος και εφήρμοζε τὰς πρακτικὰς αυτου γνώσεις μέχρι και αυτων των μάλλον παρατόλμων έπιχειρήσεων. Έν γενει δ' εῖπειν, ήν ο κατ' έξοχήν άνθρωπος της Νέας Αγγλίας, ο άποικιστής του βορρά, ο άπόγονος των τοσούτω θλεθρίων αποβάντων εις τους Στουάρτας Στρογγυλοκεφάλων (*) και ο άδυσώπητος έχθρός των ευπατριδων του νότου, των άρχαίων τούτων ίπποτων της μητρὸς πατρίδος· εν μιᾷ λέξει, εις Υανακίος λαξευθείς από όλότμητον τεμάχιον βράχου.

Ο Βαρβικάν ηῤῥῆξετε μεγάλως την παρουσίαν του εις τὸ εμπόριον της ξυλείας. Έκλεχθείς διευθυντής του πυροβολικού κατὰ την έναρξιν του πολέμου, έπεδείξατο νοῦν γονιμώτατον εις έφευρέσεις· ών δε φύσει μεγαλεπήβολος, συνετέλεσεν ενεργῶς εις την πρόδοιν του κλάδου

(*) Têtes-ronds όπαδοί του Κρομβέλλου.

τούτου τοῦ πολέμου, καὶ ἐξέτεινε μετ' ἀπεριγράπτου ὀρμῆς τὸν τέως στενὸν κύκλον τῶν πειραματικῶν ἐρευνῶν.

Μέτριος τὸ ἀνάστημα, εἶχε, κατὰ σπανίαν ἐξαίρεσιν τοῦ Τηλεβολικοῦ Συλλόγου, ἅπαντα αὐτοῦ τὰ μέλη ἀνέπαφα· τὰ ἐκφραστικά αὐτοῦ χαρακτηριστικὰ ἐφαίνοντο ὡσεὶ χαραχθέντα ὑπὸ τοῦ γνώμονος καὶ τοῦ διαβήτου, καὶ ἐὰν ἐχῆται ἀληθείας ὅτι, ἵνα μαντεύσωμεν τὰς διαθέσεις ἐνὸς ἀνθρώπου, πρέπει νὰ θεωρήσωμεν αὐτὸν κατὰ κράταρον, τὸ πρόσωπον τοῦ Βαρβικῶν ἐκ τοιαύτης ἀπόψεως παρῆχε τὰ βεβαιότερα δείγματα τῆς ἐνεργείας, τῆς τόλμης καὶ τῆς ἀπαθείας.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἔμενει ἀκίνητος ἐπὶ τοῦ θρονοῦ του, ἄφωνος καὶ ἀφηρημένος, ἔχων τὸ βλέμμα ἀπλανὲς καὶ ἐπισκιαζόμενον ὑπὸ τοῦ εὐρέος πύλου του, τοῦ ἐκ μέλανος μεταξωτοῦ ὑψηλοῦ κυλίνδρου τούτου, ὅστις φαίνεται τρόπον τινὰ καρφωμένος ἐπὶ τῶν Ἀμερικανικῶν κρανίων. Οἱ συναδελφοὶ συνδιέλεγοντο βορυβῶδως περὶ αὐτὸν, μηδὲ ἰσχύοντες νὰ τὸν ἀποσπᾶσιν ἀπὸ τῶν ῥεμβασμῶν του· προέτεινον ἄλλ' ἄλλοις μυρίας ἐρωτήσεις, ἐρρίπτοντο εἰς τὸ στάδιον τῶν εἰκασιῶν, ἐξέταζον τὴν ἀπαθῆ φυσιογνωμίαν τοῦ προέδρου αὐτῶν, καὶ ἐζήτου ἐπὶ ματαίῳ νὰ ἐμβατεύσωσιν εἰς τὰ ἄδυτα τῶν συλλογισμῶν του.

Ὅταν τὸ βαρύγδουπον ὠρολόγιον τῆς μεγάλης αἰθούσης ἐσήμανε τὴν ὀγδόην ὥραν, ὁ Βαρβικῶν, ὡσεὶ ὑπὸ ἐλατηρίου κινήθεις, ἀνεκάνθησε μετὰ ζωηρότητος. Βαθεῖα σιγὴ ἐπεκράτησε τὴν στιγμὴν ἐκείνην, καὶ ὁ ῥήτωρ ἔλαβε τὸν λόγον διὰ τόνου λίαν ἐμφαντικοῦ:

« Γενναῖοι συναδελφοί! Ἀπὸ τινῶν ἤδη ἐτῶν ἡ ἄγονος εἰρήνη ἐπελθοῦσα κατεδίκασεν εἰς δυσάρεστον ἀεργίαν τὰ μέλη τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου. Κατόπιν χρονικῆς περιόδου τοσοῦτω πλήρους σπουδαίων συμβεβηκότων, ἐδέησε νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὰς ἐργασίας μας, καὶ νὰ παρεμποδισθῶμεν ἀποτόμως ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁδοῦ τῆς προόδου. Ναι, δὲν διατάζω νὰ κηρύξω ὑψηλοφώνως, ὅτι πᾶς πόλεμος, ὅστις ἤθελε μᾶς βιάσει νὰ λάβωμεν τὰ ὅπλα, ὀθενδήποτε καὶ ἂν προέλθῃ, ἔστω εὐλογητός... »

— Ζήτω ὁ πόλεμος! ἔκραξεν ὁ ὀρμητικὸς Τζῶν Μάστων, ἐνῶ πανταχόθεν τῆς αἰθούσης ἀντήχουν αἱ φωναί: Ἀκούετε! ἀκούετε!

— Ἄλλ' ὁ πόλεμος, ἐξηκολούθησεν ὁ Βαρβικῶν, ὁ πόλεμος εἶναι ἀνέριτος κατὰ τὰς παρούσας περιστάσεις, καὶ, μετ' ὅλας τὰς ἐλπίδας τοῦ διακόφαντός με ἐντίμου συναδέλφου, πολλὰ θέλουν παρέλθῃ ἔτη πρὶν ἢ τὰ τηλεβόλα ἡμῶν κροτήσωσιν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Πρέπει λοιπὸν νὰ σκεφθῶμεν ὠρίμως περὶ τῶν συμφερόντων ἡμῶν, ζητοῦν-

τες τροφὴν διὰ τὴν καταβιβρώσκουσαν ἡμᾶς ἐνεργητικότητα εἰς ἄλλας σφαίρας ἰδεῶν. »

Τὸ ἀκροατήριον, αἰσθανόμενον ὅτι ὁ πρόεδρος ἐμελλε νὰ θίξῃ τὴν μᾶλλον ἐνδιαφέρουσαν αὐτὸ χορδὴν, ἐδιπλασίασε τὴν προσοχὴν του.

« Ἀπὸ τινῶν μηρῶν, γενναῖοι συναδελφοί, (ἐξηκολούθησεν οὗτος,) δὲν ἔπαυσα σκεπτόμενος πῶς εἶναι δυνατόν, μηδαμῶς ἀπομακρυνόμενοι τῆς ἡμετέρας εἰδικότητος, νὰ ἐπιληφθῶμεν μεγάλης τινὸς ἐπιχειρήσεως ἀξίας τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος, καὶ ἐὰν αἱ πρόοδοι τῆς σφαιροβολικῆς δὲν ἐπιτρέπωσιν ἡμῖν νὰ προάξωμεν τὴν τέχνην ταύτην εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δόξης. Εἰργάσθη λοιπὸν, ἡρένησα, ὑπελόγησα, καὶ ἐκ τῶν μελετῶν μου ἔσχον τὴν πεποίθησιν, ὅτι δυνάμεθα νὰ ἐπιδοθῶμεν ἐπιτυχῶς εἰς ἐπιχείρησιν, ἣτις θέλει φανῆ ἀκατόρθωτος εἰς πάντα ἄλλον τόπον. Τὸ σχέδιον τοῦτο, πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως βασανισθὲν, ἔσεται τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀνακοινώσεώς μου· εἶναι δὲ κατὰ πάντα ἄξιον ὑμῶν, ἄξιον τοῦ παρελθόντος τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, καὶ οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι θέλει προξενήσῃ μέγαν κρότον εἰς τὸν κόσμον!

— Μέγαν κρότον; ἀνέκραξεν ἐμμανῆς τις πυροβολιστής.

— Ναι, μέγαν κρότον, ὑπὸ τὴν κυριωτέραν σημασίαν τῆς λέξεως, ἀπήντησεν ὁ Βαρβικῶν.

— Μὴ διακόπτετε! ἐπανέλαβον πολλαὶ φωναί.

— Σᾶς παρακαλῶ λοιπὸν, γενναῖοί μου συναδελφοί, νὰ μοὶ χορηγήσῃτε τὴν σύντονον προσοχὴν σας.»

Παλμὸς συγκινήσεως διέδραμεν ἅπασαν τὴν ὀμήγηριν. Τότε ὁ Βαρβικῶν, στερεώσας διὰ ταχείας χειρονομίας τὸν πύλον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του, ἐξηκολούθησεν ἡρέμα καὶ διὰ φωνῆς γαληνιαίας:

« Δὲν πιστεύω, γενναῖοι συναδελφοί, νὰ ὑπάρχη τις μεταξύ ὑμῶν, ὅστις νὰ μὴ παρετήρησεν ἐπὶ ζωῆς του τὴν Σελήνην, ἢ τοῦλάχιστον νὰ μὴ ἤκουσε νὰ ὀμιλῶσι περὶ αὐτῆς. Μὴ ἐκπλήττεσθε ἐὰν ἐπιχειρίζωμαι νὰ σᾶς ὀμιλήσω περὶ τοῦ φωστῆρος τῶν νυκτῶν. Ἴσως ἐπεφυλάχθη εἰς ἡμᾶς πρῶτους νὰ γίνωμεν οἱ Κολόμβοι τοῦ ἀγνώστου τούτου κόσμου. Ἀκούσατέ με λοιπὸν, βοηθήσατέ με δι' ἀπάσης τῆς ὑμετέρας δυνάμεως, καὶ ὑπόσχομαι νὰ σᾶς ὀδηγήσω εἰς τὴν κατάκτησιν αὐτῆς, ὥστε ἐντὸς ὀλίγου τὸ ὄνομα τοῦ φωστῆρος τῆς νυκτὸς νὰ ἐκωθῆ μετὰ τοῦ ὀνόματος τῶν τριάκοντα καὶ ἕξ πολιτειῶν, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὴν μεγάλην ἡμῶν Ὀμοσπονδίαν!

— Οὐρρά! Ζήτω ἡ Σελήνη! ἔκραξεν ὡς δι' ἐνὸς στόματος πᾶς ὁ Τηλεβολικὸς Σύλλογος.

— Πολλοὶ ἐνησχολήθησαν περὶ τὴν σπουδὴν τῆς Σελήνης, ἐπαιέ-
λαβεν ὁ Βαρβικάν. Ὁ ὄγκος, ἡ πυκνότης, τὸ βάρος, τὸ μέγεθος, ἡ
διασκευὴ, αἱ κινήσεις, ἡ ἀπόστασις, αἱ λειτουργίαι τοῦ πλανήτου τού-
του ἐν τῷ ἡλιακῷ συστήματι, πάντα ταῦτα ὠρίσθησαν μετὰ λεπτομε-
ρείας. Οἱ ἀκάματοι οὐρανοσκόποι συνέταξαν σεληνογραφικὸς πίνακας
τοσοῦτω ἐντελεῖς, ὥστε πολλάκις ὑπερτεροῦσι κατὰ τὴν ἀκριβείαν τοὺς
ἡμετέρους γεωγραφικοὺς· ἐπίσης διὰ τῆς φωτογραφίας ἀνεπαρεστά-
θησαν μετ' ἀμμιήτου ἐπιτυχίας καὶ φυσικότητος δείγματα τῶν καλ-
λονῶν τοῦ ἡμετέρου δορυφόρου. Ἐν συντόμῳ, γινώσκωμεν περὶ τῆς Σε-
λήνης πᾶν ὅτι ἠδυνήθησαν νὰ ἀποκαλύψωσιν ἡμῖν αἱ μαθηματικαὶ ἐ-
πιστήμαι, ἡ ἀστρονομία, ἡ γεωλογία καὶ ἡ ὀπτική· πλὴν μέχρι τῆς σή-
μερον δὲν ἐπετεύχθη ἄμεσος μετ' αὐτῆς συγκακωμία.»

Ζωηρά τις κινήσις ἐνδιαφέροντος καὶ ἐκπλήξεως ὑπεδέξατο τὴν
φράσιν ταύτην τοῦ ῥήτορος, ὅστις ἐξηκολούθησε λέγων:

« Ἐπιτρέψατέ μοι νὰ ὑπομνήσω εἰς ὑμᾶς ἐν βραχυλογίᾳ τίνι τρό-
πῳ τολμηρὰ τινα πνεύματα, διὰ φαντασιωδῶν ταξειδιῶν, ἐπίστευσαν
ὅτι ἐνεβάτευσαν εἰς τὰ μυστήρια τοῦ ἡμετέρου δορυφόρου. Κατὰ τὸν
ΙΖ' αἰῶνα, κάποιος Δαβὶδ Φαβρίκιος ἐκαυχήθη, ὅτι εἶδεν ἰδίους ὀμ-
μασι τοὺς κατοίκους τῆς Σελήνης. Ἐν ἔτει 1649, Γάλλος τις, Ἰωάν-
νης Βοδουῖνος καλούμενος, ἐδημοσίευσεν τὸ εἰς τὸν κόσμον τῆς
Σελήνης ἐπιχειρησθὲν ταξειδίον ὑπὸ Δομινίκου
Γονζαλῆς, τοῦ τολμηροῦ Ἰσπανοῦ περιηγητοῦ.
Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν, Κυράνος ὁ ἐκ Βεργερὰν ἐγνωστοποίησε τὴν
περίφημον ἐκείνην ἐκδρομὴν του εἰς τὸν σεληνιακὸν κόσμον, ἣτις ἐπρο-
ξένησε τοσοῦτον κρότον καθ' ἅπασαν τὴν Γαλλίαν. Ἀργότερα ἕτερος
Γάλλος (βλέπετε ὅτι οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἐνασχολοῦνται πολὺ εἰς τὰ
τῆς Σελήνης,) ὁ καλούμενος Φοντενέλλος, ἔγραψε τὰς περὶ Πληθῦος
τῶν Κόσμων Μελέτας, τὸ ἀριστούργημα τοῦτο τῆς ἐποχῆς
του· ἀλλ' ἡ ἐπιστήμη προβαίνουσα συντρίβει καὶ αὐτὰ τὰ ἀριστουργή-
ματα! Περὶ τὸ ἔτος 1835, διατριβὴ τις, μεταφρασθεῖσα ὑπὸ τῆς « Ἐ-
φημερίδος τοῦ Νεοβοράκου» διηγεῖτο ὅτι ὁ Ἰωάννης Ἐρσχελλος, με-
ταθὰς εἰς τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος πρὸς ἐκτέλεσιν ἀστρο-
νομικῶν καταμετρήσεων, κατόρθωσε νὰ φέρῃ τὴν Σελήνην εἰς ἀπό-
στασιν ὀγδοήκοντα ἑκατῶν διὰ τηλεσκοπίου τελειοποιηθέντος δι' ἐσωτε-
ρικοῦ τινος φωτισμοῦ. Τότε δὲ παρετήρησεν ἐναργῶς σπῆλαια, ἐντὸς
τῶν ὀπείων ἕζων ἵπποπόταμοι, πρασινόχροα ὄρη οἷον κεκοσμημένα διὰ
κροσσῶν καὶ χρυσῶν τριχάπτων, πρόβατα μὲ κέρατα ἐξ ἐλεφαντίνου

δοστοῦ, λευκὰς δορκάδας, κατοίκους τέλος πάντων ἔχοντας μεμβρανώδη
πτερὰ ὡς τὰ τῶν νυκτερίδων· τὸ φυλλάδιον τοῦτο, γραφὲν ὑπὸ Ἀμε-
ρικανοῦ τινος καλούμενου Λόκκε, διεδόθη πανταχοῦ καὶ ἰδίως εἰς Γαλ-
λίαν μετ' ἐπιτυχίας· πλὴν μετ' ὀλίγον ἐγνώσθη ὅτι τὰ ἐν αὐτῷ ἦσαν
ἐπιστημονικὸς φανακισμὸς, καὶ πρῶτοι οἱ Γάλλοι ἤρρηξαν νὰ γελῶσι.

— Ἐγέλασαν δι' ἑνα Ἀμερικανόν! ἔκραξεν ὁ Τζῶν Μάστων· ἀλλ'
ἰδοῦ μία ἀφορμὴ πολέμου!...

— Μὴ βιάζεσαι, σεβαστέ μου φίλε. Μάθε ὅτι οἱ Γάλλοι, πρὶν ἢ
γελάσωσιν, ἐξηπατήθησαν λίαν γελοῖως παρὰ τοῦ ἡμετέρου συμπα-
τριώτου.— Πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ταχείας ταύτης ἱστορικῆς ἐπιθεω-
ρήσεως, θέλω προσθέσει, ὅτι ὁ Ὀλλανδὸς Χανς Πφάαλ, διαπλεύσας
τὴν ἀτμοσφαιρὰν ἐπὶ ἀεροστάτου, πεπληρωμένου ὑπὸ ἀερίου τινὸς ἐξα-
χθέντος ἐκ τοῦ ἀζώτου, καὶ τριάκοντα καὶ ἐπτὰκις ἐλαφροτέρου τοῦ
ὕδρογόνου, ἔφθασεν εἰς τὴν Σελήνην μετὰ δεκαεννέα ἡμερῶν ὀδοπο-
ρίαν. Τὸ ταξειδίον τοῦτο ἦν τῆς αὐτῆς μετὰ τῶν προηγησαμένων φύ-
σεως, τουτέστι καθαρῶς φαντασιῶδες· ὀφείλετε δὲ νὰ μὴ ἀγνοεῖτε ὅτι
ὑπῆρξεν ἔργον συγγραφῆς, χαίροντος μεγάλῃ δημοτικότητῃ ἐν Ἀ-
μερικῇ καὶ πεπροικισμένον διὰ παραδόξου καὶ σκεπτικοῦ πνεύματος, τοῦ
Ἐδγάρδου Ποέ!

— Οὐρῶν διὰ τὸν Ἐδγάρδον Ποέ! ἔκραξεν ἡ ὀμήγυρις, ἠλεκ-
τριθεῖσα ὑπὸ τῶν λόγων τοῦ προέδρου.

— Ἐνταῦθα, ἐξηκολούθησεν ὁ Βαρβικάν, λήγει ἡ ἀπαρίθμησις τῶν
ἐπιχειρήσεων τούτων, αἵτινες κατ' ἐμὲ ἔχουσι μόνον ἐπιστημονικὴν ἀ-
ξίαν, εἰσὶ δὲ ἐντελῶς ἀνεπαρκεῖς πρὸς σύστασιν σπουδαίων σχέσεων
μεταξὺ ἡμῶν καὶ τοῦ φωστῆρος τῶν νυκτῶν. Ἐν τούτοις ὀφείλω νὰ
προσθῆσω, ὅτι πρακτικοὶ τινες νόες ἀπεπειράθησαν νὰ ἔλθωσιν εἰς ἄμε-
σον συνάφειαν μετὰ τῆς Σελήνης. Οὕτω πρό τινων ἐτῶν Γερμανὸς τις
γεωμέτρης ἐπρότεινε νὰ ἐγκαθιδρυθῇ σύλλογος σοφῶν εἰς τὰς στέ-
πας τῆς Σιθηρίας, ἐκεῖ δὲ νὰ κατασκευάσωσιν ἐξ ὕλης ἀντανακλώσης
εὐκόλως τὸ φῶς ὑπερμεγέθη γεωμετρικὰ σχήματα, καὶ ἰδίως τὸ πε-
ριώνυμον τετράγωνον τῆς ὑποτεινούσης, τὸ ὅποιον οἱ Γάλλοι ἀπεκά-
λεσαν κοινῶς γέφυραν τῶν ὄνων. « Πᾶν ὃν πεπροικισμένον ὑπὸ
διανοίας ὀφείλει, κατὰ τὸν γεωμέτρην τοῦτον, νὰ ἐννοῇ τὸν ἐπιστημο-
νικὸν προορισμὸν τοῦ ἐν λόγῳ σχήματος· ἂν ὑπάρχωσι λοιπὸν κάτοικοι
ἐπὶ τῆς Σελήνης, θέλουσιν ἀνταπαντήσει δι' ὁμοίου σχήματος, καὶ, τῆς
συγκοινωνίας ἅπαξ ἀποκατασταθείσης, θὰ κατορθωθῇ ἡ εφεύρεσις ἀλ-
φαβήτου, δι' οὗ νὰ συνδιαλεγώμεθα μετὰ τῶν Σεληνιατῶν.» Οὕτως ἐ-

φρόνει ο Γερμανός γεωμέτρης· πλήν τὸ σχέδιον αὐτοῦ δὲν ἐπραγματῶτοποίηθη, καὶ μέχρι τῆς σήμερον οὐδεμία ἄμεσος συνάφεια ἀποκατέστη μεταξύ τῶν κατοίκων τῆς Γῆς καὶ τοῦ δορυφόρου αὐτῆς. Ἄλλ' εἰς τὸ πρακτικὸν πνεῦμα τῶν Ἀμερικανῶν ἀπόκειται νὰ συνδέτη σχέσεις μετὰ τοῦ ἀστράφου κόσμου· τὸ δὲ μέσον, δι' οὗ ἐπιτευχθήσεται ὁ ἄλλος οὗτος, εἶνε ἀπλοῦν, εὐκόλον, βέβαιον, ἀσφαλές, καὶ ἔσεται τὸ ἀντικείμενον τῆς προτάσεώς μου.»

Ἄλαλαγμός, ἢ μᾶλλον τρικυμία ἐπιφωνημάτων ὑπεδέξατο τοὺς λόγους τούτους. Οὐδεὶς ὑπῆρχε μεταξύ τῶν παρευρισκομένων ὁ μὴ συγκινηθεὶς, παραφερθεὶς καὶ ἐνθουσιασθεὶς ὑπὸ τῶν λόγων τοῦ ῥήτορος. « Ἀκούετε! ἀκούετε! Σιωπὴ λοιπόν!» ἔκραξαν πανταχόθεν.

Ὅτε ὁ θόρυβος κατέπαυσε, ὁ Βαρβικὰν ἐπανελάβε μετὰ σοβαροτέρου ὕφους:

« Γνωρίζετε ὁποίας προόδους διεπράξατο ἀπὸ τινῶν ἐτῶν ἡ σφαιροβολική, καὶ εἰς ποῖον βαθμὸν τελειοποιήσεως ἤθελον προαχθῆ τὰ πυροβόλα ὄπλα, ἂν ὁ πόλεμος ἐξηκολούθει εἰσέτι. Πρὸς τούτοις δὲν ἀγνοεῖτε, ὅτι ἡ τε ἰσχύς τῆς ἀντιστάσεως τῶν τηλεβόλων ὡς καὶ ἡ προωθητικὴ δύναμις τῆς πυρίτιδος εἰσὶν ἀπεριόρισται. Ἐρειδόμενος λοιπὸν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ταύτης, ἐσυλλογίσθην ἂν διὰ τινος μηχανισμοῦ ἐπαρκούς καὶ συγκεροτημένου κατὰ τὰς ἀπαιτουμένας συνθήκας τῆς ἀντιστάσεως, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ πέμψωμεν εἰς τὴν Σελήνην μίαν σφαῖραν.»

Εἰς τοὺς λόγους τούτους ἐπιφώνημα καταπλήξεως ἐξέφυγεν ἀπὸ χιλίων ἴσως στομάτων, τοῦτο δὲ διεδέχθη σιωπῆ, παρεμφερῆς πρὸς τὴν βαθεῖαν ἐκείνην γαλήνην, ἣς προηγεῖται τοῦ κερανοῦ. Καὶ ὄντως μετ' ὀλίγον ὁ κεραυνὸς ἐνέσκηψεν, ἀλλὰ κεραυνὸς χειροκροτήσεων καὶ ἐπευφημιῶν, ἐξ ὧν ἔτρεμον οἱ τοῖχοι τῆς αἰθούσης. Μάτην ὁ πρόεδρος ἀπεπειρᾶτο ἐπανειλημμένως νὰ ἐξακολουθήσῃ, μόλις δὲ μετὰ παρέλευσιν δέκα λεπτῶν κατώρθωσε νὰ ἀκουσθῆ.

« Ἀφήσατέ με νὰ τελειώσω, ἐπανελάβε μετὰ ψυχρότητος. Ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐνησχολήθην ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, τὸ ἐμελέτησα μετ' ἐπιμελείας, τὸ ἐξήτασα ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις, ἐκ δὲ τῶν ἀδιαφιλονεικῶν ὑπολογισμῶν μου ἐπορίσθην τὸ ἐξῆς συμπέρασμα: ὅτι οἷα-δήποτε σφαῖρα τηλεβόλου, προωθουμένη ὑπὸ ἀρχικῆς ταχύτητος δώδεκα χιλιάδων ὑάρδων ἀνὰ πᾶν δευτερολεπτον, καὶ σφενδονισθεῖσα πρὸς τὴν Σελήνην, θέλει φθάσει ἀναγκαίως μέχρις αὐτῆς. Λαμβάνω λοιπὸν τὴν τιμὴν νὰ σᾶς προτείνω, γενναῖοί μου συναδέλφοι, νὰ ἀποτολμηώσωμεν τὴν μικρὰν ταύτην δοκιμὴν! »

ἈΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΤΗΣ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΒΑΡΒΙΚΑΝ.

Ἄδύνατον νὰ περιγράψωμεν τὴν ἐντύπωσιν, ἣν παρήγαγον εἰς τὴν ὄλομέλειαν οἱ τελευταῖοι λόγοι τοῦ ἐντίμου προέδρου. Ὅποια κραυγαὶ! ὅποιοι κροτοθόρυβοι! ὅποια διαδοχὴ τῶν ζήτων, τῶν οὐ βρά, τῶν χίπ! χίπ! καὶ τοῦ ὀρμαθοῦ τῶν παρεμφερῶν τούτων ὀνοματοποιῶν, τοσοῦτω ἀφθόνων εἰς τὴν Ἀμερικανικὴν γλῶσσαν. ἦτο μία ἐντελής ἀναστάσις, μία ὀχλοσὴ ἀκατονόμαστος! τὰ στόματα ἐκραύγαζον, αἱ χεῖρες ἐκρότου, καὶ οἱ πόδες ἐκλόνοιον τὸ ἔδαφος τῆς αἰθούσης εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε, καὶ ἂν πάντα τὰ ἐν τῷ μουσείῳ ἐκείνῳ τοῦ πυροβολικοῦ συνηγμένα ὄπλα ἐπυρσοκρότου ταυτοχρότως, δὲν θὰ ἐτάραττον βιαιότερον τὰ ἠχητικὰ κύματα τοῦ ἀέρος. Πλήν τούτο δὲν πρέπει νὰ φανῆ διόλου ἐκπληκτικόν, καθότι ὑπάρχουσι πυροβολιστᾶι σχεδὸν ἐπίτης θορυβώδεις ὅσον τὰ τηλεβόλα αὐτῶν.

Ἐν μέσῳ τῶν κραυγῶν τούτων τοῦ ἐνθουσιασμοῦ εἰς μόνος διετέλει ἀτάραχος, καὶ οὗτος ἦν ὁ Βαρβικὰν. Προφανῶς ἐσκόπει εἰσέτι νὰ ἀποτείνῃ τὸν λόγον, διότι αἱ χειρονομίαι αὐτοῦ προῦκάλουν τὴν σιωπῆν, ὁ δὲ ἠχητικὸς κώδων ἐπέβαλεν αὐτὴν διὰ τῶν σφοδρῶν ἐκπυρσοκροτήσεων του. Πλήν οὐδεὶς ἦν ὁ ἀκούων, ὁ δὲ κρότος τοῦ κώδωνος ἀπέβη αὐτόχρημα φωνῆ βοῶσα ἐν μέσῳ λαίλαπος· μετ' ὀλίγον δὲ ἀποσπᾶσαντες τὸν πρόεδρον ἀπὸ τοῦ θρονίου του, περτήγαγον ἐν θριαμβῷ, ἕως οὗ ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν πιστῶν αὐτοῦ συναδέλφων μετέβη εἰς τοὺς βραχίονας τοῦ ἐνθουσιῶντος πλήθους.

Οὐδὲν ὑπάρχει τὸ δυνάμενον νὰ ἐκπλήξῃ τὸν Ἀμερικανόν. Πολλάκις ἔφρέβη ὅτι ἡ λέξις ἀδύνατον δὲν εἶναι Γαλλικὴ, πλήν φαίνεται ὅτι ἔγεινε σύγχυσις ὡς πρὸς τὸ λεξικόν. Ἐν Ἀμερικῇ τὸ πᾶν εἶναι εὐκόλον, τὸ πᾶν εἶναι ἀπλοῦν, καὶ αὐταὶ αἱ μεγαλήτεραι μηχανικαὶ δυσχέρειαι ἀπολήσκουσι πρὶν ἢ γεννηθῶσι. Μεταξὺ τοῦ σχεδίου τοῦ Βαρβικὰν καὶ τῆς πραγματοποιήσεώς του πᾶς ἀληθῆς Ἰανκαῖος οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην διέβλεπε δυσκολίαν. Μόλις προφερθὲν, ἐλογίζετο ἤδη τετελεσμένον. Ἄμ' ἔπος, ἄμ' ἔργον!

Ἡ θριαμβευτικὴ περιφορὰ τοῦ προέδρου παρετάθη καθ' ὅλην τὴν ἑσπέραν εἰς τὸ φῶς τῶν δαδῶν, ὡς ἀληθῆς λαμπαδοδρομία. Ἴρλανδοί, Γερμανοί, Γάλλοι, Σκῶτοι, ἅπαντα τὰ ἑτερογενῆ στοιχεῖα, ἐξ ὧν σύγκειται ὁ πληθυσμὸς τῆς Μαρυλάνδης, ἐκραύγαζον εἰς τὴν μητρικὴν αὐτῶν

γλώσσαν, καὶ τὰ ζήτω, τὰ οὐ ῥῥά, τὰ εὖ γ' εἰ ἐμπεγνύοντο μετὰ τῶν θορυβωδῶν ἐνδείξεων ζωηροτάτου ἐνθουσιασμοῦ.

Ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ Σελήνη, ὡς εἰ ἐνοήσασα ὅτι ἐπρόκειτο περὶ αὐτῆς, ἐνεφανίζετο εἰς τὸν οὐρανὸν μετὰ γαληνιαίας μεγαλοπρεπειάς, καθιστῶσα διὰ τῆς ἰσχυρᾶς αὐτῆς ἀνταυγείας ἀφανεῖς τὰς περὶ αὐτὴν οὐρανίους φλογίδας. Πάντες οἱ Ὑγκαῖοι ἠτένιζον πρὸς τὸν λαμπρὸν αὐτῆς δίσκον, καὶ οἱ μὲν ἐχαιρέτιζον αὐτὴν διὰ τῶν χειρῶν, οἱ δὲ προσεφώνουν διὰ τῶν συμπαιγτικωτέρων ὀνομάτων, ἐνῶ ἕτεροι κατεμέτρουν αὐτὴν διὰ τοῦ βλέμματος, καὶ ἄλλοι μικρὸν σπείσαντες τῷ Βάκχῳ τὴν ἠπέλου διὰ τοῦ γρόνου ἀπὸ τῆς ἐναντίας ὥρας μέχρι τοῦ μεσονυκτίου ὀπτικός τις ἔκαμε τὴν τύχην του μετὰ τὴν ἀσυνήθη πώλησιν τῶν διοπτρῶν. Ἡ ξανθὴ Φοῖβη ἀπέβη ὁ σκοπὸς τῶν δι' ἕλου ὠπλισμένων ὀφθαλμῶν ὡς τις λαίδη ὑψηλῆς περὶ πῆξ· οἱ Ἀμερικανοὶ ἐφέροντο πρὸς τὸ ἄστρον τῆς νυκτὸς μετὰ τῆς αὐθάδους οἰκειότητος ἰδιόκτητου, ὡς ἐὰν ἀνῆκεν ἤδη εἰς τοὺς τολμηροὺς τούτους κατακτητὰς καὶ ἀπετέλει μέρος τῶν γαιῶν τῆς Συμπολιτείας καὶ ἐν τούτοις ἐπρόκειτο νὰ ἀποστειλωσιν εἰς αὐτὸ μίαν σφαῖραν, τρόπον ὁμολογητέον, λίαν ἀπότομος πρὸς σύνδεσιν σχέσεων ἔστω καὶ μεθ' ἐνὸς πλανητῆσκου δορυφόρου, πλὴν λίαν ἐν χρήσει σήμερον παρὰ τοῖς πεπολιτισμένοις ἔθνεσι.

Μεσονύκτιον ἐσήμαινε ἤδη, καὶ ὁ ἐνθουσιασμός, ἀντὶ νὰ κατευνασθῆ, ἀπ' ἐναντίας ἠΐξανε, μεταγινόμενος κατ' ἴσας δόσεις εἰς ἀπάσας τὰς κλάσεις τοῦ πληθυσμοῦ· ὁ ἄρχων, ὁ σοφός, ὁ ἔμπορος, ὁ γεωργός, ὁ ἀχθοφόρος, οἷτε νουνεχεῖς ὡς καὶ οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι ἠσθάνοντο ἀνεξήγητόν τινα παλμὸν κινουῦντα τὸ πλέον εὐαίσθητον μέρος τῆς καρδίας των, καθόσον ἐπρόκειτο περὶ ἐθνικῆς ἐπιχειρήσεως· οὕτω λοιπὸν ἡ ἄνω καὶ ἡ κάτω πόλις, τὰ ὑπὸ τοῦ Πατάσκου διαβρεχόμενα παρόχθια, τὰ ἐν ταῖς δεξαμεναῖς ἠγματοπιτμένα πλοῖα, τὰ πάντα ἐπλημμύρουν ἀπὸ πλήθους βεβακχευμένου ἐκ τῆς χαρᾶς, τοῦ ρουμίου καὶ τοῦ ραχίου. Πᾶς τις συνδιελέγετο, ἐδημηγόρει, ἐφιλονεῖκει, συνεζήτει, ἐπεδοκίμαζεν, ἐπευφήμει, ἀπὸ τοῦ κωχελῶς ἐξηπλωμένου εὐπατρίδου ἐπὶ τοῦ ἀνακλίντρον τῶν πλουσίων καφεναίων, μέχρι τοῦ ἀγοραίου, ὅστις ἐζήτησι τὴν διάχυσιν εἰς τὰ πενιχρὰ καπηλεῖα καὶ εἰς τὰ φοβερώτερα τῶν οἰνοπνευμάτων.

Μόλις περὶ τὴν δευτέραν ὥραν ἡ συγκίνησις ἐμετριάσθη ὀλίγον, καὶ ὁ πρόεδρος Βαρβικὰν κατάρθωσε νὰ ἀποσυρθῆ εἰς τὸ οἶκμά του, ἠθικῶς καταβεβλημένος καὶ ὕλικῶς συντεθλασμένος· διότι καὶ αὐτὸς ὁ Ἡρα-

κλῆς ἀμύρολον ἀνθά ἠδύνατο ν' ἀντιβῆ εἰς τοσαύτας ζωηρὰς ἐνδείξεις ἐνθουσιασμοῦ. Τὸ πλῆθος ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀπεσύρθη ἐκ τῶν πλατειῶν καὶ τῶν ὁδῶν, αἱ δὲ τέσσαρες σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ τοῦ Ὀχίου, τῆς Σουσκεχάνας, τῆς Φιλαδελφείας καὶ τῆς Βασιγκτῶνος, αἵτινες κκατλήγουσιν εἰς τὴν Βαλτιμόρην, ἐκέκωσαν τὸ ἑτερογενὲς στοιχεῖον εἰς τὰς τέσσαρας γωνίας τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, καὶ ἡ πόλις ἀπηλλάγη ἐντελῶς τοῦ θορύβου.

Πλὴν μὴ νομίση τις ὅτι μόνη ἡ πόλις τῆς Βαλτιμόρης διετέλεσε τεταραγμένη κατὰ τὴν ἀξιοσημειώμενον ἐκείνην ἑσπέραν. Πᾶσαι αἱ μεγαλοπόλεις τῆς Ὀμοσπυδίας, τὸ Νεοβόρακον, ἡ Ροστώνη, ἡ Ἀλβάνη, ἡ Βασιγκτῶν, ἡ Ριχμόνδη, ἡ νέα Ὀρλεάνη, ἡ Καρλεσῶνη, ἡ Μοβίλη, καὶ ἐν γένει ἀπὸ τοῦ Τεξᾶς μέχρι τῆς Μασσαχουσέτης, ἀπὸ τῆς Μιχιγάνης μέχρι τῆς Φλωρίδος, πᾶσαι μετέσχον τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τούτου· καὶ ὄντως, τὰ τριακοντάκις χίλια ἀντεπιστέλλοντα μέλη τοῦ Τηλεβολικοῦ Συλλόγου διετέλουν ἐν γνώσει τῆς ἐπιστολῆς τοῦ προέδρου αὐτῶν, καὶ ἀνέμενον μετ' ἴσης ἀνυπομονησίας τὴν περίφημον ἀνακοίνωσιν τῆς 5ης ὁκτωβρίου· ὥστε κατ' αὐτὴν τὴν ἰδίαν ἑσπέραν, εὐθὺς ἅμα αἱ λέξεις διέφευγον ἀπὸ τῶν χειλέων τοῦ ῥήτορος, διέτρεχον ἐπὶ τῶν ἠλεκτρικῶν συρμάτων τὰς ἐπαρχίας τῆς ὁμοσπονδίας μετὰ ταχύτητος διακοσίων τεσσαράκοντα ὀκτὼ χιλιάδων τετρακοσίων τεσσαράκοντα ἑπτὰ μιλίων (1) ἀνὰ πᾶν δευτερόλεπτον. Δυνάμεθα λοιπὸν νὰ βεβαιώσωμεν μετὰ θετικότητος τὸν ἀναγνώστην, ὅτι αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς, καίτοι δεκάκις μεγαλήτεροι τῆς Γαλλίας, ἐξέπεμψαν τὴν αὐτὴν στιγμὴν ἐν μόνον οὐ ῥῥά! καὶ ὅτι εἰκοσιπέντε ἑκατομμύρια καρδιῶν, ἐξωγκωμένων ἐξ ὑπερηφανείας, ἠσθάνθησαν τὸν αὐτὸν παλμὸν.

Τῆ ἐπαύριον πεντακόσiai ἐφημερίδες καὶ διάφορα ἐβδομαδιαῖα εἶτε μηνιαῖα φύλλα ἐπελήφθησαν μετὰ σπουδαιότητος τοῦ ζητήματος, ὅπερ ἐξήταζον ὑπὸ τὰς διαφόρους αὐτοῦ ἀπόψεις, τουτέστι τὴν φυσικὴν, μετεωρολογικὴν, οἰκοιομολογικὴν καὶ ἠθικὴν, καὶ ὑπ' αὐτὴν ἀκόμη τὴν ἐποψὴν τῆς πολιτικῆς ὑπεροχῆς εἶτε τοῦ ἐξευγενισμοῦ. Διάφορα προῦβάλλοντο ζητήματα περὶ τῆς φυσικῆς συστάσεως τοῦ ἡμετέρου δορυφόρου, τουτέστιν ἂν ἡ Σελήνη ἐναικίσμος, οὔτινος ἡ δημιουργία συνεπληρώθη ἤδη καὶ δὲν μέλλει νὰ ὑποστῆ οὐδεμίαν ἀλλοίωσιν, ἂν ὁμοιάξῃ τὸν ἡμέτερον πλανῆτην, τὴν

(1) Ἐἴτε 00,000 λευγῶν· τοιαύτη ἡ ταχύτης τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, μηδὲν ἔλαττουμένη τῆς τοῦ φωτὸς ἐπίσης καταπληκτικῆς ταχύτητος, καθότι καὶ ἡ οὐσία αὕτη ἐν διαστήματι δευτερολέπτου διανύει 77,000 λευγῶν. Πρὸς εὐχερестέρην κατάληψιν τῶν ἀποστάσεων, σημειωτέον ὅτι ἕκαστον μίλιον ἰσοδυναμεῖ πρὸς 1609 μέτρα καὶ 31 ἑκατοστὰ, τουτέστι πρὸς τρεῖς περίπου λεύγας.

Γῆν, καθ' ἣν ἐποχὴν αὕτη ἐστερεῖτο ἀτμοσφαῖρας, ὅποια τίς ἐστίν ἡ φυσικὴ σύστασις τοῦ ἀοράτου διὰ τὸν ἡμέτερον κόσμον ἡμισφαιρίου αὐτῆς, κτλ. Καίτοι ἐπρόκειτο περὶ ἀπλῆς ἀποστολῆς μιᾶς σφαίρας ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ φωστῆρος τούτου τῆς νυκτός, οὐχ ἦττον πάντες διεώρων ἐν τῇ ἐπιχειρήσει ταύτῃ τὴν ἀφετηρίαν ὀλοκλήρου σειρᾶς πειραμάτων· πάντες ἤλπιζον, ὅτι ἡμέραν τινα ἡ Ἀμερικὴ θέλει εἰσδύσει εἰς τὰ ἀπόκρυφα τοῦ μυστηριώδους τούτου δίσκου, καὶ τινες μάλιστα ἐφαίνοντο ἀνησυχοῦντες μήπως ἡ κατάκτησις τοῦ κόσμου τούτου ἐμελλε νὰ διαταράξη ἐπαισθητῶς τὴν Εὐρωπαϊκὴν ἰσορροπίαν.

Μετὰ τὰς ἐπὶ τοῦ σχεδίου τούτου συζητήσεις, οὐδὲν φύλλον εὐρέθη δηλώσαν ἀμφιβολίας περὶ τῆς ἐπιτυχίας αὐτοῦ· τὰ διάφορα περιοδικά, αἱ διατριβαί, αἱ ἐπιφυλλίδες, αἱ ὑπὸ τῶν διαφόρων ἐταιριῶν τῶν σοφῶν, τῶν φιλολόγων καὶ αὐτῶν τῶν θεολογούντων δημοσιευόμεναι Ἀποθῆκαι κατέδειξαν τὰς ἐξ αὐτῆς προσδοκώμενας ὠφελείας· ἰδίως δὲ ἡ ἐν Βοστώνῃ Ἐταιρία τῆς Φυσικῆς Ἱστορίας, ἡ ἐν Ἀλβάνῃ Ἀμερικανικὴ ἐταιρία τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν, ὁ τοῦ Νεοβοράκου τῆς Γεωγραφίας καὶ τῆς στατιστικῆς Σύλλογος, ὁ ἐν Φιλαδέλφειᾳ Ἀμερικανικὸς Φιλοσοφικὸς Σύλλογος, καὶ ἡ ἐν Βασιγτων Σμιθσόνειος Σχολή, ἀπέστειλαν διὰ χιλίων ἐπιστολῶν τὰ συγχαρητήρια αὐτῶν εἰς τὸν Τηλεβολικὸν Σύλλογον, ὑποσχόμεναι καὶ τὴν προσφορὰν τῶν ἥθικῶν καὶ ὕλικῶν αὐτῶν συνεργασίῶν.

Δυνάμεθα λοιπὸν νὰ εἰπώμεν, ὅτι ποτὲ πρότασις δὲν ἤξιώθη τοσούτων θιασῶν· περὶ δὲ ἀμφιβολιῶν, δισταγμῶν καὶ ἀνησυχιῶν οὔτε λόγος κἀν ἐγένετο. Καθόσον δ' ἀφορᾷ τὰς γελοιογραφίας, τὰ σκώμματα καὶ τὰ εἴρωνα ἄσματα, δι' ὧν ἐν Εὐρώπῃ, καὶ ἰδίως ἐν Γαλλίᾳ, ὑπεδέξαντο τὴν ἰδέαν τῆς ἀποστολῆς σφαίρας εἰς τὴν Σελήνην, οὐδ' ἡ ἐλαχίστη προσοχὴ ἐδίδετο εἰς αὐτάς. Τί μόνον; ἐάν τις τῶν εὐφυῶν τούτων μώμων περιέπιπτεν εἰς χεῖρας τῶν Ἰανκαίων, ἀκριβὰ θὰ ἐπλήρωνε τὴν φιλοσκομμωσύνην του, καὶ ὅλα τὰ πολύκροτα τοῦ κόσμου δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ τὸν ἐξασφαλίσωσιν ἐναντίον τῆς κοινῆς ἀγανακτήσεως. Ὑπάρχουσι πράγματά τινα, περὶ ὧν δὲν ἐπιτρέπουσι τὸν ἐλάχιστον ἀστεῖσμον οἱ τοῦ νέου κόσμου κάτοικοι.

Ἀπὸ ταύτης λοιπὸν τῆς ἡμέρας ὁ Ἴμπεϋ Βαρβικῶν ἐγένετο εἰς τῶν μεγαλητέρων πολιτῶν τῆς Ἀμερικανικῆς Συμπολιτείας, περίπου ὁ Βασίλειος τῆς ἐπιστήμης· ἐν δὲ περιστατικῶν μεταξὺ τῶν ἄλλων θέλει καταδείξει μέχρι τίνος ἐξικνεῖτο ἡ αἰφνίδιος αὕτη ὑπόληψις.

Ἡμέρας τινὰς μετὰ τὴν πολύκροτον συνεδρίασιν τοῦ Τηλεβολικοῦ Συλλόγου, ὁ διευθυντὴς ἀγγλικῆς τινος θεατρικῆς ἐταιρίας ἀνήγγειλε τὴν ἐν τῷ θεάτρῳ τῆς Βαλτιμόρης παράστασιν τῆς γνωστῆς κωμωδίας τοῦ Σαίξπηρου Μέγας Θόρυθος διὰ τὸ μὴ δέκ. Ἄλλοι κάτοικοι τῆς πόλεως, ἐκλαβόντες ὅτι ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦτον ὑπεκρύπτετο ἀλληγορία προσβάλλουσα τὰ σχέδια τοῦ προέδρου Βαρβικῶν, εἰδώρησαν εἰς τὴν αἴθουσαν, συνέτριψαν τὰ θρανία καὶ ὑπεχρέωσαν τὸν ταλαίπωρον διευθυντὴν νὰ μεταβάλῃ τὸ πρόγραμμά του· οὗτος δὲ, καθὼ εὐφυῆς, μὴ δυνάμενος νὰ πράξῃ ἄλλως ἢ νὰ προσκλίνῃ ἐνώπιον τῆς θελήσεως τοῦ λαοῦ, ἀντικατέστησε τὴν ἀπαισίαν ἐκείνην κωμωδίαν δι' ἑτέρας τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ, ἐπιγραφομένης Ὅπως Θέλετε· καὶ ὅμως ἐπὶ πολλὰς ἐβδομάδας αἱ εἰσπράξεις του ἦσαν φαινομενικαί.

Δ.

ἈΠΑΝΤΗΣΙΣ ΤΟΥ ἈΣΤΕΡΟΣΚΟΠΕΙΟΥ ΤΗΣ ΚΑΝΤΑΒΡΙΓΙΑΣ.

Ἐν τούτοις ὁ Βαρβικῶν δὲν ἐματαιοπύνει ἐν μέσῳ τῶν ἐπευφημιῶν, τῶν ὁποίων ἀπέβη τὸ ἀντικείμενον. Πρώτη αὐτοῦ φροντίς ἦν νὰ συγκαλέσῃ τοὺς συναδέλφους του ὅπως θέτωσι τὰς βάσεις τῆς τεραστίας ταύτης ἐπιχειρήσεως. Μετὰ πολλὰς δὲ συνδιασκέψεις καὶ συζητήσεις, ἀπερασίστη νὰ συμβουλευθῶσι τοὺς οὐρανοσκόπους καθόσον ἀφορᾷ τὸ ἀστρονομικὸν μέρος τῆς ἐπιχειρήσεως, καὶ ἀφοῦ οὔτοι ἀποφανθῶσι, τότε νὰ συζητήσωσι περὶ τῶν καταλλήλων μηχανικῶν μέσων πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοπομένου.

Συνετάχθη λοιπὸν καὶ ἀπεστάλη εἰς τὸ ἀστεροσκοπεῖον τῆς ἐν Μασσαχουσέτῃ Κανταβριγίας ἀκριβεστάτη σημείωσις τῶν κυριωτέρων ἐιδικῶν ζητημάτων. Ἡ πόλις αὕτη, ἐν ἣ ἰδρύθη τὸ πρῶτον Πανεπιστήμιον τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν, δικαίως ἐφημίστη διὰ τὸ Ἀστεροσκοπεῖόν της· ἐν αὐτῷ διδάσκουσιν οἱ μάλ्लοι διακεκριμένοι καὶ σοφοὶ οὐρανοσκόποι, καὶ ἐν τῷ ὑπερώφῳ αὐτοῦ ἴσταται τὸ ἰσχυρότατον τηλεσκόπιον, δι' οὗ ὁ ἀστρονόμος Βόνδ κατάρθωσε νὰ διαλύσῃ εἰς ἀστέρας τὸν νεφελοειδῆ τῆς Ἀνδρομέδας καὶ ὁ Κλάρκ νὰ ἀνακαλύψῃ τὸν δορυφόρον τοῦ Σερίου. Τὸ περιώνυμον λοιπὸν τοῦτο τέμενος τῆς Οὐρανίας

ἑδικαίου ὑφ' ἀπάσας τὰς ἐπόψεις τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν μελῶν τοῦ Τηλεβολικοῦ Συλλόγου.

Οὕτω μετὰ παρέλευσιν δύο ἡμερῶν ὁ Πρόεδρος Βαρδικιὰν ἐλάμβανε τὴν τοσοῦτ' ἀνυπομόνως περιμενομένην ἀπάντησιν τοῦ Καθηδρόματος τούτου, περιλαμβάουσαι τὰ ἑξῆς :

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου τῆς Καταβρυγίας πρὸς τὸν Πρόεδρον τοῦ ἐν Βαλτιμόρη Τηλεβολικοῦ Συλλόγου.

Ἐν Καταβρυγίᾳ, τῇ 7 ὁκτωβρίου.

« Ἄμα τῇ παραλαβῇ τῆς ὑπὸ ἡμερομηνίαν 6ης ἐπιστώτος ἐριτίμου ὑμῶν ἐπιστολῆς, ἀπευθυνομένης πρὸς τὸ Ἀστεροσκοπεῖον τῆς Καταβρυγίας ἐξ ὀνόματος τῶν μελῶν τοῦ ἐν Βαλτιμόρη Τηλεβολικοῦ Συλλόγου, συνελθόντες ἐν τῷ γραφείῳ τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου ἀπεφασίσαμεν νὰ ἀπαντήσωμεν ὡς ἑξῆς :

« Τὰ προτάθεντα ἡμῖν ζητήματα ἔχουσι οὕτω :

« Α'. Ἐἶναι δυνατόν νὰ ριφθῇ ἐντεῦθεν σφαῖρα τηλεβόλου ἐπὶ τῆς Σελήνης;

« Β'. Ποία εἶναι ἀκριβῶς ἡ μεταξὺ τῆς Γῆς καὶ τοῦ δορυφόρου αὐτῆς ἀπόστασις;

« Γ'. Πόσον χρονικὸν διάστημα ἀπαιτεῖται ὥστε ἡ σφαῖρα, περὶ ἧς ὁ λόγος, ὠθουμένη ὑπὸ τῆς ἀναγκαιούσης ἀρχικῆς ταχύτητος, νὰ φθάσῃ εἰς τὸν σκοπὸν τῆς, καὶ κατὰ ποίαν στιγμὴν πρέπει νὰ σφενδομισθῇ διὰ νὰ συναντήσῃ τὴν Σελήνην εἰς δεδομένον τι σημεῖον;

« Δ'. Κατὰ ποίαν ἀκριβῶς ἐποχὴν ἡ Σελήνη εὐρεθήσεται εἰς τὴν εὐνοϊκωτέραν θέσιν ὥστε νὰ συναντηθῇ μετὰ τῆς ριφθητομένης σφαῖρας;

« Ε'. Ποῖον σημεῖον τοῦ οὐρανοῦ πρέπει νὰ σκοπεύσῃ τις διὰ τοῦ περιέχοντος τὴν ἐν λόγῳ σφαῖραν τηλεβόλου;

« Στ'. Ὅποιαν θέσιν πρέπει νὰ κατέχη ἐν τῷ οὐρανῷ ἡ Σελήνη τὴν στιγμὴν, καθ' ἣν γενήσεται ἡ ἐκπυροσκόρησις;

« Ἀρχόμεθα λοιπὸν ἀπὸ τῆς πρώτης ἐρωτήσεως, τουτέστιν ἐὰν ἦναι δυνατόν νὰ πεμφθῇ σφαῖρα τηλεβόλου ἀπὸ τῆς Γῆς εἰς τὴν Σελήνην.

« Μάλιστα, εἶναι δυνατόν νὰ σφαιροβολήσωμεν τὴν Σελήνην, ἂν κατορθωθῇ νὰ ἐμφυχώσωμεν τὸ βλήμα τοῦτο δι' ἀρχικῆς ταχύτητος δωδεκακισχιλίων ὑάρδων ἀνὰ πᾶν δευτερόλεπτον, καὶ καθὰ ἐξ ἀκριβεστάτου μαθηματικοῦ ὑπολογισμοῦ ἀπαδεικνύται, ἡ ταχύτης αὕτη εἶναι ἐπαρκής. Ἐφ' ὅσοι σῶμά τι ἀπομακρύνεται τῆς γῆτιν ἐπιφανείας, ἡ βαρύτης αὐτοῦ ἐλαττοῦται κατὰ λόγον ἀντίστροφον τοῦ τετραγώνου

τῶν ἀποστάσεων, τουτέστι δι' ἀπόστασιν τριπλασίως μεγαλητέραν ἢ βαρύτης εἶναι ἐννέα φορές ἀσθενεστέρα. Κατὰ συνέπειαν τοῦ φυσικοῦ τούτου νόμου, ἡ βαρύτης τῆς σφενδομισθησομένης σφαῖρας ἐλαττωθήσεται βαθμολογικῶς πλὴν μετὰ ταχύτητος, μέχρις οὐ μηδενισθῇ ἐντελῶς κατὰ τὸ σημεῖον, καθ' ὃ ἡ ἑλξις τῆς Σελήνης ἰσοσταθμίζει πρὸς τὴν τῆς Γῆς· τότε ἡ σφαῖρα δὲν θὰ ἔχει οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον βάρος, καὶ ἀφοῦ ἅπαξ ὑπερβῇ τὸ σημεῖον τοῦτο, θέλει πέσει ἐπὶ τῆς Σελήνης ἐκ τῆς ἐπενεργείας μόνοι τῆς σεληνιακῆς ἑλξεως. Ἡ θεωρητικὴ λοιπὸν πιθανότης τοῦ πειράματος ἀποδεικνύεται ἀπολύτως δυνατὴ κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ἐπιστήμης· καθόσον δ' ἀφορᾷ τὴν ἐπιτυχίαν αὐτῆς, τοῦτο ἐξαρτᾶται ὁλοσχερῶς ἐκ τῆς ἰσχύος τῆς πρώτης κινητικῆς δυνάμεως.

« Ἐπὶ τοῦ δευτέρου ζητήματος, ποία εἶναι ἡ μεταξὺ Γῆς καὶ Σελήνης ἀκριβὴς ἀπόστασις, ἀπαντῶμεν ὡς ἑξῆς.

« Ἡ Σελήνη στρέφεται, ὡς γνωστὸν, περὶ τὴν Γῆν οὐχὶ ἐν κυκλωτέρει τροχιᾷ, ἀλλὰ διαγράφει σχῆμα ἐλλείψεως, μίαν τῶν ἐστίων τῆς ὁποίας κατέχει ἡ ἡμετέρα σφαῖρα· φυσικὴ συνέπεια τῶν θέσεων τούτων εἶναι, ὅτε μὲν ἡ Σελήνη νὰ εὐρίσκηται πλησιέστερον τῆς Γῆς, ὅτε δὲ νὰ ἀπομακρύνηται ἀπ' αὐτῆς, ἢ, κατὰ τὰς ἀστρονομικὰς ἐκφράσεις, ὅτε μὲν νὰ ἦναι ἀπόγειος, ὅτε δὲ περιγίγειος. Ἐκ τούτου λοιπὸν ἔπεται ὅτι ἡ μεταξὺ τῆς μεγαλητέρας καὶ τῆς βραχυτέρας αὐτῆς ἀποστάσεως διαφορὰ εἶναι ἀρκετὰ σημαντικὴ, καὶ ὀφείλει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν προκειμένης τοιαύτης ἐπιχειρήσεως. Καὶ ὄντως, ἐνῶ κατὰ τὴν ἀπόγειον αὐτῆς θέσιν ἡ Σελήνη ἀπέχει τῆς Γῆς 247,552 μίλια, κατὰ τὴν περιγειότητα αὐτῆς ἀφίσταται μόνον 218,657 μίλια, ἐξ οὗ προκύπτει διαφορὰ 28,895 μιλίων, εἴτε πλέον τοῦ ἐννάτου τῆς ὅλης ἀποστάσεως. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν, ἡ περιγίγειος ἀπόστασις τῆς Σελήνης πρέπει νὰ χρησιμεύσῃ ὡς βᾶσις εἰς τοὺς ὑμετέρους ὑπολογισμούς.

« Ἐπὶ τοῦ τρίτου ἐρωτήματος, πότος χρόνος ἀπαιτεῖται ὅπως σφαῖρα τηλεβόλου, ἐμφυχουμένη ὑπὸ ἀρχικῆς τινος ταχύτητος, φθάσῃ ἐπὶ τῆς Σελήνης, καὶ κατὰ συνέπειαν κατὰ ποίαν ἐποχὴν πρέπει νὰ ἐκσφενδομισθῇ, ἵνα συναντήσῃ τὴν Σελήνην εἰς ὠρισμένον τι σημεῖον, ἰδοὺ τί συνεπέρανε τὸ Ἀστεροσκοπεῖον.

« Ἄν ἡ ἐν λόγῳ σφαῖρα διετῆρει ἀπαραμείωτον τὴν ἀρχικὴν ταχύτητα τῶν δωδεκακισχιλίων λευγῶν ἀνὰ πᾶν δευτερόλεπτον, ἐννέα μόνον ὥραι ἤρουν ὅπως φθάσῃ εἰς τὸν πρὸς ὃν ὄρον. Ἐπειδὴ ὁμως ἡ ταχύτης αὕτη ἐλαττοῦται βαθμολογικῶς, ὑπελογίσθη ὅτι ἀπαιτοῦνται

300,000 δευτερολέπτα), είτε ογδοήκοντα τρεις ώραι και είκοσι λεπτά, ίνα φθάση ή σφαίρα εις τὸ σημεῖον ὅπου αἱ ἑλξεις τῆς Γῆς και τῆς Σελήνης ἔρχονται εις ἰσορροπίαν, ἀπὸ δὲ τοῦ σημείου τούτου καταφαίνεται ὅτι ἀρκοῦσι πενήτηκοντα χιλιάδες δευτερολέπτα), είτε δεκατρεῖς ώραι, πενήτηκοντα τρία πρῶτα και είκοσι δευτερολέπτα ίνα πέτη ἐπὶ τῆς Σελήνης. Ἀνάγκη λοιπὸν ὅπως τὸ βλήμα ἀφεθῆ ἐννεήκοντα ἐπτὰ ώρας, δεκατρία πρῶτα και είκοσι δευτερολέπτα πρὶν ἢ ἡ Σελήνη φθάση εις τὸ σκοπευθὲν σημεῖον.

« Ἡ τετάρτη ἐρώτησις, κατὰ ποίαν ἀκριβῶς στιγμὴν ἡ Σελήνη εὑρεθήσεται εις θέσιν κατάλληλον, ὥστε νὰ πέση τὸ βλήμα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς, ἰδοὺ τί ἔχομεν νὰ ἀπαντήσωμεν :

« Κατὰ συνέπειαν τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων, πρῶτον πάντων πρέπει νὰ προτιμηθῆ ἡ ἐποχὴ, καθ' ἣν ἡ Σελήνη εὑρίσκεται εις τὴν περιγειότητά της, ταυτοχρόνως δὲ ἡ στιγμὴ, καθ' ἣν θέλει διέλθει διὰ τοῦ ζηνίθ, ἐξ οὗ προκύβει ἐλάττωσις τῆς ἀποστάσεως κατὰ μίαν γῆνιν ἀκτῖνα, είτε κατὰ τρεῖς χιλιάδας ἐνεακόσια δεκαεννέα μίλια· εις τρόπον ὥστε τὸ διανυθησόμενον διάστημα ἔσεται 214, 976 μιλίων. Καίτοι δὲ καθέκαστον μῆνα ἡ Σελήνη διέρχεται διὰ τοῦ περιγείου αὐτῆς, ἀλλ' ὅμως δὲν εὑρίσκεται πάντοτε κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν και εις τὸ ζηνίθ, ἀπαιτεῖται δὲ ἀρκετὸν χρονικὸν διάστημα ὅπως ἐκπληρώσῃ ταυτοχρόνως ἀμφοτέρας τὰς συνθήκας ταύτας. Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ ἀναμένῃ ὁ Σύλλογος τὴν σύμπτωσιν τῆς διαβάσεως τοῦ δορυφόρου ἡμῶν ἀπὸ τοῦ περιγείου και τοῦ ζηνίθ, κατ' εὐτυχίαν δὲ συγκυρίαν ἀμφοτέραι αἱ συνθήκαι αὐταὶ ἐκτελεσθήσονται τὴν 4ην δεκεμβρίου τοῦ προτεχοῦς ἔτους· κατὰ τὸ μεσονύκτιον τῆς ἡμέρας ταύτης ἡ Σελήνη εὑρεθήσεται εις τὸ περίγειον αὐτῆς, τουτέστιν εις τὴν βραχυτέραν ἀπὸ τῆς Γῆς ἀπόστασιν, ταυτοχρόνως δὲ θέλει διέλθει διὰ τοῦ ζηνίθ.

« Εἰς τὴν πέμπτην ἐρώτησιν, ὁποῖον σημεῖον τοῦ οὐρανοῦ πρέπει νὰ σκοπευθῆ ὑπὸ τοῦ ἐκσφενδακίσιοντος τὸ βλήμα τηλεβόλου, ἀπαντῶμεν ὡς ἐξῆς :

« Τῶν ἀνωτέρω παρατηρήσεων παραδεκτῶν γενομένων, τὸ τηλεβόλον θέλει διευθυνθῆ εις τρόπον ὥστε νὰ ἀτενίσῃ τὸ ζηνίθ τοῦ τόπου· οὕτω δὲ ἡ ριπὴ ἔσεται κάθετος ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τοῦ ὀρίοντος, και τὸ βλήμα ἀπαλλαγθήσεται ταχύτερον τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς γῆνης ἑλξεως. Πλὴν, διὰ νὰ φθάσῃ ἡ Σελήνη τὸ ζηνίθ ἐνὸς τόπου, ἀπαιτεῖται ὥστε τὸ γεωγραφικὸν πλάτος τοῦ τόπου τούτου νὰ μὴ ᾔηται ὑψηλότερον τῆς ἀποκλίσεως αὐτῆς, ἀλλαις λέξεσι, νὰ περιλαμβάνηται

μεταξὺ 0° και τοῦ 28ο βορείου ἢ νοτίου πλάτους. (1) Εἰς πᾶν ἄλλο μέρος ἡ ριπὴ ἔσεται ἀναγκαίως καμπύλη, ὅπερ παραβλάψει τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ πειράματος.

« Τέλος καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἕκτον ζήτημα, ποίαν θέσιν πρέπει νὰ κατέχῃ ἐν τῷ οὐρανῷ ἡ Σελήνη καθ' ἣν στιγμὴν ἀφεθήσεται ἡ βολή, ἀποφαινόμεθα :

« Καθ' ἣν στιγμὴν σφενδακισθῆ εις τὸ διάστημα ἡ σφαῖρα, ἡ Σελήνη, ἣτις προχωρεῖ καθημερινῶς δεκατρεῖς βαθμοὺς, δέκα πρῶτα και τριάκοντα πέντε δευτερολέπτα, ὀφείλει νὰ εὑρεθῆ μεμακρυσμένη ἀπὸ τοῦ κατακορύφου σημείου τετράκις τὸν ἀριθμὸν τοῦτον, είτε πενήτηκοντα δύο βαθμοὺς, τεσσαράκοντα δύο πρῶτα και είκοσι δευτερολέπτα, διάστημα, ὅπερ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν ὁδὸν, ἣν θέλει διανύσει κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πορείας τοῦ βλήματος. Ἄλλ' ἐπειδὴ πρέπει νὰ ληφθῆ ἐπίσης ὑπὸ ὄψιν ἡ παρατροπὴ είτε ἀποπλάνησις, ἣν ὑποστήσεται τὸ βλήμα συνεπεία τῆς περιτροφικῆς κινήσεως τῆς Γῆς, και ἐπειδὴ τούτο θέλει φθάσει εις τὴν Σελήνην παρεκκλῖναν κατὰ διάστημα ἴσον πρὸς δεκαεξὶ γῆνας ἀκτῖνας, αἵτινες, ὑπολογιζόμεναι εις τὴν τροχίαν τῆς Σελήνης, ἀποτελοῦσι περίπου ἔνδεκα βαθμοὺς, πρέπει νὰ προστεθῶσιν οἱ βαθμοὶ οὗτοι μετὰ τῶν παριστῶντων τὴν ἤδη μνημονευθεῖσαν βραδύτητα τῆς Σελήνης, τουτέστιν ἀκριβῶς ἐξήκοντα τέσσαρες τὸ ὅλον βαθμοί. Οὕτω λοιπὸν ἐν καιρῷ τῆς ριπῆς, ἡ πρὸς τὴν Σελήνην ἀπευθυομένη ὀπτικὴ ἀκτὶς ὀφείλει νὰ ἀποτελῆ μετὰ τοῦ καθέτου τοῦ τόπου γωνίαν 64 βαθμῶν.

« Τοιαῦτα εἶπιν αἱ τοῦ Ἀστεροσκοπείου τῆς Κανταβριγίας ἀπαντήσεις εις τὰ προταθέντα ζητήματα παρὰ τῶν μελῶν τοῦ Τηλεβολικοῦ Συλλόγου.

« Συγκεφαλαιῶντες τὰ ἀνωτέρω παρατηρούμενα :

« Α'. Ὅτι τὸ τηλεβόλον πρέπει νὰ στηθῆ εις τόπον κείμενον μεταξὺ 0° και 28ο βορείου είτε νοτίου πλάτους.

« Β'. Ὅτι πρέπει νὰ διευθυνθῆ εις τρόπον ὥστε νὰ ἀφορᾷ πρὸς τὸ κατακόρυφον σημεῖον τοῦ τόπου.

« Γ'. Ὅτι τὸ ἐκσφενδακισθόμενον βλήμα ἀνάγκη νὰ ὠθῆται ὑπὸ

(1) Γεωγραφικὸν πλάτος τόπου τινὸς καλεῖται τὸ μεταξὺ τοῦ Ἰσημερινοῦ και πόλου διάστημα· και ὄντως μόνον εις τὰς μεταξὺ τοῦ Ἰσημερινοῦ και τοῦ ἐκσφενδακίσιοντος ογδόου παραλλήλου περιλαμβανομένας χώρας τῆς Γῆς ἡ μεγίστη ὕψωσις τῆς Σελήνης ἐκικνεῖται μέχρι τοῦ ζηνίθ. Πέραν τῆς 28ης μοίρας, ἡ Σελήνη ἀφίσταται ἐπὶ μᾶλλον τοῦ ζηνίθ, καθὼς προχωρεῖ τις πρὸς τοὺς πόλους. Σ. Μ.

ἀρχικῆς ταχύτητος δωδεκακισχιλίων ὑάρδων ἀνά πᾶν δευτέρωλεπτον

« Δ'. Ὅτι πρέπει νὰ ἀφελθῇ τὴν 1ην δεκεμβρίου προσηχοῦς ἔτους, κατὰ τὴν 8ην ὥραν, μείον δεκατριῶν πρώτων καὶ εἴκοσι δευτερολέπτων.

« Ε'. Ὅτι θέλει συναντήσῃ τὴν Σελήνην τέσσαρας ἡμέρας μετὰ τὴν ἀναχώρησίν του, τούτεστι τὴν 4ην δεκεμβρίου, ἀκριβῶς τὸ μεσονύκτιον, καὶ καθ' ἣν στιγμὴν αὕτη διέρχεται τὸ ζεῖθ.

« Τὰ μέλη τοῦ Τηλεβολικοῦ Συλλόγου ὀφείλου νὰ ἐπιληφθῶσιν ἅντι ἀργοπορίας τῶν ἀπαιτουμένων ἐργασιῶν πρὸς ἐπιτυχίαν τοιαύτης ἐπιχειρήσεως, καὶ νὰ ᾧπιν ἔτοιμα ὅπως ἐκτελέσωσι τὰς ὑποχρεώσεις αὐτῶν ἀκριβῶς τὴν ὀριζομένην ἐποχὴν· διότι, ἐὰν ἀφῆσσι νὰ παρέλθῃ ἡ εὐκαιρία τῆς 4ης δεκεμβρίου, δὲν θέλει εἶσθαι δυνατὸν νὰ ἐπιτύχωσι πλέον τὴν Σελήνην εἰς τὰς αὐτὰς συνθήκας τῆς περιγειότητος καὶ τοῦ ζεῖθ, εἰμὴ μετὰ παρέλευσιν δεκαοκτῶ ἐτῶν καὶ ἑνδεκα ἡμερῶν.

« Τὸ γραφεῖον τοῦ Ἀστεροσκοπείου τῆς Κανταβριγίας προσφέρεται ἐτοιμῶς εἰς τὴν διάθεσιν τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου καθ' ὅσοι ἀφορᾷ τὰ ζητήματα τῆς θεωρητικῆς ἀπτρονομίας, καὶ δρᾷττεται τῆς εὐκαιρίας τοῦ νὰ συνενώτῃ τὰ συγχαρητήρια αὐτοῦ μετὰ τῶν τῆς Ἀμερικῆς Ὀλοκλήρου.

I. M. ΒΕΛΦΑΣΤ,

Διευθυντὴς τοῦ Ἀστεροσκοπείου τῆς Κανταβριγίας.»

Ε'.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΣΕΛΗΝΗΣ.

Ἐὰν παρατηρητὴς, ἔχων ἀπείρως διαπερατικὴν τὴν ὄρασιν, ἐτίθετο κατὰ τὴν χλωτικὴν ἐποχὴν τοῦ σύμπαντος ἐπὶ τοῦ ἀγνώστου τούτου κέντρου, περὶ τὸ ὁποῖον συστρέφεται ταλαντευόμενος σύμπας ὁ ὀρατὸς κόσμος, θὰ παρετήρει μυριάδας μυριάδων ἀτόμων πληρούσας τὸ διάστημα. Βαθμηδὸν ὁμως, κατὰ τὴν διαδοχὴν τῶν αἰώνων, ἐπετελέσθη μεταβολή τις, καὶ ἐν τῇ πρώτῃ ἐπαρῇ τῆς ὕλης ἐξεδηλώθη ὁ νόμος τῆς ἔλξεως, ὑπὸ τὴν δεσποτείαν τοῦ ὁποίου καθυπεβλήθησαν τὰ τέως τῆδε χλαίετε ἀκωμάλως περιπλανώμενα ἄτομα. Εἶτα δὲ τὰ ἄτομα ταῦτα ὑπέστησαν χημικὴν τινα συνέωσιν ἀναλόγως τῆς ὁμοιότητος καὶ τῆς συγγενείας αὐτῶν, μετεβλήθησαν εἰς μόρια καὶ ἀπετέλεσαν

τὰς νεφελώδεις ἐκείνας συστάδας, ἐξ ὧν εἰσιν ἐγκατεσπαρμένα τὰ βᾶθη τοῦ οὐρανοῦ.

Ἄμα σχηματίζεται αἱ συστάδες αὗται, ἐνεψυχώθησαν ὑπὸ περιστροφικῆς τινος κινήσεως περὶ τὸν κεντρικὸν αὐτῶν πυρῆνα, ὅστις ἐπίσης ἐξηκολούθει περιστρεφόμενος περὶ ἑαυτὸν καὶ βαθμηδὸν συμπυκνούμενος. Καί, κατὰ τοὺς ἀπαραγκλίτους νόμους τῆς μηχανικῆς, καθόσον ὁ ὄγκος αὐτοῦ ἠλαττοῦτο ὑπὸ τῆς συμπυκνώσεως, κατὰ τοσοῦτον μᾶλλον ἐπεταχύνετο ἡ περιστροφικὴ αὐτοῦ κίνησις, συνεπεία δὲ ἀμφοτέρων τῶν ἐνεργειῶν τούτων ἐσχηματίσθη ὁ πρῶτος ἀστὴρ, πυρῆν καὶ κέντρον τῆς νεφελότητος.

Ἐξακολουθῶν νὰ ἀτενίσῃ μετὰ προσοχῆς εἰς τὰ περὶ αὐτὸν συμβαίοντα, ὁ παρατηρητὴς θὰ διέκρινε τὰ λοιπὰ μόρια τῆς συστάδος ὑφιστάμενα τοὺς αὐτοὺς μετασχηματισμοὺς τοῦ κεντρικοῦ ἀστέρος, καὶ ὡς αὐτὸν συμπυκνούμενα διὰ περιστροφικῆς κινήσεως βαθμηδὸν ἐπιταχυνόμενης, ἐπὶ τέλους δὲ περιαγόμενα περὶ αὐτοῦ ὑπὸ τὸ σχῆμα ἀπειραρίθμων ἀστέρων.

Ὅτω λοιπὸν ἐξεκκολάφθησαν τὰ πολυσχημάτιστα πλήθη τῶν νεφελότητων, ἐξ ὧν ἡ ἐπιτήμη ἠδυνήθη νὰ ἀριθμηθῇ περὶ τὰς πεντακισχιλίας. Μεταξὺ δὲ τούτων ὑπάρχει μία ἰδίως κυκλοτερής, ἣν οἱ ἄνθρωποι ἀπεκάλεσαν Γαλαξίαν, καὶ ἣτις ἐγκλείει περὶ τὰ δεκαοκτῶ ἑκατομμύρια ἀστέρων, ὧν ἕκαστος διατελεῖ τὸ κέντρον ἰδίου ἡλιακοῦ συστήματος.

Ἐὰν ὁ παρατηρητὴς ἔρριπτεν ἐλαστικὸν βλέμμα ἐν μέσῳ τῆς λεγεῶνος ταύτης τῶν δεκαοκτῶ ἑκατομμυρίων ἀστέρων, τῶν ἀποτελούντων τὸν ἡμέτερον Γαλαξίαν, θὰ διέκρινεν ἰδίως ἐν ἄστρῳ μετρίου μεγέθους καὶ σχετικῶς ἥττοι λαμπρὸν (1), ὅπερ ὑπερρφάνως ἀποκαλοῦμεν Ἡλίον. Πάντα δὲ τὰ φαινόμενα, εἰς ἃ ὀφείλεται ὁ σχηματισμὸς τοῦ παντός, θὰ ἐξετελοῦντο ἀλληλοδιαδόχως πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀρακοῦς τούτου μορίου τῆς φλογεῆς ταύτης κίνεως.

Καὶ ὄντως τὸν Ἡλίον τούτον, εἰτέτι εἰς ἀτμώδη διατελοῦντα κατάστασιν καὶ συγκείμενον ἐκ κινήτων μορίων, θὰ παρετήρει στρεφόμενον περὶ τὸν ἴδιον αὐτοῦ ἄξονα, ὅπως συμπληρωθῇ ἡ ἐργασία τῆς συμπυ-

(1) Ἡ διάμετρος τοῦ Σειρίου, κατὰ τὸν Βολαστόνα, ἰσοδυναμεῖ πρὸς δώδεκα φράς τὴν τοῦ Ἡλίου· ὅστε ὁ ἀστὴρ οὗτος δύναται νὰ ἐκληφθῇ σχεδὸν διπλάσιος τοῦ Ἡλίου, ὅστις ὑπερτερεῖ τὴν Γῆν, κατὰ 1,400,000 φράς! Οἶον μέγεθος! ὅσα σωρεῖα ὕλης!

κνώσεως. Ἡ κίνησις δὲ αὐτῆ, ἐπομένη ἀκριβῶς εἰς τοὺς νόμους τῆς μηχανικῆς, θὰ καθίστατο ταχύτερα καθ' ὅσον ἠλαττοῦτο ὁ ὄγκος τοῦ ἀστέρος, θὰ ἐπῆρχετο δὲ στιγμῇ, καθ' ἣν ἡ κεντρόφυξ δύναμις θὰ κατενίκα τὴν κεντρόμολον, τείνουσα νὰ ἀπωθήσῃ τὰ μόρια πρὸς τὸ κέντρον.

Τότε ἕτερον φαινόμενον ἤθελεν ἐκτελεσθῆ ἐνώπιον τοῦ θεατοῦ τούτου· τὰ ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τοῦ ἰσημερινοῦ κείμενα μόρια, ἐκφυγόντα μεθ' ὀρμῆς ὡς ὁ λίθος σφενδόνης, ἧς συνετρίβη αἴφνης τὸ σχοινίον, θὰ ἐσχημάτιζον περὶ τὸν ἥλιον πλείστους ὅσους ὁμοκέντρος δακτύλους, παρεμφερεῖς πρὸς τοὺς τοῦ πλανήτου Κρόνου. Εἶναι δὲ καὶ αὐτοὶ οὗτοι οἱ ἐκ κοσμικῆς ὕλης συγκείμενοι δακτύλιοι, ἐμφυχωθέντες ὑπὸ περιστροφικῆς κινήσεως περὶ τὸν κεντρικὸν αὐτῶν ἀστέρα, θὰ συνετρίβοντο καὶ θὰ ἀποσυνετίθεντο εἰς δευτερεύουσας νεφελότητας, τουτέστιν εἰς πλανήτας.

Ἄν ὁ παρατηρητῆς ἤθελεν ἐπιστήσῃ τότε ἅπασαν αὐτοῦ τὴν προσοχὴν ἐπὶ τῶν πλανητῶν τούτων, θὰ παρετήρει αὐτοὺς μετασχηματιζομένους ἀκριβῶς ὡς τὸν ἥλιον, καὶ παρέχοντας γέννησιν εἰς ἓνα ἢ καὶ πλείστους κοσμικοὺς δακτυλίους, πρωτογενεῖς αἰτίας τῶν κατωτέρας τάξεως ἀστέρων ἐκείνων, τοὺς ὁποίους οἱ ἀστρονόμοι ἀπεκάλεσαν δορυφόρους ἢ σελήνας.

Οὕτω λοιπὸν, προβαίνοντες ἀπὸ τοῦ ἀτόμου εἰς τὸ μόριον, ἀπὸ τοῦ μορίου εἰς τὴν νεφελότητα, ἀπὸ τῆς νεφελότητος εἰς τὴν ἀστρώαν συστάδα, ἀπὸ ταύτης εἰς τὸν κεντρικὸν πυρῆνα, ἀπὸ τοῦ κεντρικοῦ ἀστέρος εἰς τὸν ἥλιον, ἀπὸ τοῦ ἡλίου εἰς τὸν πλανήτην, καὶ ἀπὸ τοῦ πλανήτου εἰς τὸν δορυφόρον, ἔχομεν πᾶσαν τὴν σειρὰν τῶν μετασχηματισμῶν, οὓς τινὰς ὑπέστησαν τὰ οὐράνια σώματα ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου.

Παρατηροῦμεν δὲ καὶ παράδοξόν τινα ὁμοιότητα τοῦ σχηματισμοῦ τῶν κόσμων πρὸς τὸν σχηματισμὸν εἴτε τὴν γέννησιν καὶ τὴν φθορὰν τοῦ ἀνθρώπου, ἐξ ὧν καταδεικνύεται ἡ ἀξιοθαύμαστος ἐνότης τῆς φύσεως ἐν τῇ φαινομένη αὐτῆς ποικιλίᾳ· αἱ πρώται μορφωθεῖσαι διὰ τοῦ σπέρματος, οὕτως εἰπεῖν, τοῦ αἰθέρος νεφελότητες δύνανται νὰ ἀναπαραστήσωσι τὰ ἔμβρυα τῶν πλανητικῶν κόσμων· οἱ ἐκ διακεχυμένης μὲν ὕλης συγκείμενοι ἀλλὰ κάπως μᾶλλον συστηματικοποιημένοι κομηταὶ εἰσὶ τὰ βρέφη τοῦ οὐρανοῦ κόσμου, ἅτινα τοῦ χρόνου προϊόντος μεταβάλλονται εἰς παῖδας εἴτε ἀχμαίους νεανίας, πλήρεις ζωῆς καὶ πυρός· καὶ οὗτοί εἰσιν οἱ ἥλιοι τὴν νεανικὴν παρακολουθεῖ ἡ ἀνδρικὴ ἡλι-

κία, καθ' ἣν τὸ πῦρ τῆς καρδίας ὑποχωρεῖ εἰς τὸν νοῦν καὶ ἐγκλείεται ἐν ταῖς σπλάγγχνις, ἀπαρᾶλλάκτως ὡς συμβαίνει εἰς τοὺς πλανήτας, εἴτε τὰς ἤδη ἐσχηματισμένας γαίας· αἱ σελήναι, τουτέστιν οἱ κόσμοι οὗτοι, ὧν ἐξητμίστη τὸ κεντρικὸν πῦρ, εἰσὶ κατὰ πάντα παρεμφερεῖς πρὸς τοὺς ἐτοιμοθανάτους εἴτε θανόντας ἤδη γέροντας, ὧν ἀπέπτη ἡ ζωὴ καὶ ἐτάκη τὸ αἷμα· τέλος ἐπέρχεται ἡ ἐποχὴ τῆς διαλύσεως τοῦ πτώματος εἰς τὰ ἐξ ὧν συνετέθη, καὶ εἰκόνα τοῦ ἀπαρτρέπτου τούτου νόμου τῆς φύσεως παρέχουσι εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ ἐπιστήμονος παρατηρητοῦ τὰ ἀνάρθητα πλήρη τῶν ἀερολίθων, συντρίμματα προφανῶς προὑπαρξάντων καὶ πεπληρωμένων ζωῆς καὶ ἐνεργείας κόσμων.

Ὁ ἥλιος, καίτοι κατὰ τὰ φαινόμενα διατελεῖ μεμωμένος εἰς τὰ ἄμετρα βᾶθῃ τοῦ ἀστρώου κόσμου, ἐν τούτοις προσεδέθη ὑπὸ τῶν νεωτέρων θεωριῶν τῆς ἐπιστήμης εἰς τὴν ἀστρώαν συστάδα τοῦ Γαλαξίου. Κέντρον ἰδίου συστήματος εἴτε κόσμου, καίτοι φαινόμενος τοσοῦτω μικρὸς ἐν τῷ μέσῳ τῶν αἰθερίων χωρῶν, οὐχ ἦττον εἶναι ὑπερμεγέθης, καθότι ὁ ὄγκος αὐτοῦ ὑπερτερεῖ κατὰ ἓν ἑκατομμύριον καὶ τετρακοσίας χιλιάδας φορὰς τὸν τῆς Γῆς. Πέριξ αὐτοῦ συστρέφονται, ὡς αἱ φῶς διψῶσαι χρυσαλλίδες περὶ τὸν λύχον, ὀκτὼ πλανῆται, ἐκσφενδονισθέντες ἀπὸ τῶν σπλάγγχνων αὐτοῦ κατὰ τὴν πρώτην ἐποχὴν τῆς δημιουργίας. Τὰ τέκνα ταῦτα τοῦ πατρὸς ἡλίου, ἀρχόμενοι ἀπὸ τοῦ πλησιεστέρου πρὸς αὐτὸν καὶ προβαίνοντες μέχρι τοῦ μᾶλλον ἀφεστώτος, φέρουσι τὰ ἐξῆς ὀνόματα τῆς μυθολογίας: Ἐρμῆς, Ἀφροδίτη, Γῆ ἢ Κυβέλη, Ἄρης, Ζεὺς, Κρόνος, Οὐρανὸς καὶ Ποσειδῶν. Περιπλέον δὲ, μεταξὺ Ἄρεως καὶ Διὸς περιδινοῦνται ἐν ἀπαραμειώτῳ τάξει πληθὺς μικρῶν σωμάτων, πιθανῶς λειψάνων πελωρίου πλανήτου, συντριβέντος ποτὲ εἰς πλεῖστα τεμάχια, ἐξ ὧν τὸ ἄργειον ὄμμα τῶν ἀστρονόμων κατώρρωσε νὰ γνωρίσῃ καὶ νὰ σημειώσῃ μέχρι τῆς σήμερον περὶ τοὺς ἑκατὸν καὶ δέκα.

Ἐκ τῶν θεραπόντων τούτων, οὓς ὁ μέγας ἥλιος διατηρεῖ κινουμένους περὶ αὐτὸν ἐν ἑλλειψειδεῖ τροχιᾷ διὰ τοῦ θαυμασίου νόμου τῆς ἔλξεως, τινὲς κέκτηνται ἐπίσης εὐάριθμοι ὑπαλληλίαν. Οὕτως ὁ Οὐρανὸς καὶ ὁ Κρόνος ἔχουσι ἕκαστος ἀνὰ ὀκτὼ δορυφόρους, ὁ Ζεὺς ἔχει τέσσαρας, ὁ Ποσειδῶν πιθανῶς τρεῖς καὶ ἡ Γῆ ἓνα· ὁ τελευταῖος οὗτος, ὁ ἀφανέστερος τῶν δορυφόρων τοῦ ἡλιακοῦ κόσμου, καλεῖται Σελήνη, καὶ τούτου τὴν κατάκτησιν ἐπέδωκεν ἡ τολμηρὰ εὐφυΐα τῶν Ἀμερικανῶν.

Ὁ φωστῆρ τῆς νυκτός, ἕνεκα τῆς σχετικῶς μικρᾶς αὐτοῦ ἀποστά-

σεως από τοῦ ἡμετέρου πλανήτου καὶ τοῦ θεάματος τῶν ταχέως καὶ ἀλλεπαλλήλως ἀνανεουμένων ποικίλων αὐτοῦ φάσεων, εὐθύς ἐξ ἀρχῆς εἴλκυσε τὴν προσοχὴν τῶν κατοίκων τῆς Γῆς μετὰ τὸν φωστῆρα τῆς ἡμέρας. Καὶ ὅμως ὁ Ἥλιος προσβάλλει ἀποτόμως τὴν ὄρασιν, καὶ ἡ λάμψις τοῦ φωτὸς αὐτοῦ ἐκβιάζει τοὺς ἀτενίζοντας εἰς αὐτὸν αὐθάδεις ὀφθαλμοὺς νὰ νεύωσι χαμαί, ἐνῶ ἡ ξανθὴ Ἄρτεμις, μᾶλλον ἀβρόφρων καὶ φιλάρεσκος, ἐπιτρέπει ἐλευθέρως τὴν θεωρίαν τῆς μετρίας αὐτῆς καλλοῆς· καὶ ἀπ' ἐναντίας τοῦ ἀδελφοῦ τῆς, αὐτὴ νεύει χαμαὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς· καίτοι δὲ προσιτὴ εἰς πᾶν βλέμμα καὶ ἤττον ὑπερήφανος, ἐν τοσοῦτῳ τολμᾷ ἐπίστε νὰ ἀποκρύψῃ τὸν ἀδελφόν τῆς, τὸν ἀκτινοβόλον Ἀπόλλωνα, χωρὶς ποτε νὰ ἀποκρύπτηται ἀπ' αὐτοῦ. Οἱ Μωαμεθανοὶ διακίονταν τὴν ὀφειλομένην εὐγνωμοσύνην πρὸς τὴν πιστὴν ταύτην σύντροφον τῆς Γῆς, κανονίσαντες τοὺς μῆνας αὐτῶν ἐπὶ τῆς περιτροπῆς τῆς καὶ κοσμήσαντες τὰς σημαίας των διὰ τοῦ συμβόλου αὐτῆς, ὡς ἔπραξαν τοῦτο πρὸ αὐτῶν οἱ Βυζαντινοί.

Οἱ πρῶτοι λαοὶ τῆς Γῆς ἀπέδωκαν ἰδιάζουσαν λατρείαν πρὸς τὴν ἀγνήν ταύτην θεάν. Οἱ Αἰγύπτιοι ἀπεκάλεσαν αὐτὴν Ἴσιδα, οἱ Φοίνικες Ἀστάρτην, οἱ Ἕλληρες τὴν ἐλάτρευσαν ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς Φοίβου, θυγατρὸς τῆς Ἀθηοῦς καὶ τοῦ Διὸς, καὶ ἐξήγγουν τὰς ἐκλείψεις αὐτῆς διὰ τῶν μυστηριωδῶν ἐπισκέψεων τῆς πρὸς τὸν ὥραϊον Ἐνδυμίωνα. Κατὰ τὸ λέγειν τοῦ συναξαρίου τῆς μυθολογίας, ὁ λέων τῆς Νεμέας διέτρεξε τὰς πεδιάδας τῆς Σελήνης πρὶν ἢ ἐμφανισθῆ ἐπὶ τῆς Γῆς, καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου μνημονεύμενος ποιητὴς Ἀγησιάνναξ ἀπηθανάτισε διὰ τῶν στίχων αὐτοῦ τοὺς γλυκεῖς ἐκείνους ὀφθαλμοὺς, τὴν θελκτικὴν βίαια καὶ τὸ ἐπαγωγὸν στόμα, τὰ σχηματιζόμενα ὑπὸ τοῦ σκιεροῦ μέρους τῆς ἀξιεράστου Ἐκάτης.

Ἀλλὰ καίτοι οἱ ἀρχαῖοι ἐνόησαν καλῶς τὸν χαρακτήρα, τὴν κρᾶσιν, καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ τὰς ἠθικὰς ιδιότητας τῆς Σελήνης ὑπὸ τὴν μυθολογικὴν ἐποψίν, οἱ σοφώτεροι ὅμως μεταξὺ αὐτῶν διετέλεσαν ἐντελῶς ἀγνοοῦντες τὴν κυρίως σεληιογραφίαν. Ἐν τούτοις τινὲς τῶν ἀστρονόμων τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς κατώρθωσαν ν' ἀνακαλύψωσι μερικότητάς τινας, ἐπιβεβαιουμένας σήμερον ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης. Ἄν οἱ Ἀρκάδες διετείοντο ὅτι κατόκησαν τὴν Γῆν ἐν ἐποχῇ, καὶ ἦν ἡ Σελήνη δὲν ὑπῆρχεν εἰσέτι, ἂν ὁ Σιμπλίσιος ὑπέλαβεν αὐτὴν ἀκίνητουσαν καὶ προσηλωμένην εἰς τὸν χρυστάλλινον θόλον, ἂν ὁ Γάτιος ἐθεώρει αὐτὴν ὡς τεμάχιον ἀποσπασθὲν ἀπὸ τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου, ἂν Κλέαρχος ὁ τοῦ Ἀριστοτέλους μαθητὴς παρέστησεν αὐτὴν ὡς στιλπνὸν κάτοπτρον, ἐφ' οὗ

ἀντανιακλάται ἢ εἰκὼν τοῦ ὤκεανου, ἂν ἄλλοι τέλος πάντων διείδον ἐν αὐτῇ συμφύρασιν ἀτμῶν ἐκπεμπομένων ἀπὸ τῆς Γῆς, ἢ σφαῖραν κατὰ τὸ ἡμισυ πεπυρακτωμένην, κατὰ δὲ τὸ ἕτερον ἡμισυ πεπηγμένην, εὐρέθησαν καὶ τινες σοφοί, οἵτινες δι' εὐφυῶν παρατηρήσεων, καίτοι στερούμενοι ὀργάνων ὀπτικῆς, ὑπωπτεύθησαν τοὺς πλειοτέρους νόμους, τοὺς διέποντας τὸ μέγα ἄστρον τῆς νυκτός.

Οὕτω Θαλῆς ὁ Μιλήσιος, ζήσας περὶ τὸ 460 πρ. Χρ., πρῶτος ἐξέφερε τὴν γνώμην, ὅτι ἡ Σελήνη ἐφωτίζεται ὑπὸ τοῦ Ἥλιου. Ἀρίσταρχος ὁ Σάμιος ἔδωκε τὴν ἀληθῆ ἐξήγησιν τῶν φάσεων αὐτῆς· ὁ Κλεομένης ἐδίδαξεν, ὅτι ἡ Σελήνη ἠκτινοβόλει ὑπὸ φωτὸς ἀντανιακλωμένου ἐπ' αὐτῆς. Ὁ Χαλδαῖος Βηρωτὸς ἀνεκάλυψε, ὅτι ἡ διάρκεια τῆς περιτροπικῆς αὐτῆς κινήσεως ἦν ἰσόχροτος πρὸς τὴν περὶ τὸν ἴδιον ἄξονα, καὶ διὰ τοῦ φαινομένου τούτου ἐξήγησε τὴν ἀνεξήγητον ἐπιμονὴν τῆς Σελήνης, τοῦ νὰ δεικνύη πάντοτε εἰς τὴν γῆν τὸ αὐτὸ μέρος τῆς ἐπιφανείας τῆς. Τέλος ὁ Ἰππάρχος, ἀκμάσας δύο αἰῶνας πρὸ τῆς χριστιανικῆς ἐποχῆς, ἐξηκρίβωσεν ἀνισότητάς τινας εἰς τὰς φαινομένας κινήσεις τοῦ δορυφόρου τῆς Γῆς.

Αἱ διάφοροι αὗται παρατηρήσεις ἐπεβεβαιώθησαν διὰ μεταγενεστέρων παρατηρήσεων καὶ ἀπέβησαν λίαν ὠφέλιμοι εἰς τοὺς νεωτέρους ἀστρονόμους. Ὁ κατὰ τὸν 6' αἰῶνα μετὰ Χριστὸν ζήσας Πτολεμαῖος καὶ ὁ Ἄραψ Ἀμπουλθέρας κατὰ τὸν δέκατον, συνεπλήρωσαν τὰς παρατηρήσεις τοῦ Ἰππάρχου ἐπὶ τῶν ἀνωμαλιῶν ἄστιας ὑφίσταται ἡ Σελήνη διατρέχουσα τὴν κυματοειδῆ γραμμὴν τῆς τροχίως τῆς ὑπὸ τὴν ἐπιφανείαν τῆς τοῦ Ἥλιου ἔλξεως· εἶτα ὁ Κοπέρνικος, κατὰ τὸν 16' αἰῶνα, καὶ ὁ Τυχοβράχης, κατὰ τὸν 17', κατασιόησαντες τὸ ἀληθὲς σύστημα τοῦ κόσμου, ἐξήγησαν καὶ τὴν λειτουργίαν τῆς Σελήνης ἐν τῷ συνόλῳ τῶν οὐρακίων σωμάτων.

Καίτοι δὲ αἱ κινήσεις αὐτῆς προσδιωρίσθησαν περίπου κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τῆς ἐπιστημονικῆς παλιγγενεσίας, ὀλίγιστα ὅμως ἐγκωρίζοντο περὶ τῆς φυσικῆς αὐτῆς συστάσεως, ἕως οὗ ἐλθὼν ὁ Γαλιλαῖος ἐξήγησε τὰ παρατηρούμενα εἰς τινὰς φάσεις φαινόμενα τοῦ φωτὸς ὡς ἀποδεικνύοντα τὴν ὑπαρξίν ὀρέων, εἰς ἃ ἔδωκε μεταίῳ ὕψος τεσσάρων χιλιάδων καὶ πεντακοσίων ὀργυιῶν. Μετὰ τούτου, ὁ Ἐβέλιος ἠλάττωσε τὸ μέγιστον ὕψος τῶν σεληνιακῶν ὀρέων εἰς δύο χιλιάδας ἑξακοσίας ὀργυιάς, ἀλλ' ὁ συναδέλφος του Ῥικκιόλης ἀνεβίβασεν αὐτὰς εἰς ἑπτακιχιλίας.

Ὁ Ἐρσχελος περὶ τὰ τέλη τοῦ 17' αἰῶνος, βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ

ἰσχυροῦ αὐτοῦ τηλεσκοπίου, περιώρισε παραδόξως τὰς τῶς ὑπολογισθείσας καταμετρήσεις, ὀρίσας εἰς ἑνεακοσίας ὀργυιάς τὸ ὕψος τῶν μεγαλειτέρων ὀρέων τῆς Σελήνης, καὶ ἐπαναγαγὼν τὸν μεσαῖον ὄρον τῶν διαφόρων ὑψωμάτων αὐτῆς εἰς μόνον τετρακοσίας. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἐρσσελος ἠπατάτο, ἀπητοῦντο δὲ αἱ παρατηρήσεις τοῦ Σχρέδερ τοῦ Λουβίλη, τοῦ Χάλλεϋ, τοῦ Νασμίθ, τοῦ Βιανκίνη, τοῦ Παστόρφ, τοῦ Λόρμαν, τοῦ Γρουϊθούτζεν, καὶ ἰδίως αἱ πολυετεῖς καὶ ἐπιμοῖοι μελέται τῶν Κ. Βέερ καὶ Μαϊδлер, ἵνα λυθῇ τὸ ζήτημα ὀριστικῶς· χάρις εἰς τοὺς σοφοὺς τούτους οὐρανοσκόπους, τὸ ὕψος τῶν ὀρέων τῆς Σελήνης εἶναι ἐντελῶς γνωστὸν σήμερον· οἱ δύο τελευταῖοι οὔτοι παρατηρηταὶ κατεμέτρησαν χίλια ἑνεακοσία πέντε ὑψώματα, ἐξ ὧν ἐξ εὐρέθησαν ὑπερτερῶντα τὰς δύο χιλιάδας ἑξακοσίας ὀργυιάς, καὶ εἰκοσιδύο τὰς δύο χιλιάδας τετρακοσίας. Ἡ ὑψηλότερα αὐτῶν κορυφὴ ἐξικνεῖται μέχρι τριῶν χιλιάδων ὀκτακοσίων καὶ μιᾶς ὀργυιῶν ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ σεληνιακοῦ δίσκου.

Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον συνεπληροῦντο καὶ αἱ ἐπὶ τῆς φυσικῆς συστάσεως τῆς Σελήνης γνώσεις· ἡ ἐπιφάνεια αὐτῆς ἐφάνη εἰς τὸν ἰσχυρὸν φακὸν τῶν ἀστρονομικῶν διοπτῆρων, ὡς κατηροτρωμένη ὑπὸ ἠφαιστειῶν ἐκρήξεων, ἐκάστη δὲ παρατήρησις ἐπεβεβαίωσεν τὴν ἠφαιστογενῆ αὐτῆς φύσιν. Ἐνεκα τῆς μὴ παραγωγῆς τοῦ φαινομένου τῆς ἀντανάκλασεως τῶν κρυπτομένων ὀπισθεν τοῦ δίσκου αὐτῆς ἀστέρων συνεπέραναν ὅτι ἡ ἀτμοσφαῖρα ἔλειπεν ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς σχεδὸν ὀλοτελῶς, καὶ ἡ ἔλλειψις αὐτῆ τοῦ ἀέρος συνεπήγαγε φυσικῶς τῷ λόγῳ τὴν ἀπουσίαν τοῦ ὕδατος. Ἐκ τούτου λοιπὸν ὑπετέθη ὅτι, ἵνα ὑπάρξωσι κάτοικοι ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς Σελήνης, καὶ ὅπως ζήσωσιν ὑπὸ τὰς συνθήκας τῆς τῆς αὐτῆς φυσικῆς καταστάσεως, ὡς εἶλον νὰ ἔχωσιν εἰδικὸν διοργανισμὸν πάντῃ ἀνάλογον πρὸς τὴν διασκευὴν τοῦ πλανήτου αὐτῶν, καὶ οὐσιωδῶς διαφέροντα τῶν κατοίκων τῆς Γῆς.

Τέλος, χάρις εἰς τὰς νέας μεθόδους, ἡ ἐπιφάνεια τῆς Σελήνης ἀνεγύθη ἀνευδότης ὑπὸ τῶν τελειοποιηθέντων τηλεσκοπίων ὀργάνων, χωρὶς οὐδὲ ἐλάχιστον μέρος τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς νὰ μείνῃ ἀνεξερεῦνητον, καίτοι ἡ διάμετρος αὐτῆς εἶναι δύο χιλιάδων ἑκατὸν πενήκοντα μιλίων, τουτέστιν ὀλίγον τι ὑπερτέρα τῆς γήϊνης ἀκτίνος, καίτοι ἡ ἐπιφάνεια αὐτῆς εἶναι ἴση πρὸς τὸ δέκατον τρίτον μέρος τῆς γήϊνης ἐπιφανείας, καὶ ὁ ὄγκος τῆς ἀποτελεῖ τὸ τεσσαρακοστὸν ἕνατον μέρος τοῦ ὄγκου τοῦ γήϊνου σφαιροειδοῦς. Ἐν τούτοις οὐδὲν τῶν μυστηρίων αὐτῆς διέφυγε τὸ ἀργεῖον ὄμμα τῶν ἀστρονόμων, καὶ οἱ σοφοὶ καὶ ἐπι-

τήρειοι οὐρανοσκόποι προσέβησαν τὸν κύκλον τῶν θαυμασίων αὐτῶν παρατηρήσεων πέραν τῶν ὀρίων τῆς πιθανότητος.

Οὕτω λοιπὸν παρετήρησαν ὅτι, κατὰ μὲν τὴν ἐποχὴν τῆς πανσελήνου, ὁ σεληνιακὸς δίσκος ἐφαίνετο εἰς τινα αὐτοῦ μέρη κεχαραγμένος ὑπὸ λευκαζουτῶν γραμμῶν, κατὰ δὲ τὰς φάσεις αὐτῆς, ὑπὸ μελαίνων. Ἐγκύψαντες μετὰ πλειοτέρας προσοχῆς εἰς τὴν παρατήρησιν τῶν σημείων τούτων, ἐπέτυχον νὰ ἐννοήσωσι τὴν φύσιν τῶν τοιούτων γραμμῶν εἴτε ῥαβδώσεων, αἵτινες εἰσὶν ἐπιμήκεις καὶ στεναὶ αὐλακες, ἐσκαμμένα μεταξὺ παραλλήλων ὀχθῶν, λήγουσαι δ' ἐν γένει περίξ τῶν κρατήρων. Τὸ μήκος αὐτῶν περιλαμβάνεται μεταξὺ δέκα καὶ ἑκατοντακισχιλίων, τὸ δὲ πλάτος μεταξὺ πεντακοσίων καὶ ὀκτακοσίων ὀργυιῶν. Οἱ Ἄστρονόμοι ἀπεκάλεσαν αὐτὰς ἐν τῷ μᾶς, πλὴν ὅτι ἠδύναντο νὰ πράξωσι περὶ αὐτῶν ἤτο νὰ τὰς ὀνομάσωσιν οὕτω.

Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸ ζήτημα, ἂν αἱ ἐντομαὶ αὐταὶ εἰσὶν αἱ κοῖτα ἀρχαίων ποταμῶν ἀποξηρανθέντων ἢ ἄλλο τι ἐτέρας φύσεως φαινόμενον, δὲν ἐπετεύχθη ἡ ὀριστικὴ αὐτοῦ λύσις. Ὡστε οἱ Ἀμερικανοὶ ἠλπιζον νὰ ἐξακριβώσωσι μίαν ἡμέραν τὸ γεωλογικὸν τοῦτο φαινόμενον τοῦ ἡμετέρου δορυφόρου, καθὼς καὶ νὰ γνωρίσωσι τὴν φύσιν τῆς σειρᾶς ἐκείνης τῶν παραλλήλων προτειχισμάτων, ἅτινα πρῶτος παρετήρησεν ἐπὶ τῆς σεληνιακῆς ἐπιφανείας ὁ ἐν Μονάχῳ σοφὸς καθηγητῆς Γρουϊθούτζεν, ὅστις ὑπέλαβεν αὐτὰ ὡς σύστημα ὀχυρωμάτων, κατασκευασθέντων ὑπὸ τῶν Σεληνιατῶν μηχανικῶν. Τὰ δύο ταῦτα εἰσέτι σκοτεινὰ ζήτῃματα καὶ πλεῖστα ἄλλα ἀναμφιβόλως δὲν ἠδύναντο νὰ κανονισθῶσιν ὀριστικῶς, εἰμὴ μετὰ τὴν ἄμεσον συγκοινωνίαν μετὰ τῆς Σελήνης.

Ὡς πρὸς τὴν ἔντασιν τοῦ σεληνιακοῦ φωτὸς οὐδὲν νεώτερον ἐπρόκειτο νὰ ἀνακαλυφθῇ, καθόσον ἤτο ἠδὲ γνωστὸν ὅτι τοῦτο ἦν τριακοσίας χιλιάδας φορὰς ἀσθενέστερον τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς, καὶ ὅτι ἡ ἀπὸ τῆς Σελήνης ἐκπεμπομένη θερμότης δὲν δύναται νὰ ἐπενεργήσῃ ἐπὶ τῶν ἡμετέρων θερμομέτρων. Καθόσον δ' ἀφορᾷ τὸ κοινῶς γνωστὸν φαινόμενον ὑπὸ τὸ ὄνομα σποδὸχρουν φῶς, ὅπερ φαίνεται συμπληροῦν τὸν σεληνιακὸν δίσκον κατὰ τὰς μηνοειδεῖς αὐτοῦ φάσεις, ἐξηγεῖται φυσικῶς ὡς ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος τῶν ὑπὸ τῆς Γῆς πρὸς τὴν Σελήνην ἀνακλωμένων ἡλιακῶν ἀκτίνων· καθότι κατ' ἐκείνην ἀκριβῶς τὴν ἐποχὴν τοῦ τεταρτημορίου ὁ ὠραῖος ἡμῶν πλανήτης στίλβει πλησιφαῆς ἐπὶ τοῦ σεληνιακοῦ οὐρανοῦ ὡς πελώριον ἄστρον τῆς νυκτὸς, καὶ φωτίζει αἰ ἰσχυροῦ φωτὸς τὰς κοιλιάδας καὶ τὰ ὄρη τοῦ ἡμετέρου δορυφόρου.

Τοιαῦτα ἦσαν αἱ περὶ τοῦ δορυφόρου τῆς Γῆς κυριώτεραι γνώσεις,

ἄστρας ὁ Τηλεβολικός Σύλλογος προτίθετο νὰ ἐπαυξήσῃ καὶ νὰ συμπληρώσῃ ὑφ' ἀπάσας τὰς ἐπόψεις, τουτέστι κοσμογραφικὰς, γεωλογικὰς, πολιτικὰς καὶ ἠθικὰς.

ΣΤ'.

**Ο,ΤΙ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΔΥΝΑΤΟΝ ΝΑ ΑΓΝΟΩΣΙ ΚΑΙ Ο,ΤΙ ΔΕΝ
ΕΠΙΤΡΕΠΕΤΑΙ ΝΑ ΠΙΣΤΕΥΩΣΙΝ ΕΙΣ ΤΑΣ
ΗΝΩΜΕΝΑΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ.**

Ἡ τοῦ Βαρβικῶν πρότασις ἔσχεν ἄμεσον ἀποτέλεσμα τὸ νὰ διεγείρῃ τὸν πόθον πρὸς ἔρευναν τῶν ἀστρονομικῶν θεωριῶν, τῶν ἀναγομείων εἰς τὸν φωστῆρα τῆς νυκτός. Ἐκαστὸς ἤρξατο νὰ ἐγκύπτῃ ἐπιμελῶς εἰς τὴν μελέτην αὐτῶν, ἕκαστος ἠτένιζε μετὰ προσοχῆς τὴν Σελήνην, ὡς εἰ αὕτη πρῶτον ἤδη ἐπεφαίνετο ἐν τῷ στερωμάτι. Καὶ λοιπὸν ἀπέβη τὸ ἀντικείμενον τοῦ συρμοῦ, ὁ σκοπὸς τῶν συνομιλιῶν, ἡ ἐνδιασχολησις τῶν αἰθουσῶν, τὸ ζήτημα τῆς ἡμέρας. Αἱ ἐφημερίδες ἐξέθαψαν τὰ παλαιὰ ἀνέκδοτα, ἐν οἷς τὸ κλασσικὸν φεγγάρι παίζει σημαντικὸν ρόλον· παρέστη ὡν τὴν ἐπιβροχήν, ἣν ἀπέδωκε πρὸς τὸ οὐράνιον τοῦτο σῶμα ἡ ἀμάθεια τῶν ἀρχαίων χρόνων, καὶ ἔψαλλον αὐτὸ καθ' ἅπαντας τοὺς τόπους· ὀλίγοι ἀκόμη καὶ τὰ ἐδημοσίευσον τὰ ἀποφθέγματα του. Ἡθελέ τις στοιχηματίσει, ὅτι ὀλόκληρος ἡ Ἀμερικὴ κατελήφθη ὑπὸ σεληνομανίας.

Ἀφ' ἑτέρου τὰ ἐπιστημονικὰ Περιοδικὰ Συγγράμματα καὶ αἱ Ἐπιθεωρήσεις ἐπραγματεύθησαν εἰδικώτερον τὰ ἀφορῶντα ζητήματα τὴν ἐπιχείρισιν τοῦ Τηλεβολικοῦ Συλλόγου· ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Ἀστεροσκοπίου τῆς Κανταβριγίας ἐδημοσιεύθη παρ' αὐτῶν, σχολιασθεῖσα καὶ ἐπιδοκίμασθεῖσα ἀνευ ἐπιφυλάξεως.

Ἐν συντόμῳ, δὲν ἦτο συγκεχωρημένον οὐδ' εἰς αὐτὸν τὸν πλέον ἀγράμματον ὕμναστον νὰ ἀγνοῆ οὐδὲν ἐκ τῶν ἀφορῶντων τὸν ἡμέτερον δορυφόρον, οὔτε εἰς τὸ πλέον προληπτικὸν γεροντοκόριτον νὰ παραδέχεται εἰσέτι δεισιδαίμονας πλάνας περὶ τοῦ ἀστῆρος τῆς νυκτός· ἡ ἐπιστήμη ἐπλημμύραζε πανταχόθεν καὶ ὑπὸ πάντα τὰ σχήματα, διήρχετο διὰ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῶν ὠτων πάντων, καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ κατοικίδιοι κύνες κατήχησαν νὰ γίνωσι κάπως ἐγκρατεῖς τῆς Ἀστρονομίας.

Μέχρις ἐκείνης τῆς ἐποχῆς πολλοὶ ἠγνόουν τίνι τρόπῳ κατωρθώθη νὰ ὑπολογισθῇ ἡ μεταξὺ Γῆς καὶ Σελήνης ἀπόστασις· οἱ δὲ μᾶλλον προκεχωρημένοι εἰς τὴν ἐπιστήμην ἐπωφελήθησαν τῆς περιστάσεως

ὅπως δαδάξωσιν εἰς αὐτοὺς, ὅτι ὁ ὑπολογισμὸς τῆς ἀποστάσεως τῆς Σελήνης ἐπετυγχάνετο διὰ τῆς καταμετρήσεως τῆς παραλλάξεως τῆς Σελήνης. Ἐάν δὲ ἡ λέξις παραλλάξις ἐξέπληρτε τις ἐξ αὐτῶν ὡς Κινεμάτικῃ ἢ Σανσκριτικῃ, τοῖς ἐξήγουν τότε ὅτι οὕτως ὀνομάζεται ἐν τῷ ἑλλογίῳ τῆς ἐπιστήμης τῶν ἄστρων ἡ σχηματιζομένη γωνία ὑπὸ δύο εὐθειῶν γραμμῶν, ἀγομῶν ἀφ' ἐκάστης ἀκρας τῆς γῆνης ἀκτῆος μέχρι τῆς Σελήνης.

Αἱ ἐκείνους, ὅσοι δὲν ἦσαν ἐξοικειωμένοι μετὰ τῶν κινήσεων τῆς Σελήνης, αἱ ἐφημερίδες ἐπανελάμβανον καθεκάστην, ὅτι τὸ οὐράνιον τοῦτο σῶμα κέκτηται δύο διακεκριμένας κινήσεις, τὴν μίαν περὶ τὸν ἴδιον αὐτοῦ ἄξονα, τὴν δ' ἑτέραν περὶ τὴν Γῆν, καὶ ὅτι ἀμφότεραι αἱ κινήσεις αὐταὶ συμπληροῦνται ἐν ἰσοχρόνῳ διαστήματι, τουτέστιν εἰς εἰκοσιεπτὰ ἡμέρας καὶ ἐν τριτημόριον.

Ἡ περὶ τὸν ἴδιον ἄξονα κίνησις παράγει ἐπὶ τῆς σεληνιακῆς ἐπιφανείας τὸ φαινόμενον τῶν ἡμερῶν καὶ τῶν νυκτῶν, ὡς τοῦτο συμβαίνει καὶ ἐν τῷ ἡμέτερῳ πλανήτῃ, μὲ μόνην ταύτην τὴν διαφορὰν, ὅτι καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ σεληνιακοῦ μηνὸς μία μόνη ἡμέρα καὶ μία νύξ ὑπάρχει, διαρκούσα ἐκάστη τριακοσίας πενήκοντα τέσσαρας ὥρας καὶ ἐν τριτημόριον. Πλὴν, εὐτυχῶς διὰ τὸν παράδοξον τοῦτον κόσμον, τὸ πρὸς τὴν γῆνην σφαῖραν ἐτραμμένον ἡμισφαῖριον αὐτοῦ φωτίζεται ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου κόσμου μὲ ἐντασιν λάμπει εἰς τὴν πρὸς τὸ φῶς δεκαεσσάρων Σεληνῶν, ἐκτὸς τὸ ἕτερον ἡμισφαῖριον, τὸ πάντῃ ἀόρατον εἰς ἡμᾶς, καλύπτεται φυσικῶς τῷ λόγῳ ὑπὸ σκοτεινοτάτης καὶ παγερᾶς νυκτός, διαρκούσης δεκαπέντε περίπου ἡμέρας. Τὸ φαινόμενον τοῦτο ἐξείλεται εἰς τὴν μερικότητα ταύτην, ὅτι ἀμφότεραι αἱ κινήσεις τῆς Σελήνης ἐκτελοῦνται ταυτοχρόνως· φαινόμενον, ἰδιῶν εἰς πάντας τοὺς δορυφόρους τῶν πλανητῶν τοῦ ἡμετέρου συστήματος.

Πνεύματά τινα φιλοπερίεργα πλὴν ὀλίγον βραδέα δὲν ἠδύνατο νὰ ἐνοήσωσι πῶς, ἐκτὸς τῆς Σελήνης κατὰ τὴν περὶ τὴν Γῆν περιφορὰν τῆς δεικνύει ἀμεταβλήτως τὴν αὐτὴν ἐπιπέδου, ἐκτελεῖ ταυτοχρόνως περιστροφικὴν κίνησιν περὶ τὸν ἴδιον τῆς ἄξονα. Εἰς τοὺς τοιούτους ἀναστρονομίτους καὶ ἀγεωμετρήτους ἀπεκρίνοντο διὰ τῆς ἐξῆς παρομοιώσεως: « Μετάβητε εἰς τὸ ἐστιατόριόν σας καὶ στραφῆτε περὶ τὴν τράπεζαν, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀπειλήσετε διαρκῶς πρὸς τὸ κέντρον αὐτῆς· ὅταν ὁ κυκλοτερὴς περίπατός σας συμπληρωθῇ, ἐξετελέσατε ἤδη ὀλόκληρον περιστροφήν περὶ τὸν ἴδιον ἑαυτὸν σας, καθότι ὁ ὀφθαλμὸς σας διέτρεξε διὰδοχικῶς ἅπαντα τὰ σημεῖα τῆς αἰθούσης. Λοιπὸν ἡ

μὲν αἰθέρα εἶναι ὁ οὐρανός· ἡ γὰρ πρῶτος ἡ Γῆ, καὶ ὑμεῖς ἡ Σελήνη!» καὶ ἀπῆρχοντο γοητευμένοι ἐκ τῆς παρομοιώσεως.

Οὕτω λοιπὸν ἡ Σελήνη δεικνύει ἀκαταπαύστως εἰς τὴν Γῆν τὸ αὐτὸ πρόσωπον, κρύπτει δ' ἀφ' ἡμῶν ζηλοτύπως τὸ ἕτερον ἡμισὺ τῆς. Ἐν τούτοις, διὰ τὰ εἶμεθα δίκαιοι καὶ ἐνταυτῷ ἀκριβεῖς, ὀφείλομεν νὰ προσθέσωμεν ὅτι, κατὰ συνέπειαν ἐλαφρᾶς τινος μετακινήσεως ἐξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν καὶ ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς, ἣτις ἐν τῇ ἀστρονομίᾳ καλεῖται τὰ λάντωσης, καθίσταται ὄρατὸν πλέον τοῦ ἡμίσεως τοῦ ἐτέρου αὐτῆς δίσκου, εἴτε περίπου τὸ πεντηχοστὸν ἑβδομον τοῦ ὅλου.

Ὅταν οἱ ἀμαθεῖς ἐγνώρισαν τσαυτὰ περὶ τῆς διττῆς κινήσεως τῆς Σελήνης, ὅσα καὶ ὁ Διευθυντὴς τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου τῆς Κανταβριγίας, ἤρχησαν ν' ἀνησυχῶσι μεγάλως περὶ τῆς ἀνακυκλήσεώς τῆς περὶ τὴν Γῆν, καὶ τότε εἴχον ἐπιστημονικαὶ ἐπιθεωρήσεις ἐξεδόθησαν ἐπὶ σκοπῶ ὅπως ἐξασφαλίσωσι τὰς ὀλίγας αὐτῶν ἐπιστημονικὰς γνώσεις. Ἐδιδάσκοντο λοιπὸν ἐντὸς ὀλίγου, ὅτι τὸ στερέωμα μετὰ τῆς πληθύος τῶν ἀστέρων δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς εὐρύχωρος πλάξ ὠρολογίου, ἐφ' ἧς περιέρχεται ἡ Σελήνη, δεικνύουσα τὸν ἀληθῆ χρόνον εἰς πάντας τοὺς κατόικους τῆς Γῆς· ὅτι, κατὰ τὴν κίνησίν του ταύτης, τὸ ἄστρον τῆς νυκτὸς ἐκτελεῖ τὰς διαφορὰς αὐτοῦ φάσεις· ὅτι ἡ Σελήνη εἶναι πλησιεστῆς, ὅταν εὐρίσκηται εἰς θέσιν ἀντίθετον πρὸς τὸν Ἥλιον, τουτέστιν ὅταν τὰ δύο ταῦτα οὐράνια σώματα συναντῶνται ἐπὶ τῆς αὐτῆς γραμμῆς ἔχοντα ἐν μέσῳ αὐτῶν τὴν Γῆν· ὅτι ἡ Σελήνη γίνεται νέα ὅταν εὐρίσκηται εἰς σὺνῳδον μετὰ τοῦ Ἥλιου, τουτέστιν ὅταν κῆται μετὰ τῆς Γῆς καὶ αὐτοῦ, καὶ τέλος ὅτι ἡ Σελήνη εἰσέρχεται εἰς τὸ πρῶτον ἢ τὸ τελευταῖον αὐτῆς τεταρτημόριον, ὅταν ἀποτελῆ μετὰ τοῦ Ἥλιου καὶ τῆς Γῆς ὀρθὴν γωνίαν, ἧς τινος αὕτη κατέχει τὴν κορυφήν.

Τινὲς ὀξυδερκεῖς Ἰανκαῖοι ἐξήγαγον ἐκ τῶν φαινομένων τούτων ὡς φυσικὴν συνέπειαν, ὅτι αἱ ἐκλείψεις δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συμβῶσιν εἰμὴ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς σὺνῳδου καὶ τῆς ἀντιθέσεως, καὶ ἔδιδον τὸν λόγον τοῦ φαινομένου τούτου. Κατὰ τὰς σὺνῳδους ἢ συζυγίας αὐτῆς, ἡ Σελήνη δύναται νὰ ἀποκρύψῃ τὸν Ἥλιον, ἐνῶ κατὰ τὰς ἀντιθέσεις ἀπ' ἐναντίας ἡ Γῆ ἀποκρύπτει αὐτόν· καὶ ἐὰν αἱ ἐκλείψεις αὗται δὲν συμβαίνωσι δις εἰς ἐκάστην σεληνιακὴν περίοδον, αἰτία τούτου εἶναι διότι τὸ ἐπίπεδον, ἐφ' οὗ κινεῖται ἡ Σελήνη, εἶναι κεκλιμένον ἐπὶ τῆς ἐκλειπτικῆς, τουτέστιν ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου, ἐφ' οὗ κινεῖται ἡ Γῆ.

Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὸ ὕψος, τὸ ὅποιον ἠδύνατο νὰ φθάσῃ τὸ ἄστρον τῆς νυκτὸς ὑπὲρ τὸν ὀρίζοντα, ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου τῆς

Κανταβριγίας ἀπεράνθη εὐκρινέστατα. Ὡστε οὐδεὶς ἦν ὁ ἀγνοῶν, ὅτι τὸ ὕψος τοῦτο ἦν μεταβλητὸν ἀναλόγως τοῦ τόπου, ἀφ' οὗ ἐγίνοντο αἱ παρατηρήσεις, καὶ ὅτι αἱ μόναι ζῶναι τῆς σφαίρας, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Σελήνη διέρχεται ἀπὸ τοῦ ζηνίθ, τουτέστι τίθεται ἀκριβῶς ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν τῶν παρατηρητῶν, εἰσὶν ἀναγκαίως αἱ μεταξὺ τοῦ εἰκοστοῦ ὀγδόου παραλλήλου καὶ τοῦ ἰσημερινοῦ περιλαμβανόμεναι χῶραι. Ἐντεῦθεν ἡ οὐσιώδης αὕτη σύστασις τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου, τοῦ νὰ ἐπιχειρησθῶσι τὸ πείραμα ἐπὶ οἰουδήποτε σημείου τοῦ μέρους τούτου τῆς γῆνης σφαίρας, ὥστε ἡ βολὴ νὰ σφενδονισθῆ καθέτως, καὶ οὕτω νὰ ἀπαλλαχθῆ ὅσον ἔνεστι ταχύτερον τῆς ἐπενεργείας τῆς βαρύτητος· συνθήκη λίαν οὐσιώδης καὶ ἀπαραίτητος πρὸς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐπιχειρήσεως.

Καθόσον δ' ἀφορᾷ τὴν γραμμὴν, τὴν ὁποίαν ἡ Σελήνη ἀκολουθεῖ κατὰ τὴν περὶ τὴν Γῆν περιφορὰν τῆς, τὸ Ἀστεροσκοπεῖον τῆς Κανταβριγίας κατέστησεν ἀρκούντως γνωστὸν καὶ εἰς τοὺς μᾶλλον ἀμαθεῖς, ὅτι ἡ γραμμὴ αὕτη εἶναι καμπύλη εἰσέχουσα, οὐχὶ ἐντελής κύκλος ἀλλὰ μᾶλλον ἑλλειψις, ἧς τινος ἡ Γῆ κατέχει μίαν ἐστίαν. Αἱ ἑλλειπτικαὶ αὗται τροχιαὶ ἰδιάζουσιν εἰς πάντας τοὺς πλανήτας ὡς καὶ εἰς τοὺς δορυφόρους αὐτῶν, καὶ ἡ πειραματικὴ μηχανικὴ ἀποδεικνύει ἐλλόγως, ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν τὰ οὐράνια σώματα νὰ λάβωσι διάφορον τούτου σχῆμα. Εὐκόλως λοιπὸν ἐνόηθη τότε διατί ἡ Σελήνη ἄλλοτε εὐρίσκεται εἰς τὸ ἀπόγειον αὐτῆς, τουτέστι μεμακρυσμένη τῆς Γῆς, καὶ ἄλλοτε πάλιν προσεγγίξει εἰς αὐτὴν, εἴτε διατελεῖ εἰς τὴν περιγεϊότητά τῆς. Προσδιωρίσθη δὲ ἀκριβῶς καὶ ἡ μεσαία αὐτῆς ἀπὸ τοῦ ἡμετέρου πλανήτου ἀπόστασις, ὑπολογισθεῖσα εἰς διακοσίας τριάκοντα τέσσαρας χιλιάδας καὶ τριακόσια τεσσαράκοντα ἑπτὰ μίλια.

Τοῦ λοιπὸν ὅτι ἕκαστος Ἀμερικανὸς ἐκῶν ἀέκων ἐγνώριξε, καὶ ὅτι εἰς οὐδένα ἐσυγχωρεῖτο νὰ ἀγνοῆ. Ἀλλ' ὅσον καὶ ἂν κατέστησαν κοιναὶ ἐν ὀλιγοχρονίῳ διαστήματι αἱ ἀληθεῖς αὗται γνώσεις, ἐν τούτοις ἀρκετὰ δυσχερὲς ἀπέβη νὰ κατανηκθῶσι φαντασιώδεις τινὲς φόβοι.

Οὕτω, παραδείγματος χάριν, ὑπῆρχον τινὲς οἱ διατεινόμενοι ὅτι ἡ Σελήνη ἦτο ἀρχαῖός τις κομήτης, ὅστις, διατρέχων τὴν ἐπιμήκη αὐτοῦ τροχίαν περὶ τὸν Ἥλιον, συνέπεσε νὰ διέλθῃ πλησίθεν τῆς Γῆς, καὶ οὕτως ἐκρατήθη ὑπὸ τῆς ἰσχυρᾶς αὐτῆς ἑλξεως. Οἱ ἀστρονόμοι οὗτοι τῆς αἰθούσης ἐνόμιζον, ὅτι ἐξήγγον οὕτω τὴν πυρίκαυστον ἐπιφάνειαν τῆς Σελήνης, τὸ ἀνεπανόρθωτον τοῦτο δυστύχημα, ὅπερ ἀπέδιδον εἰς τὴν φλογοβόλον ἐπενεργεῖαν τοῦ ἀστρου τῆς ἡμέρας. Ὅταν δὲ τις πα-

ρετήρει αὐτοῖς, ὅτι οἱ κομῆται ἔχουσιν ἀτμοσφαῖρας καὶ ὅτι ἡ Σελήνη δὲν εἶχε ποσῶς, ἠφόρου τί ν' ἀπαντήσωσι.

Ἔτεροι, ἀνήκοντες εἰς τὴν γενεάν τῶν τρεμόνων, ἐδήλουν φόβους τινὰς περὶ τῆς Σελήνης. Ἦκουσάν ποτε ὅτι, ἀπὸ τῶν γενομένων κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Καλιφῶν παρατηρήσεων, ἡ περιστροφικὴ κίησις τῆς Σελήνης ἐπεταχύνετο βαθμολογικῶς· ἐκ τούτου δὲ συνεπέρανον, λίαν λογικῶς ἄλλως τε, ὅτι φυσικὴ συνέπεια τῆς αὐξήσεως τῆς ταχύτητος ἦν ἡ ἐλάττωσις τῆς ἀποστάσεως τῶν δύο οὐρανίων σωμάτων, καὶ ὅτι, τοῦ διπλοῦ τούτου ἀποτελέσματος ἐπεκτεινομένου ἐπ' ἀπειρον, ἡ Σελήνη θὰ πέσῃ μίαν τῶν ἡμερῶν ἐπὶ τῆς Γῆς. Ἐν ταῦτοις ἤρκεσεν ὅπως περιστέλλῃ τὸν φόβον αὐτῶν καὶ ἐξασφαλίσῃ τὰς μελλούσας γενεάς ἢ διαβεβαίωσις τοῦ ἐνδόξου Λαπλάς, Γάλλου μαθηματικοῦ, ὅτι ἡ ἐπιτάχυνσις αὐτῆ τῆς κινήσεως περιτέλλεται ἐντὸς λίαν στενῶν ὁρίων, καὶ ὅτι δὲν θέλει ἀργήσῃ νὰ διαδεχθῇ αὐτὴν ἀνάλογος ἐλάττωσις· οὕτω λοιπὸν ἡ ἰσορροπία τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ διαταραχθῇ κατὰ τὴν διαδοχὴν τῶν αἰώνων.

Τελευταία ἤρχετο ἡ προληπτικὴ τάξις τῶν ἀμαθῶν, οἷτινες, μὴ ἀρκούμενοι εἰς τὴν ἀγνοίαν τῶν, παραδέχονται πᾶν τὸ ἀνύπαρκτον, καὶ μάλιστα θέλουσι νὰ φαίνωνται παντογνώσται καθ' ὅταν ἀγορᾶ τὴν Σελήνην. Καὶ τινὲς μὲν αὐτῶν ἐξελάμβανον τὸν σεληνιακὸν δίσκον ὡς στιλπνὸν κάτοπτρον, ἐντὸς τοῦ ὁποῖου ἠδύνατο νὰ βλέπωσι τὰ διάφορα σημεῖα τῆς Γῆς· (*) τινὲς δὲ διεταίοντο ὅτι, ἐπὶ χιλιῶν παρατηρηθεισῶν νέων σεληνῶν, ἐνεκακόσια πεντήκοντα ἐπήνεγκαν εἰς τὸν ἡμέτερον πλανήτην ἀξιοσημειώτους μεταβολάς, οἷον κατακλυσμοὺς, σεισμοὺς, πλημμύρας ἐπαναστάσεις, κτλ. Ἐπίστευον λοιπὸν εἰς τὴν μυστηριώδη ἐπενέργειαν τοῦ ἀστρου τῶν νυκτῶν ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων, καὶ θεώρουν αὐτὸ ὡς τὸ ἀληθὲς ἀντίβροπον τῆς ὑπάρξεως. Παρεδέχοντο, ὅτι ἕκαστος Σεληνίτης ἦν συνδεδεμένος διὰ συμπληθητικοῦ τινος δεσμοῦ μετὰ τινος τῶν κατοίκων τοῦ γηγένου κόσμου· ὑπεστήριζον, ὅτι τὸ ζωικὸν σύστημα ὑπέκειτο εἰς αὐτὴν ὁλοσχερῶς, ἐφ' ᾧ τὰ μὲν ἄρρενα

(*) Καὶ ὅμως ἡ πρόοδος τῆς νεωτέρας μετεωρολογίας ὀφείλεται εἰς τὰς παρατηρήσεις τῶν μεταβολῶν τῆς προμνημονευθέντος σποδόχρου φωτός, ἤτοι τοῦ φωτός, ὅπερ ἀνατακτᾷ ἡ Γῆ ἐπὶ τῆς Σελήνης κατὰ τὸν πρῶτον αὐτῆς τετραγωνισμόν. Ἡ ἐπαλήθευσις πλείστον ὅσων διαταράξεων τῆς γηγίνης ἀτμοσφαῖρας καὶ αἱ προβήσεις διαφόρων μετεωρολογικῶν ἀνωμαλιῶν ὀφείλονται εἰς τὴν λεπτομερῆ ἐξέτασιν τοῦ οὐρανοῦ τούτου κατόπτρου, ὅπερ μέγα ὑπόσχεται μέλλον εἰς τὰς κλάδων τούτων τῆς ἐπιστήμης.

ἐγεννῶντο πρὸ πάντων ἐν καιρῷ νέας Σελήνης, τὰ δὲ θήλεα κατὰ τὸν τελευταῖον αὐτῆς τετραγωνισμόν, κτλ. κτλ.

Ἄλλ' ἐπὶ τέλους ἐδέητε νὰ ἀποπτύσωσι τὰς χυδαίας ταύτας πλάνους, καὶ νὰ ἐπαέλθωσι εἰς τὴν μόνην ἀλήθειαν. Καὶ ἐὰν ἡ Σελήνη, ἀπογυμνωθεῖσα τῆς ἐπιρροῆς αὐτῆς, ἀπώλεσεν ἐν τῷ πνεύματι τινῶν θιασωτῶν αὐτῆς τὸ γόητρόν της, ἐὰν νῶτά τινα τῆ ἐστράφησαν, ἀφ' ἑτέρου ἢ πλειονοψηφία ἐξεφράσθη ὑπὲρ αὐτῆς. Ὡστε κύριοι μέλημα τῶν Ἰακωαίων καὶ πρωτίστη αὐτῶν φιλοδοξία κατέστη τὸ νὰ λάβωσι τὸ ταχύτερον ὑπὸ τὴν ἑαυτῶν κατοχὴν τὴν νέαν ταύτην ἠπειρον τοῦ αἰθέρος, καὶ νὰ ἀνυψώσωσι ἐπὶ τῆς ὑψηλοτέρας κορυφῆς τῶν ὀρέων αὐτῆς τὴν ἀστεροκέντητον σημαίαν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς.

Z.

Ο ὙΜΝΟΣ ΤΗΣ ΣΦΑΙΡΑΣ.

Το Ἄστεροσκοπεῖον τῆς Κανταβριγίας, ἐν τῇ ἀξιοληνομένη αὐτοῦ ἐπιτολῇ τῆς 7ης Ὀκτωβρίου, εἶχε πραγματευθῆ τὸ ζήτημα τῆς ἡμέρας ὑπὸ τὴν ἀστρονομικὴν ἐποχὴν· τὸν τεῦθεν ἐπρόκειτο νὰ λυθῇ μηχανικῶς. Καὶ ἐνῶ εἰς πάντα ἄλλοι τόπον αἱ πρακτικαὶ δυσχέρειαι τοιούτης τινὸς ἐπιχειρήσεως θὰ ἐφαίνοντο ἀνυπέρβλητοι, ἐν Ἀμερικῇ ἀπ' ἐναντίας ἐθεωροῦντο ὡς παίγιον.

Ὁ πρόεδρος Βιρδικάν, μὴ θέλων νὰ ἀσωτεύῃ τὸν καιρὸν, διώρισεν ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Τηλεβολικοῦ Συλλόγου ἐπιτροπὴν, ἣτις ἐμελλε νὰ λύσῃ ἐν τριῖ συνεδριάσει τὰ τρία μεγάλα ζητήματα περὶ τοῦ τηλεβόλου, τοῦ βλήματος καὶ τῆς πυρίτιδος. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη συνέκειτο ἐκ τεσσάρων μελῶν λίαν σοφῶν καὶ εἰδημόκων: τοῦ Βαρδικάν με ψῆφον ὑπερισχύουσαν ἐν περιπτώσει ἰσοψηφίας, τοῦ στρατηγοῦ Μόργαν, τοῦ ταγματάρχου Ἐλφιστῶνος, καὶ τέλος τοῦ ἀναπορεύτου Τζῶν Μάστωνος, εἰς ὃν ἀνετέθησαν τὰ καθήκοντα τοῦ εἰσηγητοῦ.

Τὴν 8ην Ὀκτωβρίου ἡ Ἐπιτροπὴ συνήλθεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ προέδρου Βαρδικάν. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο λίαν ἐνδιαφέρον ὁ στόμαχος νὰ μὴ ταραξῆ διὰ τῶν κραυγῶν αὐτοῦ μίαν τοσούτω σπουδαίαν συζήτησιν, τὰ τέσσαρα μέλη τοῦ Τηλεβολικοῦ Συλλόγου ἐποποθετήθησαν ἐνώπιον τραπέζης κεκαλυμμένης ὑπὸ παροψίδων βουτύρου καὶ πλακουντίων καὶ

τευοδοχείων. Πάραυτα ὁ Τζῶν Μάστων προσηύρατο τὸν κάλαμα ἐπὶ τῆς σιδηρᾶς αὐτοῦ ἀρπάγης, καὶ ἡ συνεδρίασις ἤρξατο.

Ὁ Βαρβικὰν ἔλαβε πρῶτος τὸν λόγον:

« Ἀγαπητοὶ συνάδελφοι! Πρόκειται νὰ λύσωμεν ἐν τῶν σπουδαιοτέρων ζητημάτων τῆς σφαιροβολικῆς, τῆς ἐξόχου ταύτης ἐπιστήμης, ἣτις πραγματεύεται περὶ τῆς κινήσεως τῶν βλημάτων, τουτέστι τῶν εἰς τὸ διάστημα ἐκσφενδονιζομένων σωμάτων ὑφ' αἰσθητῆς ὀδητικῆς δυνάμεως, εἴτα δὲ ἐγκαταλειπομένων εἰς τὴν ἰδίαν βαρύτητα.

— Ὡ! ἡ σφαιροβολικὴ! ἡ σφαιροβολικὴ! ἔκραξε μετὰ συγκινητικοῦ τόνου ὁ Τζῶν Μάστων.

— Λογικώτερον ἴσως θὰ ἦτα, ἐξηκολούθησεν ὁ Βαρβικὰν, νὰ ἀφιερῶσωμεν τὴν πρώτην ταύτην συνεδρίασιν εἰς τὴν συζήτησιν τοῦ τηλεβόλου . . .

— Ναί, τῶντι, ὑπέλαβεν ὁ στρατηγὸς Μόργαν.

— Ἀλλὰ μετὰ ὥρμιον σύσκεψιν, μοι ἐφάνη εὖλογον τὸ ζήτημα τοῦ βλήματος νὰ προηγηθῆ τοῦ ζητήματος τοῦ τηλεβόλου, καθόσον αἱ διαστάσεις τούτου ἐξαρτῶνται ἀπὸ τοῦ μεγέθους ἐκείνου.

— Ζητῶ τὸν λόγον! ἔκραξεν ὁ Τζῶν Μάστων.

Καὶ ὁ λόγος παρεχωρήθη αὐτῷ μετὰ τῆς προθυμίας, ἧς ἦν ἄξιος τὸ ἔνδοξον αὐτοῦ παρελθόν.

« Γενναῖοί μου φίλοι! εἶπεν οὗτος μὲ τόνον ἱεροφάντου ὁ ἡμέτερος πρόεδρος ἔχει δίκαιον νὰ δίδῃ εἰς τὸ ζήτημα τοῦ βλήματος τὴν προτίμησιν ἐπὶ πάντων τῶν λοιπῶν ζητημάτων· ἡ σφαῖρα αὕτη, τὴν ὁποίαν προτιθέμεθα νὰ ρίψωμεν εἰς τὴν Σελήνην, εἶναι ὁ ἡμέτερος ἀπὸστολος, ὁ μεσίτης, ὁ πρέσβυς, καὶ ἐξαιτοῦμαι τὴν ἀδειαν νὰ τὴν θεωρήσω ὑπὸ καθαρῶς ἠθικῆν ἔποψιν. »

Ἡ νέα αὕτη μέθοδος τῆς θεωρίας ἐνὸς βλήματος ἠρέτισε τὴν περιέργειαν τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου, καὶ πάντες παρέσχον σύντομον προσοχὴν εἰς τοὺς λόγους τοῦ Μάστωνος, ὅστις ἐξηκολούθησεν οὕτω:

« Ἀγαπητοὶ συνάδελφοι! θέλω προσπαθῆσαι νὰ εἶμαι σύντομος· θέλω ἀφήσει κατὰ μέρος τὴν φυσικὴν σφαῖραν, τὴν σφαῖραν, ἣτις φωνεῖται, ἵνα ἐπιστήσω τὴν προσοχὴν μου εἰς τὴν μαθηματικὴν, τὴν ἠθικὴν σφαῖραν. Ἐγὼ θεωρῶ τὴν σφαῖραν ὡς τὴν περικλεστέραν ἐνδειξὴν τῆς ἀνθρωπίνης ἰσχύος, ἣτις ὀλόκληρος ἀντιπροσωπεύεται δι' αὐτῆς καὶ συνοψίζεται ἐν αὐτῇ δημιουργῶν ταύτην ὁ ἄνθρωπος προσήγγισε πλεῖστον πρὸς τὸν μέγαν Δημιουργόν.

— Ἄριστα! εἶπεν ὁ ταγματάρχης Ἐλφιστων.

— Καὶ ὄντως, ἐξηκολούθησεν ὁ ῥήτωρ· ἐὰν ὁ Θεὸς ἐπλασε τοὺς ἀστέρας καὶ τοὺς πλανήτας, ὁ ἄνθρωπος ἐδημιούργησε τὴν σφαῖραν, τὸ κριτήριον τοῦτο τῆς γῆνης ταχύτητος, τὴν μικρογραφίαν ταύτην τῶν ἐν τῷ διαστήματι πλανωμένων ἀστέρων, οἷτινες ἀληθῶς εἶπεῖν εἰσι τοσαῦται σφαῖραι! Ὁ Θεὸς παρήγαγε τὴν ταχύτητα τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, τὴν ταχύτητα τοῦ φωτός, τὴν ταχύτητα τῶν ἀστέρων, τὴν ταχύτητα τῶν κομητῶν, τὴν ταχύτητα τῶν πλανητῶν, τὴν ταχύτητα τῶν δορυφόρων, τὴν ταχύτητα τοῦ ἠχου, τὴν ταχύτητα τοῦ ἀνέμου· ἀλλ' ἡμεῖς ἐμηχανεύθημεν τὴν ταχύτητα τῆς σφαίρας, ἑκατοντάκις ὑπερέραν τῆς ταχύτητος τῶν σιδηροδρόμων καὶ τῶν ὀρμητικωτέρων ἵππων!»

Ὁ Τζῶν Μάστων βαθυμηδὸν ἐγένετο ἔνθους, καὶ τὸ ὕφος του προσεκτᾶτο λυρικὸν τόνον, καθόσον ἐψάλλε τὸν ἱερὸν τοῦτον ὕμνον τῆς σφαίρας.

« Ἐπιθυμεῖτε ἀριθμούς; ἰδοὺ πληθὺς ἐκ τῶν εὐγλωττοτέρων. Λάβετε τὴν μετρίαν σφαῖραν τῶν εἰκοσιτεσσάρων λιτρῶν καίτοι τρέχουσα αὕτη μετ' ὀρμῆς ὀκτακοσίας χιλιάδας φορὰς ὑποδεστέρας τῆς τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, ἑξακοσίας τεσσαράκοντα χιλιάδας φορὰς τῆς τοῦ φωτός, καὶ ἑβδομήκοντα ἑξ φορὰς τῆς περιστροφικῆς κινήσεως τῆς Γῆς, ἐν τούτοις, κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ τηλεβόλου ἔξοδον αὐτῆς, ὑπερτερεῖ τὴν ταχύτητα τοῦ ἠχου, (*) διανύει διακοσίας ὀργυμίας ἀνὰ πᾶν δευτερόλεπτον, δύο χιλιάδας ὀργυμιῶν εἰς δέκα δευτερόλεπτα, δεκατέσσαρα μίλια εἰς ἓν λεπτόν, ὀκτακόσια τεσσαράκοντα μίλια ἐκάστην ὥραν, εἰκοσι χιλιάδας ἑκατὸν μίλια ἐκάστην ἡμέραν, (τουτέστι τὴν ταχύτητα τῶν σημείων τοῦ ἰσημεριοῦ κατὰ τὴν περιστροφικὴν ἀνακύκλῃσιν τῆς σφαίρας,) καὶ ἑπτὰ ἑκατομμύρια τριακοσίας τριακοντα ἑξ χιλιάδας καὶ πεντακόσια μίλια ἀνὰ πᾶν ἔτος. Ὡστε θὰ ἐδαπάνῃ ἑνδεκα ἡμέρας ἵνα φθάσῃ εἰς τὴν Σελήνην, δώδεκα ἔτη διὰ νὰ προτεγγίσῃ εἰς τὸν Ἥλιον, καὶ τριακόσια ἑξήκοντα ἔτη διὰ νὰ ἐπιτκεφθῇ τὸν Ποσειδῶνα, τὸν ἑσχατοῦ πλανήτην τοῦ ἡμετέρου ἠλιακοῦ συστήματος. Ἴδου τί δύναται νὰ κατορθώσῃ ἡ μετρία αὕτη σφαῖρα, τὸ ἔργον τῶν χειρῶν ἡμῶν! Φαντασθῆτε λοιπὸν ὅποια ἔσονται τὰ καταπληκτικὰ αὐτῆς ἀποτελέσματα ὅταν, εἰκοσιπλασιάσεται τὴν ταχύτητα ταύτην, ἐκσφενδονίσωμεν τὴν σφαῖράν μας μετ' ὀρμῆς ἑπτὰ μιλίων καθ' ἕκαστον δευτερόλεπτον! Ὡ θαυμασία σφαῖρα, βλήμα ἔξοχον καὶ μεγαλοπρεπές! κολακείομαι νὰ

(*) Διὰ τοῦτο, ὅταν τις ἀκούσῃ τὴν ἐκπυροκρότησιν, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ προσβληθῇ θανατηφόρως ὑπὸ τῆς σφαίρας.

ἐλπίζω ὅτι θέλεις γίνει δεκτὴ ἐκεῖ ἐπάνω με τὰς ὀφειλομένας τιμὰς εἰς ἓνα γγγίσι ἀπεσταλμένον!»

Ζωηραὶ ἐπευφημίαι ὑπεδέξαντο τὸν πομπώδη τοῦτον ἐπίλογοι, καὶ ὁ Τζῶν Μάστων ὄλος συγκινημένος κατέλαβε τὴν θέσιν αὐτοῦ ἐν τῶν μέσῳ τῶν συγχαρητηρίων τῶν συναδέλφων του.

« Καὶ ἤδη, εἶπεν ὁ Βαρβικάν, ἀφοῦ προσεφέραμεν τὸν φόρον ἡμῶν εἰς τὴν πόλιν, ἄς ἐπιληφθῶμεν ἀμέσως τοῦ ζητήματος.

— Εἴμεθα ἔτοιμοι! ἀπεκρίθησαν τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς, καταβροχθίζοντα ἕκαστον ἡμίσειαν δωδεκάδα πλακουντίων.

— Γνωρίζετε βεβαίως ποῖον εἶναι τὸ ὑπὸ λύσιν κείμενον ζήτημα, ἐπανελάβεν ὁ πρόεδρος. Πράκειται νὰ γοηγήσωμεν εἰς ἓν βλήμα δύναμιν δωδεκακίχλιων ὑαρδῶν ἀνὰ πᾶν δευτερόλεπτον, ἐλπίζω δὲ ὅτι θέλομεν κατορθῶσαι τοῦτο. Πλὴν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἄς ἐξετάσωμεν τὰς μέχρι τῆς σήμερον ἐπιτευχθείσας ταχύτητας· ὁ στρατηγὸς Μόργαν δύναται νὰ μᾶς διαφωτίσῃ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου.

— Εὐχαρίστως, καὶ ὅσοι μάλιστα, ὑπέλαβεν ὁ στρατηγός, ἐν καιρῷ τοῦ πολέμου ἡμῆι μέλος τῆς ἐπὶ τῶν δοκιμῶν ἐπιτροπῆς. Σὰς λέγω λοιπὸν, ὅτι τὰ Δαλγκρένεια τηλεβόλα τῶν ἑκατὸν, ἅτινα ἔβαλον εἰς ἀπόστασιν δύο χιλιάδων καὶ πεντακοσίων ὀργωῶν, ἐχορήγουν εἰς τὰ βλήματα αὐτῶν ἀρχικὴν ταχύτητα πεντακοσίων ὑαρδῶν κατὰ δευτερόλεπτον.

— Καλῶς· καὶ ἡ βαρυσουλκὸς τοῦ Ρόδμαν; ἠρώτησεν ὁ πρόεδρος.

— Αὕτη, δοκιμασθεῖσα εἰς τὸ φρούριον τοῦ Χαμιλτῶνος παρὰ τὸ Νεοβόρακον, ἐξεσφενδόνισε σφαῖραν ζυγίζουσαν ἡμισυν τόνον εἰς ἀπόστασιν ἑξ ἑκτακίων, μετὰ ταχύτητος ὀκτακοσίων ὑαρδῶν καθ' ἕκαστον δευτερόλεπτον· ἀποτέλεσμα, ὅπερ ποτὲ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐπιτύχωσι τὰ τοῦ Ἄρμστρογ καὶ Πάλλιξερ βαρέα τηλεβόλα ἐν Ἀγγλίᾳ.

— ὦ! οἱ Ἀγγλοὶ! ἔκραξεν ὁ Τζῶν Μάστων, στρέψων πρὸς ἀνατολὰς τὴν τρομερὰν ἀγκιστρωτὴν χεῖρά του.

— Ὡστε, ὑπέλαβεν ὁ Βαρβικάν, αἱ ὀκτακοσίου αὐτὰ ὑάρδα εἰσὶν ὁ μέγιστος ὅρος τῆς ταχύτητος, ὁ ἐπιτευχθεὶς μέχρι τῆς σήμερον;

— Ναί, ἀπεκρίθη ὁ Μόργαν.

— Καὶ ὅμως διατείνομαι, ἔκραξεν ὁ Τζῶν Μάστων, ὅτι, ἐὰν ὁ ὄλος μου δὲν ἐξερρήγνυτο. . .

— Ναί, πλὴν διεθρόαγγη, ἀπήντησεν ὁ Βαρβικάν μετ' εὐγενεῶς χειρονομίας, καὶ ἄς ἀφήσωμεν αὐτὸν νὰ κεῖται ἐν εἰρήνῃ. Λάβωμεν λοιπὸν ὡς ἀφετηρίαν τὴν ταχύτητα ταύτην τῶν ὀκτακοσίων ὑαρδῶν, καὶ ἴδω-

μεν πῶς εἶναι δυνατόν νὰ τὴν εἰκοσαπλασιάσωμεν. Ἐν τούτοις ἀναβάλλων εἰς ἄλλην συνεδρίασιν τὴν συζήτησιν τῶν καταλλήλων μέσων πρὸς ἐπίτευξιν τῆς μεγάλης ταύτης ταχύτητος, ἔρχομαι νὰ ἐπιστήσω τὴν προσοχὴν τῶν συναδέλφων μου ἐπὶ τῶν διαστάσεων, τὰς ὁποίας πρέπει νὰ δώσωμεν εἰς τὴν σφαῖράν μας· ἐννοεῖτε καλῶς, ὅτι δὲν πρόκειται ἐνταῦθα περὶ βλημάτων ζυγίζοντων ἡμισυν τόνον.

— Πῶς τοῦτο; ἠρώτησεν ὁ ταγματάρχης.

— Διότι, ἀπεκρίθη μετὰ ζωηρότητος ὁ Τζῶν Μάστων, ἡ σφαῖρα, περὶ ἧς ὁ λόγος, πρέπει νὰ ᾔηται ἀρκετὰ μεγάλη, ὥστε νὰ ἐπισύρῃ τὴν προτοχὴν τῶν κατοίκων τῆς Σελήνης, ἐὰν, ἐννοεῖται, ὑπάρχωσι τοιοῦτοι.

— Ναί, ὑπέλαβεν ὁ Βαρβικάν· καὶ δι' ἕτερον μᾶλλον ἐνδιαφέροντα λόγον.

— Τί ἐννοεῖς, Βαρβικάν; ἠρώτησεν ὁ ταγματάρχης.

— Λέγω, ὅτι δὲν ἀρκεῖ νὰ πέμψωμεν εἰς τὴν Σελήνην ἐν βλήματι, χωρὶς νὰ φροντισώμεν πλεονεῖν περὶ αὐτοῦ ἀπ' ἐναντίας, πρέπει νὰ παρακοινοῦθῶμεν αὐτὸ κατὰ τὴν πορείαν του μέχρι τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν ἠθελεν ἐπιτύχει τοῦ σκοποῦ.»

Ὁ στρατηγὸς καὶ ὁ ταγματάρχης ἐξέπεμψαν ἐπιζώνημα δηλωτικὸν ἐκπλήξεως καὶ ἀπορίας ἐνταῦθα διὰ τὸ τολμηρὸν τῆς προτάσεως.

« Ἀναμφιβόλως, ἐξηκολούθητε ὁ Βαρβικάν ὡς ἄνθρωπος ἔχων πλήρη πεποίθησιν εἰς ἑαυτὸν· ἄλλως, ἡ ἐπιχείρησις μας οὐδὲν ἀποτέλεσμα θὰ παράξῃ.

— Τότε λοιπὸν, ὑπέλαβεν ὁ ταγματάρχης, πρέπει νὰ δώσωμεν εἰς τὸ βλήμα τοῦτο ὑπέρογκον μέγεθος.

— Ὀχι, καὶ λάβετε τὴν καλωσύνην νὰ μὲ ἀκούσητε. Γνωστὸν ὅτι τὰ ὄργανα τῆς ὀπτικῆς ἐτελειοποιήθησαν ἐπ' ἐσχάτων μεγάλως· διὰ τινῶν τηλεσκοπίων κατωρθώθη νὰ μεγεθύνωμεν τὰ ἀντικείμενα κατὰ ἑξ ἑκτακίων φορές, καὶ νὰ προσεγγίσωμεν τὴν Σελήνην κατὰ τεσσαράκοντα περίπου μίλια εἴτε δεκαεξ ἑξήκοντα, καθ' ἣν ἀπόστασιν ἀποβαίνουσιν ἐντελῶς ὀρατὰ τὰ ἀντικείμενα τὰ ἔχοντα περίμετρον ἑξήκοντα ποδῶν. Ἄν οἱ ἐπιστήμονες ἀπέσχον τοῦ νὰ αὐξήσωσιν ἐπὶ μᾶλλον τὴν ὀπτικὴν δύναμιν τῶν τηλεσκοπικῶν ὀργάνων, αἰτία τούτου ἦν ὅτι ἡ αὐξήσις τῆς ἐντάσεως παραβλάπτει τὴν διαύγειαν αὐτῶν, καὶ ἡ Σελήνη, ἥτις εἶναι ἀπλῶς ἀντανεκλαστικὸν κάτοπτρον, δὲν ἐκπέμπει ἀρκετὰ ἰσχυρὸν φῶς ὥστε νὰ δυνηθῶσι νὰ αὐξήσωσι πλείοτερον τὴν μεγεθυντικὴν δύναμιν τοῦ φακοῦ.

— Αἱ λοιπὸν, τί σκοπεύεις νὰ πράξῃς; ἠρώτησεν ὁ στρατηγός.

Μήπως έχεις κατά νουν να δώσεις εις τὸ βλήμα διάμετρον ἐξήκοντα ποδῶν;

— Ὅχι.

— Τότε δὲν μένει ἄλλος τρόπος, ἢ νὰ καταστήσωμεν πλείοτερον φωτεινὴν τὴν Σελήνην.

— Βεβαίως.

— Ἴδου μία δυσχέρεια! ἔκραξεν ὁ Τζὼν Μάστων.

— Ἀπ' ἐναντίας, εἶναι τὸ ἀπλούστερον πρᾶγμα, εἶπεν ὁ Βαρβικάν. Ἄρκει νὰ ἐλαττώσωμεν τὴν πυκνότητά τῆς ἀτμοσφαιράς, δι' ἧς εἰσδύει τὸ σεληνικὸν φῶς, καὶ δίδομεν πλείοτέραν ἔντασιν εἰς τὸ φῶς τοῦτο.

— Βεβαίωτατα.

— Λοιπὸν, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο, ἀρκει νὰ θέσωμεν τὸ τηλεσκόπιόν μας ἐπὶ τινος ὅσον ἔνεστιν ὑψηλοῦ ὄρους· πρᾶγμα εὐκολοκατόρθωτον.

— Πείθομαι, πείθομαι! ἔκραξεν ὁ ταγματάρχης. Βαρβικάν, φίλε μου, ἔχεις ἓνα θαυμάσιον τρόπον τοῦ ἀπλοποιεῖν τὰ πράγματα!... Καὶ ποίαν αὐξήσιν ἐλπίζεται νὰ ἐπιτύχωμεν διὰ τοῦ μέσου τούτου;

— Ἀὔξησιν κατὰ τεσσαράκοντα ὀκτὼ χιλιάδας φορὰς, ἥτις θέλει προσεγγίσει εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν τὴν Σελήνην κατὰ πέντε μόνον μίλια· καὶ τότε, διὰ νὰ ἀποβῶσιν ὁρατὰ τὰ ἐπ' αὐτῆς ἀντικείμενα, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔχωσι μόνον ἐννέα ποδῶν διάμετρον.

— Κάλλιστα! ἔκραξεν ὁ Τζὼν Μάστων· λοιπὸν ἢ σφαῖρά μας θὰ ἔχη διάμετρον ἐννέα ποδῶν;

— Ἀκριβῶς.

— Ἐπιτρέψατέ μοι ἐν τούτοις νὰ παρατηρήσω, ὑπέλαβεν ὁ ταγματάρχης Ἐλφιστων, ὅτι τὸ βᾶρος τοῦτο εἶναι τόσο μέγα, ὥστε...

— ὦ ταγματάρχα! ἀπήντησεν ὁ Βαρβικάν· πρὶν ἢ φιλονεικήσωμεν περὶ τοῦ βήρους τοῦ βλήματος, ἄφετε νὰ σᾶς ἀποδείξω ὅτι οἱ πατέρες ἡμῶν ἔκαμνον θαύματα εἰς τὸ εἶδος τοῦτο. Μακρὰν ἀπ' ἐμοῦ ἡ ἰδέα τοῦ νὰ ἰσχυρισθῶ, ὅτι ἡ σφαιροβολικὴ δὲν διεπράξατο εἰς τὰς ἡμέρας μας μεγάλας προόδους· πλὴν δὲν εἶναι ἄσχοπον νὰ γνωρίζωμεν ὅτι ἀπὸ τοῦ μεσαιῶνος ἀκόμη τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς ἦσαν ἐκπληκτικὰ καὶ, τολμῶ νὰ προσθέσω, ἐκπληκτικώτερα τῶν ἡμετέρων.

— Παραδείγματος χάριν! ὑπέλαβεν ὁ Μόργαν.

— Ἐπιθυμῶ νὰ ἀποδειχθῶσι ταῦτα! ἔκραξε μετὰ ζωνρότητος ὁ Τζὼν Μάστων.

— Οὐδὲν ἀπλούστερον τούτου, ἐξηκολούθησεν ὁ Βαρβικάν· ἔχω πλεῖ-

στα ὅσα παραδείγματα πρὸς ὑποστήριξιν τῶν λεγομένων μου. Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ Β' ἐν ἔτει 1543, ἐρρίπτοντο λίθινα σφαῖραι ζυγίζουσαι χιλίας ἐννεακοσίας λίτρας, καὶ αἵτινες θὰ ἦσαν βεβαίως πελώρια τὸ μέγεθος.

— ὦ! ὦ! ἔκραξεν ὁ ταγματάρχης· χιλιαὶ ἐννεακοσίου λίτραι! ἰδοὺ τῶντι τεράστιον βᾶρος.

— Ἐν Μελίτῃ, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Ἴπποτῶν, τηλεβόλον τι τοῦ φρουρίου τοῦ Ἁγίου Ἐλμου ἐξεσφενδόνιζε βλήματα ζυγίζοντα δισχιλίαν πεντακοσίας λίτρας.

— Ἀδύνατον!

— Τέλος πάντων, Γάλλος τις ἱστορικὸς διηγεῖται, ὅτι ἐπὶ Λουδοβίκου τοῦ ΙΑ' ὄλμος τις ἐξηκόντισε βόμβαν, ἔχουσαν μὲν πεντακοσίαν μόνον λιτρῶν βᾶρος, ἀλλ' ἢ παράδοξος καὶ ἱστορικὴ αὕτη βόμβα, ριφθεῖσα ἀπὸ τῆς Βαστίλλης, καταστήματος, ἐν ᾗ οἱ τρελοὶ ἔκλειον τοὺς φρονίμους, ἔπεσεν εἰς τὸ Σάρεντον, μέρος ὅπου οἱ φρόνιμοι ἔκλειον τοὺς τρελοὺς.

— Κάλλιστα! ἐπεῖπεν ὁ Τζὼν Μάστων.

— Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης τί βλέπομεν; Τὰ Ἀρμυστρούγκεια τηλεβόλα ἐκσφενδόνιζοντα σφαῖρας πεντακοσίαν λιτρῶν, καὶ τὰ τοῦ Ῥόδμαν ρίπτοντα βλήματα ἡμίσεως τόνου! Φαίνεται λοιπὸν ἐκ τούτων, ὅτι, ἂν τὰ βλήματα ἐκέρδηταν ὡς πρὸς τὸ μῆκος τῆς βολῆς, ἔχασαν ὁμῶς σημαντικὰ ὡς πρὸς τὴν βαρύτητα. Ὅθεν ἐὰν στρέψωμεν τὴν ἡμετέραν προσοχὴν εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην ἰδιότητα, δυνατόν νὰ κατορθωθῇ διὰ τῆς προόδου τῆς ἐπιστήμης ὁ δεκαπλασιασμός τοῦ βάρους τῶν σφαιρῶν Μωάμεθ τοῦ Β' καὶ τῶν Ἴπποτῶν τῆς Μελίτης.

— Ἀναμφιβόλως, ὑπέλαβεν ὁ ταγματάρχης· πλὴν ποίου εἶδους μέταλλον σκοπεύετε νὰ μεταχειρισθῆτε πρὸς κατασκευὴν τοῦ βλήματος;

— Ἀπλὴν διάλυσιν σιδήρου, εἶπεν ὁ στρατηγὸς Μόργαν.

— Οὐφ! σίδηρον! ἔκραξεν ὁ Μάστων μετὰ βαθείας ἀποστροφῆς· εἶναι πολὺ κοινὸν πρᾶγμα διὰ μίαν σφαῖραν προσωρισμένην νὰ ἐγγίσῃ τὴν Σελήνην.

— Μὴ ὑπερβολὰς, σεβαστέ μοι φίλε! ἀντεῖπεν ὁ Μόργαν· δὲν εἶναι δυνατόν νὰ κατασκευάσωμεν αὐτὴν ἐκ χρυσοῦ.

— Τότε λοιπὸν, ὑπέλαβεν ὁ ταγματάρχης Ἐλφιστων, ἐπειδὴ ἡ δύναμις τῆς σφαῖρας εἶναι σχετικὴ πρὸς τὸν ὄγκον αὐτῆς, βλήμα ἔχον διάμετρον ἐννέα ποδῶν θὰ εἶναι καταπληκτικοῦ βάρους.

— Μάλιστα, εάν ἦναι πλήρες ὄχι, εάν ἦναι κοίλον; ὑπέλαβεν ὁ Βαρβικάν.

— Κοίλον! ἢ ἦναι λοιπὸν ὀβούζιον;

— Ἐντὸς τοῦ ὁποίου νὰ ἦναι δυνατόν νὰ τεθῶσιν ἐπιστολαὶ καὶ δείγματα τῶν γήινων προϊόντων, ἀπήντησεν ὁ Τζὼν Μάστων.

— Ναί, ὀβούζιον, προσέθετο ὁ Βαρβικάν· εἶναι ἀπόλυτως ἀναγκαῖον τοῦτο, καθότι πλήρης σφαῖρα ἑκατὸν ὀκτῶ δακτύλων θὰ ζυγίξῃ ἄνω τῶν διακοσίων χιλιάδων λίτρων, βάρος ἀνάντιδρότης ὑπερβολικόν. Ἐν τούτοις, ἐπειδὴ πρόκειται νὰ χορηγηθῇ στερεότης τις εἰς τὸ ἡμέτερον βλήμα, προτείνω νὰ δώσωμεν εἰς αὐτὸ βάρος εἴκοσι χιλιάδων λίτρων.

— Καὶ ποῖον λοιπὸν θὰ ἦναι τὸ πάχος τῶν κοιλωμάτων αὐτοῦ; ἠρώτησεν ὁ ταγματάρχης.

— Ἄν πρέπει ν' ἀκολουθήσωμεν τὴν κοινὴν ἀναλογίαν, ἀπήντησεν ὁ Μόργαν, διάμετρος ἑκατὸν ὀκτῶ δακτύλων ἀπαιτεῖ πάχος κοιλώματος τούλαχίστον δύο πόδων.

— Εἶναι λίαν ὑπερβολικόν τὸ πάχος τοῦτο, διέκοψεν ὁ Βαρβικάν. Σημειώσατε καλῶς ὅτι δὲν πρόκειται περὶ τῆς κατασκευῆς σφαίρας, προωρισμένης πρὸς κατάρτυσιν τῶν σιδηρῶν πλακῶν· ὡς εἰ ἀρκεῖ νὰ δώσωμεν εἰς τὴν ἡμέτεραν τοσοῦτο πάχος, ὅσον ἀρκεῖ διὰ νὰ ἀνθέξῃ εἰς τὴν πίεσιν τῶν ἀερίων τῆς πυρίτιδος. Ἴδου λοιπὸν πῶς πρέπει νὰ τεθῇ τὸ πρόβλημα: ὁποῖαν πυκνότητα ἀφείλει νὰ ἔχη ὀβούζιον σιδηρόχυτον διὰ νὰ βαρύνῃ εἰκοτακισχιλίας λίτρας; Ὁ ἡμέτερος ἐπιδέξιος ὑπολογιστής, ὁ γενναῖος Μάστων, θέλει γνωστοποιήσῃ ἡμῖν τοῦτο, διαρκούσης τῆς συνεδριάσεως.

— Τίποτε εὐκολώτερον,» ἀπήντησεν ὁ ἐντιμὸς γραμματεὺς τῆς ἐπιτροπῆς.

Καὶ ἤρχισε νὰ καταστρώνῃ ἐπὶ τοῦ παρ' αὐτὸν χάρτου ἀλγεβρικοὺς τινὰς ὑπολογισμοὺς, καὶ ἔβλεπον ἀναπηδῶντα ἀπὸ τῆς ἄκρας τοῦ καλάμου αὐτοῦ τὰ π καὶ τὰ χ ὑψωμένα εἰς δευτέραν δύναμιν· ἐφάνη μάλιστα ἐπὶ τινὰς στιγμὰς ἀνάξητων διὰ τῆς μνήμης κυβικήν τινα ρίζαν, εἶτα δὲ εἶπε:

« Τὰ κοιλώματα τοῦ βλήματος πρέπει νὰ ἔχωσι πάχος δύο μόνον δακτύλων.

— Ἄλλ' εἶναι ἄρα γε ἀρκετὸν τὸ πάχος τοῦτο; ἠρώτησεν ὁ ταγματάρχης μὲ ἦθος ἀμφιβολίας.

— Ὅχι βεβαίως, ἀπήντησεν ὁ πρόεδρος Βαρβικάν.

— Τότε λοιπὸν τί πρέπει νὰ γίνῃ; ὑπέλαβεν ὁ Ἐλφιστων μετὰ τινος ἀμηχανίας.

— Νὰ μεταχειρισθῶμεν ἄλλο παρὰ τὸν σιδηρὸν μέταλλον.

— Τὸν χαλκόν; εἶπεν ὁ Μόργαν.

— Ὅχι, διότι εἶναι βαρύτερος· θέλω σὰς προτεῖναι ἄλλο καταλληλότερον τούτου μέταλλον.

— Τὸ ποῖον; ἠρώτησεν ὁ ταγματάρχης.

— Τὴν λευκαργιλίτιδα (aluminium), ἀπεκρίθη ὁ Βαρβικάν.

— Λευκαργιλίτιδα! ἔκραξαν καὶ οἱ τρεῖς συνάδελφοι τοῦ προέδρου.

— Ἀναμφιβόλως, φίλοι μου. Γνωρίζετε ὅτι ἐνδοξὸς τις Γάλλος χημικός, ὁ Ἐρρίκος Σαιντὴλαίρ Δεβίλ, ἐπέτυχεν κατὰ τὸ 1854 νὰ κατασκευάσῃ λευκαργιλίτιδα εἰς συμπαγῆ ὄγκον. Τὸ πολύτιμον τοῦτο μέταλλον ἔχει τὴν λευκότητα τοῦ ἀργύρου, τὸ ἀναλλώγιον τοῦ χρυσοῦ, τὸ κολλῶδες τοῦ σιδήρου, τὸ εὐτηκτον τοῦ χαλκοῦ καὶ τὸ ἐλαφρὸν τῆς ὕλης. Δυνατὸν νὰ ἐπεξεργασθῇ εὐκόλως, εἶναι ἀφθόνως διακεχυμένον εἰς τὴν φύσιν, καθότι ἡ λευκαργιλίτις, ὡς γνωστὸν, ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῶν πλειοπέτρων βράχων· εἶναι τρεῖς φορές ἐλαφρότερον τοῦ σιδήρου, καὶ φαίνεται ὅτι ἐδημιουργήθη ἐπίτηδες διὰ νὰ χορηγήσῃ τὴν ὕλην τοῦ βλήματός μας.

— Ψηφίζω ὑπὲρ τῆς λευκαργιλίτιδος! ἔκραξεν ὁ γραμματεὺς τῆς ἐπιτροπῆς, συνήθως θορυβώδης κατὰ τὰς στιγμὰς τοῦ ἐνθουσιασμοῦ.

— Πλὴν, φίλτατε πρόεδρε, παρετήρησεν ὁ ταγματάρχης· ἂν δὲν ἀπατώμαι, ἡ τιμὴ τοῦ μετάλλου τούτου εἶναι ὑπέρογκος.

— Ἦτο, ἀπήντησεν ὁ Βαρβικάν· κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς ἀνακαλύψεώς της, μία λίτρα λευκαργιλίτιδος ἐτιμᾶτο διακοσίων ἐξήκοντα μέχρι διακοσίων ὀγδοήκοντα δολλαρίων· (1) ἀργότερον ἐξέπεσεν εἰς τὴν τιμὴν τῶν εἰκοσιεπτὰ, σήμερον δὲ τιμᾶται ἐννέα μόνον δολλαρίων.

— Ἀλλὰ καὶ αὕτη ἡ σημερινὴ τιμὴ εἶναι ὑπερβολικὴ, ἐπεῖπεν ὁ ταγματάρχης, ὅστις ἐσυνείθιζε νὰ μὴ ὑποχωρῇ εὐκόλως.

— Βεβαίως, φίλτατε ταγματάρχα, πλὴν οὐχὶ καὶ ἀνέφικτος.

— Ποῖον θὰ ἦναι λοιπὸν τὸ βάρος τοῦ βλήματος; ἠρώτησεν ὁ Μόργαν.

— Ἴδου τί προκύπτει ἐκ τῶν ὑπολογισμῶν μου, ἀπήντησεν ὁ Βαρβικάν. Σφαῖρα, ἔχουσα διάμετρον ἑκατὸν ὀκτῶ καὶ πάχος δώδεκα δα-

(1) Περίπου χιλίων πεντακοσίων φράγκων. Ἐκαστον δολλάριον ἰσοδυναμεῖ πρὸς ὅφραγκα καὶ 42 ἑκατοστά.

κτύλων, θὰ ἐξυγίξεν, ἂν συνέκειτο ἐκ χυτοῦ σιδήρου, ἐξήκοντα ἐπτὰ χιλιάδας τετρακοσίας τεσσαράκοντα λίτρας· ἐνῶ ἂν κατασκευασθῆ ἐκ χωνεύματος λευκαργιλίτιδος, τὸ βάρος αὐτῆς θέλει περιορισθῆ εἰς μόνον δεκαεννέα χιλιάδας διακοσίας πενήκοντα λίτρας.

— Σωτότατον! ἔκραξεν ὁ Μάστων· ἰδοὺ ὅτι συμφωνεῖ μὲ τὸ πρόγραμμά μας.

— Πλὴν λησμονεῖτε, υπέλαβεν ὁ ταγματάρχης, ὅτι πρὸς δεκαοκτὼ δολλάρια τὴν λίτραν τὸ βλῆμα τοῦτο θὰ στοιχίσῃ...

— Ἐκατὸν ἐβδομήκοντα τρεῖς χιλιάδας καὶ διακόσια πενήκοντα δολλάρια· τὸ γνωρίζω κάλλιστα. Πλήρη φόβεισθε, φίλοι μου· τὰ χρήματα δὲν θέλουσι λείπει ἐκ τῆς ἐπιχειρήσεώς μας, σὰς τὸ ὑπότχομαι.

— Θὰ βρέξῃ χρυτὸν εἰς τὸ ταμείον μας, ἐπεὶ πενὸ Τζῶν Μάστων.

— Αἱ λοιπὸν! τί φροεῖτε περὶ τῆς λευκαργιλίτιδος; ἠρώτησεν ὁ πρόεδρος.

— Παραδεκτόν! ἀπήντησαν ὁμοφώνως τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς.

— Ὡς πρὸς τὸ σχῆμα τῆς σφαίρας, προσέτετο ὁ Βαρβικάν, ὀλίγον μᾶς ἐνδιαφέρει. Ἐν τούτοις, ἐπειδὴ ἅμα ὑπερβὰν τὸ βλῆμα τὴν ἀπομωραῖραν θὰ εὐρεθῆ εἰς τὸ κενόν, προτείνω νὰ δοθῆ εἰς αὐτὸ τὸ στρογγύλον σχῆμα, ὥστε νὰ ἐκτελῆ ἐλευθέρως τὴν περὶ ἑαυτὸ ἀνακύκλησιν καὶ νὰ κινήται κατ' ἀρέσκειαν.»

Οὕτως ἐπερατώθη ἡ πρώτη συνεδρίασις τῆς ἐπιτροπῆς, καθ' ἣν ἐλύθη ὀριστικῶς τὸ ζήτημα τῆς σφαίρας. Ὁ δὲ θερμοургὸς Τζῶν Μάστων ἔχαιρε μεγάλως, ἀναλογιζόμενος ὅτι ἐμελλε νὰ ἀποστείλῃ εἰς τοὺς Σεληνίτας σφαῖραν ἐκ λευκαργιλίτιδος, «τοῦ ὅπερ θὰ ἔδιδεν εἰς αὐτοὺς ἀρβύλων ἰδέαν περὶ τῶν κατοίκων τῆς Γῆς.»

(ἀκολουθεῖ.)

ΧΑΡΙΚΛΗΣ.

ΕΙΚΟΝΕΣ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΘΙΜΩΝ,

ὑπὸ

Γ. Α. ΒΕΚΚΕΡ.

ΣΚΗΝΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

Ο ΣΩΤΑΛΗΣ.

Ὁ ἥλιος ἐκλινεν ἤδη πρὸς τὸν ὀρίζοντα ὅτε οἱ δύο φίλοι, ἐξεληθόντες μικροῦ κυπαρίσσιων καὶ ἐλατῶν δάσους, εἶδον ἐνώπιον αὐτῶν τὴν πλουσίαν καὶ πολυτελεῆ ἐκείνην πόλιν, ἣτις, ἄρχουσα δύο θαλάσσιων καὶ ἐν τῷ μέσῳ δύο ἐμπορικῶν ἑδῶν κειμένη, συνέδεε τὴν ἀνατολικὴν μὲ τὴν δυτικὴν θάλασσαν, καὶ τὴν βόρειον μὲ τὴν νότιον Ἑλλάδα⁽¹⁾. Ὀλίγα τινα μόνον στάδια μακρὰν ὑψοῦτο ὑπερηφάνως ἡ Ἀκροκόρινθος, κρύπτουσα ὀπισθεν αὐτῆς τὰς κυριωτέρας τῆς ἀφνειοῦ Κορίνθου συνοικίας· οἰκίαι τινὲς ὅμως, ἐπαύλεις, καὶ περίπτερα ἔφθανον μέχρι τῆς πρὸς τὸν νότον πεδιάδος. Δεξιόθεν τῆς ὁδοῦ παρὰ τὴν ἄκρην τοῦ δάσους ὑπῆρχε τεχνητὴ πηγή, καὶ περὶ αὐτὴν λίθινα ἐδῶλια πρὸς ἀνάπαυσιν τῶν ὁδοιπόρων. Πικραὶ δὲ τινες δοῦλαι, πιθανῶς εἰς τὰς πλησίον οἰκίας ἀνήκουσαι, ἐγέμιζον τὰς ὑδρίας των ἐκ τοῦ διαυγοῦς τῆς πηγῆς ὕδατος, διηγούμεναι συγχρόνως τὰ νέα τῆς ἡμέρας.

Πλησίον τῆς τερπνῆς ταύτης θέσεως ἐχωρίσθησαν οἱ δύο φίλοι. Ὁ Κτησιφῶν, προτιθέμενος νὰ καταλύσῃ παρὰ τινι τῶν ἐν Κορίνθῳ φίλων

Σημ. 1. Στράβ. 8, 6, 20. «Ὁ δὲ Κορίνθος ἀφνειὸς μὲν λέγεται διὰ τὸ ἐμπόριον, ἐπὶ τῷ Ἰσθμῷ κείμενος καὶ δυοῖν λιμένων κύριος, ὧν ὁ μὲν τῆς Ἀσίας, ὁ δὲ τῆς Ἰταλίας ἐγγύς ἐστι, καὶ ῥαδίως ποιεῖ τὰς ἐκατέρωθεν ἀμοιβὰς τῶν φορτίων πρὸς ἀλλήλους τοῖς τοσοῦτον ἀφειστώσιν.—ἀγαπητὸν οὖν ἐκατέρωθεν ἦν τοῖς τε καὶ τῆς Ἀσίας καὶ τοῖς ἐκ τῆς Ἰταλίας ἐμπόροις ἀφεῖσι τὸν ἐπὶ Μαλέας πλοῦν εἰς Κορίνθον κατὰ γισθαί τὸν φόρτον αὐτόθι· καὶ περὶ δὲ τῶν ἐκκομιζομένων ἐκ τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν εἰσαγομένων ἔπιπτε τὰ τέλη τοῖς τὰ κλειθρα ἔχουσι.»—Δίων ὁ Χρυσός. 8, 5, 276 «ἡ πόλις ὡσπερ ἐν τριόδῳ τῆς Ἑλλάδος ἔκειτο.»

του, ἐστράφη πρὸς ἀριστεράν διὰ τὴν φθάσῃ εἰς τὴν Σικυώνιον πόλιν, ὁ δὲ Χαρικλῆς, στραφεὶς πρὸς τὰ δεξιὰ, εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὁδὸν τὴν ἀναμέσον δάσους ἐλαιῶν καὶ ροιῶν ἄγουσαν πρὸς τὴν σύσκιον πλατείαν τοῦ Κρανείου. Μὴ ἔχων γνωστούς ἐν Κορίνθῳ διενοεῖτο ν' ἀναζητήσει ἐξ ἐκείνων τῶν οἰκιῶν τινὰ, ἐν αἷς οἱ ὁδοιπόροι εὔρισκον ἐπὶ πληρωμῇ περιποιήσιν, τροφὴν καὶ κατοικίαν· ὁ ἐν Ἀργεὶ φίλος τοῦ τῷ εἶχε συστήσει τὴν οἰκίαν Σωτάδου τινός, ἀνθρώπου, ὡς ἔλεγεν, ἀγαθοῦ, καὶ περιποιουμένου πατρικῶς τοὺς παρ' αὐτῷ καταλύοντας ξένους· ἐν παρόδῳ δὲ εἰρήσθω ὅτι ὁ Χαρικλῆς, καθ' ὃ νέος, οὐδόλως δυσηρεστήθη μαθὼν παρὰ τοῦ ἰδίου φίλου τοῦ ὅτι τὸ γυναικεῖον προσωπικὸν τῆς οἰκίας τοῦ Σωτάδου ἦν θελκτικόν, ἐλευθεριάζον πολὺ εἰς τὴν μετ' ἀνδρῶν συναναστροφὴν, καὶ πρὸ πολλοῦ ὑπὸ λαμπρᾶ τῇ δαδί μεμνημένον τὰ μυστήρια τῆς Ἀφροδίτης (2), πρὸς δὲ ὅτι ἡ οἰκοδέσποινα, ἰδιαίτεράν τινὰ πρὸς τὸν χρυσὸν συμπάθειαν ἔχουσα, δὲν ἀπεφάσιζε ν' ἀπωθήσῃ ποτὲ τὴν πλήρη νομισμάτων χεῖρα ξένου τινός μαγευθέντος ὑπὸ τῆς καλλονῆς τῶν δεσποινίδων, μ' ὄλον ὅτι πρὸς τὸ θεαθῆναι ἐφρόντιζε πολὺ περὶ τῆς τιμῆς τῶν δύο αὐτῆς θυγατέρων. Ὁ Κτησιφῶν προσεπάθησε πολὺ ν' ἀποτρέψῃ τὸν ἄπειρον Χαρικλῆ, τῷ παρέστησε τοὺς κινδύνους, εἰς οὓς ὑπέκειντο οἱ σαγηνευθέντες ὑπὸ τοιούτων αἰσχυρῶν γυναικῶν, ἐξήγησε τὴν ἔννοιαν τοῦ ῥητοῦ ὅτι «δὲν εἶναι ἴδιον παντός νὰ πλεύσῃ εἰς τὴν Κόρινθον» (3), ἀνέφερε πολλὰ παραδείγματα ἐμπόρων, οἵτινες κατέφαγον μετὰ τῶν ἐταιρῶν καὶ πλοῖα καὶ φορτία, ἀλλ' ὁ Χαρικλῆς δὲν ἐπέθετο, λέγων ὅτι ἐσκόπει τρεῖς μόνον ἡμέρας νὰ μείνῃ ἐν Κορίνθῳ, καὶ ὅτι κατὰ τὸ ὀλιγοχρόνιον τοῦτο διάστημα οὔτε τὸ δέκατον μέρος τῶν δισχιλίῳν δραχμῶν, τὰς ὁποίας ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ, ἦτο δυνατόν νὰ διακινδυνεύσῃ· ὅθεν εὐθυμὸς ἐβάδιζε πρὸς τὸ Κράνειον, πλησίον τοῦ ὁποίου, καθὼς ὁ ἐν Ἀργεὶ φίλος ἔλεγε, κατῴκει ὁ ἀγαθὸς Σωτάδης.

Τὸ Κράνειον ἦν ὡραιότατον κυπαρίσσων ἄλσος, ἐν ᾧ εὔρισκετο τὸ τέμενος τοῦ Βελλεροφόντου καὶ ὁ ναὸς τῆς Μελαϊνίδος (4) Ἀφροδίτης, εἰς

Σημ. (2) Παράβαλ. τὴν παρὰ Λουκιανῷ Πλοῖον ἢ Εὐχαῖς 11 ἔκφρασιν· «μῶν ἐρωτικῶν τι ἐστίν· οὐδὲ γὰρ τοῦτο ἀμνήτοις ἡμῖν ἔξαγορεύσεις, ἀλλ' ὑπὸ λαμπρᾶ τῇ δαδί, καὶ αὐτοῖς τετελεσμένοις.»

Σημ. (3) Στράβων 8, 6, 20 «οὐ παντός ἀνδρὸς ἐς Κόρινθον ἔσθ' ὁ πλοῦς.» Ζηνόβιος 5, 37 «Κόρινθος πολλὰς εἶχεν ἑταίρας καὶ πολυτελεῖς, αἱ τοὺς ἀφικαμένους τῶν ξένων ἐδασμολόγουν τὰ ἐφόδια αὐτῶν ἀναλαμβάνουσαι.»

Σημ. (4) Πausan. 2, 2, 4. «Ἐνταῦθα Βελλεροφόντου τέ ἐστι τέμενος καὶ Ἀφροδίτης ναὸς Μελαϊνίδος» οὕτως ἐπικληθείσης 8, 6, 5 «ὅτι ἀνθρώπων—αἱ μίξεις—τὰ πλείω εἰσὶν ἐν νυκτί.» Ὁ ναὸς οὗτος δὲν πρέπει νὰ συγχέηται μετὰ τὸν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, ἐνθα καὶ αἱ ἱερόδουλοι.

τῆς ὁποίας τὸν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ναὸν πλείους ἢ χίλια ἱερόδουλοι ἐπώλουν ἀντὶ ἀδράς ἀμοιβῆς εἰς τοὺς ἀπανταχθὲν συρρέοντας ξένους τὰ ἀμίμητα κάλλη των (5). Ἐν τῷ Κρανείῳ ἦν πρὸς τοῦτοις καὶ ὁ τάφος τῆς Λαίδος, ἐφ' οὗ ἐπεκάθητο μαρμαρίνη λέαινα, κρατοῦσα εἰς τοὺς ὄνυχας αὐτῆς κριὸν (6), λίαν εὐληπτον σύμβολον τοῦ ἀσελγοῦς τῆς διασήμεου ἐκείνης ἑταίρας βίου· ἐκεῖ δὲ πλησίον ἐτάφη βραδύτερον καὶ Διογένης ὁ Σινωπεύς, ὡς ἂν ἐπρόκειτο ν' ἀντιπαραβληθῇ ἡ ὑπερφυσικὴ ἐγκράτεια πρὸς τὴν ὑπερβολικὴν ἀκόλασίαν (7). Τὸ τερπνὸν τοῦ τόπου ἐπέσυρε καθ' ἑκάστην πολυαριθμούς ἀργούς ἐντοπίους τε καὶ ξένους, καὶ πάμπολλοι πωληταὶ εἶχον ἐκτεθειμένα ἢ περιέφερον πρὸς πώλησιν τὰ ἐμπορεύματά των. Κορῶσια φέροντα πλακοῦντας, ἄρτον, ταινίας, ἢ στεφάνους, παῖδες κρατοῦντες καλάθους πλήρεις ὀπωρῶν, περιερχόμενοι ἐντὸς τοῦ πλήθους ἐκήρυττον καὶ ἐξεθειάζον ἕκαστος τὴν καλὴν ποιότητα καὶ τὸ εὖωνον τοῦ πωλουμένου (8).

Ἄλλ' ἐνῶ ἐν τῷ Κρανείῳ ἐζήτουν ἀνάπαυσιν καὶ διασκεδάσεις οἱ ἀργοὶ, ἢ πλησίον εἰς τὸν λιμένα Κεγγρεᾶς ἄγουσα ὁδὸς παρίστα μεγάλης ἐνεργητικότητος καὶ κινήσεως εἰχόν α' ἀνθρώποι καὶ ζῶα μετεκομίζον διηνεκῶς τὰ φορτία τῶν πλοίων εἰς τὴν πόλιν, εἰς τὸν ἕτερον λιμένα Λέχαιον, ἢ ἐκεῖθεν εἰς τὸν ἀνατολικὸν λιμένα, ἐδῶ ἐπὶ πολυαριθμῶν ὑποζυγίων μετεκομίζοντο εἰς τὴν Κόρινθον τοῦ Βυζαντίου τὰ σιτηρὰ, ἐκεῖ συναπηντῶντο ἄμαξαι, αἱ μὲν μεταφέρουσαι τοὺς διὰ τὴν Ἰταλίαν προωρισμένους οἶνους τῶν Ἑλληνικῶν νήσων, αἱ δὲ τὰ διὰ τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις προϊόντα τῆς Ἰταλίας καὶ Σικελίας· ἐδῶ ἡμίονοι ἡρέμα προβαίνοντες ἔφερον ἐντὸς καλῶς κεκλεισμένων κιβωτῶν τὰ ἀριστουργήματα Ἀθηναίων ἀγαλματοποιῶν (9) διὰ ν' ἀποσταλῶσιν εἰς Σικελίαν, ἐκεῖ ἵπποι μετεκό-

Σημ. (5) Στράβ. 8, 6, 20. «Τὸ δὲ τῆς Ἀφροδίτης ἱερὸν οὕτω πλούσιον ὑπῆρξεν, ὥστε πλείους ἢ χίλιαι ἱεροδούλους ἐκέκτητο ἑταίρας . . . καὶ διὰ ταύτας οὖν πολυωχλεῖτο ἡ πόλις καὶ ἐπλουτίζετο· οἱ γὰρ ναύκληροι βραδίως ἐξανηλίσκοντο.»

Σημ. (6) Πausanias. «Τάφος Λαίδος, ᾧ δὴ λέαινα ἐπιθήμα ἐστίν, κριὸν ἔχουσα ἐν τοῖς προτέροις ποσίν.»

Σημ. (7) Δίων Χρυσόστομος 8, 4, 276 «μετέβη (ὁ Διογῆς) εἰς Κόρινθον κάκει διήγειν, οὕτε οἰκίαν μισθωσάμενος οὕτε παρὰ ξένῳ τινὶ κατάγόμενος, ἀλλ' ἐν τῷ Κρανείῳ θυραυλῶν.» Παράβ. Πλουτ. Ἀλέξ. 14. Λουκιαν. π. ὁ. ἱστορ. συγγε. 3. Διογένης Λαέρτιον 6, 77 κ.τ.λ.

Σημ. (8) Ἀλκίφρ. Ἐπιστ. 3, 60. «Ὡς γὰρ ἐλούσαντο οἱ πολλοὶ καὶ μεσοῦσα ἡμέρα ἦν, στωμύλους ἐθεασάμην καὶ εὐφρεῖς νεανίσκους οὐ περὶ τὰς οἰκίας, ἀλλὰ περὶ τῷ Κράνειον εἰλουμένους καὶ οὐ μάλιστα ταῖς ἀρτοπώλισι καὶ ὀπωροκαπῆλως ἔθος ἀναστρέφειν.»

Σημ. (9) Φιλότηρ. ἐν βίῳ Ἀπολλ. Τυανέως 5, 20 «ἐρομένου δὲ τοῦ Ἀπολλωνίου, τίς ὁ φόρτος; θεῶν, ἔφη, ἀγάλματα ἀπάγω ἐς Ἰωνίαν, τὰ μὲν χρυσοῦ

μιζον τὰ διὰ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν προωρισμένα προϊόντα τῆς Κορινθιακῆς καὶ Σικυωνίου μεταλλουργίας. Πόσον πλοῦτον περιέκλειον ἄρα γε τὰ ἀναριθμητὰ ἐκεῖνα ἄεματα καὶ κιβώτια! τὰ εὐώδη τῆς Ἀραβίας προϊόντα, τὰ πολυτίμητα ὑφάσματα, οἱ ἐλεφαντόδοντες καὶ τὰ σπάνια ξύλα τῶν Ἰνδιῶν, οἱ βαρύτιμοι τάπητες τῆς Βαβυλώνας, τὰ μεταξοειδῆ τῆς Μιλήτου ἔρια, τὰ διαφανέστατα ὑφάσματα τῆς Κῶ, καὶ ἐν γένει πᾶν πάσης χώρας προϊόν διήρχετο διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκεῖνης.

Ὁ Χαρικλῆς ἐβάδιζεν ἐκθαμβος ἀνὰ μέσον τοῦ πλήθους ζήσας ἐξ ἔτη μακρὰν τῆς Ἑλλάδος εἶχε λησμονήσει σχεδὸν τὴν ζωρότητα τοῦ ἐν Ἀθήναις βίου· αἱ πόλεις τῆς Σικελίας, τὰς ὁποίας εἶχεν ἐπισκεφθῆ, ἦσαν τοσοῦτον ἠρημωμένα, ὥστε ἐντὸς τῶν ὁδῶν ἔβροσκον κάπροι καὶ ἔλαφοι, εἰς δὲ τὰ προάστεια ἐθήρευον πολλάκις οἱ νέοι (10). Καὶ αὐταὶ δὲ αἱ Συρακοῦσαι, αἱ ἐπὶ Τιμολέοντος τόσον ἔρημοι, ὥστε ἔβροσκον ἐν τῇ ἀγορᾷ οἱ ἵπποι, ὀλίγον τῆς προτέρας αὐτῶν ζωρότητος εἶχον ἀναλάβει, ἐνθ' ἐνταῦθα ἔβλεπε ζῶν, πρὸς τὴν ὁποίαν μόνη ἴσως ἢ ἐμπορικὴ κίνησις τοῦ Πειραιῶς ἢ ὁ θόρυβος τῆς Ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν ἠδύνατο νὰ παραβληθῶσιν. Ἀπαντήσας παιδὰ ὀπωροπώλην, τὸν ἠρώτησεν ἂν ἠδύνατο νὰ τῶν δείξῃ τὴν οἰκίαν τοῦ Σωτάδου. «Ἐννοεῖς τὸν πατέρα τῆς ὠραίας Μελίσσης καὶ Στεφανίου; εἶπε μειδιῶν εὐφύως ὁ ὀπωροπώλης· ἐδῶ πλησίον κατοικεῖ,» προσέθηκε, καὶ ἐπροπορεύθη διὰ νὰ ὀδηγήσῃ τὸν νεανίαν.

Ὁ οἶκος τοῦ Σωτάδου δὲν ἦν ἐκ τῶν συνήθων ξενῶνων, ἐν οἷς κατέλυον ἀδιακρίτως πάσης ταξεως ξένοι· ὀλίγοι μόνον, γνωστοὶ, καὶ ἰδίᾳ νέοι, πολλάκις τοῦ ἔτους εἰς Κόρινθον ἐρχόμενοι, καὶ διαμένοντες ἐκάστοτε ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, ἦσαν δεκτοὶ παρὰ τῶ Σωτάδῃ (11)· πολλοὶ δὲ ἐν Κορίνθῳ ἐγνώριζον ὅτι αἱ δύο κόραι, τὰς ὁποίας ὁ Σωτάδης ὠνόμαζε θυγατέρας του, ἦσαν τὸ σημαντικώτερον κεφάλαιον, ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τοῦ ὁποίου ἔζη καὶ αὐτὸς καὶ ἡ σύζυγός του Νικίππη, ἢ κοινῶς καλουμένη καὶ Αἰγίδιον, ἦτις, καθ' ἃ κακκαὶ τινες γλῶσσαι ἔλεγον, ἦν πρὸ ἐτῶν ἢ Ἀμάλθεια ἢ πλουτίζουσα τὸν οἶκον (12). Ἐν τούτοις ὁ Σωτάδης προσεπάθει

καὶ λίθου, τὰ δὲ ἐλέφαντος καὶ χρυσοῦ. Ἰδρυσόμενος ἢ τί; Ἀποδωσόμενος, ἔφη, τοῖς βουλομένοις ἰδρῦσθαι.»

Σημ. (10) Πλουτάρχ. Τιμολέων 22· αἱ μὲν ἐν Συρακοῦσαις ἀγορὰ δι' ἔρημian οὕτω πολλὴν καὶ βαθεῖαν ἐξέφυσε ὕλην, ὥστε τοὺς ἵππους ἐν αὐτῇ κατανέμεσθαι, τῶν ἵπποκόμων ἐν τῇ χλῶρ κατακειμένων· αἱ δ' ἄλλαι πόλεις, πλὴν παντελῶς ὀλίγων, ἐλάφων ἐγένοντο μεσατὰ καὶ συῶν ἀγρίων, ἐν δὲ τοῖς προαστεῖοις καὶ περὶ τὰ τεῖχη πολλάκις οἱ σχολὴν ἄγοντες ἐκυνηγέτου.» Παράβ. καὶ Δίωνα Σερυστόμον 7, 39, 233 περὶ τῆς Εὐβοίας.

Σημ. (11) Παράβαλε τὰ περὶ Ἐπαινέτου παρὰ Δημοσθένει κατὰ Νεαίρας 64.

Σημ. (12) Ὁ Πλούταρχος ἀναφέρει Πολιάχρον τινα, ὅστις ἦν προαγωγὸς τῆς

ἵσπε οἱ ξένοι νὰ νομίζωσιν ὅτι αὐτὸς οὐδὲν περὶ τοῦ ἐντίμου ἐπαγγέλματος τῶν θυγατέρων του ἐγνώριζεν, ἢ δὲ Νικίππη, ὡς πονηρὰ μαστροπὸς, ἐπροφασίζετο πάντοτε τὴν αὐστηρότητα τοῦ ἀνδρὸς διὰ νὰ ἐπιτυγχανῆν ἐκάστοτε εὐνοικωτέρους ὄρους (13).

Ὁ Χαρικλῆς ὀδηγούμενος ὑπὸ τοῦ παιδὸς ἔφθασεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Σωτάδου, ἦτις ἔκειτο πλησίον τῆς πύλης τῶν Κεγχρεῶν ἐν τῇ πολυπληθεστέρᾳ τῆς Κορίνθου συνοικίᾳ, ἐνθα πολυάριθμοι οἰνοπῶλαι καὶ κάπηλοι εἶχον τὰ καταστήματά των. Ἡ γεινίασις τοῦ Κρανείου καὶ τῆς ὁδοῦ τῶν λιμένων ἐπέσυρε καθ' ἐκάστην ἄπειρον πλῆθος ἐνταῦθα, καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐκεῖ εὗρισκεν ὅ τε κρομμυοφάγος ναύτης, καὶ ὁ μεμυρωμένος νεανίας τοῦ συρμοῦ, ὁ μὲν ἀντὶ δύο ὄβολων τοῦ ἡμίσεως τοῦ ἡμερομισθίου (14), ὁ δὲ ἀντὶ δρακῆς χρυσοῦ τὸν οἶκον ἐνθα τρυφερὰ καλλονῇ ὑπεδέχετο ἓνα ἕκαστον ἀναλόγως τοῦ μισθοῦ καὶ τῶν ὀρέξεων του.

Ὁ Χαρικλῆς δοὺς εἰς τὸν ὀδηγὸν του νόμισμα (15) ἠτοιμάζετο νὰ κρούσῃ τὴν θύραν, ὅτε ὁ παῖς δείξας μεγαλόσωμόν τινα σοβαρῶς βαδίζοντα καὶ συνωφρωμένον ἄνδρα, εἶπεν ὅτι ἦν ὁ Σωτάδης, ἐπιστρέφων εἰς τὴν οἰκίαν του. Ὁ νέος πλησιάζας προσηγόρευσε εὐγενῶς τὸν μέλλοντα ξενόδοχον του καὶ ἐξήγησε συντόμως ὅτι κατὰ τὰς συστάσεις τοῦ ἐν Ἀργεὶ φίλου ἐζήτηε νὰ καταλύσῃ ἐν τῇ οἰκίᾳ. Ὁ Σωτάδης παρατηρήσας ἐφ' ἱκανὴν ὥραν, ὡς τοκογλύφος μέλλων νὰ δανείσῃ χρήματα, πρῶτον τὸν νεανίαν, εἶτα τὸν ὠραῖον ἵππον, καὶ τελευταῖον τὸν φορτωμένον δούλον, εἶπε σκυθρωπάζων· «Ὁ οἶκός μου, φίλε, δὲν εἶναι ξενοδοχεῖον, καὶ ἤθε-

δίαις αὐτοῦ συζύγου· περὶ αὐτοῦ δὲ κωμικὸς τις ἐποίησε τὸ ἐξῆς λογοπαίγμιον «εὐδαίμων Πολιάχρος οὐράνιον αἶγα πλουτοφόρον τρέφω.» Οἱ ἀρχατοὶ δὲ ἐσυνείθιζον νὰ δίδωσιν εἰς τὰς ἐταίρας κωμικὰ ὀνόματα· δύο π. γ. ἐκαλοῦντο «Θεατροτορὸν καὶ Κυσάμια», ἄλλαι «Μεγαρικαὶ σφίγγες» ἢ Νικῶ ἐκαλεῖτο «Αἰξ», ἢ Καλλιστώ «Υς», ἢ Λαῖς «Ἀξίνη», ἢ Φανοστράτη «Φθειροπούλη», ἄλλη «Κλεψύδρα».

Σημ. (13) Καὶ ἡ Νικαρέτη τοιοῦτόν τι προσποιεῖτο, ὡς ὁ Δημοσθ. κ. Νεαίρας λέγει § 19 «προσειπούσα αὐτὰς ὀνόματι θυγατέρας, ἔν' ὡς μεγίστους μισθοὺς πράττειτο τοὺς βουλομένους πλησιάζειν αὐταῖς ὡς ἐλευθεραῖς οὔσαις, καὶ ἡ Νεαίρα μετὰ τὸν μετὰ τοῦ Στεφάνου γάμον τῆς § 41 αὐτόθι· «διεγγυθεῖσα δὲ ὑπὸ Στεφάνου καὶ οὔσα παρὰ τοῦ τῆς μὲν αὐτὴν ἐργασίαν οὐδὲν ἤττον ἢ τὸ πρότερον ἐιργάζετο, τοὺς δὲ μισθοὺς μείζους ἐπράττειτο τοὺς βουλομένους αὐτῇ πλησιάζειν, ὡς ἐἴ προσχρήματος ἤδη τινὸς οὔσα καὶ ἀνδρὶ συνοικοῦσα.»

Σημ. (14) Ἀκριβῶς πόσον ἦτο τὸ ἡμερομισθιον ἀγροῦμεν κατὰ τὸν Λουκιαν. Τιμ. 6 ἐπληρώνοντο τέσσαρες ὄβολοι· παρὰ § Κρόν. ἐπιστ. 24.

Σημ. (15) Τὰ σημερινὰ μπαχτσίαια καὶ pourboire ἦσαν καὶ τοῖς ἀρχαίοις συνήθη Λουκιαν. ἐπ. μισθ. συν. 14. «Εὐθὺς οὖν πρόσεισι παραγγέλλων τις ἄκριν ἐπὶ τὸ δεῖπνον, — ὅν χρῆ πρότερον ἴλεων πείσασθαι παραδύσαντα εἰς τὴν χεῖρα, ὡς μὴ ἀδέξιος εἶναι δοκῆ, τοῦλάχιστον πέντε δραχμάς.»

λεν εἶναι καλλίτερον ἢν μετέβαινες ἀλλαγῶν νὰ καταλύσις. "Ἐγὼ δὴ θυγατέρας, ἔνεκα τῆς καλλονῆς τῶν ὁποίων πολλοὶ ἀδιάκριτοι μνηστῆρες μὲ ἀνησυχουσι καθημερινῶς· νομίζω δὲ ὅτι δὲν εἶναι πρέπον νὰ φιλοξεῖσθαι εἰς τὴν στενὴν οἰκίαν μου νέους, ὡς σὺ εἶσαι, ἀλλ' ἀφοῦ σὲ πέμπει ὁ ἐν Ἄργει φίλος μου, καλῶς ἤλθες· θέλω προσπαθῆσαι νὰ περιποιηθῶ καὶ σὲ καὶ τὸν ἵππον σου ὅπως δύνάμαι καλλίτερον.» Ταῦτα εἰπὼν ὁ Σωτάδης ἤνοιξε τὴν θύραν, ἔκραξε δούλον, ὅστις παρέλαβε διὰ νὰ φέρῃ τὸν ἵππον εἰς τὸν σταῦλον, καὶ προσεκάλεσε τὸν Χαρικλῆ νὰ εἰσέλθῃ.

Οἱ τραχεῖς τοῦ ἀνδρὸς λόγοι, καὶ καθόλου τὸ ἐξωτερικὸν αὐτοῦ, δὲν ἐποίησαν καλὴν ἐντύπωσιν εἰς τὸν ἥρωά μας· τὰ δὲ ἐν τῷ προαυλίῳ ἀκαταστασίας σημεῖα δὲν ἐνεποίουν καλὴν ἰδέαν περὶ τοῦ βίου τῆς οἰκογενείας· τεμάχια τεθραυσμένων ἀγγείων οἴνου, λείψανα στεφάνων καὶ φαγητῶν ἦσαν ἐρριμμένα τῆδε κάκεισε (16), ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ δὲ τῆς οἰκίας ἠκούοντο ἄσματα καὶ φωναὶ ὡς ἀπὸ συμποσίου· ἀλλὰ πῶς ἦτο δυνατόν νὰ συμποσιάζωσιν ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἐν ᾧ οἰκοδεσπότης τότε ἐπανήρχετο, καὶ ὁ ἥλιος δὲν εἶχεν εἰσέτι δύσει; Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Σωτάδης, παραχθὲς καὶ θυμωθεὶς δῆθεν διὰ τὰς φωνάς, ἔσπευσε νὰ ὀδηγήσῃ τὸν ξένον εἰς τὸ ἀνώτερον πάτωμα καὶ τὸν εἰσήγαγεν εἰς δωμάτιον, οὗτινος τὴν κομψότητα καὶ εὐταξίαν οὐδόλως ὑπώπτευ· ὁ Χαρικλῆς ἐν τοιαύτῃ οἰκίᾳ. «Ἐδῶ βεβαίως θὰ εὐχαριστηθῆς,» εἶπεν ὁ Σωτάδης, ἀφ' οὗ προηγουμένως ἐβόηθησε τὸν Μάνην νὰ ἐκφορτωθῇ τὸν στρωματόδεσμον· «ἀλλ' ἐρχεσαι μακρόθεν, φίλτατε, καὶ τὰ κεμηκίότα μέλη σου ἔχουσιν ἀνάγκη ν' ἀναλάβωσι τὰς δυνάμεις των» (17).» Εἶτα στραφεὶς πρὸς τὸν δεκαπενταετῆ περὶπου θαλαμηπόλον, ὅστις ἔσπευσε νὰ παρουσιασθῇ ἅμα μαθὼν ὅτι ἀφίχθη ξένος, «ὑπάγε, Παιγνίον, εἶπε, φέρε ἔλαιον, στλεγγίδα καὶ σινδόνας, καὶ ὀδήγησον τὸν ξένον εἰς τὸ λουτρόν, φρόντισον δὲ διὰ τὸ δεῖπνόν του οἶνον καὶ φαγητὰ ἐκλεκτὰ καὶ ἄφθονα.» Ὁ Σωτάδης μετ' ὀλίγον ὑποκλι-

Σημ. (16.) Ὁ Πλούταρχος περιγράφει τὴν θεάν, ἣν ἔχει τῶν ἀσώτων ἡ οἰκία, ὡς ἐξῆς· «προσιόντες αὐλητρίδος ἀκούσμεν ἐωθινῆς καὶ πηλόν, ὡς τις εἶπεν, οἴνου καὶ σπαράγματα στεφάνων καὶ κραιπαλῶντας ὄρωμεν ἐπὶ θύραις ἀκαλοῦθους.»

Σημ. (17.) Οἱ ἀρχαῖοι ἐθειώρουν τὸ λουτρόν ὡς μέσον ἀνακλήσεως τῶν δυνάμεων μετὰ μακρὰν ὁδοπορίαν ἢ συνεχῆ σωματικὴν ἐργασίαν. Ὁ Διόνυσος παρ' Ἀριστοφάνει Βατράχοις 1279 λέγει

«ἐγὼ μὲν οὖν εἰς τὸ βαλανεῖον βούλομαι·»

ὑπὸ τῶν κόπων γὰρ τῶ νεφρῶν βουβονίω.»

Ἄριστοτέλ. Προβλήμ. 1, 39, 863 «διὰ τί τοὺς μὲν θερινοὺς κόπους λουτρῶν ἴασθαι δεῖ, τοὺς δὲ χειμερινούς ἀλείμματι; Λουκιανῶ Λεξιφάνης 2· «χαίρω δὲ μετὰ κάματον ἀπολούμενος.» Ἀθήναιος 1, 44, 24 «ἴσασσι δὲ καὶ λουτρὰ ἀκρηπόνων παντοῖα.» Λουκιανῶ ὄνος 2 «εἶτα πέμπε αὐτὸν εἰς βαλανεῖον· αὐτῷ γὰρ μετρίαν ἐλήλυθεν ὁδόν.»

νέμενος εὐσεβᾶστος ἀνεχώρησεν· ἀμέσως δὲ ἐπανήλθεν ὁ παῖς φέρων τὰ χρειώδη, καὶ ὀδήγησε τὸν Χαρικλῆ εἰς τὸ λουτρόν, μεθ' ὃ ἐπανελθὼν οὗτος εἰς τὸ δωμάτιόν του εὔρε τὸ δεῖπνον ἐτοιμον, καὶ ἀνακλιθεὶς ἐδείπνησεν ὑπηρετοῦντος τοῦ Παιγνίου.

Μετὰ τὸ δεῖπνον ὁ Χαρικλῆς κατεκλίθη, ἀλλ' ὁ Μορφεὶς δὲν ἤρχετο νὰ κλείσῃ τὰ βεβαρημένα βλέφαρά του· οὕτω δὲ κείμενος ἄπνους ἐπὶ τῆς κλίνης του ἤκουε κάτωθεν συγκεχυμένας κραυγὰς καὶ γέλωτας ἀσέμνους. Περὶ τὸ μεσονύκτιον ἤκουσε κρουομένην μετὰ πατάγου τὴν αὐλειὸν θύραν καὶ ἐκ τῶν ἀσμάτων καὶ φωνῶν ἐνόησεν ὅτι ὁμᾶς κωμαστῶν εἰσῆλθε· τῷ ἐφάνη ὅτι ἤκουσε πολλάκις προσφερόμενον τὸ ὄνομα Στεφάνιον, καὶ ἐνθυμήθη ὅτι ὁ ὀπωροπώλης οὗτως εἶπεν ὅτι ὠνομάζετο ἡ μία τῶν θυγατέρων τοῦ Σωτάδου. Λοιπὸν ὄχι ἀνειμένη καὶ ἐλευθεριάζουσα δίαίτα, ὡς ὁ ἐν Ἄργει φίλος ἔλεγεν, ἀλλ' ἀληθῆς ἐταιρῶν βίος καὶ ὁμῶς ὁ τραχὺς καὶ σοβαρὸς τοῦ Σωτάδου τρόπος οὐδόλως συνεβιάζετο μὲ τὰ τοιαῦτα· ὁ μαστρωπὸς φέρεται εὐγενῶς καὶ φιλοφρόνως πρὸς τοὺς νέους, ὧν τὴν καταστροφὴν σχεδιάζει, ἐν ᾧ ὁ Σωτάδης σχεδὸν εἶπεν ὅτι δὲν τὸν δέχεται εἰς τὸν οἶκόν του. Ἀλλὰ πάλιν αἱ νεάνιδες ἦσαν βεβαίως πολὺ γνωσταί, ἀφ' οὗ καὶ ὁ ὀπωροπώλης ἐγνώριζε τὰ ὀνόματά των ὅπως δῆποτε ὁμῶς θὰ ἦσαν ἄνευ ἀμφιβολίας ὠραῖαι. Ταῦτα διαλογιζόμενος ὁ Χαρικλῆς, καὶ ἀποφασίσας ἄνευ ἀναβολῆς τὴν ἐπαύριον νὰ προσπαθήσῃ ὅπως σχετισθῇ μετὰ τῆς οἰκογενείας, ἀπεκοιμήθη.

Ἡ εὐκαιρία παρουσιάσθη ταχύτερον ἢ ὅσον ἠλπίζεν· ὅτε τὴν ἐπομένην πρωΐαν ἐξήρχετο τοῦ οἴκου, ἀπαντήσας αὐτὸν ὁ Σωτάδης, τὸν προσεκάλεσε νὰ συμμετάσχῃ, ἂν εὐηρεστεῖτο, τοῦ γεύματος τῆς οἰκογενείας· προφυλάττω πολὺ τὰς θυγατέρας μου, ἔλεγεν, ἀπὸ τῆς μετ' ἀνδρῶν καὶ μάλιστα νέων συναναστροφῆς, ἀλλ' οἱ ἰδικοί σου ὀφθαλμοὶ φανερώουσι τόσῃν ἠθικῇν, τὸ μέτωπόν σου τόσῃν σεμνότητι, καὶ τὰ χεῖλη σου τόσῃν φρόνησιν, ὥστε οὐδὲν παρὰ σοῦ φοβοῦμαι.» Ὁ νεανίας ἐδέχθη μειδιῶν τὴν πρόσκλησιν καὶ ἔχαίρειν ἐνδομύχως διότι ἤβλεπεν ἐνοήσει τὸν χαρακτῆρα τοῦ Σωτάδου, ὅστις προσεποιεῖτο προφανῶς τὸν σοβαρὸν διὰ νὰ μὴ κατασταθῇ πασίγνωστον τὸ ἐντιμὸν ἐπάγγελμά του. Οὐδέποτε περιέμεινε μετὰ τόσης ἀνυπομονησίας ὁ Χαρικλῆς τὴν μεσημβρίαν· ὅθεν ἅμα ὁ γνώμων ἐδειξεν ὅτι ἤγγικεν ἡ ὥρα τοῦ γεύματος, ἔσπευσε πρὸς τὸν οἶκον, ἔνθα εὔρεν ἐτοιμὴν τὴν τράπεζαν καὶ τὴν οἰκογένειαν ἀναμένουσαν ἀνυπομόνης.

Αἱ θυγατέρες τοῦ Σωτάδου ἦσαν πράγματι καλλονῆς ἐξαισίου. Τὸ ὑψηλὸν τῆς Στεφανίου ἀνάστημα, ἡ πληθὺς τῶν ἐπὶ τοῦ ὑπερῦθρου ὡς ῥόδον τραχήλου αὐτῆς καταπιπτόντων μελανῶν βοστρύχων, οἱ μεγάλοι καὶ μέλανες ὀφθαλμοὶ, τὸ ἀνθηρὸν καὶ εὐσαρκον τοῦ σώματος, τὴν καθίσταν

ὁμοίαν πρὸς τὴν λευκώλενον Ἦραν· πολυβελτικωτέρα ὅμως ἐφάνη εἰς τὸν ἑκστατικὸν Χαρικλῆ ἢ νεωτέρα ἀδελφὴ Μέλισσα, εὐθυμον κοράσιον, μόλις δεκαεπταετὴς, γοητεῖον διὰ τῆς χάριτος, ἣτις ἐξεδηλοῦτο καὶ εἰς τὴν ἐλαχίστην κίνησιν τῶν ἀθρῶν μελῶν του. Βλέπων τὴν σεμνοπρεπῆ τῶν νεανίδων στολὴν, ἤρχισεν κατ' ἀρχὰς ν' ἀμφιβάλλῃ περὶ τῆς ὀρθότητος τῶν προαισθήσεών του· ἀλλ' ἡ ἐλευθερία μεθ' ἧς ἡ Μέλισσα ἐκάθησε μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς μητρὸς τῆς, καὶ ἡ ἰλαρότης, μεθ' ἧς ἀμφοτέραι αἱ ἀδελφαὶ ἀνεμιγνύοντο εἰς τὴν συνομιλίαν, πρὸς δὲ αἱ συνεχεῖς σπουδαὶ οὐδόλως συνῆδον μὲ τὴν σεμνότητα Ἑλληνίδων παρθένων (18). Τὰ ἐνδύματα ἤρχισαν ν' ἀνοίγονται ἀνεπαισθητῶς· τὰ βλέμματα τῆς Μελίσσης, ὡς καὶ πᾶσα κίνησις αὐτῆς προέδιδον ἐσωτερικὸν θάλπος, τὸ ὅποιον δὲν ἦτο μόνον τοῦ αἴνου συνέπει· ὅτε δὲ ἐξῆλθεν ἐπὶ τινὰς στιγμὰς ὁ πατήρ, καὶ ὁ Χαρικλῆς τῇ προσέφερε τὸ ἐκπώμα του, παρατηρήσασα ποῦ ἔθετεν ἐκεῖνος πίνων τὰ χεῖλη του ἔπιεν ἐκείθεν καὶ κατεφίλει τὸ μέρος (19)· παράφορος ὁ νεανίας ἤρπασε τὴν κενωθεῖσαν κύλικα καὶ ἔπραξε τὸ αὐτό· τότε ἡ Μέλισσα ἐκλίνε πρὸς αὐτόν, ὡς ἐκ συμπτώσεως ἐλύθη ἡ κρατοῦσα τὸν χιτῶνα πόρπη καὶ ἀπεκάλυψε τὸν ἀλαβάστρινον ὄμρον τῆς· ὁ Χαρικλῆς ἐκτός ἑαυτοῦ γενόμενος ἐπέθηκεν ἠχηρὸν ἐπὶ τοῦ ὄμου φίλημα, ἐκ δὲ τοῦ ἐλαφροῦ ραπίσματος, τὸ ὅποιον εἰς ἀπάντησιν τῷ ἐδόθη, ἐνόησεν ὅτι ἡ τάλμη του δὲν προσέβαλεν οὐδένα. Μετὰ μικρὸν ἐπανῆλθεν ὁ Σωτᾶδης καὶ οἱ δούλοι ἀπήγαγον τὴν τράπεζαν. Εἰς τὰ πύρινα τῆς Μελίσσης βλέμματα ἀνεγινώσκετο ἡ προσεχοῦς ἐντεύξεως ἐπιθυμία, ὁ δὲ Χαρικλῆς ἀεχώρησε καταγοητευμένος καὶ βέβαιος ὅτι αἱ νεανίδες ἦσαν ἐταίραι· Ἄλλ' οὕτω τὰς ἤθελε καὶ αὐτός· ἡ περὶ ταχεῖας ἀναχωρήσεως σκέψις ἐλησμονήθη· ἡ μόνη ἐπιθυμία καὶ ὁ διακαὴς πόθος του ἦν ν' ἀπολαύσῃ τὴν θελκτικὴν Μέλισσαν. Ἐνωρίζων ὅτι ὁ Μάνης ἦν περὶ τὰς τοιοῦτου εἶδους ὑπηρεσίας δούλων ἀπάντων ἀδεξιότατος, ἀπεφάσισε ν' ἀποταθῆ πρὸς τινὰ τῶν δούλων τῆς οἰκίας.

«Παίγιον, εἶπε πρὸς τὸν ἐν ὥρᾳ τοῦ δείπνου ὑπηρετοῦντὰ παῖδα, θέλεις νὰ κερδίσης χρήματα;» «Πῶς ὄχι;» ἀπήντησεν ὁ δούλος· «Τὸ πρᾶγμα

Σημ. (18). Ξενοφ. πολιτ. Λακεδ. 1, 3. «Οἱ μὲν ἄλλοι τὰς μελλούσας τίκτειν καὶ καλῶς δοκοῦσας κόρας παιδεύεσθαι καὶ σίτω ἢ ἀνυστόν μετριωτάτῳ τρέφουσι, καὶ ὄψω ἢ δυνατὸν μικροτάτῳ οἴνου γε μὴν ἢ πάμπαν ἀπεχομένης ἢ ὑδαρεὶ χρωμένης διάγουσιν.»

Σημ. (19). Λουκιαν. ἑταιρ. διάλογ. 42, 1. Ἄχιλ. Τάτιος 2, 9 «ἄνοχός ἐστι δὲ ὁ Σάτυρος ἡμῖν καὶ τι ποιεῖ ἐρωτικόν· διαλλάσσει γὰρ τὰ ἐκπώματα, καὶ τὸ μὲν ἐμὸν τῇ κόρῃ προστίθησι, τὸ δὲ ἐκείνης ἐμοί, καὶ ἐγγύων ἀμφοτέροις καὶ ἐγκερασάμενος ἄρεγεν· ἐγὼ δὲ ἐπιτηρήσας τὸ μέρος τοῦ ἐκπώματος ἐνθα τὸ χεῖλος ἢ κόρῃ πίνουσα προστίθηγεν ἐναρτιστάμενος ἔπινον ἀποστολιμαῖον τοῦτο φίλημα ποῖον καὶ ἅμα κατεφίλου τὸ ἐκπώμα.»

δὲν εἶναι δύσκολον, προσέθηκεν ὁ Χαρικλῆς· ἔχεις ὠραίας κυρίας, ἐγὼ δὲ ἀγαπῶ τὴν Μέλισσαν· μεσίτευσον ὅπως αὔριον τὴν νύκτα ἔλθῃ παρ' ἐμοί.» «Πᾶ! ἀνέκραξεν ἐκθαμβὸς ὁ δούλος· τί ἔπαβες, κύριε, καὶ θέλεις νὰ ἀτιμάσῃς τὴν θυγατέρα ἐντίμου πολίτου;» «Σιωπῆ, ἐπανελάθεν ὁ Χαρικλῆς, ἄφες τὰς προσποιήσεις, γνωρίζω τὴν τιμιότητα τοῦ οἴκου σας· ἂν μοὶ φέρῃς τὴν Μέλισσαν, θὰ σοὶ δώσω δέκα δραχμὰς δῶρον.» «Δέκα δραχμὰς; εἶπεν ὁ παῖς· ὄχι, αὐτὸ δὲν γίνεται· ἡ Μέλισσα βεβαίως δὲν θ' ἀντισταθῆ διόλου· ἡ δυστυχὴς κόρη ἔχασε τὰ λογικά της ἀφ' ὅτου σὲ εἶδε· κλαίει, προφέρουσα τὸ ὄνομά σου, καὶ λέγει ὅτι ἀνευ σοῦ δὲν θέλει πλέον νὰ ζῆσῃ· ἡ μήτηρ τῆς καὶ ὅλοι ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι ἔρριψες μαγικά εἰς τὸ ποτήριόν τῆς.» «Διατί λοιπὸν δὲν γίνεται; ἠρώτησεν ὁ νεανίας· μήπως δὲν θέλει ἡ μήτηρ;» «Ἄ, ἐκείνη δὲν εἶναι τόσον αὐστηρὰ, ὑπέλαθεν ὁ παῖς, καὶ πιστεύω, ἀφ' οὗ μάλιστα σὲ ἀγαπᾷ τόσον ἡ Μέλισσα, ὅτι δυνάμει πέντε ἢ ἐξ χρυσῶν ναιμισμάτων θὰ συγκατατεθῆ ὅπως σοὶ ἀνοίξῃ τοῦ παρθενῶνος τὴν θύραν· τὸ κυριώτερον ἐμπόδιον εἶναι ὁ κύριός μου· δὲν βλέπεις πόσον ἴζηλοτύπως ἐπαγρυπνεῖ ἐπὶ τῶν θυγατέρων του;» «Ναί, ναί, ἔχεις δίκαιον, ἔκραξε γελῶν ὁ νεανίας, ἀλλ' αὐτὰ θὰ τὰ διορθώσῃ, πιστεύω, ἡ Νικίππη· ὑπάγε, Παίγιον, ὑπάγε καὶ μὴ ὑποκρίνεσαι· εἰπὲ τῇ Νικίππῃ ὅτι θὰ λάβῃ μίαν ἀργυρίου μᾶν ἂν αὔριον τὸ ἑσπέρας ἔχω τὴν Μέλισσαν, ὑπάγε καὶ ἐνθυμοῦ ὅτι θὰ κερδίσης δέκα δραχμὰς.» «Δέκα δραχμὰς, ἐπανελάθεν ὁ παῖς, ἐνῷ εἶμαι ἐτῶν δεκαπέντε.» «Σοὶ δίδω καὶ δεκαπέντε, εἶπεν ὁ Χαρικλῆς, ἀρκεῖ μόνον νὰ φροντίσης.» Ὁ δούλος ἀπῆλθε διαβεβαιῶν ὅτι ἤθελε καταβάλλει μὲν πᾶσαν προσπάθειαν, ἀλλ' ὅτι περὶ τῆς ἐπιτυχίας δὲν εἶχε μεγάλας ἐλπίδας.

Ἡ ἡμέρα ὑπέφωσκε μόλις ὅτε ἠγέρθη ὁ Χαρικλῆς. Τὴν νύκτα ὁ ὕπνος του ἦν ἀνήσυχος, περὶ δὲ τὴν αὐγὴν ἐνόμισεν ὅτι ἤκουσεν ἀνοιγομένην τὴν μέταυλον θύραν καὶ τὴν αὐλειον (20)· ἀναμνησθεὶς ὅτι τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐξήρχετο πιθανῶς ἄλλος εὐτυχὴς ἐραστής τῆς Μελίσσης, ἐθυμώθη. Μετ' ὀλίγον εἰσῆλθε τὸ Παίγιον· ἡ ἰλαρὰ μορφή του προεμήνυεν ἀγαθὰς εἰδήσεις· ἐκοινοποίησεν εἰς τὸν Χαρικλῆ ὅτι ὁ κύριός του, προτιθέμενος νὰ μεταβῆ ἕνεκα σπουδαίων ὑποθέσεων εἰς Σικυῶνα, τὸν παρακαλεῖ νὰ τῷ δανείσῃ τὸν ἵππον του· ὁ Χαρικλῆς ἐνόησε τὸν σκοπὸν τοῦ ταξειδίου, μ' ὅλον ὅτι δὲ οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ὑπῆρχε πλέον ὅτι ὁ Σωτᾶδης ἦν ὁ ἴδιος προαγωγὸς τῶν θυγατέρων του, εὐχαριστήθη μαθὼν ὅτι τὸν ἄφηνε μετὰ τῶν γυναικῶν μόνον, καὶ συγκατένευσε νὰ παραχωρήσῃ τὸν ἵππον. Περὶ

Σημ. (20) Λυσ. Ἐρατοσθ. φόν. ἀπολ. § 47 «ἀναμνηστικὸς ὅτι ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ ἐψόφει ἡ μέταυλος θύρα καὶ ἡ αὐλειος.»

τῆς Μελίσσης οὐδὲν νεώτερον ἐγνώριζε τὸ Παίγιον, ὅταν δὲ ἤρώτησεν ὁ Χαρικλῆς διατί ἠνοίχθησαν τὴν νύκτα αἱ θύραι, εἶπεν ὅτι ἐσθέσθη ὁ λύχνος καὶ ἡ δούλη ἐξῆλθε διὰ νὰ τὸν ἀνάψῃ παρὰ τῷ γείτονι (21). Ὁ νεανίας προσπειθήθη ὅτι τὸ ἐπίστευσεν.

Ὁ Σωτάδης εἶχεν ἀναχωρήσει ἢ μεσημβρία παρήλθε πρὸ πολλοῦ, ὁ δὲ Χαρικλῆς ἀνέμενον ἀνυπομόνως τὴν εἰδησιν, ἦν τὸ Παίγιον ἐμελλε νὰ τῷ φέρῃ περιέμενε δὲ ἐν μιᾷ τῶν στοῶν τῆς ἀγορᾶς, ἔνθα ἀπήντα καθ' ἐκάστην τὸν Κτησιφῶντα, εἰς ὃν καὶ ἐξεμυστηρεύθη τὰς ἐλπίδας του, παρακαλέσας αὐτὸν νὰ ἀναβάλωσιν ἐπὶ μίαν ἔτι ἡμέραν τὴν ἀναχώρησίν των. Ὁ Κτησιφῶν συγκατένευσεν ἄκων καὶ προσεπάθησε πάλιν νὰ τὸν ἀποτρέψῃ, ἀλλ' ὁ Χαρικλῆς διετεινέτο λέγων ὅτι οὐδεὶς κίνδυνος ἐν τοιούτῳ συνήθει φαινομένῳ ὑπῆρχεν. Ἐν ᾧ δὲ ἀνυπομόνως ἐβάδιζεν ἄνω καὶ κάτω ἐν τῇ στοᾷ, ἦλθεν ὁ δούλος φέρων τὴν ποθουμένην εἰδησιν· εἶπεν ὅτι κατώρθωσε νὰ καταπέσῃ τὴν μητέρα, καὶ ὅτι ἡ Μέλισσα τὸν περιέμενε πλήρης ἐπιθυμίας· ἅμα πάντες ἤθελον κοιμηθῆ ἐν τῇ οἰκίᾳ ὑπεσχέθη ὅτι θὰ τὸν ὀδηγήσῃ εἰς τὸ δωματίον, ἔνθα ἡ Ἀφροδίτη καὶ ὁ Διόνυσος, οἱ δύο ἀχώριστοι θεοὶ τῆς ἡδονῆς, ἐμελλον νὰ τὸν ὑποδεχθῶσι (22). «Μὴ λησμονήσεις, προσέθηκε, νὰ ἐγχειρίσῃς τὴν μῆνιν εἰς τὴν Νικίππην ἅμα σοὶ ἀνοίξῃ τὴν θύραν, καὶ ἐνθυμοῦ καὶ τοῦ Παιγίου τὴν ἐκδούλευσιν.»

Παρὰ τῷ φίλῳ, ὅστις ἐξένιζε τὸν Κτησιφῶντα, ἦσαν συνηγμένοι ἕξ νέοι, ἐν οἷς ὁ οἰκοδεσπότης καὶ ὁ Κτησιφῶν, διὰ νὰ συμποσιάσωσιν. Οἱ στέφανοι διενεμήθησαν καὶ ὁ οἶνος ἐκεράσθη· αἱ θορυβώδεις τῶν συμποτῶν ὁμιλίαι ἐδήλουν νέους ζῶηρους, οἵτινες ἐφάνιντο ὅτι ἦσαν γνωστοὶ εἰς τὰς ὠραίας νεάνιδας τῆς Κορίνθου.

«Θὰ μὲ φιλοξενήσῃς μίαν ἔτι ἡμέραν, εἶπεν ὁ Κτησιφῶν πρὸς τὸν οἰκοδεσπότην· ὁ νέος μεθ' οὗ συνοδοιπορῶ ἐδάνεισεν εἰς τὸν ξενίζοντα αὐτὸν τὸν ἵππον του διὰ νὰ μεταβῆ ἕνεκα ὑποθέσεων εἰς Σικυῶνα, ὁ δὲ Σωτάδης (οὕτως ὀνομάζεται ὁ οἰκοδεσπότης) μόλις μεθαύριον θὰ ἐπιστρέψῃ.» «Σωτάδης! ἔκραξεν εἰς τῶν νέων· μήπως ἐνοεῖς τὸν δῆθεν πατέρα τῆς ὠραίας Στεφανίου μου;» «Καὶ τῆς θελκτικωτάτης Μελίσσης,» προσέθηκεν ἄλλος. «Οὕτως ὀνομάζονται αἱ νεάνιδες, ἀπήντησεν ὁ Κτησιφῶν· λοιπὸν τὸν γνωρίζετε; ἀνεχώρησε σήμερον εἰς Σικυῶνα.» «Ἀδύνατον· ἔκραξεν ὁ ἀποκαλέσας τὴν Μέλισσαν θελκτικωτάτην· πρὸ ὀλίγου τὸν εἶδον εἰσερχόμενον διὰ τῆς Ἰσθμιακῆς πύλης, καὶ μ' ὄλον ὅτι ἐφάνετο φροντίζων

Σημ. (21) Λυσίας φόν. Ἐρατ. Ἀπόλ. § 14 «ἐρομένου δέ μου, τί αἱ θύραι νύκτωρ ψορεῖν, ἔφασκε τὸν λύχνον ἀποσβεσθῆναι τὸν παρὰ τῷ παιδίῳ, εἶτα ἐκ τῶν γειτόνων ἀνάψασθαι· ἐσιώπων ἐγὼ καὶ ταῦτα οὕτως ἔχειν ἠγγούμην.»

Σημ. (22) Εὐρ. Βάκχ. 729 «οἶνον δὲ μηκέτ' ἄντας οὐκ ἔστιν Κύπρις.»

πολὺ μὴ γνωρισθῆ, ἐγὼ τὸν ἀνεγνώρισα· ἀλλὰ περίεργον μετ' ὀλίγον εἶδον τὸν δούλον του ὀδηγοῦντα ἀπὸ τοῦ χαλινοῦ ὠραῖον ἵππον.» «Κάτι συμβαίνει, φίλοι, ἀνεκράξεν ὁ ὀνομάσας τὴν Στεφάνιον ἰδικὴν του· ἡ Στεφάνιον μοι ἐμήνυσεν ὅτι ἀσθενοῦσα δὲν δύναται νὰ μὲ δεχθῆ τὴν ἐσπεραν ταύτην, καὶ φοβοῦμαι μήπως ἐν ᾧ ἀνήκει εἰς ἐμέ ἐπὶ δύο μῆνας...» «Ἡσύχει, ὑπέλαβεν ὁ Κτησιφῶν· ὁ φίλος μου ἀγαπᾷ τὴν νεωτέραν Μέλισσαν.» «Τότε, ἔκραξεν ἄλλος, ὁ φίλος σου διατρέχει κίνδυνον· ὁ Σωτάδης οὗτος εἶναι αἰσχρὸς προαγωγὸς καὶ φοβοῦμαι μὴ μεταχειρισθῆ τὸν φίλον σου ὡς διαφθορέα τῆς θυγατρὸς του (23).» «Λοιπὸν, φίλοι, προσέθηκεν ὁ οἰκοδεσπότης, φρονῶ ὅτι ἤθελεν εἶναι καλὸν νὰ σπεύσωμεν ὅπως προλάβωμεν πᾶν ἐνδεχόμενον.» Ἡ πρότασις ἐγένετο πραγμῶς παρὰ πάντων δεκτὴ, καθ' ὅσον μάλιστα ὁ μὲν Γλαῦκος ἤθελε νὰ βεβαιωθῆ ἂν πράγματι ἡ Στεφάνιον ἠσθένει, οἱ δὲ λοιποὶ ἤθελον νὰ παρευρεθῶσιν εἰς κωμικὴν σκηνὴν ἐν ἑταίρων οἴκῳ. «Ἀλλὰ πῶς θὰ εἰσέλθωμεν; εἶπέ τις ἐκ τῶν νέων· βεβαίως δὲν θὰ μᾶς ἀνοίξουν.» «Περὶ αὐτοῦ μὴ σοὶ μέλη, ἀπήντησεν ὁ Γλαῦκος, ἔχω τὴν κλεῖδα τῆς κηπαίας (24) θύρας, δι' ἧς θὰ εἰσέλθωμεν ἀμέσως εἰς τὸν γυναικωνίτην· ἡ Νικίππη μοι τὴν ἐδωκεν ἀντὶ δύο χρυσῶν στατηρῶν διὰ τοὺς δύο μῆνας, καθ' ὅς μοι ἀνήκει ἡ Στεφάνιον· ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι ἡ θύρα εἶναι κεκλεισμένη ἔσωθεν, δὲν εἶναι πρᾶγμα δύσκολον νὰ τὴν σηκώσω ὅλην (25)· ἀλλὰ σπεύσωμεν καὶ ἐπανελθόντες πίνομεν πάλιν.»

Ὁ Χαρικλῆς ἐπέτυχε τοῦ ποθουμένου. Παρὰ τὴν θύραν τοῦ δωματίου,

Σημ. (23) Ὅμοιον τι ἐποίησε καὶ ὁ Στέφανος παρὰ Δημοσθένει κ. Νεαίρας § 44 «τυνευτικοφάντει δὲ καὶ οὗτος, εἴ τινα ξένον ἀγνώστα πλούσιον λάθοι ἐραστὴν αὐτῆς, ὡς μοιχὸν ἐπ' αὐτῆ, ἔνδον ἀποκλείων καὶ ἀργύριον πραττόμενος πλύ.» Παράβαλ. καὶ § 64 αὐτόθι.

Σημ. (24) Αἱ οἰκίαι τῶν ἀρχαίων εἶχον συνήθως ἐν μόνον πάτωμα, διαιρούμενον εἰς πρόσθιον μέρος, τὸν ἀνδρωνίτην, καὶ εἰς ὀπίσθιον τὸν γυναικωνίτην· εἶχον δὲ συνήθως τρεῖς θύρας (α) τὴν αὐλείον, τὴν ἐκ τῆς οδοῦ εἰς τὸν οἶκον φέρουσαν, (β') τὴν μέταυλον ἢ μέταυλον, ἧτις ἦνως τὸν γυναικωνίτην μετὰ τὸν ἀνδρωνίτην, καὶ (γ') τὴν ἐκ τοῦ γυναικωνίτου εἰς τὸν κῆπον ἄγουσαν, ἂν εἶχε κῆπον ὁ οἶκος· πολλὰ ὅμως οἰκίαι εἶχον καὶ τετάρτην θύραν, τὴν κηπαίαν, δι' ἧς ἐξήρχοντο εἰς τὴν ὀπίσθην ὁδὸν· τοιαύτην δὲ θύραν εἶχε καὶ τοῦ Σωτάδου ἡ οἰκία, ὡς καὶ ἡ τοῦ Δαμνίππου παρὰ Λυσία ἐν τῷ κατὰ Ἐρατοσθένους, ὅπου ὁ Λυσίας λέγει «τριῶν δὲ θυρῶν οὕτων, ἃς ἔδει με διελθεῖν,» εἶχε δηλ. διέλθει τὴν αὐλείον ὅτε εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν καὶ ἕμενον τρεῖς ἔτι καὶ διέλθει, τοῦτ' ἔστιν ἡ μέταυλος, ἢ εἰς τὸν κῆπον ἐκ τοῦ γυναικωνίτου, καὶ ἢ ἐκ τοῦ κῆπου εἰς τὴν ὁδὸν, ἧτοι ἡ κηπαία.

Σημ. (25) Λουκιαν. Ἐταίρ. Διάλογ. 12, 3 «τὴν αὐλείον εὐρον ἀποκεκλεισμένην ἐπιμελῶς· μέσαι γὰρ νύκτες ἦσαν· οὐκ ἔκοψα δ' οὐδ', ἀλλ' ἐπάρας ἡρέμα τὴν θύραν (ἥδη δὲ καὶ ἄλλοτε ἐπεπειθήκειν αὐτὸ) παραγαγὼν τὸν στρόφον παρῆλθον ἀψυρηταί.»

τὴν ὁποίαν ἔκλεισεν ἔξωθεν ἢ Νικίππῃ, ἵστατο τὸ Παίγνιον καὶ ἠκροῦ-
ζετο, διότι ἢ ἔσωθεν αὐλαία δὲν τῷ ἐπέτρεπε νὰ βλέπῃ διὰ τῆς μικρᾶς
ὀπῆς, τὴν ὁποίαν διὰ τοιαύτας περιστάσεις εἶχεν ἀνοίξει διὰ βελόνης (26)-
μετ' ὀλίγα λεπτά βαδίζων ἀψοφητὶ ἦλθεν εἰς τὴν αὐλείου θύραν, τὴν ἠ-
νοιξε προσεκτικῶς καὶ παρετήρει ἐν τῷ σκοτεινῷ ὁμάς πέντε ἢ ἕξ ἀνδρῶν,
οἵτινες καταβάντες τὴν ὁδὸν ἔστησαν βήματά τινα μακρὰν τῆς θύρας, τῷ
ἐφάνη ὑποπτος· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον οἱ ἄνδρες ἀπεμακρύνθησαν εἰσελθόντες
εἰς τὴν στενὴν παρὰ τὸν κῆπον τῆς οἰκίας ὁδὸν, τὴν ἄγουσαν πρὸς τὴν
λεωφόρον. Κωδωνίσας (27) αὐταρέσκως ἐντὸς τῶν χειρῶν του τὰς δε-
καπέντε δραχμὰς, ἔκλεισε τὴν θύραν, καὶ κατέβη τὴν ὁδὸν τρέχων· φθά-
σας πρὸ πενιχρᾶς τινοῦ οἰκίας, ἔκρουσεν, ἀνοιχθεῖσης δὲ τῆς θύρας εἰσῆλ-
θε, καὶ μετ' ὀλίγας στιγμὰς ἐξῆλθον τέσσαρες ἄνδρες παρακολουθούμενοι
ὑπὸ τριῶν δούλων καὶ τοῦ Παιγνίου (28). Εἰς τῶν τεσσάρων ἀνδρῶν,
ὁ Σωτάδης, ἀγοράσας δᾶδας (29) τὰς ἤναψε καὶ διηυθύνθη μετὰ τῶν
λοιπῶν πρὸς τὴν οἰκίαν του, ὅτε δὲ εἰσῆλθον ἀποταθῆις πρὸς τὸν δούλαν
εἶπε· «Παίγνιον, κλείσον καλῶς τὴν θύραν· ὁ φίλος δὲν μᾶς διαφεύγει,
ἀλλὰ πιθανὸν νὰ ἔλθωσιν ἄλλοι, τοὺς ὁποίους δὲν περιμένομεν.» Ὁ δού-
λος ἔκλεισε τὴν θύραν καὶ ἠκολούθησε τοὺς λοιποὺς, οἵτινες εἰσῆλθον ἄ-
κροποδῆτι βαδίζοντες εἰς τὸν γυναικωνίτην.

Ὁ Χαρικλῆς ἐπὶ μαλακῆς καὶ μὲ ρόδα (30) ἐστρωμένης κλίνης καθή-
μενος ἐκράτει εἰς τὰς ἀγκάλας του τὴν Μέλισσαν, ἥτις ἡμίγυμνος τὸν
περιεπτύσσετο καὶ τὸν κατεφίλει. Αἶφνης ἀνοιχθεῖσης μετὰ πατάγου τῆς
θύρας ὤρμησεν ὡς μαινόμενος μετὰ τῶν συντρόφων του ὁ Σωτάδης (31).

Σημ. (26) Puncta, lasciva, quae terebrantur acu. Mart. II, 45. 6.

Σημ. (27) Ἀππουλείου Μεταμορφ. 2, 2) «insperatobucro diffusus in
gaudiam in aureos refulgentes idemtidem manu mea ventilabam, atto-
nitus.»

Σημ. (28) Λυσίου Ἐρατοσθ. φόνου Ἀπολογ. § 23 «καὶ ἡ θεράπαινα ἐπεγεῖ-
ρασά με εὐθὺς φράζει, ὅτι (ὁ μοιχὸς) ἔνδον ἐστὶ· καὶ γὰρ εἰπὼν ἐκεῖνη ἐπιμελεῖσθαι
τῆς θύρας καταβάς σιωπῇ ἐξέρομαι καὶ ἀφικνοῦμαι ὡς τὸν καὶ τὸν· καὶ τοὺς
μὲν ἔνδον κατέλαβον, τοὺς δὲ ἐπιδημοῦντας εὗρον· παραλαβὼν δ' ὡς οἶόν τε ἦν
πλείστους ἐν τῶν παρόντων ἐδάδιζον.»

Σημ. (29) Λυσίας, αὐτόθι· «καὶ δᾶδας λαβόντες ἐκ τοῦ ἐγγυτάτου καπηλείου
εἰσερχόμεθα.»

Σημ. (30) Λουκιαν. Λούκιος ἢ ὄνος 7 «τῶν δὲ στρωμάτων ρόδα πολλὰ κατε-
πέπαστο, τὰ μὲν οὕτω γυμνά καθ' αὐτὰ, τὰ δὲ λελυμένα, τὰ δὲ στεφάνοις συμ-
πεπλεγμένα.»

Σημ. (31) Λυσίας Ἐρατοσθ. φόν. ἀπολ. § 24 «ὄσαντες δὲ τὴν θύραν τοῦ δω-
ματίου οἱ μὲν πρῶτοι εἰσιόντες ἔτι εἶδομεν αὐτὸν κατακείμενον παρὰ τῆς γυναικί,
οἱ δ' ὕστερον ἐν τῇ κλίνῃ γυμνὸν ἐστηκότα. Ἐγὼ δ', ὡς ἄνδρες, πατάξας κατα-
βάλλω αὐτὸν καὶ τῷ χεῖρι περιεπαγῶν εἰς τοῦπισθεν καὶ δῆσας ἡρώτων, διατῆ-

«Κακούργε! ἐκράξεν ὀρμήσας ἐπὶ τοῦ Χαρικλέους· οὕτως ἀνταμείβεις τὴν
φιλοξενίαν μου; ὑβρίζων τὸν οἶκόν μου καὶ ἀτιμάζων τὴν θυγατέρα τι-
μίου πολίτου;» Ὁ νεανίας συνελθὼν ἐκ τῆς ἐκπλήξεως καὶ ἀποταθῆις πρὸς
τὸν Σωτάδην εἶπε· «Δὲν αἰσχύνεσαι ὀμιλῶν περὶ τιμιότητος, ἐνῶ ὅλη ἢ
Κόρινθος γνωρίζει τὸ ἐπάγγελμά σου; δὲν διατρέφεσαι ὑπὸ τῆς καλλονῆς
τῶν θυγατέρων σου;» «Ψεύδῃσαι! ἀνέκραξεν ὁ Σωτάδης· σᾶς, φίλοι,
τοὺς γνωρίζοντας τὴν τιμιότητα τοῦ οἴκου μου ἐπικαλοῦμαι μάρτυρας,
ὅτι εὗρον τὸν κακούργον τοῦτον προσπαθοῦντα νὰ βιάσῃ τὴν ἀθῶαν κόρην
μου Μέλισσαν. Δοῦλοι, συλλάβετέ τον, δέσατέ τον.» Εἰς μάτην προσεπά-
θησεν ὁ Χαρικλῆς νὰ διαφύγῃ· συλληφθεῖς ὑπὸ τῶν τεσσάρων δούλων
καὶ τοῦ Σωτάδου, ἐρόθη χαμαὶ καὶ ἐδέθη. «Δώσατέ μοι τὸ ξίφος μου,
ἐκράξεν ὁ Σωτάδης. Ὁ ἀχρεῖος θὰ πληρώσῃ διὰ τῆς ζωῆς του τὴν ἀτι-
μίαν τῆς θυγατρὸς μου.» «Σωτάδην! εἶπεν ὁ Χαρικλῆς, πρόσσεξον μὴ δια-
πράξης ἐγκλημα, τὸ ὁποῖον δὲν θὰ μείνῃ ἀτιμώρητον· ἐγὼ δὲν ἠθέλησα
νὰ ἀτιμάσω τὸν οἶκόν σου· ἢ συζυγὸς σου μοὶ παρέδωκε τὴν Μέλισσαν
ἀντὶ μνᾶς ἀργυρίου· ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι σὲ ἠδίκησα, τί θὰ ὠ-
φελήθῃς ἂν μὲ φονεύσῃς; λάβε χρήματα καὶ ἄφες με ἐλεύθερον.» «Δὲν σὲ
φονεύω ἐγὼ, ἀλλ' ὁ νόμος δι' ἐμοῦ, ἀπήνησεν ὁ Σωτάδης· εἶτα δὲ σκε-
φθεῖς ὀλίγον προσέθηκεν· εἶσαι ἄξιός θανάτου, ἀλλὰ φείδομαι τῆς νεότη-
τός σου· δός μοι τρεῖς χιλιάδας δραχμῶν καὶ σὲ ἀφήνω.» «Τόσα δὲν φέρω
μετ' ἐμοῦ, εἶπεν ὁ Χαρικλῆς, ἀλλ' οὔτε φίλους ἔχω, οἵτινες νὰ συνεισφέ-
ρωσι διὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν μου· ἔχω περὶ τὰς δύο χιλιάδας, λάβε τας.»
«Ἐσω, εἶπεν ὁ Σωτάδης, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ὄρω ὅτι θ' ἀναχωρήσῃς αὐρίον λίαν
πρῶτ' ἐκ τῆς Κορίνθου. Καὶ σὺ, ἀναξία τοῦ πατρὸς σου θύγατερ, εἶπε πρὸς
τὴν Μέλισσαν, ἥτις ἐκρυσσε τὸ πρόσωπόν της ἐντὸς τῶν προσκεφαλαίων
τῆς κλίνης, νὰ λογιζῆς σεαυτὴν εὐτυχῆ, ἂν αὐρίον δὲν σὲ θάψω ζῶσαν
μετὰ τοῦ ἵππου τοῦ ἔραστοῦ σου, ὡς ἐπραξεν ὁ Ἀθηναῖος ἐκεῖνος (32).»

Σφοδρὸς γέλως ἠκούσθη ἔξωθεν τοῦ δωματίου· ἦσαν δὲ ὁ Κτησιφῶν
καὶ οἱ φίλοι του, οἵτινες ἐφθασαν ἀπαρατήρητοι μέχρι τῆς θύρας. «Ἀχρεῖε
προαγωγέ!» ἐκράξεν ὁ ξενίζων τὸν Κτησιφῶντα, καὶ ὤρμησεν ἐπὶ τοῦ Σω-
τάδου· «πῶς τολμᾶς νὰ δέσῃς ἐλεύθερον ἄνθρωπον διὰ νὰ τὸν ἀναγκάσῃς

ὑβρίξει εἰς τὴν οἰκίαν τὴν ἐμὴν εἰσιῶν· καὶ κἀκεῖνος ἀδικεῖν μὲν ὁμολογεῖ, ἡν-
τιβόλει δὲ καὶ ἰκέτευσ μὴ αὐτὸν κτείνειν, ἀλλ' ἀργύριον πράξασθαι· ἐγὼ δ' εἶπον,
ὅτι οὐκ ἐγὼ σε ἀποκτείνω, ἀλλ' ὁ τῆς πόλεως νόμος.»

Σημ. (32) Αἰσχίν. κατ. Τιμάρχου § 182 «ἄνθρωπος εἰς τῶν πολιτῶν εὐρῶν τὴν
ἑαυτοῦ θυγατέρα διεφθαρμένην καὶ τὴν ἡλικίαν οὐ καλῶς διαφυλάξασαν μέχρι
γάμου, ἐγκατωκοδόμησεν αὐτὴν μεθ' ἵππου εἰς ἔρημον οἰκίαν, ὑφ' οὗ προδήλως
ἔμελλεν ἀπολεῖσθαι διὰ λιμὸν συγκαθειρμένην. Καὶ ἔτι νῦν τῆς οἰκίας ταύτης
ἔστηκε τὰ οἰκόπεδα ἐν τῷ ὑμετέρῳ ἄστει, καὶ ὁ τόπος οὗτος καλεῖται παρ' ἡμῶν
καὶ κόρην.»

νά σοι δώσῃ χρήματα;» «Τί ἀναγιγνύεσαι σύ; Τί ζητεῖτέ ἐν τῷ οἴκῳ μου; ἐφώνησεν ἐκπληκτος ὁ Σωτάδης· ὁ ἀναιδής οὗτος προσέβαλε τὴν τιμὴν τοῦ οἴκου μου.» Νέοι γέλωτες ἠκούσθησαν. «Τὴν τιμὴν τοῦ οἴκου σου; εἶπεν ὁ Κτησιφῶν· μήπως εἶναι ἀνάγκη νά σοι εἴπω τίς ἐνοικίασεν ἐπὶ δύο μῆνας μὲ συμβόλαιον παρὰ σοῦ τοῦ ἰδίου τὴν θυγατέρα σου Στεφάνιον, ἢ τίς εἶχε χθὲς τὴν νύκτα τὴν Μέλισσαν;» Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ εἰσῆλθε καὶ ὁ Γλαῦκος μετὰ τῶν λοιπῶν, ὧν εἷς ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Σωτάδην εἶπε· «Βίπέ μοι, σὲ παρακαλῶ, ἀγαθὲ Σωτάδη, ἐκ τίνος γάμου ἔχεις τὰς θυγατέρας σου; Ἐγὼ τοῦλάχιστον νομίζω ὅτι μόλις πρὸ δέκα ἐτῶν ἐνυμφεύθη τὴν πασίγνωστον ἑταίραν Διγίδιον, ἣτις σοὶ ἔφερε τὰς δύο ταύτας νεάνιδας, αἵτινες, μὰ τὸν Δία, μάτην δύνανται νά ζητῶσι καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα τοὺς πατέρας των.» Ὁ Σωτάδης ὠχρίασεν, οἱ δὲ μάρτυρές του ἐπωφελοῦμενοι τῆς παραχῆς καὶ φοβούμενοι μὴ ζυλισθῶσιν ἀπῆλθον. Ὁ Κτησιφῶν ὀρμήσας πρὸς τὸν Χαρικλῆ ἔλυσε τὰ δεσμά του. «Θά μοι τὸ πληρώσητε,» ἔκραξεν ὁ προαγωγός, τρίζων τοὺς ὀδόντας καὶ κροτῶν ὑπὸ θυμοῦ τὰς χεῖράς του (33). «Νά ἦσαι εὐχαριστημένος, εἶπεν ὁ ξενίζων τὸν Κτησιφῶντα, ἂν χάριν τῶν θυγατέρων σου δὲν σὲ καταμηνύσωμεν εἰς τὸ δικαστήριον. Ἄλλὰ νῦν, Χαρίκλεις, μετακόμισον τὰ ἔπιπλά σου εἰς τὸν οἶκόν μου, καὶ μείνον παρ' ἐμοὶ μέχρι τῆς ἀναχωρήσεώς σου.» Ἐπὶ τούτοις ἐξῆλθον οἱ φίλοι καὶ μετέβησαν εἰς τὸ δωματίον τοῦ Χαρικλέους. Ὁ Σωτάδης καὶ ἡ Μέλισσα ἔμειναν μόνοι. «Ζῶα, εἶπεν ὁ προαγωγός πρὸς τὴν νεάνίδα, ἐλθμονήσατε τὴν θύραν τοῦ κήπου.»

Σημ. (33) Λουκιαν. ὄνειρ. 44 «ἡ δὲ ἀπολειφθεῖσα τὸ μὲν πρῶτον ἠγανάκτηε καὶ τῷ χεῖρε συνεχρότει καὶ τοὺς ὀδόντας ἐνέπριε.»

Τέλος τῆς Β' σκηνῆς.

ΤΟ ΑΞΗΜΟΝ ΟΝΟΜΑ ΚΑΙ Η ΠΛΟΥΣΙΑ ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΣ.

ΔΙΗΓΗΜΑ.

I.

Πολυτελής χορός εἰδίδετο ἐν τῷ μεγάρῳ τῆς κυρίας δε-Βαυκλαίρ. Ἡ κατ' ἀρχὰς ψυχρὰ καὶ σχεδὸν ἀνούσιος ἐφesperis προτέλαβε μικρὸν κατὰ μικρὸν, καὶ καθ' ὅσον ῥῆξανεν ἢ συρροῇ τῶν προσκεκλημένων, ἰδιαιτέρως τινὰ ζωηρότητα καὶ ἐμφύχωσιν. Τὰ στόματα ἐμειδίασαν, οἱ ὀφθαλμοὶ ἐξήστραψαν, καὶ ὁ ἐπίτροχος χορός (galop) κατέστη ταχύτερος καὶ φαιδρότερος.

Ἐν μέσῳ τοῦ λαμπροῦ τούτου πλήθους, ἀξία ἰδίως παρατηρήσεως ἦν ἡ δεσποσύνη Βέρθα δε-Βερνιέρ, ἐρασμιωτάτη καὶ μελαγχροινὴ νεάνις δεκαεννέα ἐτῶν, μικρὸν μὲν ὑπερήφανος διὰ τὴν καλλονὴν αὐτῆς, κατὰ βάθος ὅμως ἀγαθωτάτη, εἰ καὶ οὔσα τὸ τεθωπευμένον καὶ μαιμώθρεπτον τῶν γονέων τῆς τέκνον. Ἐξωκειωμένη παιδιόθεν εἰς τὰς κολακείας τῶν περὶ αὐτῆν, πανταχοῦ ἀπαντῶσα ὑπακοὴν καὶ εὐπέθειαν εἰς τὰς ἐλαχίστας αὐτῆς διαταγὰς, ἀνά πᾶσαν ὥραν ἀκούουσα, ὅτι εἶνε τὸ ὠραιότατον τῆς οἰκουμένης πλάσμα, κατέστη φιλάρεσκος καθ' ὑπερβολὴν καὶ προσέλαβε χαρακτῆρα τυραννικὸν καὶ αὐθαίρετον· ἦτον ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἢ ἐρασμιωτέρα καὶ ἢ κακεντρεχεστέρα ἐνταυτῷ κόρη ἀφ' ὅσας ἠδύνατό τις νά φαντασθῆ. Σπεύσωμεν ὅμως νά σημειώσωμεν, ὅτι ἡ Βέρθα δε-Βερνιέρ ἐγεννήθη μὲ ἐξαιρετον καρδίαν κατ' ἐπιφάνειαν μόνον εἶχε παρεκκλίει τῆς ἀληθοῦς αὐτῆς οδοῦ, ἀπλοῦς δέ τις κλονισμὸς, ἀπλοῦν τι καὶ μικρὸν περιστατικὸν ἠδύνατο νά μαλάξῃ τὸν χαρακτῆρά της.

Κατ' ἐκείνην τὴν ἐσπέραν ἢ φαιδρότης τῆς νεάνιδος ἦτο λίαν περιεργος· ἡ Βέρθα εἰσώρμα ἐν τῷ σάλῳ τῆς ὀρχήσεως μὲ τὴν παραφροσύνην τοῦ πυρετοῦ· οἱ μέλανες αὐτῆς ὀφθαλμοὶ ἔλαμπον δι' ἀσυνήθους τινὸς ζωηρότητος, τὰ δὲ χρώματα τοῦ προσώπου αὐτῆς ἔτι μάλλον καταφανῆ ἐποίουν τὴν λευκότητα τοῦ λαμποῦ της· κατ' ἐκείνην τὴν ἐ-

σπέραν ἢ δεσποσύνη Βέρθα δε-Βερνιέρ ἠδύνατο νὰ ἐμβάλῃ εἰς πειρασμὸν καὶ κολάσῃ καὶ αὐτὸν τὸν Σατανᾶν, ἐὰν οὗτος δὲν εἶχε κολασθῆ πρὸ πολλοῦ ἤδη. Ἐλάμβανε δὲ πανταχόθεν ἐγκώμια, καὶ τὰ ἐγκώμια ταῦτα ἐθεώρει ὡς λιθαικῶν, ὀφειλόμενον εἰς τὰ ὑπερβολικὰ αὐτῆς κάλλη· καὶ ἠ ἐπὶ τούτῳ εὐνόητος εὐαρέσκειά της ἤρξανε τὴν λαμπρότητα της κάλλονός της.

Καὶ ὁμῶς δὲν ἦτο τέλειος ὁ θρίαμβος αὐτῆς. Ἐν μέσῳ της ὀμιλητικῆς ἐκείνης τῶν νέων, οἵτινες ἐπροθυμοῦντο νὰ τῆ ἀρέσωσιν, εἰς μόνος διετέλει ψυχρὸς καὶ ἀτάραχος.

Ὁ νέος οὗτος ἐφαίνετο ἠλικίας εἰκοσιπέντε περίπου ἐτῶν καὶ προέδιδεν εὐγένειαν ἀπὸ μίαν λεύγαν μακράν. Ἦτο δὲ προσηγκωνισμένος ἐπὶ τοῦ μαρμάρου της ἐστίας καὶ παρετήρει τὴν Βέρθαν μετὰ μειδιήματος, σχεδὸν εἰρωνικῶς, ὅπερ ἐφαίνετο λέγον·

« Ἐμὲ τοῦλάχιστον δὲν θὰ μὲ πλανήσεις, δεσποσύνη! »

Ἡ Βέρθα ἐδοκίμασε κάποιον πείσμα. Ὅταν εἰς ἄνθρωπος ἀνίστατο μὲ τρόπον τὸσῳ καταφανῆ εἰς τὸ δέλεαρ τῶν θεληγῆτρων αὐτῆς, ἢ ἐπιτυχία της δὲν ἦτο πλέον ἐπιτυχία.

Πόσον θὰ ἠγχαριστεῖτο ἐὰν ἔβλεπε τὸν νεανίαν ἐκεῖνον καμπτόμενον, κύπτοντα ὑπὸ τὴν θεληγῆν αὐτῆς, καὶ καθιστάμενον θεράποντά της ταπεινόν! Ἐβαλεν εἰς κίνησιν ὅλα τὰ μέσα της φιλαρεσκείας καὶ της ἐρωτοτροπίας της, τὰ ὅποια ἐγνώριζεν ἐξ οἰκείας φύσεως.

Ἄλλ' ὁ ἄγνωστος οὐδεμίαν ἔδωκε προσοχὴν. Ἐχόρευσε μὲ πάσας τὰς προσκεκλημένας, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν νεωτέρων καὶ μὴ περιφρονησας οὐδὲ τὰς σοβαρωτέρας μητέρας, αἵτινες δὲν ἀπηξίουσαν εἰσέτι νὰ πηδῆσιν ἐν ὀλίγον· καὶ ὁμῶς τὴν πολυθέληγῆτρον Βέρθαν οὐδὲ κἄν ἀπαξ ἠδρόκησε νὰ προσκαλέσῃ.

Ἐν τῇ ἀφελείᾳ αὐτῆς ὑπερηφανία, ἡ Βέρθα παρωργίσθη διὰ τὴν ἀδιαφορίαν ταύτην· παρομοίαν δυσθυμίαν οὐδέποτε ἐδοκίμασε· τὰ πάντα τῇ ἐφαίνοντο ἀποτρόπαια.

Εἰς τὸ τέλος ἐνὸς ἀντιχόρου, ἐν ᾧ ὁ ξένος ἔφερε τὴν συγχορευτικὴν αὐτοῦ εἰς τὴν θέσιν της, ἡ δεσποσύνη δε-Βερνιέρ εὐρέθη βήματά τινα μακράν αὐτοῦ, μονωθεῖσα ἐκ της ομάδος τῶν λατρευτῶν της.

Εἰς τὴν χεῖρα ἐκράτει ἀνθοδέσμη ἵων· τὴν ἀφήκε νὰ πέσῃ κατὰ γῆς. Ὁ ἄγνωστος ἦτον ἄνθρωπος φιλοφρονέστατος· εἶδε τὴν πτώσιν της ἀνθοδέσμης καὶ σπεύτας ἀπέδωκε τὰ ἄνθη εἰς τὴν ἀξιεράστον νεανίδα.

« Ἐπιτρέψατέ μοι, δεσποσύνη, εἶπε, νὰ σᾶς ἀποδώσω τὴν ἀνθοδέσμη σας. »

Τοὺς λόγους τούτους ἀπήγγειλε μετὰ μεγίστης ψυχρότητος καὶ χαιρετίσας μετὰ τοῦ αὐτοῦ πάλιν ἤθους ἀπεσύρθη εἰς τὸ ἕτερον τῆς αἰθούσης ἄκρον, χωρὶς νὰ ἀναμείνῃ εὐχαριστίας.

Ἡ Βέρθα συνέπτυξεν ὀργίλως τὴν ἀνθοδέσμη ἐντὸς τῶν χειρῶν της. Καθ' ὅλον δὲ τὸ ἐπίλοιπον τῆς ἐφespερίδος διετέλεσε στρυμφοτάτη καὶ ἐντελῶς ἀνυπόφορος.

« Ἰδιοτροπία γυναικὸς, » ἔλεγον πάντες.

Ὁ θαυμασμός ὁμῶς της νεανίδος ἀνῆλθεν εἰς τὸ ἔπακρον αὐτοῦ, ὅτε εἶδε τὸν ξένον συνομιλοῦντα μετὰ τοῦ πατρός της. Παρ' ὀλίγον νὰ δράμῃ πρὸς τοῦτον καὶ νὰ τῷ ψιθυρίσῃ εἰς τὸ οὖς·

« Πρόσεχε, πάτερ, τὸ βαλάντιόν σου· ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἐνδέχεται νὰ ἦν κλέπτης ἢ φονεὺς· τοιοῦτος μοὶ φαίνεται τοῦλάχιστον! »

Δὲν ἔπαυσεν ἐν τοσοῦτῳ τοῦ νὰ πάλλῃ ταχύτερον ἢ καρδία καὶ νὰ χρωματίζωνται ὠραιότερον αἱ παρειαὶ αὐτῆς, ὅτε ὁ νέος διηθύνετο πρὸς τὸ μέρος αὐτῆς· ἀλλ' ἔβλεπεν ἔπειτα μετὰ πειστημονῆς, ὅτι ὁ νεανίας ἐκεῖνος, ὁ κακοποιός, —διότι ἄλλο δὲν ἠδύνατο νὰ ἦν ἐμὴ κακοποιός, ὅστις ὤφειλε νὰ ἐκμετροῖσῃ τὸ ζῆν ἐπὶ τοῦ τροχοῦ, —προσεκάλει ἐτέραν γυναῖκα, ἣτις δὲν ὑπώπτευσεν ἢ πτωχὴ μὲ ὅποιον τέρας συνεχόρευεν. Ἡ Βέρθα παρετήρησεν, ὅτι ἐθήρευεν ἰδίως τὴν συνομιλίαν μιᾶς ἐκ τῶν φίλων της, της εὐειδοῦς Μαργαρίτας δε-Νευβίλλ. Μὲ ταύτην συνεχόρευσε ἤδη τετράκις· πρᾶγμα ἐπικίνδυνον.

Ἐν ᾧ κατεγίνετο εἰς τὴν παρατήρησιν ταύτην, ἡ Μαργαρίτα ἤλθε καὶ ἔλαβεν αὐτὴν ἐκ τοῦ βραχίονος.

« Βλέπεις ἐκεῖνον ἐκεῖ τὸν νέον; τῇ εἶπε, δεικνύουσα διὰ τοῦ βλέμματος τὸ βάθος της αἰθούσης.

— Ποῖον; ἀντηρώτησεν ἡ Βέρθα, ἣτις ἐνόει κάλλιστα.

— Ἐκεῖ κάτω, πλησίον της κυρίας δ' Ὀβουισσόν, μὲ τὴν ὁποίαν συνομιλεῖ.

— Περίμενε, περίμενε... Ἄ! ναι... κάλλιστα... Ἐκεῖνο τὸ ἀσήμαντον πρόσωπον;

— Πῶς, ἀσήμαντον!... Ἐξ ἐναντίας ἐκφραστικώτατον!

— Εἰς ἐμὲ φαίνεται μηδαμινόν.

— Ἀπατώμεθα, ὡς βλέπω. Ἐγὼ ἐνοῶ τὸν ξανθὸν ἐκεῖνον νεανίαν, τὸν τὸσῳ διαπρεπῆ, ὅστις ἤρχισε πρὸ ὀλίγου νὰ συνομιλῇ μὲ τὴν κυρίαν δ' Ὀβουισσόν.

— Τὸν βλέπω, σὲ εἶπα.

— Καὶ τὸν εὐρίσκεις ἀσήμαντον καὶ μηδαμινόν; Θέλεις λοιπὸν νὰ

γελάσης, ώραία μου Βέρθα; Εἶνε ὁ κομφότερος καὶ πνευματωδέστερός νεός ἀφ' ὅσους ἐγὼ εἶδον... Ἦλθα νὰ σ' ἐρωτήσω διὰ τὸ ὄνομά του τὸ ἤξεύρεις;

— Διατί θέλεις νὰ ἤξεύρω τὸ ὄνομα αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου;» εἶπε ξηρῶς ἡ Βέρθα, μακρυθεῖτα τῆς φίλης τῆς.

Ἡ δεσποτὴν δε-Βερνιέρ εἶχεν ὡσαύτως παρατηρήσει νεάνιδα εὐειδεστάτην, δειλὴν καὶ σοβαρὰν συνάμα, ἵνα μὴ εἴπωμεν περιλυπον, ἐχουσαν τετυπωμένον ἐπὶ τοῦ προσώπου αὐτῆς τὸ εὐγενές τοῦ χαρακτῆρος, — συνδιαλεγομένην μετὰ τοῦ ἀγνώστου. Ὅστις τὴν ἐβλεπεν, ἐνόει πάραυτα ὅτι ἡ συναναστροφή τοῦ ἀγνώστου τῆ ἤρσκει κατὰ πολλὰ. Πολλάκις μάλιστα, ὁπότε ἐζήτει ἐν τῷ πλήθει χορευτριάνα τινα τῆς ἀρσκειας του, ἐκείνη ὑπέβαλλεν ἱπποτικῶς πῶς τὸν βραχιονά της ὑπὸ τὸν ἰδικόν του καὶ τὸν ἔστυρεν εἰς τὸν χορόν. Ἐφέρετο πρὸς αὐτὸν μὲ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν χάριν ἐκείνην, ἥτις προδίδει τὴν στενήν σχέσιν ἐρωμένης πρὸς ἐραστήν, ἀδελφοῦ πρὸς ἀδελφὴν, ἢ συζύγου πρὸς γυναῖκα. Ἡ νεαρὰ ἐκείνη γυνὴ ἐπέβαλεν εἰς πολὺν πειρασμὸν τὴν Βέρθαν καὶ τὴν Μαργαρίταν.

« Εἶνε ἐρωμένη του, ἔλεγεν ἡ Βέρθα.

— Εἶνε ἀδελφὴ του,» ἔλεγεν ἡ δεσποτὴν δε-Νευβίλλ.

Καὶ οὔτε ἡ μὲν οὔτε ἡ δὲ εἶπεν· « Εἶνε σύζυγός του.»

Περὶ τὴν δευτέραν ὥραν μετὰ τὸ μεσονύκτιον, ὁπότε ὁ χορὸς εὐρίσκετο ἐν τῇ ἀκμῇ αὐτοῦ, ὁ ἀγνώστος καὶ ἡ συνοδὸς αὐτοῦ προσῆλθον εἰς τὴν οἰκοδέσποιναν ὅπως ἀποχαιρετίσωσιν αὐτήν. Πρὶν δὲ ἐξέλθῃ ἐλοτελῶς ἐκ τῆς αἰθούσης τοῦ χοροῦ ὁ ξένος ἐστράφη καὶ ἐφάνη ζητῶν τινα ἐν τῷ πλήθει· ἡ δὲ Βέρθα, ὡσεὶ ὑπὸ ἐλατηρίου κινουμένη, ἔμεινε μηχανικῶς πῶς ἀποκεχωρισμένη τῶν χορευτῶν.

Τὰ βλέμματα αὐτῶν συνηγήθησαν, καὶ ἡ Βέρθα ἀνεσκίρτησε. Βεβαίως δὲ ὁ νεανίας εἶδεν ὅτι ἐπεθύμει νὰ ἴδῃ, καθότι ἐξῆλλε πάραυτα τῆς αἰθούσης ἄγων τὴν συνοδόν του.

II.

Ἐξελθοῦσα τοῦ χοροῦ τῆς κυρίας δε-Βωκλαίρ ἡ Βέρθα δὲν ἠσθάνθη ἐλαττωμένην τὴν κατὰ τοῦ ξένου μνησικακίαν αὐτῆς. Ἐζήτησε νὰ ἐχύσῃ ὅλοι τὸν χόλον τῆς ἐπὶ τῆς θαλαμηπόλου, τὴν ἐπέπληξε σκλη-

ρῶς, κατεκλίθη ἀργὰ, καὶ εἶδεν ὄνειρα φρικώδη. Ἐπρόμαξε διὰ τὴν δύναμιν τοῦ μίσους τῆς.

Ἡρώτησεν ἑαυτὴν, σχεδὸν μετ' ἀγωνίας, πόθεν ἄρα γε προήρχετο ἡ ἀντιπάθεια αὐτῆ· μάτην ἔστρεψε καὶ ἀνέστρεφεν ἐν τῷ νῷ τὰ διάφορα γεγονότα τῆς προτεραίας· τὸ συμπέρασμα τῆς ἦτον αὐτό· « Βδελύσσομαι τὸν ἄνθρωπον τοῦτον, διότι δὲν μ' εὔρεν ὠραία. Δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ μὲ κρίνῃ ὡς τὸ ἐνοεῖ αὐτός;» Ἐθεώρησε δ' ἑαυτὴν καθ' ὑπερβολὴν γελοία, καὶ ἡ δυσθυμία τῆς ἠύξησε. Κατὰ τὴν πρῶτην ἐπεσκέφατο τὴν Βέρθαν ἢ Μαργαρίτα, ἥτις ἐφάνη λίαν φλύαρος ὡς πρὸς τὸ άτομον τοῦ ἀγνώστου, ἀλλὰ ἰς λέξεσιν ἔστρεψε πολλάκις τὸ φάσαγον ἐν τῇ πληγῇ. Δηγήθη φιλαρέσκως πῶς ἀπάσας τὰς λεπτομερείας τοῦ χοροῦ, αἰοῖ τὴν ἐρασιμότητα τοῦ νεανίου, τὴν ἀγχινοϊάν του, τὰς πρὸς αὐτὴν φιλοφροσύνας του κτλ.

« Ἐν συντόμῳ, εἶπε, φιλότατη μοι Βέρθα, μ' ἐρωτεύθη μὲ τὰ σωστά του, ἐὰν κρίνω ἀπὸ τὰ φαινόμενα.»

Αἱ δύο νεάνιδες ἀπεχωρίσθησαν μετὰ τιος ψυχρότητος, ὑποσχόμεναι μ' ὅλα ταῦτα συνέντευξιν εἰς τὴν Ζωγραφικὴν Ἐκθεσιν, ὅπου ἔμελλον νὰ μεταβῶσι μετὰ τῆς κυρίας δε-Βερνιέρ καὶ τοῦ κόμητος δε-Λαραμέ. Οὗτος ὁ Κ. δε-Λαραμέ, ἀνὴρ τεσσαρακοντοῦτης περιήπου, εἶχε πρὸ πολλοῦ καταθέσει τὰ ἑκατομμύρια αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας τῆς δεσποτῆς Βέρθης, ἣν ἐλάτρευε, χωρὶς ὅμως νὰ λαμβάνῃ τὰ ἴσα. Ἡ ποθητὴ αὐτῆ ἐνωπὶς ἐκολάκευε τὴν φιλαυτίαν τοῦ Κ. δε-Βερνιέρ καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ, οἵτινες ἤλπίζον νὰ δαμάσωσιν ἐπὶ τέλους τὴν ἀντίστασιν τῆς θυγατρὸς τῶν.

Ἐν τῇ Ἐκθέσει ὁ Κ. δε-Λαραμέ ἐφαίνετο περιπονητικώτατος πρὸς τὴν Βέρθαν. Εἶχον ἤδη διαδράμει μέρος τῆς Ἐκθέσεως, ὅτε ἐν τινι αἰθούσῃ ἡ δεσποτὴν δε-Βερνιέρ δὲν ἠδυνήθη νὰ καταστείλῃ ἐλαφρὰν τινα κραυγὴν.

« Τί ἔχετε δά, δεσποτὴν; ἠρώτησέ μετ' ἀπορίας ὁ Κ. δε-Λαραμέ.

— Τίποτε... Ἐφρικίασα ἰδοῦσα αὐτὴν τὴν κεφαλὴν τῆς Ῥωμαίας Λοκούστης.»

Δυστυχῶς διὰ τὸν καλλιτέχνην τῆς εἰκόνης ἐκείνης, ἡ Λοκούστα εὐδαμῶς ἐνείχετο εἰς τὴν μικρὰν ἐκείνην κραυγὴν· ἡ Βέρθα εἶχε παρατηρήσει δέκα βήματα μακρὰν αὐτῆς τὸν ἀγνώστον νεόν, συνοδευόμενον ὑπὸ τῆς νεάνιδος ἥτις εἶχεν ἐμβάλει αὐτὴν εἰς τοσοῦτον πειρασμόν. Ὁ ξένος ἐπεξεργάζετο εἰκόνα τινα μεγάλου τεχνίτου, ἥτις παρίστα τὴν Ῥαχὴλ, δίδουσαν πρὸς πόσιν εἰς τὰς καμήλους· ἦτο δὲ βε-

βυθισμένος τοσοῦτον εἰς τὴν θεωρίαν ἐκείνην, ὥστε ἐλησμονεῖ ὅτι εὐρίσκετο ἐν δημοσίῳ τόπῳ καὶ ἐφαίνετο ἔρμαιον βαθείας συγκινήσεως, τὰς δὲ ἐντυπώσεις αὐτοῦ ἀνεκρίνου εἰς τὴν συνοδὸν του διὰ φωνῆς παλλούσης καὶ συγκεκινημένης.

Ἡ Βέρθα εὗρεν αὐτὸν μεγαλοπρεπῆ ἐν τῷ ἐνθουσιασμῷ του. Ἄλλ' ὁ Κ. δε-Λαραμέ τῇ εἶπε ταπεινῇ τῇ φωνῇ·

«Ὁ ἄνθρωπος οὗτος εἶνε παράφρων!»

Ἡ δεσποσύνη δε-Βερνιέρ ἐξηκόντισε κατ' αὐτοῦ βλέμμα τοσοῦτω κεραυνοβόλον, ὥστε ὁ δυστυχῆς κόμης ὑπετραύλισεν ἀσυναρτήτους τινὰς λέξεις.

«Βέρθα, εἶπεν ὁ Κ. δε-Βερνιέρ πλησιάσας· βλέπεις αὐτὴν τὴν εἰκόνα; Τί εὐμορφος γυνή! αἶ!»

— Ναι, καὶ μ' ἀνεθυμίζει ὅτι δὲν πρέπει εἰς τὸ ἐξῆς νὰ δίδω βάσιν εἰς τὸν λόγον σας, ἀπήντησεν ἡ νεῆνις.

— Ἀπατάσαι, Βέρθα, εἶπεν ἡ κυρία δε-Βερνιέρ, πλησιάσασα καὶ αὐτῇ. Οὐδόλως ἐλησμονήσαμεν τὴν ὑπόσχεσίν μας· θὰ ἔχεις ὅσον οὐπω τὴν εἰκόνα σου.

— Εἶνε ἀληθές, πάτερ;

— Βεβαίωτατα, καὶ ἴσα ἴσα διὰ τοῦτο σοὶ ἔδειξα αὐτὴν τὴν εἰκόνα.»

Καὶ πραγματικῶς τῇ ἐπαύριον περὶ τὴν τρίτην ὥραν μ. μ., ἐν ᾧ ἡ Βέρθα εὐρίσκετο εἰς τὸ κλειδοκύμβαλον, ἦλθεν ὁ πατὴρ αὐτῆς, ζητῶν τὴν ἄδειαν ἵνα τῇ παρουσιάσῃ τὸν Κ. Γάστωνα Βουρδανσῶν, ζωγράφον ἐμπειροτάτον, ὅστις ἐπρόκειτο νὰ κάμῃ τὴν εἰκόνα της.

Ὁ Κ. Βουρδανσῶν εἰσήλθε, — καὶ ἡ Βέρθα δὲν ἠδυνήθη νὰ μὴ ἐκπέμψῃ ἑλαφράν τινα κραυγὴν.

Ὁ Κ. Βουρδανσῶν ἦτον ὁ νεανίας τοῦ χοροῦ, ὄλος καὶ ὄλος! Ἦτον εἰκονογράφος καὶ ὠνομάζετο Βουρδανσῶν! Ὅποια σκληρὰ ἀπάτη!... Βουρδανσῶν!... Ἄ! ἤξιζε ν' ἀποθάνῃ τις ἐκ πείσματος!... Αὐτῇ, ἡ ὑπερήφανος δεσποσύνη δε-Βερνιέρ, νὰ καταδεχθῇ καὶ ἐπιβλέψῃ εἰς ἕνα ἐκεῖ ζωγραφίσκον, ὅστις ὠνομάζετο Βουρδανσῶν! Ὅλον τὸ ἀριστοκρατικόν της αἷμα ἀνεστατώθη.

Ἡ Βέρθα ὠρθώθη ἀξιοπρεπῆς καὶ ψυχρὰ, καὶ προσήλωσεν ἐπὶ τοῦ νεανίου βλέμμα περιφρονητικόν. Οὗτος δὲ κατ' ἀρχὰς ἐστάθη ἐκπληκτικὸς καὶ ἐκτεθαμβημένος· ἔπειτα ὅμως ἀνέλαβε τὴν συνήθη αὐτοῦ ἀταραξίαν. Ἐλάλησε δὲ μετὰ πολλοῦ τοῦ οἴστρου καὶ τοῦ πνεύματος καὶ οὐδ' ἐπὶ μίαν στιγμὴν κατέλιπε τὴν μεγάλην εὐγένειάν του.

Ἡ δυστυχῆς Βέρθα ἠγανάκτει σφόδρα. Τὸ ὄνομα Βουρδανσῶν κα-

κίστην ἐτέλει ἡγῶ εἰς τὰ ὦτα αὐτῆς· δὲν ἠδύνατο δὲ νὰ ἐνοήσῃ τὴν ἀντίφασιν ἐκείνην τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ταπεινότητος τοῦ τε ὀνόματος καὶ τῆς καταγωγῆς: Βουρδανσῶν, εἰκο-ογράφος ἢ ζωγράφος. Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἦτο ζωσα εἰρωνία. Πόσα πράγματα ἠδύνατο νὰ ἀναγνώσῃ ὁ Βαλζάκ ἐν ταῖς τρισὶ ταύταις συλλαβαῖς: Βουρδανσῶν! Ἀφιλόδοξος, εἰρηνικός, ταπεινός, ἀστός ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν, ἀγαθὸς πολίτης, ἐξαιρετὸς οἰκογενειάρχης· τοιαύτη τίς ἐστὶν ἡ ἀκριβὴς εἰκὼν τοῦ μακαρίου θνητοῦ ὅστις ἔχει τὸ εὐτύχημα νὰ καλῆται Βουρδανσῶν.

Εὐκόλως ἄρα ἐνοεῖ πᾶς τις ὅπόσον ἡσθάνετο προσβεβλημένην τὴν φιλαυτίαν της ἡ Βέρθα, ἀναλογιζομένη πάντα ταῦτα τὰ δυσάρεστα. Διέμεινεν εἰς τὸ ἔπακρον ψυχρὰ, καὶ μόλις κατεδέχθη νὰ ἀνοίξῃ δύο ἢ τρεῖς φορές τὰ χεῖλη διὰ νὰ ἐκσφενδονίσῃ προπετείας τινὰς. Ὅτε δὲ ὁ νεαρὸς καλλιτέχνης ἀπήλυθε πρὸς αὐτὴν φιλοφροσύνην τινὰ, ἦν ἐπιβάλλει ὁ πολιτισμὸς, ἡ Βέρθα περιωρίζετο εἰς τὸ ν' ἀποκρίνηται ψυχρῶς·

«Εἶθε πολὺ καλὸς, Κ. Βουρδανσῶν!»

Καὶ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐπρόφερε μετὰ τσοαύτης περιφρονήσεως, ὥστε ἀμυδρὸν νέφος ὀργῆς ἀνέβαινε πάντοτε εἰς τὸ μέτωπον τοῦ νεανίου.

Ἀπεφασίσθη δὲ ἡ πρώτη συνεδρίασις νὰ λάβῃ χώραν κατὰ τὴν ἐπιούσαν ἡμέραν. Ἡ ἐπιούσα ἦλθεν. Ἡ κυρία δε-Βερνιέρ ἔμεινε πλησίον τῆς θυγατρὸς της. Ἡ Βέρθα προσηρέχθη μετὰ μεγίστης ὑπεροφίας, ὁ δὲ ζωγράφος διετέλεσε ψυχρότατος.

Ἡ θέσις τῆς δεσποσύνης δε-Βερνιέρ ἦτο λίαν δυσχερῆς. Ἡ νεῆνις παρωργίζετο κατὰ τῆς ἀνάδρου δῆθεν ἀδυναμίας της· ἡσθάνετο τὸ πρόσωπόν της ἐρυθρικῶν ὅτε ὁ ζωγράφος ἠτένιζε πρὸς αὐτὴν. Ἦτο πρόνομον τοῦτο τοῦ καλλιτέχνου, καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ τοῦ τὸ ἀφαιρέσῃ. Ἀπέφευγε δὲ τοῦ νὰ ὑφοῖ πρὸς τὸν νέον τοὺς ὀφθαλμοὺς, διότι ἐν τῷ μεταξύ, συναντηθέντων τῶν βλεμμάτων αὐτῶν, ἡ Βέρθα ἐταπεινώσετο τὸ ἰδικόν της, καὶ ἡσθάνθη ῥίγος διατρέχον τὰς φλέβας της. Ἐπεθύμει νὰ κατασυντρίψῃ τὸν ζωγράφον ἐκεῖνον ὑπὸ τὸ ἄχθος ὄλης τῆς περιφρονήσεώς της, καὶ ὅμως ἐν αὐτοῦ βλέμμα, ἐν καὶ μόνον, ἤρκει ἵνα ἐπιχύσῃ ἐρυθρὸν εἰς τὰς παρειὰς αὐτῆς! Τὸ πείσμα καὶ ἡ προσβληθεῖσα φιλαυτία κατέστησαν αὐτὴν σχεδὸν ἀγροῖκον· ἀλλ' ἐνόησε μετ' οὐ πολὺ, ὅτι τοιουτοτρόπως ἐνικάτο ἀπέναντι τῆς φιλοφρονεστάτης συμπεριφορᾶς τοῦ νεανίου, ὅστις, ἄλλως τε, οὐδὲν ἄλλο διεπράξατο ἀμάρτημα, ἢ ὅτι μετῆρχετο τὸν ζωγράφον καὶ ἐκαλεῖτο Βουρδανσῶν.

Ὁ καλλιτέχνης προσεποιεῖτο, ὅτι οὐδὲν παρετήρει ἐκ τούτων πάν-

πατέρα της, παρόντος και του ζωγράφου, ότι επεθύμει να μετακομίσει στα όρια της (*), εις την είσοδον της σκιάδος, χάριν στολισμού, ὃ δὲ Κ. δε-Βερνιέρ ἐδωκεν ὑπόσχεσιν, ὅτι ἐμελλε νὰ φροντίσῃ.

Πόσῃ δὲ ὑπῆρξε τῆς Βέρβης ἡ ἐκπληξίς, ὅτε τῇ ἐπιούσῃ εἶδε δύο ὠραίας ῥίζας ἐκ τοῦ εἰρημένου ἄνθους εἰς τὰ πρόθυρα τῆς σκιάδος! Βεβαίως ἡ μετακομιδὴ θὰ ἐγίνεν ἐν καιρῷ νυκτός.

Ἐσπευσε λοιπὸν νὰ ριφθῇ εἰς τὸν τράχηλον τοῦ πατρὸς της, ὅστις εὐρίσκετο ἐκεῖ μετὰ τοῦ ζωγράφου.

« Σ' εὐχαριστῶ, πάτερ, διὰ τὰ ἄνθη.

— Διὰ ποῖα ἄνθη λέγεις, Βέρβα;

— Ἴδὲ πῶς κάμνει τὸν ἀνήξευρον! Δὲν μοῦ ἠγόρασες δύο ῥίζας;

— Ἐγώ; παντάπασι! Σὲ βεβαιῶ, ὅτι ἀπατάσαι, παιδί μου Βέρβα. »

Ἐστράφη τότε ὀρμητικῶς ἡ νεῆνις πρὸς τὸν Βουρδανῶν. Καίτοι δὲ τὸ πρόσωπον τοῦ καλλιτέχου διετέλει ἀπαθές, ἡ Βέρβα ἔμαθεν ὅτι επεθύμει νὰ μάθῃ, διότι, ἐρυθρίασασα ἐλαφρῶς, ἐνηγκαλίσθη ἐκ νέου τὸν πατέρα της, λέγουσα:

« Αἱ, φύλαττε τὸ μυστικόν σου, ἀφ' οὗ τὸ θέλεις. »

Καὶ χωρὶς ν' ἀφήσῃ εὐκαιρίαν εἰς τὸν Κ. δε-Βερνιέρ ἵνα διαμαρτυρηθῇ, ἔρριψε βλέμμα εὐγνωμον πρὸς τὸν ζωγράφον καὶ ἐξῆλθεν.

Ἄγνοῶ ἐὰν ἡ ναρκωτικὴ ιδιότης τῆς εὐωδίας τῶν ἀνθῶν ἐκείνων εἶχε ζαλίσει τὴν κεφαλὴν της· ὅπως δὴποτε ὅμως, ἔμεινεν ἐπὶ ὥραν ὀλόκληρον ἐπεξεργαζομένη καὶ θαυμάζουσα τὴν φύσιν τῆς κατασκευῆς των. Κατ' ἐκείνην τὴν πρωίαν δὲν ἐξῆλθε τῆς σκιάδος, καὶ ἀπηγόρευσε εἰς πάντας τὴν εἴσοδον. Ἐἶχε κυριευθῆ ὑπὸ ἀπεριγράπτου μελαγχολίας. Ἦδη, ὅτε καθαρῶς πῶς ἐνεῶρα εἰς τὴν καρδίαν αὐτῆς, τὸ μέλλον ἐπεφαίνετο εἰς αὐτὴν ἀπειλητικόν. Οὐδέποτε θὰ συνήνει νὰ ὑπανδρευθῇ ἄνθρωπον ὀνόματι Βουρδανῶν· εἰς τοιαύτην θυσίαν δὲν ἠδύνατο ν' ἀνθέξῃ οὐδ' ὁ ἰσχυρότερος τῶν ἐρώτων· τί ὠραίαν ἐντύπωσιν θὰ προὔξενε εἰς αἰθουσάν τινα, ὅτε οἱ ὑπηρέται ἤβελον ἀναγγεῖλαι:

« Ἡ κυρία Βουρδανῶν! »

Τοιαύτην τινὰ ταπεινωσὶν δὲν ἠείχετο ἡ ὑπερηφανία της. Ἄλλως τε καὶ ἐὰν τὴν ἐδέχετο, οἱ γονεῖς αὐτῆς θὰ παρενέβαλον ἀνυπέροχον ἀντίστασιν. Καὶ ἐν τοσοῦτῳ, δὲν ἠδύνατο νὰ τὸ κρύψῃ· ἠγάπα τὸν ζωγράφον ἐμμανῶς· ἠσθάνετο, ὅτι ὁ βίος αὐτῆς ἤθελε συντριβῆ, ἐὰν δὲν συνεζεύγνυτο μίαν ἡμέραν μετὰ τοῦ ζωγράφου.

(*) Datura, γένος φυτῶν ναρκωτικῶν, ἐκ τοῦ εἶδους τῶν στραμμενίων.

Περὶ τὴν δευτέραν ὥραν μ. μ. ὁ Κ. Βουρδανῶν ἦλθε νὰ ἐχνογραφήσῃ ἐν τῇ σκιάδι. Ἐν ᾧ δὲ κατεγίνετο εἰς τὴν ἐργασίαν του, ἠνεώχθη ἡ θύρα, καὶ εἰσῆλθεν ἡ Βέρβα.

Ὁ ζωγράφος συνέλεξε τὰ μολυβδοκόνδυλά του καὶ ἠτοιμάζετο ἵνα ἀποσυρθῇ· ἀλλ' ἡ νεῆνις ἀνεχαίτισεν αὐτὸν εἰποῦσα:

« Εἰμπορεῖτε, νὰ μείνετε, κύριε. Ὑμεῖς ζωγραφεῖτε, καὶ ἐγὼ κεντῶ. »

Μετὰ τοῦτο ἐπηκολούθησεν ὀλιγόστιγμος σιγῆ.

« Καὶ τί ζωγραφεῖτε, κύριε; ἠρώτησεν ἡ Βέρβα.

— Ἴχνογραφεῖ ἐκ μνήμης ἀποφιν τῶν Πυρρηναίων.

— Καὶ εἶδετε τὰ Πυρρηναῖα;

— Ἐγεννήθην ἐκεῖ, δεσποσύνη.

— Ἄ! ἡ οἰκογένειά σας κατοικεῖ ἐκεῖ ἀκόμη;

— Φεῦ! δεσποσύνη· ἀπὸ τὰ 1789 ἡ οἰκογένειά μου δὲν ὑπάρχει πλέον· ὁ πατήρ καὶ ἡ μήτηρ μου ἀπέθανον ἐπὶ τῆς λαμοτομίου. Μία μόνον ἀδελφὴ μοι ἀπέμεινε.

— Ναι, ἐνθυμοῦμαι... Μία ὠραία νεῆνις, τὴν ὁποίαν συνήνησα τὸ πρῶτον εἰς τὸν τελευταῖον χορὸν τῆς κυρίας δε-Βωκλαίρ. Δὲν ἐτόλμησα νὰ παρακαλέσω τὴν κυρίαν ταύτην νὰ με παρουσιάσῃ εἰς αὐτήν. Ἐν τούτοις μοι ἐνέπνευσεν ἀπὸ τότε ζωηροτάτην συμπάθειαν.

— Εὐχαριστῶ διὰ τὴν ἀγαθότητα ὑμῶν, δεσποσύνη! Λογίζομαι λίαν εὐτυχῆς διότι ἡ δυστυχῆς αὐτῆ ὀρφανῆ εἴλκυσε τὴν συμπάθειάν σας! Ἄ! ἐὰν τὴν ἐγνωρίζετε, θὰ τὴν ἠγαπάτε ἐτι μᾶλλον... Ἐχει γλυκύτητα ἀγγελικὴν... καὶ ὅταν θέλω νὰ ζωγραφίσω ἰδαιμά τι χάριτος καὶ καλλονῆς, ἡ εἰκὼν αὐτῆς ἔρχεται πάντοτε ὑπὸ τὴν γραφίδα μου· σὰς ὁμοιάζει.

— Εὐχαριστῶ διὰ τὴν φιλοφροσύνην! εἶπεν ἡ Βέρβα γελῶσα. Ἄλλὰ πῶς συνέβη νὰ θυσιασθῇ ἡ οἰκογένεια ὑμῶν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν;

— Ὁ πατήρ μου ἦτον ἐκ τῶν καλλιτέρων εὐγενῶν· ὅτε λοιπὸν ἔμαθε τὸν θάνατον τοῦ Λουδοβίκου ΙΓ', ἀνεκραύγασε: Ζήτω ὁ βασιλεὺς!»

Οἱ λόγοι οὗτοι βαθεῖαν ἐνεποίησαν ἐντύπωσιν εἰς τὴν νεῆνίδα, διετέλεσε δ' ἐπὶ τινος στιγμᾶς ἀκίνητος ὡσεὶ ἀπολελιθωμένη.

Ἐἶτα ἐπανελάθεν ἀποτόμως:

« Δὲν ἐζωγραφίσαστέ ποτε ἐπὶ ζωῆς σας πρόσωπον ὠραιότερον τοῦ τῆς ἀδελφῆς σας; »

Ὁ ζωγράφος ἠτένισε πρὸς τὴν Βέρβαν, λυπηρὸν μειδιάσας.

« Ναι, ἐν μόνον... δὲν γνωρίζω ἄλλα. »

— Ἐνόμιζον, ὅτι μέχρι τοῦδε κατεγίνεσθε εἰς ἱστορικός μόνον ζωγραφίας.

— Εἶνε ἀληθές, δεσποσύνη· ἐν μόνον ἐζωγράφησα πρόσωπον, τὸ ἰδικόν σας, καὶ νομίω ὅτι θὰ εἶνε τὸ τελευταῖον.

— Καὶ τὸ τῆς συζύγου σας, κύριε;»

Ἄστω ὁ ζωγράφος ἀνεκίνησε τὴν κεφαλὴν.

« Δὲν θὰ νυμφευθῶ ποτε, εἶπε.

— Πᾶ! καὶ πόθεν αὐτὴ ἡ μιανθρωπία; Μήπως ἀμφιβάλλετε ἂν θ' ἀπαντήσητέ ποτε γυναῖκα ὁμοίαν πρὸς τὴν ἀδελφὴν σας;

— Ὑπάρχει, δεσποσύνη, μία... ἀλλὰ...»

Ἄστω ὁ Γάστων ἐσίγησεν.

Ἡ Βέρθα ἦτο προφανῶς συγκεκινημένη. Ἡ γέροντι δὲ καὶ προσηείσθη εἰς τὸ παράθυρον.

« Θεέ μου! εἶπε μετὰ δυσθυμίας, ἐπανακαθήσασα εἰς τὴν θέσιν της· ἔρχεται ὁ Κ. δε-Λαραμέ!

— Εἶνε μακάριος αὐτός! εἶπε μετὰ στεναγμοῦ ὁ Γάστων.

— Τὸν εὐρίσκω φορτικόν.

— Δὲν θὰ τὸν ὑπανδρευθῆτε;

— Αὐτόν! ποτέ. Ἐγὼ θὰ ὑπανδρευθῶ ἐκεῖνον μόνον, ὅστις θὰ μ' ἀγαπήσει.

— Καὶ ὅμως σᾶς ἀγαπᾷ αὐτός.

— Εἶνε ἱκανὸς νὰ ἀγαπήσῃ κανένα!

— Δὲν φέρει ὠραῖον ὄνομα, δὲν εἶνε πλούσιος; εἶπεν ὁ Γάστων μετὰ πικρίας. Τί ἐπιθυμεῖτε περὶ πλέον;

— Μὲ κρίνετε πολὺ κακῶς, κύριε, εἶπεν ἡ Βέρθα ζωντανῶς. Τί μοι μέλει περὶ τοῦ πλοῦτου; Εἰς αὐτόν δὲν θὰ δώσω βέβαια τὴν χεῖρά μου.

— Τί ἐπιθυμεῖτε λοιπὸν ἀπ' ἐκεῖνον ὅστις θὰ σᾶς νυμφευθῆ μίαν ἡμέραν;» ἠρώτησεν ὁ νεανίας, τρέμων ἐκ συγκινήσεως.

Ἡ Βέρθα ἔθηκε τὴν χεῖρα ἐπὶ τῆς καρδίας.

« Να μ' ἀγαπᾷ καὶ νὰ φέρῃ ὄνομα ἐντιμον, εἶπε.

— Βέρθα! ἀνεγώνησεν ὁ ζωγράφος, ἀρπάζων τὴν χεῖρα τῆς δεσποσύνης δε-Βερνιέρ· Βέρθα, εἰμι ἄξιός σου, διότι σὲ ἀγαπῶ καὶ φέρω τὸ ἀκηλίδωτον ὄνομα εὐπατρίδου.»

Ἡ δεσποσύνη δε-Βερνιέρ ἔβρηξε μικρὰν κραυγὴν, ἀπήλλαξε τὴν χεῖρά της τρέμουσαν, καὶ προσεπάθησε νὰ φύγῃ.

« Εἰπέ μίαν λέξιν, σὲ ἰκετεύω! εἶπεν ὁ ζωγράφος, τείνων τὰς χεῖρας πρὸς αὐτήν.

— Λοιπὸν... ὁμίλησον εἰς τὸν πατέρα μου,» ἀπήνησεν ἡ Βέρθα φεύγουσα, χωρὶς νὰ ἴδῃ εἰς τὰ ὀπίσω.

Ἐδραμε δὲ εἰς τὴν αἴθουσαν, ἔνθα εὐρίσκοντο ὁ Κ. καὶ ἡ κυρία δε-Βερνιέρ, καὶ διεκρίνωσεν εἰς αὐτοὺς, ὅτι δὲν ἤθελε νὰ ὑπανδρευθῆ ἐπ' οὐδενὶ ὄρω τὸν κόμητα δε-Λαραμέ, καὶ ὅτι ἐξελέξατο ἕτερον, μᾶλλον ἄξιον αὐτῆς.

« Εἶνε εὐπατρίδης, ἐξηκολούθησε· δυστυχῶς ὅμως, εἶνε πένης.

— Ἄ! ἀνέκραξεν ἐν χορῶ τὸ συζυγικὸν ζεύγος, δεῖξαν διὰ μορφασμοῦ θλίψιν ἐπὶ τῷ ὅτι ἐφεύσθη τῶν ἐλπίδων.

— Ἐξ ἄλλου ὅμως μὲ ἀγαπᾷ ἐρωτικώτατα καὶ εἶνε εὐπατρίδης.

— Καὶ πῶς ὀνομάζεται; »

Τὸ ὄνομα Βουρδανσῶν δὲν ἐτόλμησε νὰ ἐξέλθῃ τῶν χειλέων τῆς Βέρθης.

« Εἶνε ὁ ζωγράφος, » εἶπεν εὐτόλμως.

Οἱ δύο σύζυγοι ἀνεπήδησαν ἐπὶ τῶν καθισμάτων αὐτῶν.

« Ὁ Βουρδανσῶν!!!— Ἄλλ' εἶται τρελλή, Βέρθα!— Ἄλλ' ἔχασες τὰ λογικά σου, παιδί μου! — Ἄλλὰ μᾶς περιπαίξεις! — Μᾶς χλευάζεις! »

Ἄστω τούτους τοὺς ἀκροβολισμοὺς ὑπεδέξατο ἡ νεᾶνις μετὰ μεγίστης ἀταραξίας.

« Σᾶς εἶπον, ὅτι εἶνε εὐγενής, εἶπεν ἐντόως.

— Αὐτός!— Ὁ Βουρδανσῶν!

— Αὐτός... Ναί... Κατάγεται ἀπὸ οἰκογένειαν τῶν Κάτω-Πυρρηναίων. »

Ἡ συνομιλία διήρκεσεν ὀλόκληρον ὥραν, ἡ δὲ νεᾶνις τοσοῦτω θερμῶς συνηγόρησεν ὑπὲρ τοῦ ἐκλεκτοῦ τῆς καρδίας της, ὥστε ἐθριάμβευσεν ἐπὶ τέλους. Τῇ ἐσπέρᾳ ὁ Κ. καὶ ἡ κυρία δε-Βερνιέρ ἀέμενον τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Γάστωνος, ἥτις καὶ ἐγένετο μετὰ τῆς νεομισμένης ἐθιμοταξίας. Ὁ νεανίας ὑπῆρξεν εὐπατρίδης ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν ἔλυτε πάντας τοὺς ἐνδοιασμοὺς, ἂν ἠδύναντο νὰ ὑφίστανται ἐτι τοιοῦτοι.

Ἐπὶ δὲ διετίθετο νὰ ἀναχωρήσῃ, — « Σᾶς ζητῶ, εἶπεν, ἡμερῶν τινων προθεσμίων, διὰ νὰ σᾶς παρουσιάσω τοὺς τίτλους μου, τοὺς ὁποῖους πρέπει νὰ ὑπάγω καὶ τακτοποιήσω εἰς τὴν Σαλλιέζ. »

— Κατάγεσθε ἐκεῖθεν;

— Ἐν ταῖς κρύπταις τοῦ πύργου τῆς Σαλλιέζ ἀναπαύονται οἱ πρόγονοί μου. Σᾶς παρακαλῶ νὰ φυλάξῃτε τὸν πρὸς με λόγον ὑμῶν μέχρις ὅτου μ' ἐπανιῶτε. »

Ὁ Κ. δε-Βερνιέρ ὑπεσχέθη νὰ προσμείνη.

Μόλις ὁμως ὁ μέλλων αὐτῶν γαμβρὸς ἐξήλθε τῆς αἰθούσης, οἱ δύο σύζυγοι ἐνητένισαν ἀλλήλους ἐν σιγῇ. Ἡ ὁμολογία τῆς Βέρθης, οἱ λόγοι τοῦ Βουρδανσῶν, ἡ περὶ γάμου πρότασις, πάντα ταῦτα ἐτελέσθησαν μὲ τοιοῦτον κατεσπευσμένον τρόπον, ὥστε ὁ Κ. καὶ ἡ κυρία δε-Βερνιέρ δὲν ἔλαβον καιρὸν νὰ σκεφθῶσι. Φυσικῶς λοιπὸν ἔπρεπε νὰ ἐγερθῶσιν ὑπόνοιαι εἰς τὸ πνεῦμά των. Τοῦθ' ὅπερ καὶ ἐγένετο. Μόλις ὁ ζωγράφος ἀνεχώρησεν, ἀμέσως ἡ κυρία δε-Βερνιέρ ἀνεκραύγασεν, ὅτι ὑπῆρχεν εἰς τὸ μέσον ἀπάτη, καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ εὑρεθῇ ἐν μέσον πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς ἀληθείας.

« Ὅποιον μέσον; ἠρώτησεν ὁ σύζυγος.

— Μία ἀπὸ τὰς παιδιόθεν φίλας μου ὑπανδρεύθη τὸν διοικητὴν τῆς Ὀρτέζης, ἡ δὲ Ὀρτέζη δὲν εἶνε μακρὰν τῆς Σαλλιέζ.

— Τρεῖς λεύγας, εἶπεν ὁ Κ. δε-Βερνιέρ, γνωρίζων ἐκ στήθους τὰ λεξικὸν τοῦ Bouillé.

— Λοιπὸν! γράψω εἰς τὴν ἐν Ὀρτέζῃ φίλην μου νὰ μοι πέμψῃ ἀκριβεῖς πληροφορίας περὶ τοῦ Κ. Βουρδανσῶν.

— Ἄλλ', ἀγαπητή μου! δὲν τῷ ἐδώκαμεν τὸν λόγον τῆς τιμῆς μας, ὅτι οὐδὲν θὰ πράξομεν διὰ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ἐπὶ δέκα ἡμέρας.

— Σὺ, ἴσως· ἀλλ' ἐγὼ οὐδεμίαν ἔδωκα ὑπόσχεσιν εἰς τὸν Κ. Βουρδανσῶν.

— Μοῦ φαίνεται κάπως ἰησουϊτικόν. Ἄλλ' ἔστω! »

*Ἐλαβε δὲ ἡ σύζυγος τὸν κάλαμον καὶ ἔγραφε·

Φιλτάτη,

Προστρέχω εἰς τὴν συνήθη σου ἀγαθότητα διὰ νὰ σὲ συμβουλευθῶ ἐπὶ σπουδαιοτάτης ὑποθέσεως. Πρὸ τινων ἡμερῶν, μὰς ἐπαρουσιάσθη νέος τις ὀνόματι Βουρδανσῶν, τὸν ὅποιον δὲν γνωρίζομεν παντάπασι. Κρίνω δὲ περὶ τὸν νὰ σοὶ εἶπω, ὅτι ὅταν τις ἀνοίγῃ τὴν οἰκίαν του εἰς ἓνα ἄνθρωπον πρέπει καὶ νὰ γνωρίζῃ ποῖον εἰσάγει. Εἶνε ζωγράφος, καὶ φαίνεται, ὅτι μετέρχεται τοῦτο τὸ ἐπάγγελμα διὰ νὰ ἀνακτήσῃ περιουσίαν, καταστραφεῖσαν ὑπὸ τῆς Ἐπαναστάσεως.

Λέγει, ὅτι εἶνε υἱὸς Βουρδανσῶν τινος, εὐπατρίδου Βεαρνοῦ, τεθαμμένου ἐν τῷ κοιμητηρίῳ τοῦ πύργου τῆς Σαλλιέζ μὲ ὅλους τοὺς προγόνους του. Πρέπει νὰ προσθέσω, ὅτι ὁ νέος οὗτος ἔχει καὶ μίαν ἀδελφὴν.

Φρόντισον, ἀγαπητή μου, νὰ λάβῃς ἀκριβεῖς πληροφορίας καὶ νὰ μοὶ ἀνακοινώσῃς ὅσον τάχιστα τὸ ἀποτέλεσμα τῶν διαβημάτων σου, διότι θὰ μ' ἐξάξεις ἀπὸ μεγάλῃν ἀμηχανίαν. — Σὲ ἀσπάζομαι, κτλ.

*Ἐλαβε δὲ ἡ κυρία δε-Βερνιέρ διὰ τοῦ ταχυδρομείου τὴν παρὰ πόδας ἐπιστολήν.

Φιλτάτη,

Ὁ Κ. Βουρδανσῶν σου εἶνε τέλειος ἀγύρτης. Δέν μοι εἶνε δὲ δύσκαλον νὰ σοὶ δώσω πληροφορίας περὶ τῆς οἰκογενείας ἀνθρώπου, τὸν ὅποιον εἶδον καγὼ αὐτὴ ἐν Σαλλιέζ· δέν σοι ὁμιλῶ περὶ τοῦ υἱοῦ, τὸν ὅποιον γνωρίζετε, ἀλλὰ περὶ τοῦ πατρὸς. Ὑπάρχει ἐν Σαλλιέζ κακομοίρης τις, ὀνόματι Βουρδανσῶν, ἄλλοτε χρηματίσας θαλαμηπόλος τοῦ ὑποκόμητος τῆς Σαλλιέζ. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, ὁ Βουρδανσῶν ἐγκατεστάθη ἐν τῷ οἴκῳ μιᾶς συγγενοῦς του ἐν Σαλλιέζ μὲ τὰ δύο τέκνα του, Γάστωνα καὶ Ματθίλδην. Ὁ υἱός, ἐγκολπωθεὶς τὸ ἐπάγγελμα ζωγράφου, χαίρει κάποιαν ὑπόληψιν, ἀφ' οὗ τὸν δέχεσθε· ὅσον δὲ διὰ τὴν κόρην, ἀγνοῶ τί ἀπέγινεν. Ἦτο φεῦ! πολὺ ὠραία! . . . Ὁ υἱὸς ἐξοδεύει πολλὰ διὰ τὸν ἀσθενῆ του πατέρα.

Αἱ πληροφορίαι μου αὐται εἶνε ἀκριβεστάται. Ἐν τῷ κοιμητηρίῳ τοῦ πύργου τῆς Σαλλιέζ ἀναπαύονται μόνον οἱ τὸ ὄνομα τοῦτο φέροντες ὑποκόμητες. Κατέστητε θῦμα ἀπατεῶνος.

Αἱ τρομεραὶ αὐται εἰδήσεις ὑπῆρξαν κεραυνὸς διὰ τὸ συζυγικὸν ζεῦγος. Οὔτε ὁ εἷς οὔτε ὁ ἕτερος ἐτόλμα νὰ ἀναγγείλῃ τὴν φρικτὴν ἀλήθειαν εἰς τὴν Βέρθαν· ἡ νεᾶνις ἔτρεφε πίστιν ἀπεριόριστον εἰς τὸν ἔρωτα τοῦ ζωγράφου, καὶ ἡ ἀποκάλυψις τοῦ ἐναντίου ἠδύνατο νὰ πλήξῃ αὐτὴν θανατηφόρως. Προσεπάθησαν ἐν τούτοις νὰ διανοίξωσι μικρὸν κατὰ μικρὸν τοὺς ὀφθαλμούς της, ἀλλ' ἡ νεᾶνις οὐδὲν ἠθέλησε νὰ πιστεύσῃ. Ὅπως ἐκβάλωσι δὲ αὐτὴν ὀλοσχερῶς τῆς ἀπάτης, ἐδέησε νὰ τῇ ἐπιδώσωσι τὴν ἐξ Ὀρτέζης ἐπιστολήν.

Ἡ ἐντύπωσις ὑπῆρξε τρομερά.

Ἄλλ' ἡ νεᾶνις δὲν ἀνεκραύγασεν, οὔτε ἐκινήθη· ὠχρίασε μόνον καὶ ἠλλοιώθη παρὰ πολὺ. Ἀναγνοῦσα τὴν ἐπιστολήν, ἐπανέδωκεν αὐτὴν εἰς τὸν πατέρα της καὶ ἐκινήθη ἵνα ἀποσυρθῇ· ἀλλ' ἐπανῆλθε πάλιν.

« Ἐσκέφθη, εἶπε διὰ φωνῆς ξηραῖς, ἥτις ἀντήχησε θλιβερώτατα εἰς τὴν καρδίαν τοῦ Κ. καὶ τῆς κυρίας δε-Βερνιέρ. Δέχομαι τὸν Κ. δε-Λαραμέ ὡς σύζυγον. Θὰ ὑπογράψω τὸ συμβόλαιον ὅποταν ἀγαπάτε.»

Καὶ ἐξήλθεν.

Ἡ ἄφωνος αὐτὴ θλίψις περιήγαγενεὶς ἀμηχανίαν τοὺς δύο συζύγους. Προστίμων δάκρυα μᾶλλον καὶ φωνάς, ἡ τοιαύτην στυγνὴν ἀπάθειαν.

Εἷς μόνος ὑπῆρχεν εὐτυχῆς ἐν τῷ οἴκῳ Βερνιέρ, καὶ οὗτος ἦτο ὁ κόμης δε-Λαραμέ.

Ὁ Βουρδανσών εἶχε ζητήσει δέκα ἡμέρας διὰ νὰ τακτοποιήσῃ τὰ ἔγγραφα του· τῇ ἑσπέρᾳ δὲ τῆς δεκάτης ἡμέρας ἀφικνεῖτο εἰς τὴν ἑπαυλιν τῶν Βερνιέρ.

Ἐγένετο ὑποδοχὴ ἐν τῇ ἐπαύλει, καὶ περὶ τὴν ὀγδόην ὥραν αἱ αἰθουσαι ἤρξαντο πληροῦμεναι. Ἐκ τῶν παρόντων πολλοὶ εἰσι παλαιοὶ ἡμῶν γνώριμοι, ὡς λ. χ. ἡ δεσποτὴν Μαργαρίτα δε-Νευβίλλ, ὁ Ραούλ δε-Βωκλαίρ καὶ ὁ Κ. δε-Λαραμέ.

Περὶ τὴν ὀγδόην καὶ ἡμίσειαν ὥραν ἄμαξά τις εἰσῆλθεν εἰς τὴν αὐλήν· καίτοι δὲ ὁ ἐξ αὐτῆς προξενούμενος κρότος οὐδὲν εἶχε τὸ ἰδιόζον, ἐν τούτοις ἡ Μαργαρίτα ἐξεπλάγη οὐκ ὀλίγον ἰδοῦσα τὴν Βέρθαν σκιρτήσασα αἰφνιδίως καὶ περιβληθεῖσα νεκρικὴν ὠχρότητα.

Μετ' ὀλίγον ὁ ζωγράφος εἰσῆλθεν εἰς τὴν αἴθουσαν... εὐτυχῆς, ὡς ἐφαίνετο ἐκ τοῦ βηματισμοῦ του.

Πρῶτον ἐχαιρέτισε τὸν Κ. δε-Βερνιέρ, ὅστις ὑπεδέξατο αὐτὸν ψυχρότατα· ἡ σύζυγός του ἔστρεψε σχεδὸν τὰ νῶτα.

Ὁ τάλας ἔμεινεν ἀμηχανῶν. Ὅτε δὲ εἰσέδυσεν εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ χοροῦ, ἔλαβεν ἤδη καιρὸν ἡ Βέρθα ἵνα συνέλθῃ εἰς ἑαυτήν· δι' ὃ, συναντηθέντων τῶν βλεμμάτων αὐτῶν, ὁ Γάστων ἀνέγνω εἰς τοὺς ὀφθαλμούς της ἐντελῆ ἀδίαφορίαν.

Τῇ αὐτῇ στιγμῇ ἤλθε τις καὶ ἐκτύπησεν αὐτὸν φιλικῶς ἐπὶ τοῦ ὤμου. Ὁ Γάστων ἀνεγνώρισε τὸ χαρῶπὸν πρόσωπον τοῦ Κ. δε-Λαραμέ, ὅστις τῷ εἶπε γελῶν·

« Ἐ! καλησπέρα, φίλτατε Κ. Βουρδανσών· ἀπὸ πολλοῦ δὲν σε εἶδαμεν!... Ἀληθινὰ, ἤξεύρεις ὅτι νυμφεύομαι τὴν δεσποτὴν δε-Βερνιέρ; Ὁ γάμος θὰ τελεσθῇ σήμερον ὀκτώ. Θὰ σ' ἔχω παράνυμφον, αἰ; »

Καὶ χωρὶς νὰ περιμείνῃ ἀπάντησιν ἔστρεψεν ὁ καλὸς κόμης τὰ νῶτα καὶ ἐπετέθη κατὰ λοπάδος, δηλαδὴ δίσκου πλήρους παγωτῶν.

Ὁ Γάστων ἔμεινε πρὸς στιγμὰς τινας ὡσεὶ ἀπολελιθωμένος. Εἶδε σκοτεινὸν νέφος παρερχόμενον ἔμπροσθεν τῶν ὀφθαλμῶν του. Ἄλλ' ἐνοήσας αἰφνης, ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ παρατηρηθῇ ἡ συγκίνησίς του ὑπὸ τῆς δεσποτῆς δε-Βερνιέρ, ἐπανελάβε βαθυμῆδὸν τὴν ἀταραξίαν του.

Ἡ ἀντίδρασις ὑπῆρξε σφοδρὰ, ἀλλὰ βραχεῖα καὶ ἀποφασιστικὴ· ἡ περιφρόνησις κατίσχυσε τοῦ ἔρωτος. Τοῦτο τοῦλάχιστον ἐπίστευεν αὐτός. Συνῆλθε λοιπὸν ἐκ τῆς προτέρας ταραχῆς καὶ προσελθὼν προσήγγόρευσε τὴν Βέρθαν μετὰ ψυχρᾶς εὐγενείας, ὡς ἤθελε μετέλθει ἀπέναντι ξένης.

Ἡ Βέρθα τῷ ἀνταπεκρίθη μετὰ τοῦ αὐτοῦ ὕφους.

Κατέλιπε δὲ αὐτὴν ὁ Γάστων ὅπως θλίψῃ τὴν χεῖρα τοῦ Ραούλ καὶ χαιρετίσῃ τὴν κυρίαν δε-Βωκλαίρ. Οὔτε ἴχνος συγκινήσεως ἐφαίνετο ἐπὶ τοῦ προσώπου του. Προσηνέχθη δὲ ἰδίως φιλοφρονέστατα πρὸς τὴν Μαργαρίταν δε-Νευβίλλ.

Τὸ πρῶτιστον τοῦ Γάστωνος πλεονέκτημα ἦτον ἡ μετριοφροσύνη. Ἐζήτηε νὰ κρύπτηται ἀπὸ τὰ βλέμματα. Κατ' ἐκείνην ὁμως τὴν ἑσπέραν ἠθέλησεν, ἐκ πείσματος, νὰ καταδείξῃ τὰ προτερήματα καὶ τὴν ἀξίαν του. Ἡ συνομιλία του ὑπῆρξε ζωηροτέρα τοῦ συνήθους, ἡ δὲ φωνὴ του γλυκυτέρα καὶ μᾶλλον συμπαθητικὴ· ἐπαίξε δὲ καὶ ἐψάλεν ἐπαγωγότατα μετὰ τῆς Μαργαρίτης. Ὁ θράμβός του ἦτον ἐντελής.

Χάριν τῆς ἐθιμοταξίας, προσεκάλεσεν ἅπαξ εἰς τὸν χορὸν τὴν θυγατέρα τοῦ οἰκοδεσπότου. Δὲν ἔδειξε δὲ πρὸς αὐτὴν οὔτε ὀργὴν, οὔτε πείσμα· ἠὲ χαριστήθη μόνον νὰ φωνῇ θελξινούστατος.

« Ὁ ἄθλιος, ἔλεγε καθ' ἑαυτὸν ἡ Βέρθα· ἐὰν τοῦλάχιστον εἶχε χρεῖαν συγγνώμης χάριν τοῦ ἔρωτός του! Ἄλλὰ δὲν μ' ἀγαπᾷ. »

Τῇ ἐπιούσῃ περὶ τὴν δευτέραν ὥραν μ. μ., ἐν ᾧ ἄμαξά τις, ἐξεληθούσα τοῦ μεγάρου Βωκλαίρ, διήρχετο κατεσπυσμένως τὰς ὁδοὺς τῶν Παρισίων, ἡ αἴθουσα τῆς ἐπαύλεως τῶν Βερνιέρ παρίστα θλιβερωτάτην ὄψιν.

Ὡχρὰ καὶ ἐρυθροὺς ἔχουσα τοὺς ὀφθαλμούς ἐκ προσφάτων δακρῶν ἡ Βέρθα ἐφαίνετο ὅτι ἀνεγίνωσκε βιβλίον, τοῦ ὁποίου δὲν ἔστρεψε τὰ φύλλα. Ὁ δὲ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ αὐτῆς, ἐξηπλωμένοι ἐπὶ ἀνακλίντρων, συνεθεωροῦντο ἐν σιγῇ καὶ ἐκ διαλειμμάτων ἔρρίπτον τὰ ὄμματά των πρὸς τὸ μέρος τῆς νεάνιδος μετὰ κεκρατημένης συγκινήσεως.

Ὡρα σχεδὸν ὀλόκληρος παρήλθεν ἀφ' ἧς ἡ Βέρθα ἐφαίνετο ὅτι ἀνεγίνωσκε τὴν αὐτὴν σελίδα τοῦ βιβλίου της, ὅτε ἐπὶ τῆς ἄμμου τῆς αὐτῆς ἠκούσθη ὁ ὑπόκωφος τροχασμὸς ἀμάξης.

Ἡ νεάνις ἐκινήθη μετὰ τινος ἀνυπομονησίας.

« Δὲν εἰμπορεῖ νὰ μείνῃ κανεὶς ἡσυχος οὐδ' ἐπὶ μίαν στιγμὴν! εἶπε μετ' ἀδημονίας.

— Ἴσως εἶνε ὁ Κ. δε-Λαραμέ, » εἶπε μετὰ δειλίας ὁ Κ. δε-Βερνιέρ.

Εἰσελθὼν δὲ ὑπῆρέτης ἠρώτησεν ἐὰν εὐηρεστοῦντο νὰ δώσωσιν ἀκρόασιν εἰς τὸν ὑποκόμητα δε-Σαλλιέζ καὶ τὸν Κ. Ραούλ δε-Βωκλαίρ.

« Τὸν ὑποκόμητα δε-Σαλλιέζ! ἀνεφώνησαν ἐν χορῷ ἐκπεπληγμένοι πατὴρ, μήτηρ καὶ κόρη.

— Τί σημαίνει ἄρά γε αὐτό; ἠρώτησεν ἡ κυρία δε-Βερνιέρ Ἡ ἐν

Ἐρτέζη φίλη μου μοι ἔγραφεν, ὅτι ἡ οἰκογένεια αὐτὴ ἐξέλιπεν.»

Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ ὑπηρέτης ἴστατο ἀναμένων ἀπάντησιν, — «Εἰσάγαγέ τον!» εἶπον μετὰ ζωνόρητος ὁ Κ. καὶ ἡ κυρία δε-Βερνιέρ.

Οἱ δύο νεανίαι εἰσῆλθον μετὰ μικρὸν, ἐνσκήψαντες ὡς κεραυνός.

Ἡ Βέρθα ἐρρίγησεν ὀλόσωμος καὶ κατελήφθη ὑπὸ σπασμωδικῷ τρόμου. Ὅσον δὲ ἀφορᾷ τοὺς δύο συζύγους, ἔμειναν ἐμβρόντητοι καὶ ὡς καρφωμένοι εἰς τὰ καθίσματά των.

Ὁ Βωκλαίρ ἐπαρουσίασε τὸν φίλον αὐτοῦ ὡς ὑποκόμητα δε-Σαλλιέζ.

Ὁ Κ. δε-Βερνιέρ ὑπετραύλισε λέξεις τινὰς ἀκαταλήπτους. Ἀποσυρθέντος δὲ τοῦ Βωκλαίρ, ὁ Γάστων ἔλαβεν εὐθὺς τὸν λόγον.

«Κύριε, εἶπεν ἀποτενόμενος τῷ Κ. δε-Βερνιέρ, ἡ τιμὴ μοι ἐπιτάσσει νὰ ἔλθω σήμερον ἵνα ἐξοστρακίσω τὰς ἀλεθρίους προκαταλήψεις ἃς εἶχετε κατ' ἐμοῦ. Λυποῦμαι μόνον, ὅτι τὰς προκαταλήψεις ταύτας ἐξελέξατε ὡς ἀρμόδιον νὰ ἐκδηλώσῃτε καθ' ἣν στιγμὴν εἶχον τὰς χεῖρας δεδεμένας καὶ ἡ ἀπουσία μου δὲν μοι ἐπέτρεπε ν' ἀπαντήσω εἰς τὰς προσβολὰς ὑμῶν.»

Ὁ Κ. δε-Βερνιέρ ἔκυψε τὴν κεφαλὴν σιγῶν.

«Θὰ εἶμαι σύντομος, ἐξηκολούθησεν ὁ Γάστων μὲ φωνὴν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον σοβαρωτέραν. Ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ μου ἀπέθανον κατὰ τὸ 1789, θύματα τῆς ἐπαναστάσεως. Διὰ νὰ λυτρώσῃ ἐκ τοῦ θανάτου ἐμὲ καὶ τὴν ἀδελφὴν μου, ὁ θαλαμηπόλος τοῦ πατρός μου, ὀνόματι Βουρδανσῶν, μᾶς ἐκράτησε καὶ μᾶς παρέστησεν ὡς ἰδιὰ του τέκνα. Τὸ ὄνομά του ἦτον ἐντιμον, καὶ διὰ τοῦτο τὸ διετήρησα ἐπὶ πολὺν ἔτι καιρὸν, καὶ ὅτε ἀκόμη ἡ ζωὴ μας οὐδένα διέτρεχε κίνδυνον. Ἐπιθυμῶν νὰ ἐπανακτήσω τὴν περιουσίαν μου διὰ τῆς γραφίδος μου, πρᾶυτίμησα νὰ διατηρήσω τὸ ψευδώνυμόν μου. Διὰ τοῦ Κ. δε-Βωκλαίρ ἐγνωρίσθην μεθ' ὑμῶν. Γνωρίζετε τὰ λοιπά.»

Ἔστη πρὸς στιγμὴν.

«Ἴδου τὰ αὐθεντικὰ ἔγγραφα, ἅτινα ἐπροτιθέμην νὰ σᾶς ἐπιδώσω καθ' ἣν ἡμέραν....»

Ἐνταῦθα ἡ φωνὴ του ἔτρεμε.

«Κλαίω διὰ τὴν προκατάληψιν ταύτην, ἣτις ἐμελλε νὰ με παραδώσῃ εἰς τὴν ἀτιμίαν, εἶπε συνέχων τὴν συγκίνησιν του. Σκληρῶς μετεχειρίσθητε τὸ ὄρφανόν, κύριε· δὲν εὐδοκήσατε νὰ φυλάξῃτε ἐπὶ δέκα ἡμέρας τὸν πρὸς αὐτὸ δοθέντα λόγον τῆς τιμῆς σας. Τὸ ὄρφανόν τοῦτο θὰ σᾶς εἶπῃ σήμερον ὅτι ἐγνώριζε τότε, τουτέστιν ὅτι ὅλον αὐτοῦ τὸν πλοῦτον ἀπέκτησεν ὁ πατὴρ σας ὑπηρετῶν τὴν μητέρα μου, ἣς

ὑπῆρξεν ἐπιστάτης. Τὸ ἐγνώριζε, κύριε, καὶ ἐνυμφεύετο τὴν θυγατέρα σας!»

Τὸ ἐρύθημα τοῦ αἰσχους ἐπεχύθη ἐπὶ τὸ πρόσωπον τῆς Βέρθης, ἣτις καὶ ἐστράφη ὀρμητικῶς πρὸς τὸν πατέρα τῆς λέγουσα·

«Ἄλλὰ τὸν ἀκούετε ἀκόμη αὐτὸν τὸν ἀπατεῶνα, καὶ δὲν τὸν διώκετε ἀπ' ἐδῶ!»

— Κύριε, ἐτραύλισεν ὁ Κ. δε-Βερνιέρ, δὲν ἐνοῶ...

— Ἐννοεῖτε πολὺ καλὰ, κύριε, ὑπέλαβεν ὁ Γάστων. Ὁ Κ. Βλερῶ, ὁ πατὴρ σας, ἦτον ἐπιστάτης τοῦ μαρκιῶν δε-Βεϋρά, τοῦ ὁποῖου ἡ θυγάτηρ ὑπανδρεύθη τὸν ὑποκόμητα δε-Σαλλιέζ. Ὁ Κ. Βλερῶ προσέθηκεν εἰς τὸ ὄνομά του καὶ τὸ τοῦ Βερνιέρ. Ὑμεῖς ὅμως ἐφέρατε μόνον τὸ τελευταῖον ὄνομα.»

Ὁ πατὴρ τῆς Βέρθης δὲν ἀπεκρίθη.

«Ἡδυνάμη» νὰ σᾶς εἶπω, ἐξηκολούθησεν ὁ νεανίας, ὅτι ἡ θυγάτηρ ὑμῶν δὲν ὑπανδρεύετο ἄνθρωπον ὀλοτελῶς κατεστραμμένον, ἀφ' οὗ διὰ τοῦ περιουσίας. Τὸ ἐγνώριζον, κύριε, καὶ δὲν τὸ ἔλεγον. Ἐλογιζόμενη εὐτυχὴς διότι μ' ἐδέχοντο διὰ τὴν ἀτομικὴν μου ἀξίαν, ὑπὸ τὸ ὄνομα Βουρδανσῶν.»

Μετὰ μικρὸν ὁ ὑποκόμης δε-Σαλλιέζ ἐπανέκαμπεν εἰς Παρισίους.

IV.

Δύσκολον εἶνε νὰ περιγράψωμεν τὰς ποικίλας συγκινήσεις ἃς ἐδοκίμασαν τὰ διάφορα ἡμῶν πρόσωπα μετὰ τὴν γενομένην ἐξήγησιν, τὴν ἀπελπισίαν δηλαδὴ τῆς Βέρθης, τὴν αἰσχύνην τοῦ Κ. δε-Βερνιέρ, καὶ τὴν λύσσαν τῆς συζύγου του.

Ἡ νεᾶνις ἔμεινεν ἐμβεβουτισμένη ἐν στυγνῇ ἀτονίᾳ, ἀκίνητος, ὡς εἰ εἶχεν ἀποβάλλει τὴν δύναμιν τοῦ αἰσθάνεσθαι καὶ κινεῖσθαι. Ὁ Κ. καὶ ἡ κυρία δε-Βερνιέρ, νομίζοντες αὐτὴν λειποθυμήσασαν, ἔσπευσαν νὰ τῇ ἐπιδαφιλεύσασιν παντοῖα βοθητήματα.

Ἄλλ' ἐκείνη τοὺς ἀπώθησεν.

«Εἶμαι καλὰ, εἶπεν. Ἄφετέ με.»

Μετ' ὀλίγον ὁ ὑπηρέτης ἀνήγγειλε τὸν Κ. δε-Λαραμέ.

« Δὲν θέλω πλέον νὰ τὸν ἴδω! ἀνεφώνησεν ἡ νεᾶνις.

— Ἡσύχασον δά, Βέρθα, εἶπεν ὁ Κ. δε-Βερνιέρ εἰσελθὼν πάλιν εἰς τὴν αἴθουσαν. Ἀπέπεμψα τὸν κόμητα. Θὰ τὸν ἴδῃς ὁπόταν τὸ ἐπιθυμήσῃς.

— Τότε λοιπὸν δὲν θὰ τὸν ἴδω ποτέ! »

Ἡ κυρία δε-Βερνιέρ ἔλαβε τὴν χεῖρά της.

« Βέρθα, τῆ εἶπε· μήπως σκοπεύεις τυχὸν ν' ἀποσύρῃς τὸν λόγον σου;

— Τὸν ὑπανδρευόμεν' ἐκ πείσματος.

— Ἀλλὰ δὲν εἶνε ἀκόμη τρόπος νὰ συμβιβασθῇ τὸ πρᾶγμα; εἶπε μετὰ γλυκύτητος ὁ Κ. δε-Βερνιέρ. Μοὶ φαίνεται, ὅτι μὲ τὸν Κ. δε-Σαλλιέζ δὲν ἀπωλέσθησαν τὰ πάντα... »

Ἡ Βέρθα ἠγγέρθη ὀρμητικῶς.

« Σπουδάζοντες λαλεῖτε; ἀνεφώνησεν ὑπερηφάνως. Ἐγὼ νὰ ζητήσω τὴν χεῖρα τοῦ ὑποκόμητος δε-Σαλλιέζ!... Προτιμῶ ν' ἀποθάνω κάλλιον! Θὰ μὲ περιεφρόνει ἐὰν ἤμην εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ἀνάδρος. Καὶ ἔπειτα, προσέθετο μετὰ πικρίας, δὲν εἶμαι τάχα ἡ ἐργονὴ τοῦ ἐπιστάτου του;

— Βέρθα!...

— Δὲν θὰ ἦτο χειρίστη αἰσχύνῃ νὰ ἔρπω πρὸ ἐκείνου τὸν ὁποῖον ἀπεδιώξα ἐντεῦθεν;

— Κόρη μου!...

— Ἀπεδιώξα! τί εἶπα; Ὅχι, δὲν τὸν ἀπεδιώξα ἐγὼ, ἐξηκολούθησεν ἡ νεᾶνις ἐμφυχουμένη ἐπὶ μάλλον καὶ μάλλον. Ὑμεῖς αὐτοὶ δὲν τὸν κατεδιώξατε διὰ τῶν συκοφαντιῶν σας; Δὲν παρέβητε τὸν δοθέντα λόγον; Δὲν με παρηγγείλατε πῶς ὤφειλον νὰ προσενεχθῶ πρὸς αὐτόν; Δὲν ἐπλέξατε ὑμεῖς ὅλην αὐτὴν τὴν μηχανορραφίαν; Εἶμαι τάχα ἔνοχος ἐγώ; Σὰς ἐρωτῶ! »

Καὶ ἐνῶ ἔλεγε ταῦτα, τὸ ἑτεροπλανές της ὄμμα ἔχρωματίζετο διὰ πάντων τῶν χαρακτήρων τῆς παραφροσύνης. Ἐξῆλθε δὲ τῆς αἰθούσης, καταλιποῦσα τὸ συζυγικὸν ζεῦγος ἀπολελιθωμένον. Καὶ πρῶτον μὲν ἔδραμεν εἰς τὸν κῆπον, μέχρι τοῦ οἰκίσκου τοῦ κηπουροῦ· ἀλλὰ δὲν εὔρε κανένα. Ἐπανῆλθε λοιπὸν ὀπίσω, φωνάζουσα·

« Αὐγούστε! τὰς δατόρας!... »

Καὶ ἔπεσε λειπόθυμος ἐπὶ τῆς ἐξωθύρας τοῦ πύργου. Ἀλλ' ἡ κυρία δε-Βερνιέρ, ἥτις δὲν ἔπαυσε ἀκολουθοῦσα αὐτὴν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν, δραμοῦσα μετὰ τῆς θαλαμηπόλου της τὴν ἐπατήγαγεν εἰς τὸ δωμάτιόν της.

Καθ' ὅλην τὴν νύκτα ἡ Βέρθα ἔπασχεν εἶδος παραφροσύνης, καὶ πολλάκις ἠκούσθη προφέρουσα τὰ ὀνόματα Σαλλιέζ, Βουρδανσῶν καὶ Βλερώ.

Τῆ ἐπιούσῃ, ὁ πυρετὸς εἶχεν ἐκλίπει, ἡ δὲ νεᾶνις ἐξηγγέρθη λίαν ἐνωρίς, χωρὶς νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὰς ἰκεσίας τῆς μητρὸς της, καὶ ὡς κατὰ τὴν προτεραίαν διηυθύνθη πρὸς τὸν οἰκίσκον τοῦ θυρωροῦ. Ταύτην ὁμῶς τὴν φορὰν τὸν εὔρεν.

« Αὐγούστε, εἶπε, πρέπει νὰ μὲ βοηθήσῃς διὰ νὰ μετακομίσω τὰς δατόρας μου.

— Τὰς δατόρας σας! ἀνεφώνησεν ὁ κηπουρός· ἀλλ' εἶνε τοποθετημένοι ἐμπρὸς εἰς τὴν σκιάδα ὡς ἄγιοι εἰς τὰ εἰκονοστάσιά των. Παραμοία· θέσιν δὲν θὰ εὔρουν ποτέ!

— Θέλω νὰ τὰς μετακομίσω εἰς τὴν σκιάδα.

— Ὅπως ἀγαπᾷ ἡ δεσποσύνη. »

Μετ' ὀλίγου ὁ κηπουρός μετεφύτευσε τὰ ἄνθη ἐντὸς μεγάλων δοχείων, ἅτινα καὶ ἐτοποθέτησεν ἐντὸς τῆς σκιάδος. Ἀκολούθως ἡ Βέρθα τὸν ἀπέλυσεν.

Ὁ κηπουρὸς ἐμακρύνθη ξέων τὸ οὖς, ὡς ἄνθρωπος ὀσφραϊνόμενος μέγα τι ἀπόρρητον. Στρέψας δὲ τὴν κεφαλὴν, εἶδεν ὅτι ἡ νεᾶνις ἔκλεισεν ἐρμητικῶς τὰ παράθυρα καὶ τὴν θύραν τῆς σκιάδος καὶ λαβοῦσα τὴν κλειδα διηυθύνθη πρὸς τὸν κῆπον, ὅπως ἐκτελέσῃ τὸν συνήθη πρῶτον αὐτῆς περίπατον.

Ὁ Κ. δε-Βερνιέρ, ὅστις καθ' ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα δὲν ἀπώλεσεν αὐτὴν ἐξ ὄψεως, ἐξέπεμψε στεναγμὸν, ὡς ἀνακουφισθεὶς ἐκ τινος μεγίστου βάρους.

« Καλὰ! εἶπε· τὸ πρᾶγμα κάπως βελτιοῦται. Ἐχει ἰδιοτροπίας· εἶνε καλὸν σημεῖον τοῦτο. »

Διότι εἶχε νομίσει, ὅτι ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ ἤθελε νὰ καταστρέψῃ τὸ ζῆν.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ κόσμος ἔχει πολλὰς ἀπαιτήσεις, τὰς ὁποίας δὲν δύναται τις πάντοτε νὰ ὑπεκφεύγῃ, ὁ Κ. καὶ ἡ κυρία δε-Βερνιέρ, μὴ ἐπιθυμοῦντες νὰ ἐφελκύσωσιν ἐφ' ἑαυτοὺς τὴν κοινὴν προσοχὴν ἀνακόπτοντες τὴν σειράν τῶν ἐφesperίδων αὐτῶν, ἀπεφάσισαν νὰ δώσωσι καὶ κατ' ἐκείνην τὴν ἑσπέραν τὴν συνήθη συναναστροφὴν, ὡς ἐποίουν κατὰ πᾶσαν δευτέραν καὶ πέμπτην.

Περὶ τὴν πέμπτην ὥραν μ. μ. ἡ Βέρθα κατέβη εἰς τὸν κῆπον, ἐξήτασε προσεκτικῶς τὰ πέριξ, καὶ εἰσέδυσσε λαθραίως εἰς τὴν σκιάδα, ὅπου καὶ ἐκλείσθη, δις στρέψασα τὴν κλειδα ἐν τῷ κλειθρῷ.

Δὲν εἶχεν ὅμως ἰδεῖ τὸν κηπουρὸν, ὅστις εἰργάζετο ἐκεῖ πλησίον, καὶ ὁ ὁποῖος, ἰδὼν τὴν μυστηριώδη ταύτην σκηνήν, ἔξεσε τὸ οὖς του ἐν σιγῇ.

« Διάβολε, εἶπεν ἐπὶ τέλους καθ' ἑαυτὸν· τί ἄρα γε σημαίνει τοῦτο; »

Ἐσκέφθη ἐπὶ τινα λεπτά· κατενόησεν ὅμως, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ κατορθώσῃ τὴν διευκρίνισιν τοῦ μυστηρίου, καθότι ἐπανελάβε τὴν ἐργασίαν του μετὰ τῆς συνήθους αὐτοῦ ἀφροντισίας.

Μετὰ μίαν περίπου ὥραν εἶδεν ὁ κηπουρὸς ἐπιφανέντα εἰς τὴν ἄκραν τῆς δεινδροστοιχίας τὸν Κ. δε-Βωκλαιρ, ὅστις, πρὶν ἢ εἰσέλθῃ, περιήλθεν ὀλίγον τὸν κήπον· διότι, μὴ βλέπων ὀχήματα, ἐνόησεν ὅτι δὲν εἶχον εἰσέτι συζῆσαι οἱ ξένοι, καὶ δὲν ἐπεθύμει νὰ εὐρεθῇ μόνος μετὰ τῶν κυρίων τῆς ἐπαύλειως.

Ὁ Βωκλαιρ ἐγνώριξε τὸν κηπουρὸν. Ἔστη λοιπὸν πρὸς ὥραν ἵνα συνδιαλεχθῇ μετ' αὐτοῦ.

Ὁ Αὐγουστος ἔλαβε μυστηριώδες ὕφος.

« Κάτι περίεργον συμβαίνει ἐδῶ, εἶπε σείων τὴν κεφαλὴν.

— Μήπως ἀσθενεῖ ἡ δεσποσύνη δε-Βερνιέρ;

— Νομίζω, ὅτι ὅλοι εἰς τὴν ἐπαυλιν ἀσθενοῦν... Εἶνε ἀληθινόν, κύριε, ὅτι τῶν ἀνθέων ἡ ὄσμη βλάπτει;

— Τί ἐνοεῖς;

— Ἐγὼ ἠξέυρω, ὅτι τὰ ἀνθη τὴν ἐσπέραν κτυποῦν εἰς τὸ κεφάλι, ἀλλὰ δὲν πιστεύω νὰ ᾔηε τόσο ἐπικίνδυνα ὅσον λέγουσιν μερικά. Ἐὰν παραδείγματός χάριν ἐβαλλέ τις ἐντὸς δωματίου καλὰ κλεισμένου πολλὰς δατόρας;

— Δατόρας! Εἰμποροῦν νὰ ἐπιφέρουν θάνατον!

— Ἄ! Θεέ μου!! ἀνεκραύγασεν ὁ κηπουρὸς· τότε λοιπὸν ἡ δεσποσύνη...

— Τί εἶνε; Τί ἔχαμεν ἡ δεσποσύνη;

— Ἡ δεσποσύνη Βέρθα μετέφερε τὰς δατόρας τῆς ἐντὸς τῆς σκιάδος καὶ ἐκλείσθη μέσα πρὸ μιᾶς ὥρας.

— Ἡ δυστυχής! » ἀνεφώνησεν ὁ Βωκλαιρ ὀρμήσας πρὸς τὴν σκιάδα.

Ἐδέησε δὲ νὰ συνάψωσιν ἀμφοτέρωι τὰς δυνάμεις των, ὅπως διαβήξωσι τὴν θύραν.

« Αὐγουστε, εἶπεν ὁ νεατὴς, δράμε εὐθὺς καὶ ζήτησον βοήθειαν. »

Ἡ Βέρθα ἦτον ἐξηπλωμένη ἐπὶ τοῦ ἀνακλίντρος ὠχρὰ καὶ ἄπνους.

Ἡ ψυχρὰ καὶ ανισπατμένη χεὶρ τῆς ἐταίρις χαρτίον τι, ἐν ᾧ ε-

ξήγει τὸ ἀπαίσιον αὐτῆς σχέδιον. Κατεμέμφετο τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς τῆς ὡς αἰτίων τοῦ θανάτου τῆς. Ἐτελεύτα δὲ ἀποτείνουσα λέξεις τινὰς πρὸς τὸν Γάστωνα.

Ὁ Βωκλαιρ κατέθηκε τὴν νεάνίδα ἐπὶ τῶν βαθμίδων τῆς σκιάδος. Ὁ καθαρὸς ἀὴρ ἐφάνη τότε διαλύων τὸ θανατηφόρον ἄρωμα, ὅπερ εἶχεν ἀναπνεύσει, καὶ μετ' ὀλίγον τὸ πελιδιὸν αὐτῆς δέρμα ἐφάνη ζωογονούμενον.

Κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμήν προσέδραμον πάντες οἱ ἐν τῇ ἐπαύλει. Ἐν ᾧ δὲ ὁ Κ. καὶ ἡ κυρία δε-Βερνιέρ ἐσχίσον τὸ περιστήριον τῆς Βέρθης καὶ ἔδιδον ὅπως ἀναπνεύσῃ ἄλλατά τινα, ὁ Βωκλαιρ ἔλαβε τὸν κηπουρὸν κατὰ μέρος καὶ τῷ εἶπεν·

« Ἀνάβα τὸν ἵππον μου καὶ δράμε ταχέως εἰς Παρισίους· ἐγγείρισον αὐτὴν τὴν ἐπιστολήν εἰς τὸν ὑποκόμητα δε-Σαλλιέζ. Ἄς σκάσῃ ὁ ἵππος ἐν ἀνάγκῃ. »

Καὶ τῷ ἔδωκε τῆς Βέρθης τὴν ἐπιστολήν, κάτωθεν τῆς ὁποίας προσέθηκε διὰ μολυβδοκοנדύλου τὰ ἐξῆς· « Δὲν ἀπωλέσθη πᾶσα ἐλπίς διὰ νὰ τὴν σώσωμεν· σπεῦσον! »

Ὁ Βωκλαιρ δὲν ἠπατήθη. Ὁ ἰατρὸς, διατάξας νὰ μετακομισθῇ ἡ πάσχουσα εἰς δωμάτιον εὐάερτον, ἐδήλωσεν ὅτι ἡ ἀσθενὴς ἐμελλεν ὅσον οὕτω νὰ συνέλθῃ.

Κάτοπτρον πλησιασθὲν εἰς τὸ στόμα τῆς Βέρθης ἔδειξεν, ὅτι ἡ πνοὴ καθίστατο ἰσχυροτέρα. Μικρὸν κατὰ μικρὸν τὸ πρόσωπόν τῆς ἐχρωματίσθη· ἐλαφρὸς δὲ στεναγμὸς ἐξῆλθε τοῦ στήθους τῆς.

Αἴφνης ἡ θύρα ἠνεώχθη μετὰ πατάγου, καὶ ὁ Σαλλιέζ ὤρμησεν ὡς παράφρων πρὸς τὴν κλίνην.

« Βέρθα! Βέρθα! ἀνεφώνησεν... ἐγὼ εἶμαι!... εἶμ' ἐγὼ... Σύνελθε! »

Ἡ νεάνις ἐκινήθη καὶ ἠνέωξε τοὺς ὀφθαλμούς· συνήντησαν δὲ οὗτοι τὸ πρόσωπον τοῦ Γάστωνος καὶ ἐπανεκλείσθησαν τεθαμβηκότες.

« Ὅχι, δὲν ὄνειρεύεσαι... Βέρθα! ἀγαπητὴ μοι Βέρθα! ἐξηκολούθησεν ὁ νέος. Εἶμ' ἐγὼ... ὁ Γάστων... ὅστις σ' ἀγαπᾷ. »

Ἡ δεσποσύνη δε-Βερνιέρ ἠνέωξεν ἐκ δευτέρου τοὺς ὀφθαλμούς, ἀλλὰ δὲν τοὺς ἐπανεκλείετο πλέον.

Ἐμειδίασε.

« Πάτερ μου, μητέρα μου, εἶπε, συγχωρήσατε τὴν θυγατέρα σας. »

Εἶτα δὲ ὀρέγουσα τὴν χεῖρα τῷ νεανίᾳ προσέθηκε διὰ φωνῆς τρεμούσης·

« Κύριε, εἰς τὸν Βουρδανσῶν τὴν δίδω. »
 Ὁ δὲ Γάστων, ἀσπασάμενος ἐρωτικῶς τὴν προσφερομένην χεῖρα, —
 « Βέρθα, εἶπεν, ὁ Βουρδανσῶν τὴν ζητεῖ. »
 Ἡ Βέρθα ἦτο λίαν εὐτυχῆς καὶ ἤθελε νὰ ζήσῃ.
 Ἐζήσῃ λοιπόν,

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.)

Γ. Α. ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ,

ΠΟΙΗΣΙΣ.

Ἡ ΔΕΙΛΗ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ.

(Ἐκ τῶν τοῦ Βύρωνος.)

Ἴδε, ὁ ἥλιος βραδέως πρὸς τὰ ὄρη τοῦ Μωρέως
 καταβαίνει, πολὺ πλέον εἰς τὴν δύσιν τοῦ ὠραῖος,
 ὄχι ὅπως εἰς τὴν ἄρκτον, σκεπαστὸς ἀπὸ νεφέλας,
 ἀλλὰ ἔμψυχός τις σφαῖρα, θάλαπος πέμπουσα καὶ σέλας·
 εἰς τὸ πέλαγος ἀκτῖνας ὀλοχρύσους ἀκοντίζει,
 καὶ τὸ πρασινόχρουν κύμα τρέμον ἀποσπινθηρίζει.
 Εὐμενῶς γελῶν, ὦ Ὑδρα, καὶ ὦ βράχε τῆς Αἰγίνης,
 τὴν καλὴν σὰς λέγει νύκτα ὁ θεὸς τῆς εὐφροσύνης·
 τὴν φιλότατην αὐτοῦ χώραν ἀγαπᾷ νὰ ἐποπτεύῃ,
 κὰν βωμούς δὲν ἔχη πλέον καὶ κανεὶς δὲν τὸν λατρεύῃ.
 Αἰ σκιαὶ ἀπὸ τὰ ὄρη καταβαίνουσι ταχέως,
 Σαλαμίς, εἰς τὸν μυχὸν σου μὲ τὸ ἀφθιτὸν τοῦ κλέος!
 Αἰ κυαναγεῖς τῶν ἄκραι, αἰ μακρὰν εἰς τοὺς αἰθέρας,
 ἐκ τοῦ θάλαπος τοῦ λαμβάνουν τὰς χροιάς πορφυροτέρας,
 μεχρισοῦ λεπτὸν σκιάφως εἰς τὰς κορυφὰς δεικνύει,
 ὅτι ὁ θεὸς τὸν δρόμον τὸν λαμπρὸν τοῦ διανύει·
 τὸ φῶς φεύγει ἐκ τοῦ πόντου καὶ τῆς γῆς, αὐτὸς δὲ σπεύδει
 πρὸς Δελφούς, καὶ, ὀπισθὲν τῶν βυθιζόμενος, καθεύδει.

Ὡς αὐτὴ ἡ δείλη ἦτο, τὴν ὁποίαν τελευταῖον
 ὁ σοφώτερος τὸ πάλαι εἶχ' ἰδεῖ τῶν Ἀθηναίων·
 τρέμοντες οἱ μαθηταὶ τοῦ ἔβλεπον τὸ φῶς τὸ δῦον,
 τῆς ζωῆς τοῦ διδασκάλου τὴν ὑστάτην ὥραν κλείον!
 Ὅχι, ὄχι, — μὲν ἀκόμη! — ναι, ὁ ἥλιος βραδύνει,
 καὶ τοῦ χωρισμοῦ τὴν ὥραν τὴν τερπνὴν τῶν παρατείνει·
 θλιβερά πλὴν εἶν' ἡ λάμψις εἰς τοῦ θνήσκοντος τὸ ὄμμα,
 σκοτεινὸν τὸ πρὸ ὀλίγου γλυκερὸν τοῦ ὄρους χρωμα,

ὡς ἂν κάλυμμα· εἶχε πένθους ἑκταθῆ εἰς τὰ πεδία,
 ὅπου ἄλλοτε ὁ Φοῖβος ἰλαρὸς προσεμειδία·
 πρὶν δ' ὁ Κιθαιρῶν τὸν κρύψη, ἐκενώθη ἡ φιάλη, —
 κ' ἔφυγ' ἡ ψυχὴ ἐντεῦθεν τοῦ Σωκράτους ἡ μεγάλη,
 ἀνδρὸς θείου, ὅστις εἶχεν ἀποθάνει κ' εἶχε ζῆσαι
 ὡς οὐδεὶς θὰ ζήσῃ ἄλλος, ὡς οὐδεὶς θὰ τελευτήσῃ.

Πλὴν τὸν Ὑμητὸν σιγῶσα ἡ βασίλισσα ἀφίνει
 τῆς νυκτός, καὶ πρὸς τὰ κάτω τὰς σκιὰς τῆς ἐπεκτείνει·
 οὐδαμοῦ ὑγρὸς ἀτμός τις, τῶν τρικυμιῶν σημείον,
 φαίνεται εἰς τὸ μέτωπόν τῆς τὸ ἐράσμιον, τὸ θεῖον·
 χαιρετᾷ τὴν λευκὴν στήλην ἐπιτέλλουσα σελήνη,
 κ' ἐπὶ τοῦ κιονοκράνου ἀργυροφεγγές φῶς χύνει·
 ἐπὶ δὲ τῶν μιναρέδων τὸ συμβολικόν τῆς σῆμα
 περιρρέεται ἀστράπτων ἀπὸ λαμπηδόνων κύμα.
 Οἱ μακρὰν δισπαρμένοι ἐλαιῶνες, οἱ ὠραῖοι,
 ὅπου Κηφισοῦ τὸ νάμα τὸ ἰσχνὸν γλυκέως ῥέει,
 αἱ κυπάρισσοι πενθοῦσαι παντοῦ κύκλω τῶν τζαμιῶν,
 οἱ κομψοὶ, λαμπροὶ πυργίσκοι τῶν φαιδρῶν, ἄβρῶν κιοσκίων,
 ἔπειτ' ὁ μονήρης φοίνιξ, ὅστις, παρὰ τὸ Θεσεῖον,
 σιγηλὸς ὑψοῦτ' εἰς τοῦτο τὸ θεοπρεπὲς πεδίον,
 ὅλα ταῦτα σὲ μαγεύουν μὲ τὴν λάμψιν, μὲ τὸ χρῶμα, —
 καὶ ἀναίσθητος εἶν' ὅστις μὲ ψυχρὸν τὰ βλέπει ὄμμα.

Κ. Ν. ΔΟΣΙΟΣ.